

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

Φιλοσοφική Σχολή
Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών:
«**ΝΕΟΤΕΡΗ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ**»

Ειδίκευση «**ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ**»

**Κοινωνικοπολιτισμικά χαρακτηριστικά των
εκδιδόμενων γυναικών, θεσμοί και πολιτικές
διαχείρισης της πορνείας στην Αγγλία (περ.
1885-1914)**

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
Της φοιτήτριας Μαρίας Παπαχρήστου
A.M.: 1561201901053

Τριμελής Επιτροπή

Επιβλέπουσα: Μαρία Παπαθανασίου, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια
Νεότερης Ευρωπαϊκής Ιστορίας

A' Βαθμολογήτρια: Νικολέττα Γιαντσή, Καθηγήτρια Μεσαιωνικής
Ιστορίας της Δύσεως

B' Βαθμολογήτρια: Αθηνά Συριάτου, Επίκουρη Καθηγήτρια Νεότερης
και Σύγχρονης Ευρωπαϊκής Ιστορίας

Αθήνα 2022

Περιεχόμενα

Ευχαριστίες	4
Περίληψη	5
Abstract	6
Εισαγωγή	7
i. Νόμοι περί Μεταδοτικών Ασθενειών	7
ii. Όροι και περιεχόμενο	9
iii. Πηγές και ιστοριογραφική συζήτηση	12
iv. Ερωτήματα και δομή της εργασίας	16
A. Πόρνες και Πελάτες	19
1. Όροι και γνωρίσματα της πορνείας	19
1.1. Το κοινωνικό προφίλ της πόρνης: οι πόρνες ως μέλη της εργατικής τάξης	21
1.1.1. Οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες	22
1.1.2. Αστικός χώρος	29
1.2. Οι πόρνες ως ένα ιδιαίτερο υποσύνολο: κατηγορίες γυναικών και χώροι	35
1.3. Νομικό πλαίσιο και αστυνόμευση	51
2. Σεξουαλικές αντιλήψεις και πρακτικές	63
2.1. Η ανδρική αστική σεξουαλικότητα και η πορνεία	69
2.2. Η σεξουαλική συμπεριφορά της εργατικής τάξης	77
2.3. Η γυναικεία, αστική, σεξουαλικότητα στον αντίποδα της πορνείας	82
B. Δημόσιες συζητήσεις και δράσεις για την αντιμετώπιση της πορνείας	87
3. Προσπάθειες ηθικής αναμόρφωσης και φιλανθρωπικές κινήσεις	87
3.1. Φιλανθρωπικές πρωτοβουλίες	95
4. Ιστορίες Θυμάτων	101
Συμπεράσματα	110
Παράρτημα	117
Πηγές- Βιβλιογραφία	120

Ευχαριστίες

Για την εκπόνηση της παρούσας διπλωματικής εργασίας θα ήθελα να ευχαριστήσω την επόπτριά μου, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια Μαρία Παπαθανασίου, για την πολύπλευρη υποστήριξή της και τις συμβουλές της καθ' όλη τη διαδικασία της συγγραφής. Θα ήθελα επιπλέον να ευχαριστήσω και τα υπόλοιπα μέλη της τριμελούς επιτροπής που έκρινε την εργασία μου, την Καθηγήτρια Νικολέττα Γιαντσή και την Επίκουρη Καθηγήτρια Αθηνά Συριάτου για τις συμβουλές τους και τα εποικοδομητικά σχόλιά τους, καθώς και για την ελπιδοφόρα προοπτική που μου προσέφεραν να συνεχιστεί η εργασία αυτή και σε ανώτερο επίπεδο.

Εν τέλει, θα ήθελα να ευχαριστήσω τη μητέρα μου που με στήριξε ψυχολογικά σε αυτή μου την προσπάθεια, τους φίλους και συμφοιτητές μου με τους οποίους μοιράστηκα κοινούς προβληματισμούς και ανησυχίες, καθώς και τα υπόλοιπα ιδρυτικά μέλη του περιοδικού *Mos Historicus*, εγχείρημα το οποίο ευελπιστώ να επιτύχει. Συγκεκριμένα, όμως, θα ήθελα να ευχαριστήσω τη φίλη μου Μαρία που με άκουσε και με συναισθάνθηκε στις πιο δύσκολες στιγμές της χρονικής αυτής περιόδου και με την οποία οι συζητήσεις μας ήταν σημαντικές ακόμη και επιστημονικώς.

Ελπίζω η παρούσα εργασία να δικαιώσει τον κόπο μου καθώς και την επιλογή του αναγνώστη να τη μελετήσει.

Περίληψη

Η παρούσα διπλωματική εργασία έχει σκοπό να μελετήσει τα κοινωνικοπολιτισμικά χαρακτηριστικά που απέκτησε το φαινόμενο της γυναικείας πορνείας στην Αγγλία από το 1885 μέχρι το 1914, τους πολιτικούς και κοινωνικούς θεσμούς που επιχείρησαν να το ελέγξουν ή και να το αντιμετωπίσουν, το νομικό πλαίσιο που διαμορφώθηκε, καθώς και τη στάση του αστυνομικού σώματος απέναντί του.

Η μελέτη αυτή της πορνείας και των εκδιδόμενων γυναικών βασίζεται στην εξέταση της κοινωνικής φυσιογνωμίας των ιδίων και των πελατών τους προκειμένου να διερευνηθούν οι κοινωνικές και οι οικονομικές συνθήκες που οδήγησαν μια γυναίκα στον αγοραίο έρωτα, καθώς και οι εμπειρίες που αποκόμιζε μέσω της εργασίας της. Συνεπώς, διερευνάται η κοινωνική προέλευση των πελατών τους, η κοινωνική αντιμετώπιση που έχαιραν οι πόρνες καθώς και οι κοινωνικές σχέσεις που συνήπταν και ο βαθμός της κοινωνικής τους ενσωμάτωσης.

Το σημείο αυτό μελετάται και μέσω παραδειγμάτων γυναικών που συνελήφθησαν και δικάστηκαν άδικα ως πόρνες. Ο χαρακτηρισμός μιας γυναίκας ως πόρνης σχετίζεται και με τη σύγχυση που επικράτησε γύρω από τη χρήση του όρου και τη σύνδεση της πορνείας με την ανήθικη συμπεριφορά.

Εν τέλει, φαίνεται ότι δεν υπάρχουν ούτε ένα αποκλειστικό μοτίβο εργασίας ούτε πανομοιότυπα βιώματα, παρά κοινές τάσεις και επιμέρους εκδοχές της πορνείας, οι οποίες επηρεάζονται από τα χαρακτηριστικά που λαμβάνει η εργασία της καθεμίας.

Abstract

This dissertation aims to examine the socio-cultural characteristics of female prostitution in England during the period 1885-1914, the institutions that were put in place to control and confront these phenomena, the relevant statutes that were implemented, and the stance of the police against prostitutes.

In this context, this dissertation explores the social identity of the prostitutes and their clients, the social and economic aspects that allowed prostitution to flourish and fueled its existence and the experiences that prostitutes were subjected to. Thus, it is important to consider the social background of their clients, the way that the public treated these women, the relations that they developed with their social milieu and the tolerance or the intolerance that they were faced with.

Examples of women unjustly arrested and prosecuted are given for the better understanding of this point. The arrest of innocent women was allowed as the definition of a prostitute remained uncertain and prostitution was generally linked to immoral behavior.

In conclusion, it seems that there exist neither identical experiences, nor a sole pattern of prostitution, but certain tendencies that are shaped by the parameters of each prostitute's situation.

Εισαγωγή

Η παρούσα εργασία εξετάζει τα κοινωνικοπολιτισμικά χαρακτηριστικά που απέκτησε η πορνεία στην Αγγλία από το 1885, έτος κατά το οποίο ψηφίστηκε η Τροπολογία του Ποινικού Κώδικα (Criminal Law Amendment Act), μέχρι και το 1914, πριν την αρχή του Πρώτου Παγκόσμιου Πολέμου. Αυτή τη χρονική περίοδο, η προσπάθεια να ελεγχθούν ορισμένα από τα επιμέρους χαρακτηριστικά του φαινομένου συνέβαλε στην αναπροσαρμογή του τρόπου με τον οποίο εργαζόνταν οι εκδιδόμενες γυναίκες. Ωστόσο, ορισμένες γενικότερες τάσεις, που προϋπήρχαν της περιόδου αυτής, συνέχισαν να χαρακτηρίζουν την πορνεία, όπως οι αιτίες που οδήγησαν κάποιες πόρνες να εργαστούν ως τέτοιες, το κοινωνικό προφίλ των πελατών και η μορφή της εργασίας τους, παρά τις όποιες διαφορές παρουσιάζονταν ανά περίπτωση και ανά χρονική υποπερίοδο, μάλλον υπό την επίδραση κοινωνικών και οικονομικών αλλαγών.

Παράλληλα, κατά την ύστερη βικτωριανή και εδουαρδιανή εποχή, στη διαμόρφωση του φαινομένου σημαντικό ρόλο διαδραμάτισαν οι νόμοι, που είχαν θεσπιστεί τα προηγούμενα χρόνια και επιχειρούσαν να ελέγξουν τη δράση των εκδιδόμενων γυναικών, καθώς επηρέασαν τόσο τον τρόπο με τον οποίο διαμορφώθηκε ο δημόσιος διάλογος γύρω από το θέμα και τον τρόπο με τον οποίο θα εξελισσόταν στη συνέχεια, όσο και τον τρόπο με τον οποίο η «πόρνη» γινόταν κοινωνικά αντιληπτή. Προς αυτή την κατεύθυνση, σημαντική ήταν η επιρροή των Νόμων περί Μεταδοτικών Ασθενειών (Contagious Diseases Acts), που ψηφίστηκαν διαδοχικά τη δεκαετία του 1860.

i. Νόμοι περί Μεταδοτικών Ασθενειών

Στα μέσα του 19ου αιώνα, στην Αγγλία, η ανησυχία γύρω από τη δημόσια υγεία, που προέκυψε τόσο από τις επιδημικούς κινδύνους της περιόδου, όσο και από τις στρατιωτικές συγκρούσεις και εξορμήσεις για τις οποίες απαιτείτο ένα ρωμαλέο στράτευμα, ενθάρρυνε την πρόσληψη της εκδιδόμενης γυναίκας όχι μόνον ως ανήθικης αλλά και ως φορέα μεταδοτικών ασθενειών. Ιατρικές πραγματείες της περιόδου για το θέμα, όπως *Η Πορνεία Εξεταζόμενη ως προς τις Ηθικές, Κοινωνικές και Υγειονομικές Διαστάσεις της (Prostitution Considered in its Moral, Social and Sanitary Aspects)* του ιατρού William Acton, που εκδόθηκε το 1857, καθώς και τα στρατιωτικά ιατρικά δεδομένα, που σημείωναν ότι μία στις τρεις περιπτώσεις νόσησης οφειλόταν σε αφροδίσια νοσήματα, αποτέλεσαν το έναυσμα για την πολιτική ενασχόληση με το φαινόμενο της πορνείας και την ψήφιση των Νόμων περί Μεταδοτικών Ασθενειών.

Οι Νόμοι περί Μεταδοτικών Ασθενειών επιβλήθηκαν καταρχάς σε συγκεκριμένες πόλεις με λιμάνια και στρατώνες της Αγγλίας το 1864, και εν συνεχεία ενισχύθηκαν με διαδοχικές τροπολογίες το 1866 και 1869¹. Τα νομοθετήματα αυτά αφορούσαν καταρχήν τις γυναίκες των οποίων οι ερωτικές συνευρέσεις με στρατιώτες και ναύτες μπορούσαν να προσδιοριστούν και ως αγοραίος έρωτας. Παράλληλα, όριζαν ότι οι εκδιδόμενες ή πόρνες (prostitutes), όπως χαρακτηρίζονταν οι γυναίκες αυτές, έπρεπε, με δικαστική εντολή, να εξετάζονται σε νοσοκομείο για τα αφροδίσια νοσήματα (lock hospital). Αν αρνούσαν, θα φυλακίζονταν για δύο μήνες. Αν οι ιατροί διαπίστωναν ότι ασθενούσαν, θα έπρεπε να εισαχθούν στο νοσοκομείο και να παραμείνουν σε αυτό για τρεις μήνες. Το 1866 το ανωτέρω διάστημα αυξήθηκε στους έξι μήνες και το 1869 στους εννιά. Επίσης, οι γυναίκες που υποβάλλονταν σε ιατρική εξέταση καταγράφονταν σε επίσημα μητρώα ως πόρνες.

Η αντίσταση απέναντι στους νόμους εμφανίστηκε μετά το 1869 όταν επιχειρήθηκε να επεκταθεί η ισχύς τους και σε άλλες αγγλικές πόλεις, ακόμη και στο Λονδίνο². Στους πιο φλογερούς πολέμιους των νόμων συγκαταλεγόταν η Εθνική Ένωση για την Ανάκληση των Νομοθετημάτων περί Μεταδιδόμενων Νοσημάτων (National Association for the Repeal of the Contagious Diseases Acts) και η Εθνική Ένωση Γυναικών για την Ανάκληση των Νομοθετημάτων περί Μεταδιδόμενων Νοσημάτων (Ladies' National Association for the Repeal of the Contagious Diseases Acts), υπό την Josephine Butler. Η αντίδραση πολλών αστών γυναικών απέρρευε τόσο από το γεγονός ότι αντικείμενα των νόμων ήταν μόνο οι γυναίκες, όσο και από το γεγονός ότι η επιβολή των νόμων αυτών νομιμοποιούσε κατά κάποιο τρόπο την πορνεία, καθώς οι γυναίκες που καταγράφονταν μπορούσαν να συνεχίσουν να εξασκούν το επάγγελμα της πόρνης. Μετά το 1870, με την αρωγή του κόμματος των Φιλελευθέρων, η έξαρση της αντίδρασης απέναντι στους νόμους επέφερε την ανάκλησή τους το 1883 και την κατάργησή τους το 1886³.

¹ Ενδεικτικά, το 1864 οι νόμοι επιβλήθηκαν στο Chatham, το Colchester, το Cork, το Curragh, το Portsmouth, το Plymouth, το Shorncliffe, και το Woolwich και το 1866 επεκτάθηκαν στο Canterbury, το Devonport, το Dover, το Gravesend, το Maidstone, το Southampton και το Winchester. Μέχρι το 1869 είχαν επεκταθεί σε δεκαοκτώ πόλεις.

https://webarchive.nationalarchives.gov.uk/ukgwa/+http://yourarchives.nationalarchives.gov.uk/index.php?title=The_Contagious_Diseases_Acts. Τελευταία πρόσβαση: 12/01/2022.

² Judith R. Walkowitz, *City of dreadful delight: narratives of sexual danger in late-Victorian London*, Σικάγο, The University of Chicago Press, 1992, σ. 23.

³ Maria Luddy, «Prostitution from 1800» στο Toulalan, Sarah, και Fisher, Kate, (επιμ), *The Routledge History of Sex and the Body: 1500 to the Present*, Νέα Υόρκη, Routledge, 2013, σ. 415-7.

ii. Όροι και περιεχόμενο

Μέσω των Νόμων περί Μεταδοτικών Νοσημάτων, ο νομικός όρος «κοινή εκδιδόμενη γυναίκα (common prostitute)» χρησιμοποιήθηκε για να ορίσει μία συγκεκριμένη γυναικεία εργασία και όχι μόνο την παραβατική γυναικεία συμπεριφορά⁴, παρότι συνέχισαν να υπάρχουν ασάφειες όσον αφορά τα χαρακτηριστικά που θα έπρεπε μια γυναίκα να έχει, προκειμένου να της αποδοθεί αυτός ο χαρακτηρισμός. Πιθανώς η απουσία διασαφήνισης του όρου να συνδέεται με το γεγονός ότι στην Αγγλία η πορνεία καθαυτή ποτέ δεν κατέστη ποινικό αδίκημα. Πρέπει όμως να οδήγησε στην σύγχυση σχετικά με το περιεχόμενο του ευρύτερου όρου «πόρνη»⁵.

Δεν αυτοπροσδιορίζονταν όλες οι γυναίκες που συμμετείχαν στον αγοραίο έρωτα ως εκδιδόμενες-πόρνες (prostitutes), καθώς ο όρος αυτός προσέδιδε μεγαλύτερη επιστημότητα στην δράση τους και μονιμότητα στην εργασία τους⁶. Ο «Walter», όπως είναι το ψευδώνυμο του άγνωστου συγγραφέα του πορνογραφικού και αυτοβιογραφικού, όπως υποστηρίζει, μυθιστορήματος *Η Κρυφή Ζωή μου (My Secret Life)* που εκδόθηκε το 1890, χρησιμοποιούσε τους όρους εύθυμη (gay), ιερόδουλη (doxy), ακόλαστη (rathian), καθώς και τις διαφορετικές μορφές του όρου πόρνη στα αγγλικά (harlot και whore), οι οποίοι δεν αναφέρονταν πάντοτε στο επάγγελμα καθαυτό αλλά στην ανήθικη ή ερωτικά ασυγκράτητη διαγωγή των γυναικών, όρους που ο «Walter» επισημαίνει ότι χρησιμοποιούσαν και οι ίδιες⁷. Θεωρείτο όμως ότι οι γυναίκες εκείνες που εξέφραζαν αχαλίνωτα τη σεξουαλικότητά τους αργά ή γρήγορα θα εργάζονταν ως πόρνες.

Ο αμερικανός μελετητής και θεολόγος Charles Briggs, μυστικός ερευνητής για μια ηθικιστική οργάνωση στη Νέα Υόρκη, επιχείρησε το 1913 να κατηγοριοποιήσει τις γυναίκες εκείνες που θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν πόρνες (prostitutes). Διέκρινε

⁴ Nicola Jo-Anne Smith, *Capitalism's sexual history*, Νέα Υόρκη, Oxford University Press, 2020, σ. 63-4· Jane Scoular, *The Subject of Prostitution: Sex Work, Law and Social Theory*, Λονδίνο, Routledge, 2016, σ. 56. Ο όρος «κοινή γυναίκα» (common prostitute) αναγραφόταν για πρώτη φορά στο Νόμο περί Περιπλανήσεως και Αλητείας (Vagrancy Act) του 1824 αλλά μάλλον χρησιμοποιήθηκε περισσότερο για να αποδοθεί ο όρος αυτός σε γυναίκες που επιδείκνυαν ανάρμοστη συμπεριφορά στο δημόσιο χώρο, είτε εργάζονταν ως πόρνες είτε όχι. Laite, Julia, «A Global History of Prostitution: London» στο Rodríguez García, Magaly, Heerma van Voss, Lex και Nederveen Meerkerk, Elise van (επιμ.), *Selling Sex in the City: A Global History of Prostitution, 1600s–2000s*, Βοστώνη, BRILL, 2017, σ. 130.

⁵ Elizabeth Clement, «Prostitution» στο Cocks, Harry, και Houlbrook, Matt (επιμ.), *Palgrave Advances in the Modern History of Sexuality*, Μπέισινγκστούκ, Palgrave Macmillan, 2008, σ. 209.

⁶ Anna Clark, «Twilight Moments», *Journal of the History of Sexuality*, 14/ 1/2 (2005), σ. 158.

⁷ Nina Attwood, *The Prostitute's Body: Rewriting Prostitution in Victorian Britain*, Νέα Υόρκη, Routledge, 2016, σ. 134.

τέσσερις βασικές κατηγορίες: τις εργαζόμενες κοπέλες (working girls), μέλη της εργατικής τάξης, οι οποίες κυκλοφορούσαν ασυνόδευτες εντός του δημοσίου χώρου, μεταβαίνοντας προς τον εργασιακό τους χώρο ή αναζητώντας κάποια εργασία, και οι οποίες συχνά ανέπτυσσαν ερωτικούς δεσμούς εκτός γάμου, τις γυναίκες που ήταν σχεδόν πόρνες (near-whores), και οι οποίες είχαν αναπτύξει πλούσιες κοινωνικές συναναστροφές, έβγαιναν να διασκεδάσουν τα βράδια, και πιθανώς συνήπταν περιστασιακές, ή ακόμη και εφήμερες, σεξουαλικές σχέσεις με άνδρες, από τους οποίους ίσως δέχονταν δώρα, τις ερωμένες (kept-women), οι οποίες συνήθως προέρχονταν από τα αστικά στρώματα και συνδέονταν ερωτικά με αστούς άνδρες, και τις επαγγελματίες πόρνες (professional prostitutes)⁸.

Αντίστοιχα, στα μέσα του 19ου αιώνα, ο συγγραφέας Bracebridge Hemyngham, βοηθός του συγγραφέα και κοινωνικού ερευνητή Henry Mayhew, διέκρινε τρεις τάξεις εκδιδόμενων γυναικών⁹ στο Λονδίνο. Η πρώτη κατηγορία περιλάμβανε τις γυναίκες τις οποίες συντηρούσαν πλούσιοι άνδρες, η δεύτερη τις γυναίκες που ζούσαν σε διαμερίσματα και ήταν οικονομικά ανεξάρτητες εφόσον χρηματιζόνταν για να συνάψουν πολλές ερωτικές σχέσεις και η τρίτη τις γυναίκες που σύχναζαν στα πορνεία. Ωστόσο, συχνά δεν μπορούσε να γίνει μια διακριτή κατηγοριοποίηση αυτών των γυναικών, καθώς πολλές ήταν δυνατό να υπαχθούν ταυτοχρόνως σε περισσότερες από μία κατηγορίες¹⁰.

Ορισμένες από τις παραπάνω κατηγορίες γυναικών αφορούν κάποιες αποκλίνουσες κοινωνικές και σεξουαλικές συμπεριφορές και δεν μπορούν να συνδράμουν στην εξέταση της πορνείας ως μιας γυναικείας εργασίας. Συνεισφέρουν όμως στην εξέταση της πορνείας ως μια θεωρητικά παρεκκλίνουσας γυναικείας συμπεριφοράς. Η λέξη «πόρνη» δε δηλώνει μόνο τη γυναίκα η οποία παρέχει σεξουαλικές υπηρεσίες έναντι

⁸ Elizabeth Clement, «Prostitution», *ό.π.*, σ. 206-7.

⁹ Υπήρχαν και εκδιδόμενοι άνδρες ή τουλάχιστον άνδρες που ανέπτυσσαν σχέσεις με ομόφυλους τους στα πλαίσια των οποίων δέχονταν δώρα ή χρήματα. Πολλοί από αυτούς υιοθετούσαν γυναικεία ονόματα και θηλυπρεπή συμπεριφορά, αν και αυτό δεν υπήρξε ένα χαρακτηριστικό που αποδιδόταν σε όλες τις περιπτώσεις. Ορισμένοι δεν οδηγήθηκαν στην πορνεία λόγω ομοφυλοφιλικών προτιμήσεων, αλλά μέσω των συνθηκών της ζωής τους και των κοινωνικών συναναστροφών που είχαν αναπτύξει. Πιθανώς η μορφή της πορνείας των ανδρών ήταν περισσότερο κρυφή, καθώς ήταν και λιγότερο αποδεκτή. Ωστόσο, παρουσίαζε πολλά κοινά στοιχεία με τη γυναικεία, όπως ήταν οι περιοχές όπου αναπτυσσόταν και οι εμπειρίες τις οποίες οι εμπλεκόμενοι αποκτούσαν. Julia Laite, «A Global History of Prostitution», *ό.π.*, σ. 119-120· Jeffrey Weeks, «Inverts, Perverts, and Mary-Annes: Male Prostitution and the Regulation of Homosexuality in England in the Nineteenth and Early Twentieth Centuries», *Journal of Homosexuality*, 6/1-2 (1981), σ. 122-6.

¹⁰ Drew D. Gray, *London's Shadows The Dark Side of the Victorian City*, Λονδίνο, Bloomsbury Academic, 2013, σ. 147.

αμοιβής. Ο όρος χρησιμοποιείται συγχρόνως για να στηλιτεύσει εκείνη τη γυναίκα που εκφράζει ελεύθερα τη σεξουαλικότητά της.

Συνήθως η πορνεία προϋπέθετε την ελεύθερη σεξουαλική έκφραση. Άλλωστε μια γυναίκα δεν εργαζόταν μόνο ως πόρνη, έπρεπε να συμπεριφέρεται και να δείχνει ότι είναι τέτοια, λόγου χάριν με τις κινήσεις της, τα νεύματά της και τον λόγο της. Εξέφραζε δηλαδή εμφανώς και ενεργητικά τη σεξουαλικότητα της, προκειμένου να αγρεύσει πελάτες για την εργασία της, και αυτό το γεγονός τη διαφοροποιούσε από όσες γυναίκες επιθυμούσαν να χαρακτηρίζονται ευπρεπείς (respectable). Συνεπώς, η παραβατικότητά της συνίστατο στο γεγονός ότι ήταν ορατή εντός του δημοσίου χώρου¹¹, ενώ συχνά και μόνο το ό,τι γινόταν ορατή της απέδιδε τον χαρακτηρισμό «πόρνη».

Κάποιες γυναίκες ήταν ύποπτες ως πόρνες, ακόμη και αν δεν εργάζονταν ως τέτοιες. Ταυτοχρόνως, η υποψία της πορνείας πιθανώς να επέφερε την αστυνομική παρακολούθηση και εποπτεία τους, με αποτέλεσμα κάθε κοινωνική συναναστροφή και πράξη τους να θεωρείτο ενδεχόμενη ένδειξη εκπόρνευσης και κάθε δραστηριότητά τους να στιγματίζεται, ώστε να μην μπορούν να αποφύγουν τον χαρακτηρισμό «πόρνη». Η Mary Gordon, η πρώτη γυναίκα επιμελήτρια των γυναικείων φυλακών, αναφέρει «Έχω δει γυναίκες να μετατρέπονται σε πόρνες, με τον μοναδικό τρόπο που μπορεί μία γυναίκα να γίνει πόρνη, με το να χαρακτηριστεί “πόρνη(prostitute)” από την αστυνομία»¹². Ακόμη και αν οι γυναίκες αυτές δεν εργάζονταν ως πόρνες, ίσως αναγκάστηκαν να στραφούν στην εργασία αυτή, καθώς η κακοφημία τους και ο αστυνομικός έλεγχος που τις συνόδευε τις περιθωριοποιούσε κοινωνικά.

Το 1909 στο *A New English dictionary on historical principles* η «πόρνη» (prostitute) ορίζεται ως μια γυναίκα η οποία επιδίδεται σε σεξουαλικές συνευρέσεις, δίχως διακρίσεις, με σκοπό το οικονομικό κέρδος, καθώς και ως το ανήθικο και διεφθαρμένο άτομο, χωρίς να προσδιορίζεται το φύλο του¹³. Ο όρος αυτός, λοιπόν, αναφέρεται τόσο στην εργασιακή πλευρά της πορνείας, όσο και στον τρόπο με τον οποίο η πορνεία

¹¹ Harry Cocks, και Matt Houlbrook, «Introduction» στο Cocks, Harry, και Houlbrook, Matt (επιμ.), *Palgrave Advances in the Modern History of Sexuality*, Μπείσινγκστούκ, Palgrave Macmillan, 2008, σ. 13-14.

¹² Julia Laite, *Common Prostitutes and Ordinary Citizens: Commercial Sex in London, 1885-1960*, Μπείσινγκστούκ, Palgrave Macmillan, 2012, σ. 26.

¹³ James A. H. Murray, William A. Craigie, και C. T. Onions, *A New English dictionary on historical principles; founded mainly on the materials collected by the Philological Society*, τομ.8, Οξφόρδη, The Clarendon Press, 1909, σ. 1496.

γινόταν κοινωνικά αντιληπτή. Σε αυτή την εργασία θα χρησιμοποιηθεί ο όρος «πόρνη» για τις γυναίκες που συμμετείχαν στον αγοραίο έρωτα. Για λόγους πρακτικούς και γλωσσικής ομοιογένειας, ο όρος «πόρνη» χρησιμοποιείται κατά κύριο λόγο ως μετάφραση των συνώνυμων (αλλά με σημασιολογικές αποχρώσεις) αγγλικών όρων, prostitute, harlot και whore.

Ο όρος «πόρνη (prostitute)» αποδίδει καλύτερα την κυρίαρχη στάση της κοινωνίας έναντι των εργαζομένων γυναικών στον αγοραίο έρωτα και προκρίνεται σε αντίθεση με τον όρο «εργαζόμενη του σεξ (sex worker)», ο οποίος χρησιμοποιήθηκε στα πλαίσια της επιστήμης της κοινωνιολογίας από τη δεκαετία του 1970, και ο οποίος εστιάζει κυρίως στην αυτόβουλη επιλογή των γυναικών να εργαστούν στον αγοραίο έρωτα, με πιθανό σκοπό ακόμη και την αναζήτηση της περισσότερο ελεύθερης σεξουαλικής έκφρασης, και όχι στις συνθήκες της ζωής τους που τις οδήγησαν στην απόφαση αυτή¹⁴. Επίσης, ο όρος «εργαζόμενη του σεξ» φαίνεται να είναι αναχρονιστικός για την ιστορική εξέταση της πορνείας κατά την ύστερη βικτωριανή και εδουαρδιανή περίοδο.

Ωστόσο, δεν επέλεξαν όλες οι περισσότερο σεξουαλικά ελεύθερες γυναίκες να εργαστούν ως πόρνες. Ίσως η ελευθεριάζουσα σεξουαλικότητα να μην οδηγούσε από μόνη της στην κοινωνική περιθωριοποίηση, και ίσως ένας βαθμός ελευθερίας να επιτρεπόταν εντός της πολυπληθούς και ποικιλόμορφης εργατικής τάξης, ιδιαίτερα όταν τέτοιες συναναστροφές κάλυπτε ο μανδύας της ιδιωτικότητας. Επιπλέον, παρότι οι περισσότερες γυναίκες όντως επέλεξαν αυτοβούλως να εργαστούν ως πόρνες, είναι δύσκολο να εξακριβωθεί κατά πόσο οι ευρύτερες οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες, καθώς και η συναισθηματική ευαισθησία που συνόδευε τη νεαρή, συχνά, ηλικία τους δεν επηρέασαν την απόφασή τους. Λίγα στοιχεία που διαθέτουμε μας επιτρέπουν να εξετάσουμε τις συνιστώσες αυτές.

iii. Πηγές και ιστοριογραφική συζήτηση

Παρότι υπάρχουν αυτοβιογραφίες πολλών ανδρών της εργατικής τάξης που έζησαν στην Αγγλία του 19ου αιώνα¹⁵, τα αυτοβιογραφικά κείμενα που συνέγραψαν γυναίκες ήταν λιγιστά και ακόμη λιγότερα ήταν τα κείμενα που πραγματεύονταν θέματα καθημερινά, τα οποία λόγω χάριν αναφέρονταν στον κοινωνικό σχολιασμό των

¹⁴ Jeffrey Weeks, *The Languages of Sexuality*, Λονδίνο και Νέα Υόρκη, Routledge, 2011, σ. 139.

¹⁵ David Vincent, «Working-Class Autobiography in the Nineteenth Century» στο Smyth, Adam (επιμ.), *A History of English Autobiography*, Κέιμπριτζ, Cambridge University Press, 2016, σ. 168.

γειτόνων, ή κατέγραφαν προσωπικές σεξουαλικές εμπειρίες¹⁶. Οι περισσότεροι συγγραφείς φαίνεται ότι σιωπούσαν, ιδίως σε ζητήματα που αφορούσαν την σεξουαλικότητα¹⁷.

Συνεπώς, σπανίως οι πόρνες συνέτασσαν αυτοβιογραφικά κείμενα¹⁸. Οι πηγές από τις οποίες αντλούνται δεδομένα για την πορνεία είναι κυρίως οι καταγραφές των νοσοκομείων για τα αφροδίσια νοσήματα, των σωφρονιστικών ιδρυμάτων, παραδείγματος χάριν των φυλακών, και των φιλανθρωπικών, στα οποία επιχειρείτο να καταγραφούν τα προσωπικά στοιχεία και οι συνθήκες ζωής των πορνών, οι δικαστικές υποθέσεις όπως καταγράφονταν από τις εφημερίδες της εποχής, καθώς και τα ίδια τα δικαστικά έγγραφα. Με βάση πηγές αυτών των ειδών συντάχθηκε πλήθος μελετών για την πορνεία.

Ο Αμερικάνος ιστορικός Timothy Gilfoyle υποστηρίζει ότι η συστηματική ιστορική μελέτη της πορνείας άρχισε τη δεκαετία του 1980 όταν έπαψε να θεωρείται ένα ζήτημα πορνογραφικό¹⁹. Ορισμένες προσπάθειες προσέγγισης του θέματος, όμως, εντοπίζονται και νωρίτερα, υπό την επιρροή της φεμινιστικής ιστοριογραφίας που αναπτύχθηκε κατά τη δεκαετία του 1970, καθώς και της ανάπτυξης της ιστορίας των γυναικών. Τότε, πολλές φεμινίστριες συγγραφείς θέλησαν να προσεγγίσουν το θέμα ώστε να καταδείξουν ότι η πορνεία υφίστατο εξαιτίας των έμφυλων ανισοτήτων και των ταξικών ανταγωνισμών, οπότε και αποτελούσε μια στρατηγική επιβίωσης των φτωχών γυναικών στο πέρασμα των αιώνων²⁰. Οι συγγραφείς αυτές στο σύνολό τους φαίνεται ότι δεν επικεντρώθηκαν στο κατά πόσο το φαινόμενο της πορνείας αποκτούσε διαφορετικά χαρακτηριστικά ανάλογα με το ιστορικό συγκείμενο της κάθε εποχής, ανάλογα δηλαδή με τις πολιτικές περιστάσεις και το νομικό πλαίσιο, τις οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες, τα πολιτισμικά χαρακτηριστικά, καθώς και τα προσωπικά βιώματα και την ιδιοσυγκρασία κάθε ιστορικού υποκειμένου.

Ωστόσο, η φεμινιστική ιστοριογραφία επηρέασε αρκετούς μελετητές τα πρώτα χρόνια, μεταξύ αυτών και την Judith Walkowitz. Συγκεκριμένα, η Walkowitz υπήρξε η πρώτη

¹⁶ David Vincent, «Working-Class Autobiography», *ό.π.*, σ. 172.

¹⁷ Florence S. Boos, *Memoirs of Victorian Working-Class Women: The Hard Way Up*, Palgrave Macmillan, 2018, σ. 10.

¹⁸ Julia Laite, *Common Prostitutes*, *ό.π.*, σ. 25.

¹⁹ Timothy J. Gilfoyle, «Prostitutes in History: From Parables of Pornography to Metaphors of Modernity», *The American Historical Review*, 104/1 (1999), σ. 1.

²⁰ Judith R. Walkowitz, «The Politics of Prostitution and Sexual Labour», *History Workshop Journal*, 82/1 (Φθινόπωρο 2016), σ. 2.

ιστορικός που αντιμετώπισε τη βικτωριανή πορνεία ως ξεχωριστό πεδίο μελέτης, ενώ υπήρξε και η πρώτη που δεν παρουσίασε τις πόρνες ως θύματα των περιστάσεων, αλλά ως δραστήρια ιστορικά υποκείμενα²¹. Για την Walkowitz, οι προσπάθειες κανονιστικής διαχείρισης του φαινομένου στη βικτωριανή Αγγλία, μέσω των Νόμων περί Μεταδοτικών Νοσημάτων, πιθανότατα δυσχέραναν τόσο τις εργασιακές συνθήκες των πορνών, όσο και τις συνθήκες διαβίωσης τους. Πυροδότησαν επίσης μια φεμινιστική εκστρατεία για την κατάργησή των νόμων, μέσω της οποίας ορισμένες φεμινίστριες θέλησαν να καταπολεμηθεί το διπλό ηθικό πρότυπο (double standard), που επέτρεπε την σεξουαλική ελευθεριότητα των ανδρών, αλλά επέβαλε τη γυναικεία συστολή και αθωότητα. Στο επίκεντρο της κριτικής βρέθηκαν και οι αστοί άνδρες, παρότι οι νόμοι εφαρμόστηκαν για την προστασία της υγείας των στρατιωτών και των ναυτών, οι οποίοι στην πλειονότητά τους προέρχονταν από την εργατική τάξη. Για την ανάλυση των δεδομένων αυτών, η Walkowitz επικεντρώθηκε στην εξέταση δύο πόλεων-λιμανιών, του Plymouth και του Southampton²².

Η ανωτέρω προσπάθεια μελέτης του φαινομένου της πορνείας επιχειρεί να το προσεγγίσει, χρησιμοποιώντας κατεξοχήν τα εργαλεία της κοινωνικής ιστορίας και της ιστορίας των γυναικών, αλλά και τα εργαλεία της έρευνας των νοοτροπιών, των προσλήψεων, των αντιλήψεων, και των αναπαραστάσεων. Σε αυτά τα πεδία έρευνας καθώς και στην πολιτική ιστορία φαίνεται να εντάσσεται και η μελέτη της Paula Bartley σχετικά με τα φιλανθρωπικά ιδρύματα που απευθύνονταν σε πόρνες κατά την βικτωριανή και εδουαρδιανή εποχή. Η Bartley εξετάζει τις επικρατούσες αντιλήψεις και τη στάση των κοινωνικών ηθικιστών και μεταρρυθμιστών απέναντι στις πόρνες, τις προσπάθειές τους να τις αναμορφώσουν ηθικά και να καταστείλουν το φαινόμενο της πορνείας στην Αγγλία, καθώς και την καθημερινότητα των πορνών εντός των ιδρυμάτων αυτών. Επίσης, εξετάζει τις θεωρίες σχετικά με τους παράγοντες που ώθησαν ορισμένες γυναίκες στην πορνεία, οι οποίες δεν πραγματεύονταν αποκλειστικά τις συνθήκες της ζωής τους, αλλά και την πνευματική τους αδυναμία και κοινωνική κατωτερότητα²³.

Ορισμένοι ιστορικοί μελετητές, που πιθανώς επηρεάστηκαν και από την πολιτισμική και γλωσσική στροφή στην ιστορία, επιδόθηκαν στην εξέταση κειμένων της

²¹ Nina Attwood, *The Prostitute's Body*, ό.π., σ. 9.

²² Judith R. Walkowitz, *Prostitution and Victorian Society: Women, Class, and the State*, Κέμπριτζ, Cambridge University Press, 1980.

²³ Paula Bartley, *Prostitution: Prevention and Reform in England, 1860-1914*, Λονδίνο, Routledge, 2000.

βικτωριανής και εδουαρδιανής εποχής για να καταδείξουν με ποιους τρόπους ορισμένοι συγγραφείς αντιλαμβάνονταν, επεξηγούσαν και παρουσίαζαν το φαινόμενο της πορνείας²⁴. Παρεμφερής είναι και η προσέγγιση της Nina Attwood. Αν και η Attwood αμφιβάλλει αν ο τρόπος με τον οποίο ορισμένοι βικτωριανοί άγγλοι συγγραφείς αναπαριστούσαν και περιέγραφαν την πορνεία αντανάκλα την πολυδιάστατη ιστορική πραγματικότητα, υποστηρίζει ότι ο συμβολισμός που είχε αποκτήσει η μορφή της πόρνης, και ιδιαίτερα η προβολή της ως έκπτωτης γυναίκας, διαμόρφωσε, τρόπον τινά, την κοινωνική θέαση του φαινομένου, επηρεάζοντας εν τέλει τον τρόπο με τον οποίο οι πόρνες αντιμετωπίζονταν²⁵.

Παράλληλα, από τις αρχές του 20ού αιώνα, η ιστορική μελέτη της πορνείας συνδέθηκε με τη μελέτη κοινωνικών, πολιτικών, θρησκευτικών και οικονομικών εξελίξεων. Η φυλή, η κοινωνική τάξη, καθώς και το ιδιαίτερο κοινωνικό υποσύνολο στο οποίο εντάσσονταν οι πόρνες καθόριζαν τις συνθήκες της ζωής της καθεμίας και τα ιδιαίτερα βιώματά τους²⁶. Σημαντικό ρόλο όμως στη διαμόρφωση των εμπειριών των εκδιδόμενων γυναικών διαδραμάτιζε και η νομοθεσία που επιχειρούσε άλλοτε να ελέγξει και άλλοτε να καταστείλει ορισμένες πτυχές της πορνείας. Η Julia Laite υποστηρίζει ότι στην Αγγλία από το 1885, όταν ψηφίστηκε η Τροπολογία του Ποινικού Κώδικα, και μέχρι το 1959, οπότε εφαρμόστηκαν οι Νόμοι περί Αδικημάτων του Δρόμου (Street Offences Act), ο νομικός έλεγχος και η αστυνομική εποπτεία του φαινομένου ενισχύθηκε, ενώ επιχειρείτο να περιοριστεί και η δραστηριότητα των πορνών, εξέλιξη που χαρακτηρίζει ως ποινικοποίηση της πορνείας²⁷.

Συνολικά, η διαμόρφωση του φαινομένου της πορνείας συνδέεται με τις κοινωνικές αξίες που επικρατούσαν σε κάθε χρονική περίοδο, τη σεξουαλική συμπεριφορά των ιστορικών υποκειμένων, τις διαταξικές και έμφυλες σχέσεις που αναπτύσσονταν, την ηθική και την πολιτική, τον εθνικισμό και την ξενοφοβία, καθώς και με τις νομικές αλλαγές. Συνεπώς, η ιστοριογραφική συζήτηση γύρω από την πορνεία βασίζεται σε έργα που αφορούν άμεσα το φαινόμενο, καθώς και σε έργα που έμμεσα αναφέρονται σε αυτό, όπως εκείνα που αφορούν την ιστορία του φύλου, της σεξουαλικότητας, της

²⁴ Timothy J. Gilfoyle, «Prostitutes in History», *ό.π.*, σ. 4.

²⁵ Nina Attwood, *The Prostitute's Body: Rewriting Prostitution in Victorian Britain*, Νέα Υόρκη, Routledge, 2016.

²⁶ Maria Luddy, «Prostitution from 1800», *ό.π.*, σ. 409.

²⁷ Julia Laite, *Common Prostitutes and Ordinary Citizens: Commercial Sex in London, 1885-1960*, Μπείσινγκστούκ, Palgrave Macmillan, 2012.

οικογένειας, της καθημερινότητας και της δημόσιας πρόνοιας, καθώς και σε γενικότερα έργα που αφορούν την οικονομική, την κοινωνική, και την πολιτισμική ιστορία.

Στην ελληνική γλώσσα δεν έχουν συγγραφεί μελέτες που να αφορούν την πορνεία στην Αγγλία κατά την ύστερη βικτωριανή και εδουαρδιανή εποχή. Γενικότερα, υπάρχουν λίγες μελέτες που να εξετάζουν το φαινόμενο της πορνείας, τόσο εστιάζοντας σε μια χρονική περίοδο, όσο και μελετώντας το θέμα συνολικά στο πέρασμα των αιώνων. Οι μελέτες αυτές αφορούν κυρίως τον ελληνικό χώρο. Μόνο η μεταφρασμένη μονογραφία της Kate Lister *Εταίρες, Ιερόδουλες και Πόρνες: Ιστορία του Αγοραίου Έρωτα*²⁸, η οποία αποτελεί ιστορική επισκόπηση της πορνείας από την Αρχαία Ελλάδα μέχρι και την Ευρώπη του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, αναφέρεται σε ένα κεφάλαιό της στην εφαρμογή των Νόμων περί Μεταδοτικών Ασθενειών στην Αγγλία και στην κοινωνική αντιμετώπισή τους κυρίως τις δεκαετίες του 1860 και 1870. Συνεπώς, η παρούσα εργασία, η οποία αποτελεί μία μελέτη των κοινωνικοπολιτισμικών χαρακτηριστικών των εκδιδόμενων γυναικών και της δημόσιας διαχείρισης της πορνείας στην Αγγλία την περίοδο 1885-1914, καθώς επιχειρεί να αναλύσει σημαντικές πλευρές των σχέσεών τους με το κοινωνικό, νομοθετικό, και πολιτισμικό περιβάλλον, αποσκοπεί στο να εμπλουτιστεί η ιστορική συζήτηση γύρω από τα θέματα αυτά.

iv. Ερωτήματα και δομή της εργασίας

Η εργασία στηρίζεται αφενός σε διάσπαρτο βιβλιογραφικό υλικό που εντάσσεται στις ανωτέρω ιστοριογραφικές τάσεις, αφετέρου σε πρωτογενές υλικό και ειδικότερα σε άρθρα εφημερίδων που αφορούν ορισμένες περιπτώσεις λανθασμένων κατηγοριών για εκπόρνευση που αποδόθηκαν σε νεαρές κοπέλες της εργατικής τάξης, μέσω των οποίων φαίνεται η σύγχυση που επικρατούσε γύρω από το φαινόμενο της πορνείας, αλλά και η κοινωνική αντιμετώπιση των εκδιδόμενων γυναικών.

Η εργασία αρθρώνεται σε δύο μέρη. Στο πρώτο κεφάλαιο του πρώτου μέρους εξετάζονται οι οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες που οδήγησαν ορισμένες γυναίκες στην πορνεία, η διάρθρωση του αστικού χώρου εντός του οποίου αναπτύχθηκε η πορνεία, καθώς και οι εργασιακές εμπειρίες των γυναικών αυτών. Παράλληλα, επιχειρείται η κατηγοριοποίηση των εκδιδόμενων γυναικών με βάση την

²⁸ Kate Lister, *Εταίρες, Ιερόδουλες και Πόρνες: Ιστορία του Αγοραίου Έρωτα*, μτφρ: Ηλίας Μαγκλίνης, Αθήνα, Εκδόσεις Καπόν, 2021.

ηλικία, τα οικονομικά τους έσοδα, τους χώρους όπου εργάζονταν καθώς και τον τρόπο εργασίας τους, ζήτημα στο οποίο δεν έχει μέχρι στιγμής εστιάσει η σχετική ιστοριογραφία.

Το ζήτημα αυτό είναι περίπλοκο να εξεταστεί, καθώς στην Αγγλία η πορνεία ποτέ δεν ήταν εξ ολοκλήρου κρατικά ελεγχόμενη, ούτε υπήρξαν κρατικά κατάστιχα στα οποία θα έπρεπε να καταγράφονται οι εκδιδόμενες γυναίκες προκειμένου να μπορέσουν να εργαστούν. Επιπλέον, δεν υπήρχε κρατική μέριμνα για την καταγραφή των πορνείων που λειτουργούσαν²⁹, ούτε μια συγκεκριμένη περιοχή στην οποία περιορίζονταν³⁰. Ως εκ τούτου, η έρευνα βασίζεται κυρίως σε αστυνομικά και δικαστικά στοιχεία περιπτώσεων κατά τις οποίες είχε επέλθει η σύλληψη ή και η καταδίκη μιας πόρνης για αδικήματα που σχετίζονταν με τη διαγωγή της αλλά δεν αφορούσαν την καθαυτή εργασία της, καθώς και σε στοιχεία που αφορούν περιπτώσεις αστυνομικής καταστολής των πορνείων σύμφωνα, κατά κύριο λόγο, με την Τροπολογία του Ποινικού Κώδικα (Criminal Amendment Act) του 1885. Στο πρώτο κεφάλαιο, λοιπόν, εξετάζεται και το νομικό πλαίσιο ελέγχου της πορνείας, καθώς και η στάση του αστυνομικού σώματος απέναντι στις πόρνες.

Στη συνέχεια, στο δεύτερο κεφάλαιο, διερευνάται η κοινωνική φυσιογνωμία και τα κίνητρα των ανδρών πελατών τους, παρότι οι πληροφορίες που έχουμε στη διάθεσή μας είναι ελάχιστες. Επίσης, εξετάζονται οι σεξουαλικές συμπεριφορές εντός της αστικής και εργατικής τάξης και η σύνδεσή τους με το φαινόμενο της πορνείας, καθώς και οι σχέσεις που οι πόρνες ανέπτυσαν με άνδρες που δεν ήταν πελάτες τους. Οι άνδρες αυτοί χαρακτηρίζονταν «μαστροπού» (rimps, bullies) και οι σχέσεις που ανέπτυσαν με τις πόρνες ήταν πολύμορφες. Η ιστοριογραφία σχετικά πρόσφατα έχει ασχοληθεί με το ζήτημα των μαστροπών και των διακινητών (traffickers), καθώς οι σχέσεις τους με την πόρνες δεν αποτελούσαν αντικείμενο ελέγχου πριν την κορύφωση της ανησυχίας για το εμπόριο λευκής σαρκός στις αρχές του 20ού αιώνα³¹. Επίσης, στο δεύτερο κεφάλαιο, εξετάζεται και η σχέση της πορνείας με την γυναικεία αστική σεξουαλικότητα.

²⁹ Philippa Levine, «Race and the Regulation of Prostitution: Comparing Public Health in the U.S. and Greater Britain» στο Levine, Philippa και Grayzel, Susan R. (επιμ.), *Gender, Labour, War and Empire: Essays on Modern Britain*, χ.τ., Palgrave Macmillan, 2009, σ. 55.

³⁰ Julia Laite, *Common Prostitutes*, ό.π., σ. 18.

³¹ Laite, Julia, «Traffickers and Pimps in the Era of White Slavery», *Past & Present*, 237/1 (Νοέμβριος 2017), σ. 240-2.

Στο δεύτερο μέρος της εργασίας, στο τρίτο κεφάλαιο, εξετάζονται ο δημόσιος λόγος που αναπτύχθηκε γύρω από το φαινόμενο της πορνείας, ο ρόλος του στη διαμόρφωση της νομοθεσίας, καθώς και οι φιλανθρωπικές προσπάθειες περιορισμού της πορνείας και ελέγχου των πορνών. Επιπλέον, στο τέταρτο κεφάλαιο, εξετάζεται η κοινωνική αντιμετώπιση των εκδιδόμενων γυναικών, ακόμη και περιπτώσεις γυναικών που εν τέλει δεν είχαν εργαστεί ποτέ ως πόρνες, αν και είχαν κατηγορηθεί ως τέτοιες. Στο κεφάλαιο αυτό χρησιμοποιήθηκαν οι πρωτογενείς πηγές, άρθρα εφημερίδων της εποχής, προκειμένου να μελετηθούν αντίστοιχα παραδείγματα.

Α. Πόρνες και Πελάτες

1. Όροι και γνωρίσματα της πορνείας

Οι πόρνες βρίσκονταν σε αλληλόδραση με την κοινωνία στην οποίαν ζούσαν. Κατά την ύστερη βικτωριανή και εδουαρδιανή περίοδο, οι πόρνες είτε αυτές που εργάζονταν ως τέτοιες αποκλειστικά, είτε εκείνες που μόνο περιστασιακά κατέφευγαν στην πορνεία, σχημάτιζαν οικιακές ομάδες, πολλές φορές με άτομα με τα οποία δεν μοιράζονταν την ίδια εργασία. Κυκλοφορούσαν εντός του στενού γεωγραφικού χώρου στον οποίο διέμεναν, δηλαδή εντός της γειτονιάς τους, αλλά και εκτός αυτού, εντός του ευρύτερου αστικού χώρου. Ανέπτυσαν οικογενειακούς δεσμούς και συναναστρέφονταν τους γείτονές τους, ενώ αποτελούσαν και καταναλωτές αγαθών και υπηρεσιών, οπότε συνέδραμαν στην κυκλοφορία κεφαλαίου³².

Όμως, η ενσωμάτωση των πορνών εντός ευρύτερων συνόλων, μάλλον καθιστά δυσκολότερο να διερευνηθούν οι πραγματικές διαστάσεις του φαινομένου της πορνείας. Οι περισσότερες προσπάθειες να διαπιστωθεί ο ακριβής αριθμός των ενεργών πορνών κατέληξαν σε δεδομένα πολύ διαφορετικά μεταξύ τους. Στα μέσα του 19ου αιώνα, ο ιατρός William Acton ισχυρίστηκε ότι μόνο στο Λονδίνο υπήρχαν 210.000 πόρνες. Ακολουθώντας την ίδια λογική, ο αριθμός τους στην Αγγλία, θα έπρεπε να ήταν πολύ μεγαλύτερος. Αν ληφθεί μάλιστα υπ' όψιν η πληθυσμιακή αύξηση που σημειώνεται κατά τον 19ο αιώνα³³, ο αριθμός αυτός πρέπει να αυξανόταν διαρκώς, έτσι ώστε οι περισσότερες γυναίκες, ανεξαρτήτως ηλικίας ή οικογενειακής κατάστασης, πιθανώς ήταν, ή είχαν υπάρξει για κάποιο διάστημα της ζωής τους, πόρνες³⁴.

Από την άλλη πλευρά, με βάση τα αστυνομικά δεδομένα των συλλήψεων, στα μέσα του 19ου αιώνα, εμφανίζονται να εργάζονται στο Λονδίνο 7.000 πόρνες, και συνολικά 30.000 σε όλη την αγγλική επικράτεια³⁵. Με βάση τα ίδια στοιχεία στα τέλη του 19ου και τις αρχές του 20ου αιώνα, στο Λονδίνο, ο αριθμός των εκδιδόμενων γυναικών

³² Julia Laite, *Common Prostitutes*, ό.π., σ. 26.

³³ Elizabeth Clement, «Prostitution», ό.π., σ. 208.

³⁴ Kate Lister, *Εταίρες, Ιερόδουλες και Πόρνες: Ιστορία του Αγοραίου Έρωτα*, μτφρ: Ηλίας Μαγκλίνης, Αθήνα, Εκδόσεις Καπόν, 2021, σ. 146.

³⁵ Jeffrey Weeks, *Sex, Politics and Society: The regulation of sexuality since 1800*, Λονδίνο και Νέα Υόρκη, Routledge, 2012, σ. 104.

ανέρχεται στις 8.000 με 10.000³⁶. Στο Λονδίνο, μόνο οι πόρνες που επιχειρούσαν την άγρευση πελατών στους δρόμους υπολογίζονταν σε 3.336 το 1886 και σε 1.475 το 1888. Στο παραθαλάσσιο Λίβερπουλ, ο Διευθυντής της Αστυνομίας ανέφερε ότι το 1839 στην πόλη υπήρχαν περίπου τετρακόσια πορνεία, σε καθένα εκ των οποίων εργάζονταν κατά μέσον όρο πέντε πόρνες. Άλλες 5.000 πόρνες διέμεναν σε κοινόβια με ενοικιαζόμενα δωμάτια (lodging houses). Το 1889, τα γνωστά στην αστυνομία πορνεία της πόλης του Λίβερπουλ ανέρχονταν σε 443³⁷.

Τα παραπάνω δεδομένα είναι απλώς ενδεικτικά. Οι δημόσιες αναφορές στο φαινόμενο της πορνείας, οι φόβοι που το συνόδευαν, η δράση οργανώσεων για την καταπολέμησή του καθώς και οι οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες που επικρατούσαν ανά χρονικά διαστήματα επηρέαζαν τον τρόπο με τον οποίο η πορνεία γινόταν αντιληπτή, όπως θα δούμε και στη συνέχεια. Σε κάποιες περιπτώσεις, ο φόβος ήταν ιδιαίτερα έντονος, ενώ άλλοτε πιθανόν υπερίσχυε η πίστη ότι το φαινόμενο είχε καταπολεμηθεί εν μέρει³⁸, ιδιαίτερα έπειτα από την ανάληψη εκστρατειών υπέρ της κοινωνικής καθαρότητας (social purity), που συνήθως ακολουθούσαν περιόδους ανησυχίας³⁹.

Επίσης, τα αριθμητικά δεδομένα που επιχειρήσαν να καταγράψουν οι αστυνομικές αρχές περιείχαν ανακρίβειες. Τα κριτήρια που χρησιμοποιούσαν δεν ήταν πάντοτε ομοιογενή. Άλλοτε βασίζονταν σε περιπτώσεις κατά τις οποίες είχαν απαγγελθεί κατηγορίες για πορνεία, χωρίς να γνωρίζουμε αν οι κατηγορίες αυτές ήταν τεκμηριωμένες. Άλλοτε βασίζονταν σε υποθέσεις που είχαν εκδικαστεί, χωρίς να συνυπολογίζεται αν είχαν καταλήξει σε καταδίκη ή όχι. Άλλοτε, πάλι, βασίζονταν σε περιπτώσεις που είχαν καταλήξει σε καταδίκη και φυλάκιση⁴⁰.

Παράλληλα, τα αρχεία των φυλακών καθώς και τα στοιχεία των κοινωνικών ερευνών της εποχής που πραγματοποιήθηκαν ανάμεσα σε φυλακισμένες πόρνες εμφανίζουν προβλήματα για τους ιστορικούς, τόσο γιατί οι πόρνες που καταγράφηκαν, βρέθηκαν στη θέση αυτή γιατί αδυνατούσαν να καταβάλουν το χρηματικό αντίτιμο ενός προστίμου, όσο και γιατί πρέπει να ήταν ευκολότερο να επιβληθεί η ποινή της φυλάκισης σε μια γυναίκα που είχε καταδικαστεί και στο παρελθόν. Αυτό πιθανώς

³⁶ Julia Laite, *Common Prostitutes*, ό.π., σ. 29.

³⁷ Michael Macilwee, *The Liverpool Underworld: Crime in the City, 1750–1900*, Λίβερπουλ, Liverpool University Press, 2011, σ. 253.

³⁸ Clive Emsley, *Crime and Society in England, 1750-1900*, Harlow, Longman/Pearson, 2005, σ. 28

³⁹ Paula Bartley, *Prostitution*, ό.π., σ. 3.

⁴⁰ Clive Emsley, *Crime and Society*, ό.π., σ. 22.

οφειλόταν στην μεγαλύτερη αυστηρότητα των δικαστικών αρχών στις περιπτώσεις αυτές ή ακόμη και στην οικονομική δυσκολία των γυναικών να αποπληρώσουν ένα αυξημένο πρόστιμο. Άλλωστε, τα πρόστιμα αυξάνονταν ανάλογα με τον αριθμό των καταδικών. Τα στοιχεία αυτά, λοιπόν, πρέπει να αφορούν κυρίως τις γυναίκες που εργάζονταν συστηματικά ως πόρνες και λιγότερο τον σημαντικό αριθμό γυναικών που εμπλέκονταν περιστασιακά στην πορνεία. Συνεπώς, πρέπει να ληφθούν υπ' όψιν οι επιμέρους συνιστώσες, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι υποτιμάται η αξία των πληροφοριών για τη δράση και την κοινωνική φυσιογνωμία των πορνών που αντλήθηκαν με τους ανωτέρω τρόπους.

1.1. Το κοινωνικό προφίλ της πόρνης: οι πόρνες ως μέλη της εργατικής τάξης

Από τα στοιχεία των φυλακών προκύπτει ότι οι πόρνες στην Αγγλία του ύστερου 19ου και του πρώιμου 20ού αιώνα ανήκαν στην πλειονότητά τους στην εργατική τάξη. Από τις 14.000 πόρνες που είχαν φυλακιστεί για κάποιο χρονικό διάστημα από το 1870 μέχρι και το 1891, οι περισσότερες είχαν εργατικές καταβολές, όπως επισημαίνει και ο ιερέας της φυλακής Milbank, στο Λονδίνο, ο G.P. Merrick⁴¹. Οι οικονομικές συνθήκες που επικρατούσαν στην εργατική τάξη, οι αποδοχές των εργατικών οικογενειών, οι συνθήκες διαβίωσης που επικρατούσαν εντός της τάξης τους καθώς και το μέγεθός της αποτελούν παράγοντες που συνηγορούν σε αυτό, αν και στην απόφαση των γυναικών να στραφούν στην πορνεία σημαντικό ρόλο πρέπει να διαδραμάτιζαν η ιδιοσυγκρασία της καθεμίας, οι κοινωνικοί και οικογενειακοί δεσμοί που είχε, καθώς και άλλοι παράγοντες, συχνά διαφορετικοί μεταξύ τους, που σχετίζονταν με τη συγκεκριμένη κάθε φορά περίπτωση⁴², όπως λόγου χάριν η δυνατότητα και η ικανότητά τους να αναζητήσουν πελάτες και η μορφή του αστικού χώρου στον οποίο διαβίωναν και εργάζονταν, καθώς η πορνεία εκδηλώθηκε κυρίως στις πόλεις. Μελετώντας λοιπόν τα ανωτέρα δεδομένα, και ιδίως εκείνα που αναφέρονται στις γυναίκες των εργατικών στρωμάτων μπορεί κανείς να κατανοήσει εν πολλοίς γιατί ορισμένες εξ αυτών οδηγήθηκαν στην πορνεία.

⁴¹ Julia Laite, *Common Prostitutes*, ό.π., σ. 30. Αναφέρεται στο G.P. Merrick, *Work among the Fallen as Seen from the Prison Cell*, Λονδίνο, Ward, Lock and Co., χ.χ., περ. 1891, σ. 22-5.

⁴² Julia Laite, *Common Prostitutes*, ό.π., σ. 40-41.

1.1.1. Οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες

Οι συνθήκες διαβίωσης της εργατικής τάξης βελτιώθηκαν ως ένα βαθμό προς τα τέλη του 19ου αιώνα, και ιδιαίτερα τη δεκαετία του 1890. Κατά το διάστημα αυτό μειώθηκε σημαντικά το κόστος ζωής, ενώ και οι πραγματικοί μισθοί σημείωσαν αυξητικές τάσεις. Για παράδειγμα, η τιμή του ψωμιού μειώθηκε από έξι πένες το 1887 σε πέντε πένες το 1895. Αναλόγως κυμάνθηκαν και οι τιμές και άλλων βασικών αγαθών και υπηρεσιών⁴³.

Η βελτίωση αυτή δεν επηρέασε όλους όσους ανήκαν στα εργατικά στρώματα με τον ίδιο τρόπο και στον ίδιο βαθμό· συνεπώς, δεν ήταν ούτε καθολική, ούτε συνεχής. Πολλά ετήσια εισοδήματα δεν άγγιζαν το όριο των σαράντα πέντε λιρών, που θεωρήθηκε από τον κοινωνικό μελετητή Charles Booth (1860-1914) ως το όριο της φτώχειας⁴⁴. Μπορεί το 1881 το μέσο ετήσιο εισόδημα ενός εργάτη να ήταν 48,2 λίρες και τα επόμενα χρόνια σταδιακά να αυξήθηκε, έτσι ώστε το 1896 να υπολογίζεται στις 51,6 λίρες και το 1913 στις 61,4 λίρες⁴⁵, συνέχισε, όμως, να είναι ένα εισόδημα σχετικά χαμηλό και πιθανότατα επισφαλές.

Οι υπολογισμοί ενός μέσου ετήσιου εισοδήματος δε δείχνουν τις διακυμάνσεις των επιμέρους ετήσιων εισοδημάτων ανά εργασία, που πολλές φορές ήταν χαμηλότερα του παραπάνω ορίου φτώχειας. Μπορούν ωστόσο να οδηγήσουν στον συλλογισμό ότι ακόμη και με αυτό το μέσο ετήσιο εισόδημα, οι εργάτες δεν ήταν οικονομικά ασφαλείς. Το διάστημα 1900-1904, καθώς και το διάστημα 1907-1908 οι μισθοί μειώθηκαν⁴⁶. Παράλληλα, από το 1896 το κόστος ζωής ακολουθεί ανοδική πορεία, υπερβαίνοντας αυτό το οποίο ίσχυε πριν από είκοσι χρόνια⁴⁷ ([Πίνακας 1](#)). Φαίνεται, λοιπόν, ότι το επίπεδο ζωής δε βελτιώθηκε αισθητά για πολλά μέλη της εργατικής τάξης, και σε ορισμένες περιπτώσεις ακολούθησε καθοδική πορεία, ιδιαίτερα αν ληφθεί υπόψιν η ποικιλομορφία των εργασιών ή και των προσωπικών εμπειριών που χαρακτήριζε την τάξη αυτή.

⁴³ Sally Mitchell, *Daily Life in Victorian England*. Westport, Connecticut και Λονδίνο, Greenwood Press, 2009, σ. 31.

⁴⁴ Στο ίδιο, σ. 38.

⁴⁵ George Boyer, «Living Standards, 1860–1939» στο Floud, Roderick, και Johnson, Paul (επιμ.). *The Cambridge Economic History of Modern Britain*, τομ.2, Cambridge: Cambridge University Press, 2004, σ. 286.

⁴⁶ W. Hamish Fraser, *The Coming of the Mass Market 1850-1914*, Μπείσινγκστούκ και Λονδίνο, Macmillan, 1981, σ. 15.

⁴⁷ George Boyer, «Living Standards» *ό.π.*, σ. 285-6.

Σύγχρονες κοινωνικές έρευνες της ύστερης βικτωριανής και εδουαρδιανής εποχής επεσήμαναν ότι στις αγγλικές πόλεις τα επίπεδα φτώχειας συνέχισαν να είναι υψηλά⁴⁸. Χαρακτηριστική είναι η έρευνα του Charles Booth, υπό τον τίτλο *Η Ζωή και η Εργασία των Λονδρέζων (Life and Labour of the People in London)*, που εκδόθηκε το 1889. Ο Booth υποστήριξε ότι οι περισσότεροι κάτοικοι της αγγλικής πρωτεύουσας ζούσαν φτωχικά. Συγκεκριμένα, το 35 τοις εκατό ζούσε με περισσότερες ή λιγότερες στερήσεις, το 22 τοις εκατό στο όριο της φτώχειας, ενώ το οκτώ με δεκατρία τοις εκατό κάτω από αυτό⁴⁹. Όσοι βρίσκονταν στο όριο της φτώχειας, όπως το είχε ορίσει ο Booth, είχαν εβδομαδιαία εισοδήματα που κυμαίνονταν από 18 έως 21 σελίνια, ενώ όσοι ήταν ενδεείς λιγότερα από 18 σελίνια⁵⁰. Στο γενικότερο σύνολο του αγγλικού πληθυσμού, οι, σύμφωνα με τα κριτήρια του Booth, φτωχοί αποτελούσαν το 30,7 τοις εκατό του⁵¹, καθώς και το 37,4 τοις εκατό της εργατικής τάξης εν γένει⁵².

Η φτώχεια συνδεόταν τόσο με το ύψος των εισοδημάτων, όσο και με τη μορφή εργασίας ή και την έλλειψή της. Κατά την περίοδο 1880-1914 ο μισθός των ανειδίκευτων εργατών αντιστοιχούσε στο 60 τοις εκατό αυτού των ειδικευμένων και πολλοί ήταν εκείνοι που ήταν ανειδίκευτοι⁵³. Επίσης, υπήρχαν εργάτες που κατάφερναν να εργαστούν μόνο περιστασιακά, είτε αυτοί ήταν βιομηχανικοί εργάτες και λιμενεργάτες, είτε οικοδόμοι και ελαιοχρωματιστές. Ο ιστορικός Stedman Jones υπολογίζει τον αριθμό τους, μαζί με τις οικογένειές τους, στις 400.000 στο Λονδίνο το 1891⁵⁴.

Συνεπώς, υπήρχαν άνθρωποι που βίωναν διαδοχικές περιόδους ανεργίας, οι οποίοι ίσως και να μη λαμβάνονταν υπ' όψιν στις επίσημες καταγραφές του φαινομένου. Παρόλα αυτά, κατά το διάστημα 1870-1913, το μέσο ποσοστό ανεργίας στους άνδρες ανέρχονταν στο έξι τοις εκατό, ενώ κατά διαστήματα μπορούσε να υπερβεί και το οκτώ τοις εκατό, ιδιαίτερα όταν η οικονομία βρισκόταν σε περίοδο ύφεσης⁵⁵. Την ίδια

⁴⁸ George Boyer, «Living Standards» *ό.π.*, σ. 280.

⁴⁹ Judith R Walkowitz, *City of dreadful delight: narratives of sexual danger in late-Victorian London*, Σικάγο, The University of Chicago Press, 1992, σ. 31.

⁵⁰ Charles Booth, *Life and labour of the people in London*, τομ. 1, Λονδίνο και Νέα Υόρκη, Macmillan and Co., 1892, σ. 33.

⁵¹ Charles Booth, *Life and labour of the people in London*, τομ. 2, Λονδίνο και Νέα Υόρκη, Macmillan and Co., 1892, σ. 21.

⁵² George Boyer, «Living Standards», *ό.π.*, σ. 299-300.

⁵³ Στο ίδιο, σ. 287

⁵⁴ Gareth Stedman Jones, *Outcast London: A Study in the Relationship between Classes in Victorian Society*, Λονδίνο, Verso, 2014, κεφάλαιο 3, σ. 94 (ebook).

⁵⁵ George Boyer, «Living Standards», *ό.π.*, σ. 288.

περίοδο, η βρετανική οικονομία γνώρισε αρκετές περιόδους κυκλικής οικονομικής ύφεσης, πράγμα που οδήγησε σχεδόν το δέκα τοις εκατό του εργατικού δυναμικού στην απώλεια της εργασίας του⁵⁶.

Ακόμη, όμως, και σε περιόδους γενικότερης οικονομικής ευμάρειας, ασθένειες, εργατικά ατυχήματα και άλλοι προσωπικοί λόγοι μπορούσαν να στερήσουν την εργασία από κάποιον εργάτη. Όταν συνέβαινε αυτό, η ικανότητά του να εξασφαλίσει τα προς το ζην εξαρτάτο από τις αποταμιεύσεις που είχε, και που πιθανότατα δε διέθετε όταν τα εισοδήματα ήταν χαμηλά, καθώς και τη δυνατότητα να έχει κάποια ασφαλιστική κάλυψη. Πολλοί δεν την είχαν, καθώς τέτοιου είδους δυνατότητες παρείχαν κατά κύριο λόγο τα εργατικά σωματεία⁵⁷, στα οποία δε συμμετείχαν όλοι οι εργάτες, και ιδίως οι ανειδίκευτοι. Υπό τις συνθήκες αυτές, πολλοί πρέπει να αντιμετώπιζαν οικονομικές δυσκολίες και να προσέφευγαν σε έκτακτες στρατηγικές επιβίωσης.

Κάποιοι άνθρωποι θα δυσκολεύονταν να αντεπεξέλθουν οικονομικά, έτσι ώστε το πρότυπο του άνδρα-κουβαλητή που έτεινε να επικρατήσει και όριζε ότι ο άνδρας, πατέρας και σύζυγος, επωμιζόταν το βάρος της κάλυψης των οικονομικών αναγκών της οικογένειας να αμφισβητείτο. Στη Βρετανία, κατά τις δεκαετίες του 1880 και 1890 εργαζόταν επ' αμοιβή το 34 τοις εκατό του συνολικού γυναικείου πληθυσμού άνω των δέκα ετών⁵⁸. Ως προς τις γυναίκες της εργατικής τάξης, υπολογίζεται ότι τα δύο τρίτα εργαζόνταν επ' αμοιβή⁵⁹.

Οι γυναίκες οι οποίες εργάζονταν δεν ήταν μόνο οι παντρεμένες, που χρειαζόταν να συμπληρώσουν το οικογενειακό εισόδημα και οι οποίες στην επίσημη καταγραφή της γυναικείας εργασίας του 1900 ανέρχονταν στο 13 τοις εκατό⁶⁰. Ήταν, επίσης, οι χήρες⁶¹ και οι ανύπαντρες. Σε κάθε περίπτωση, η κατάσταση δυσχεραίνονταν όταν απουσίαζαν εκείνοι οι κοινωνικοί δεσμοί που θα μπορούσαν να προσφέρουν οικονομική και συναισθηματική στήριξη και αρωγή στις δύσκολες στιγμές, όπως, για

⁵⁶ George Boyer, «Living Standards», *ό.π.*, σ. 282.

⁵⁷ Στο ίδιο.

⁵⁸ Eric John Hobsbawm, *Η Εποχή των Αυτοκρατοριών, 1875-1914*, μτφρ.: Κωστούλα Σκλαβενίτη, Αθήνα, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, 2012, [Λονδίνο, 1987], σ. 309.

⁵⁹ Hera Cook, *The Long Sexual Revolution: English Women, Sex, and Contraception 1800-1975*, Οξφόρδη, Oxford University Press, 2008, σ. 104.

⁶⁰ Πολλές γυναίκες απασχολούνταν μερικώς, λόγω χάριν ως πλύστρες ή καθαρίστρες και δεν καταγράφονταν. Sue Bruley, *Women in Britain Since 1900*, Μπεϊσινγκστούουκ, Palgrave, 2002, σ. 19.

⁶¹ Florence S. Boos, *Memoirs of Victorian Working-Class Women*, *ό.π.*, σ. 19.

παράδειγμα οι συγγενείς και φίλοι. Ωστόσο, ακόμη και όταν αυτοί οι μηχανισμοί υποστήριξης υφίσταντο, η δυνατότητά τους να συνδράμουν εξαρτάτο από τα οικονομικά των ανθρώπων. Είναι χαρακτηριστικό ότι νέες κοπέλες, αλλά και νέα αγόρια, αναζητούσαν εργασία για να συνδράμουν οικονομικά τις μητέρες τους⁶².

Περισσότερο απομονωμένες πρέπει να ήταν οι γυναίκες που είχαν μετοικήσει και ζούσαν μακριά από την οικογένειά τους ή είχαν χάσει τους γονείς τους. Τα ορφανά κορίτσια που μεγάλωναν σε ορφανοτροφεία, πτωχοκομεία και κοντά σε ανάδοχους γονείς συχνά έπρεπε να βιοπορίζονται από νεαρή ηλικία, ίσως και από τα δώδεκα τους έτη⁶³ ή μόλις τελείωνε η υποχρεωτική τους εκπαίδευση⁶⁴. Παράλληλα, σπανίως πρέπει να είχαν ιδιαίτερες εργασιακές δεξιότητες και να είχαν αναπτύξει αρκετές κοινωνικές συναναστροφές, καθώς μεγάλωναν εντός ιδρυμάτων.

Ακόμη και στις περιπτώσεις, όμως, που οι γυναίκες εργάζονταν, η οικονομική επιβίωση δεν ήταν διόλου εύκολη. Η γενικότερη επικράτηση του προτύπου του ανδρός-κουβαλητή είχε επιφέρει τη μείωση των εργασιακών αποδοχών των γυναικών σε σχέση με εκείνες των ανδρών⁶⁵, καθώς και τον αποκλεισμό των γυναικών από πολλές εργασίες⁶⁶, μέσω της προώθησης προστατευτικών εργασιακών διατάξεων από τα ανδρικά εργατικά σωματεία⁶⁷. Η εξέλιξη αυτή αφορά ιδίως τις εργασίες εκείνες που απαιτούσαν κάποια εξειδίκευση, οπότε και οι περισσότερες γυναίκες αναγκάζονταν να συρρέουν στους περιορισμένους, εργασιακούς τομείς που τις δέχονταν. Το γεγονός αυτό προκαλούσε υπερπροσφορά εργατικών χεριών, και συνακόλουθη μείωση των μισθών, ενώ σημειωνόταν και αύξηση της ανεργίας. Υπολογίζεται ότι στο Λονδίνο κατά την ύστερη βικτωριανή και εδουαρδιανή περίοδο, περίπου 200.000 γυναίκες βρίσκονταν συνεχώς σε αναζήτηση εργασίας⁶⁸.

Επίσης, ο περιορισμός των διαθέσιμων εργασιακών διεξόδων εξαρτάτο και από άλλα στοιχεία, όπως η χωροταξική, αλλά και η ηλικιακή, κατανομή του πληθυσμού και,

⁶² Judith R. Walkowitz, *Prostitution*, ό.π., σ. 17.

⁶³ Anna Clark, «Female Sexuality» στο Simonton, Deborah (επιμ.), *The Routledge History of Women in Europe Since 1700*, Λονδίνο, Routledge, 2007, σ. 69.

⁶⁴ Με τους νόμους περί υποχρεωτικής εκπαίδευσης, οι οποίοι εφαρμόστηκαν από τη δεκαετία του 1870, αυξήθηκε η ηλικία μετά από την οποία πολλά μέλη της εργατικής τάξης άρχισαν να εργάζονται. Στις αρχές του 20ού αιώνα, η υποχρεωτική εκπαίδευση αφορούσε αγόρια και κορίτσια μέχρι την ηλικία των 14 ετών.

⁶⁵ Elizabeth Clement, «Prostitution», ό.π., σ. 214.

⁶⁶ Sue Bruley, *Women in Britain*, ό.π., σ. 16.

⁶⁷ Philippa Levine, «Consistent Contradictions: Prostitution and Protective Labour Legislation in Nineteenth-Century England», *Social History*, 19/1 (1994), σ. 18.

⁶⁸ Paula Bartley, *Prostitution*, ό.π., σ. 7.

κυρίως, η πιθανότητα ο αριθμός των γυναικών να υπερέβαινε τον αντίστοιχο των ανδρών⁶⁹, ο χαρακτήρας και το είδος των θέσεων εργασίας που προσφέρονταν εντός κάθε πόλης, η εποχικότητα των εργασιών αυτών, καθώς και η μορφολογία του καθαυτού αστικού χώρου, που μπορεί να επέτρεπε ή να εμπόδιζε τη μετάβαση προς αναζήτηση εργασίας ή ακόμη και την εργασία καθαυτή σε μέρη μακριά από τον τόπο κατοικίας. Παραδείγματος χάριν στο Λίβερπουλ, οι διαθέσιμες γυναικείες θέσεις εργασίας αφορούσαν ένα περιορισμένο αριθμό βιοτεχνιών, στην εστίαση, στην επεξεργασία καπνού και στην ύφανση σακών. Η οικονομία του Λίβερπουλ βασιζόταν κυρίως στην εκμετάλλευση του λιμανιού, το εμπόριο και τη ναυτιλία, τομείς στους οποίους απασχολούνταν κυρίως άνδρες⁷⁰.

Γενικότερα, οι μισθοί των γυναικών ανέρχονταν στο 40 τοις εκατό εκείνων των ανδρών, ενώ το ύψος τους επηρεάζονταν ακόμη περισσότερο από την ηλικία της εργαζόμενης⁷¹ και την εργασιακή της εμπειρία. Μια κοπέλα δεκατεσσάρων ετών θα λάμβανε αρχικά το μέσο εβδομαδιαίο μισθό των τριών σελινιών, ο οποίος θα αυξανόταν αναλογικά. Λίγες, όμως, γυναίκες κέρδιζαν περισσότερα από 15 σελίνια εβδομαδιαίως, εισόδημα δηλαδή που βρισκόταν κάτω από το όριο της φτώχειας. Τα έσοδά τους μπορεί να ήταν ακόμη χαμηλότερα, αν υπολογιστούν οι χρηματικές ποινές που πιθανώς επέβαλαν οι εργοδότες για ανάρμοστη συμπεριφορά ή ακόμη και για αιτίες αδιευκρίνιστες. Συγχρόνως, η εργασία τους ήταν συνήθως κοπιαστική και πολλές γυναίκες εργάζονταν μέχρι και 60 ώρες εβδομαδιαίως⁷².

Οι δύσκολες οικονομικές συνθήκες, που αντιμετώπιζαν οι γυναίκες, ακόμη και οι εργαζόμενες, πιθανόν τις ωθούσαν να αναζητήσουν μία δεύτερη εργασία ή να εγκαταλείψουν εκείνη στην οποία ήδη απασχολούνταν. Όπως υποστηρίζει η Walkowitz πολλές πόρνες, είχαν εργαστεί ως πλύστρες, καθαρίστρες και πλανόδιες μικροπωλήτριες⁷³, ενώ, από τα τέλη του 19ου αιώνα, πολλές είχαν απασχοληθεί ως

⁶⁹ Στις αρχές του 20ού αιώνα, στις περισσότερες αγγλικές πόλεις ο γυναικείος πληθυσμός υπερέβαινε τον ανδρικό. Richard Lawton, «Population» στο Langton, John, και Morris, R. J. (επιμ.), *Atlas of industrializing Britain 1780-1914*, Λονδίνο, Methuen, 1986, σ. 14.

⁷⁰ Michael Macilwee, *The Liverpool Underworld*, ό.π., σ. 256-7.

⁷¹ W. Hamish Fraser, *The Coming of the Mass Market*, ό.π., σ. 21.

⁷² Sue Bruley, *Women in Britain*, ό.π., σ. 18.

⁷³ Seth Koven, *Slumming: Sexual and Social Politics in Victorian London*, Πρίνστον και Οξφόρδη, Princeton University Press, 2004, σ. 238.

σερβιτόρες, εργαζόμενες σε μπαρ, ή και υπάλληλοι σε καταστήματα, σε θέσεις εργασίας επομένως με χαμηλές αποδοχές⁷⁴.

Αν λάβει κανείς υπόψιν όλα αυτά τα στοιχεία μπορεί να καταλάβει γιατί κάποιες γυναίκες στρέφονταν στην πορνεία. Σύμφωνα με τα δεδομένα από τη φυλακή Milbank στο Λονδίνο, οι πατέρες άνω του 90 τοις εκατό των πορνών ήταν ανειδίκευτοι ή ημιειδικευμένοι εργάτες. Επίσης, σύμφωνα με τον G.P Merrick, πολλές φυλακισμένες ήταν ορφανές από τον έναν γονιό ή και τους δύο. Στο δείγμα των 14.000 φυλακισθεισών, στη φυλακή Milbank στο Λονδίνο, εκδιδόμενων γυναικών, παντρεμένες είχαν υπάρξει οι 3.000, με το 60 τοις εκατό αυτών να βρίσκονται σε διάσταση από τους συζύγους τους και το 30 τοις εκατό να έχουν μείνει χήρες⁷⁵. Το 40 τοις εκατό του παραπάνω δείγματος είχε εργαστεί και ως υπηρέτριες.

Φαίνεται, λοιπόν, ότι αρκετές υπηρέτριες κατέφευγαν στην πορνεία, αν έχαναν την προηγούμενη εργασία τους. Το 1881, στην Αγγλία και στην Ουαλία εργαζόταν 1,3 εκατομμύριο υπηρέτριες, οι περισσότερες εκ των οποίων στο Λονδίνο⁷⁶. γεγονός που δείχνει ότι στην εργασία αυτή προσέφευγε ένας μεγάλος αριθμός γυναικών, ίσως μεγαλύτερος από κάθε άλλη εργασία. Ο αριθμός τους παραμένει αρκετά υψηλός καθ' όλη την ύστερη βικτωριανή και εδουαρδιανή εποχή. Η εργασία τους δεν ήταν πάντοτε σταθερή, καθώς πολλές γυναίκες την επέλεγαν μέχρι να μπορέσουν να βρουν κάποια άλλη στην πόλη, ενώ ορισμένες φορές απολύονταν δίχως συστατικές επιστολές⁷⁷, γεγονός που δημιουργούσε δυσκολίες στο να συνεχίσουν να εργάζονται στον ίδιο τομέα.

Συγχρόνως, πολλές υπηρέτριες αποτρέπονταν από τους εργοδότες τους να αναπτύξουν στενούς κοινωνικούς δεσμούς με άλλα άτομα της εργατικής τάξης, οπότε και απομονώνονται κοινωνικά ενώ η εργασία τους γινόταν περισσότερο ανυπόφορη. Για τον λόγο αυτό, εργάζονταν για περιορισμένο χρονικό διάστημα. Όταν παραιτούνταν, είτε αναζητούσαν εργασία ως υπηρέτριες σε κάποια άλλη οικία, υπό καλύτερες πιθανώς εργασιακές συνθήκες, είτε εγκατέλειπαν την πρότερη εργασία τους για να αναζητήσουν κάποια άλλη σε διαφορετικό εργασιακό τομέα εντός αστικού χώρου, αν

⁷⁴ Judith R. Walkowitz, *Prostitution*, ό.π., σ. 16-7.

⁷⁵ Julia Laite, *Common Prostitutes*, ό.π., σ. 31. Αναφέρεται στο G.P. Merrick, *Work among the Fallen*, ό.π., σ. 31, 32, 41.

⁷⁶ Gillis, John R, «Servants, Sexual Relations, and the Risks of Illegitimacy in London, 1801-1900», *Feminist Studies*, 5/1(1979), σ. 147.

⁷⁷ Στο ίδιο, σ. 151.

και συχνά σε άλλη πόλη⁷⁸. Αυτή η συχνή μετακίνησή τους επέφερε την περαιτέρω διάρρηξη των κοινωνικών τους επαφών, στις οποίες θα μπορούσαν να απευθυνθούν έπειτα από κάποια δυσκολία. Άλλωστε, πολλές υπηρέτριες προέρχονταν είτε από την επαρχία, είτε από κάποιο πτωχοκομείο ή ορφανοτροφείο, οπότε και είχαν ήδη περιορισμένους μηχανισμούς υποστήριξης στους οποίους θα μπορούσαν να προσφύγουν⁷⁹.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η περίπτωση της Emma Shrivell, ηλικίας 18 ετών, και της Alice Marsh, ηλικίας 21 ετών. Οι δύο κοπέλες παραιτήθηκαν από υπηρέτριες και μετακόμισαν στο Λονδίνο το 1890, αλλά μη μπορώντας να βρουν άλλη εργασία αποφάσισαν να επιστρέψουν στο προηγούμενο επάγγελμά τους και την ιδιαίτερη πατρίδα τους, το Brighton. Εκεί οι συνθήκες μάλλον δεν ήταν ευνοϊκές, και γρήγορα μετάνιωσαν για την μετοίκησή τους, οπότε επέστρεψαν στο Λονδίνο για να γίνουν ηθοποιοί. Τελικά, εργάστηκαν ως πόρνες⁸⁰.

Το μοτίβο αυτό επιβεβαιώνει και η κοινωνική ερευνήτρια Mary Higgs, η οποία δραστηριοποιήθηκε στα τέλη του 19ου και τις αρχές του 20ου αιώνα. Πιστεύοντας ότι πολλές πόρνες είχαν εργαστεί ως υπηρέτριες στο παρελθόν, αποφάσισε να παραστήσει την υπηρέτρια, προκειμένου να μπορέσει να μελετήσει τον συσχετισμό αυτόν. Διαμένοντας σε κοινόβια με ενοικιαζόμενα δωμάτια για γυναίκες (women's lodging houses) στη Νότια Αγγλία και στο Λονδίνο, διαπίστωσε ότι πολλές τέτοιες γυναίκες ασχολούνταν με την πορνεία περιστασιακά, στο διάστημα κατά το οποίο είχαν φύγει από την προηγούμενη εργασία τους και αναζητούσαν καινούρια⁸¹.

Όπως φαίνεται και από το παράδειγμα των υπηρετριών, πολλές γυναίκες που εργάζονταν στο Λονδίνο ή και σε άλλες πόλεις δεν είχαν γεννηθεί σε αυτές. Ο G.P. Merrick, βασισμένος στα δεδομένα της φυλακή του Milbank, διαπίστωσε ότι το 42 τοις εκατό των πορνών δεν είχε γεννηθεί στο Λονδίνο⁸². Το ποσοστό αυτό ήταν υψηλότερο του συνολικού ποσοστού των γυναικών που εργάζονταν στην αγγλική πρωτεύουσα

⁷⁸ Shani D'Cruze, «Sexual Violence since 1750» στο Toulalan, Sarah, και Fisher, Kate (επιμ.), *The Routledge History of Sex and the Body: 1500 to the Present*, Νέα Υόρκη, Routledge, 2013, σ. 265.

⁷⁹ Sue Bruley, *Women in Britain*, ό.π., σ. 19· Florence S. Boos, *Memoirs*, ό.π., σ. 170.

⁸⁰ Julia Laite, *Common Prostitutes*, ό.π., σ. 33-4.

⁸¹ Στο ίδιο, σ. 33. Αναφέρεται στο Higgs, Mary, *Glimpses into the Abyss*, Λονδίνο, P. S. King & Son, 1906, σ. 197-231.

⁸² Julia Laite, *Common Prostitutes*, ό.π., σ. 34. Αναφέρεται στο G.P. Merrick, *Work among the Fallen*, ό.π., σ. 18.

αλλά δεν είχαν γεννηθεί εκεί, και που ανέρχονταν στο 15 τοις εκατό, στην απογραφή του 1891⁸³.

Πρέπει να είχαν επιλέξει τη διέξοδο αυτή τόσο εξαιτίας της αδυναμίας τους να ενσωματωθούν εύκολα στην εργατική τάξη της πόλης, όσο και εξαιτίας της ανωνυμίας που πιθανώς προσέφερε η πόλη. Η επιλογή τους, όμως, συνδέεται και με την λειτουργία του αστικού χώρου. Ένα ευμετάβλητο αστικό περιβάλλον, στο οποίο ανέκυπταν οικονομικές και άλλες δυσχέρειες, για λόγους εκτός του ελέγχου των περισσότερων ανθρώπων, απαιτούσε από τους κατοίκους του να είναι προσαρμοστικοί, ώστε να μπορέσουν να επιβιώσουν. Η πορνεία αποτελούσε μια πιθανή διέξοδο.

Παράλληλα, ο αστικός χώρος αποτέλεσε το πεδίο, στο οποίο οι πόρνες επιτελούσαν την εργασία τους και η χωροταξική διάρθρωσή του επηρέαζε τις κινήσεις τους εντός του. Για παράδειγμα, ο φωτισμός των δρόμων άρχισε να επεκτείνεται από τη δεκαετία του 1880, χάρη στη χρήση του ηλεκτρικού ρεύματος και βοήθησε στην ανάπτυξη της νυχτερινής ζωής, προσφέροντας περισσότερη ασφάλεια στους περαστικούς⁸⁴, ενώ διαμόρφωσε και το σκηνικό στο οποίο οι πόρνες επιχειρούσαν την άγρα πελατών. Επιπλέον, ο φωτισμός των δρόμων πρέπει να συνέβαλε και στην καλύτερη αστυνόμευσή τους.

1.1.2. Αστικός χώρος

Η πορνεία αποτέλεσε ένα κατεξοχήν αστικό φαινόμενο, καθώς οι πόλεις διέθεταν έναν ευρύ ανδρικό πληθυσμό, στον οποίο οι πόρνες προσέφεραν τις υπηρεσίες τους⁸⁵, ενώ η κοινωνική φυσιογνωμία και η χωροταξική κατανομή του ανδρικού, αλλά και του γυναικείου, πληθυσμού επηρέαζε τη μορφή που λάμβανε η πορνεία στις επιμέρους αστικές περιοχές. Συγκεκριμένα, κατά τον 19ο αιώνα, η Αγγλία και η Ουαλία γνώρισαν σημαντική πληθυσμιακή αύξηση, η οποία συνεχίστηκε και κατά τον 20ό. Στην απογραφή του 1801, ο πληθυσμός τους ανερχόταν σε 8,5 εκατομμύρια, ενώ στις αρχές του 20ου αιώνα σε 32,5 εκατομμύρια⁸⁶. Το ογδόντα τοις εκατό του διαβιούσε σε αστικά κέντρα, ενώ, συγχρόνως, το 70 με 85 τοις εκατό του αστικού πληθυσμού ανήκε στην

⁸³ Julia Laite, *Common Prostitutes*, ό.π., σ. 34.

⁸⁴ Simon Gunn, «Urbanization», στο Williams, Chris (επιμ), *A Companion to Nineteenth-Century Britain*, Οξφόρδη, Blackwell, 2004, σ. 245.

⁸⁵ Hera Cook, *The Long Sexual Revolution*, ό.π., σ. 81.

⁸⁶ Shani D'Cruze, «The Family» στο Williams, Chris (επιμ), *A Companion to Nineteenth-Century Britain*, Οξφόρδη, Blackwell, 2004, σ. 22.

εργατική τάξη⁸⁷. Συγκεκριμένα, ο πληθυσμός του Λονδίνου το 1900 ανερχόταν στα τέσσερα εκατομμύρια⁸⁸, και στα επτά το 1911⁸⁹. Παράλληλα, σημαντική πληθυσμιακή αύξηση γνώρισαν εν γένει πολλές αγγλικές πόλεις⁹⁰.

Η παραπάνω πληθυσμιακή αύξηση, ιδιαίτερα μετά τη δεκαετία του 1840, βασίστηκε κυρίως στην αύξηση της γονιμότητας και τη μείωση της θνησιμότητας, ιδιαίτερα της παιδικής⁹¹. Παρά το γεγονός ότι η εσωτερική μετανάστευση εντός μεγάλων αποστάσεων διευκολύνθηκε με την ανάπτυξη του σιδηροδρομικού δικτύου και τη μείωση της τιμής των εισιτηρίων από τη δεκαετία του 1890⁹², παρέμεινε περιορισμένη, ενώ παράλληλα οι περισσότεροι μετανάστες επέλεξαν κοντινές περιοχές⁹³.

Ωστόσο, η εισροή μεταναστών από το εξωτερικό ενισχύθηκε, αν και όχι υπέρμετρα, στα τέλη του 19ου αιώνα. Οι περισσότεροι προέρχονταν κυρίως από την ηπειρωτική Ευρώπη, αλλά και από περιοχές που ανήκαν στην βρετανική αυτοκρατορία. Το 1911, η Βρετανία είχε 428.000 κατοίκους που είχαν γεννηθεί εκτός βρετανικού εδάφους. Ο αριθμός τους ανερχόταν στο ένα τοις εκατό του συνολικού πληθυσμού, αν και, αν προσμετρηθούν και οι μετανάστες δεύτερης γενιάς, ο αριθμός πρέπει να ήταν μεγαλύτερος. Από τα παραπάνω στοιχεία, συμπεραίνεται η καταγωγή αλλά και η κοινωνική φυσιογνωμία των εκδιδόμενων γυναικών και των πελατών. Παραδείγματος χάριν, κατά την ύστερη βικτωριανή και εδουαρδιανή περίοδο, αρκετές πόρνες, που εργάζονταν στο Λονδίνο, κατάγονταν από την ηπειρωτική Ευρώπη και κυρίως από τη Γαλλία και Γερμανία⁹⁴.

Οι νέοι μετανάστες ενίσχυαν τον εργασιακό ανταγωνισμό που υπήρχε⁹⁵, ενώ συχνά εγκαθίσταντο και σε φτωχογειτονιές (slums), όπως εκείνες του East End του Λονδίνου⁹⁶. Στις περιοχές αυτές θεωρήθηκε ότι υπήρχαν οι κατάλληλες συνθήκες να

⁸⁷ Claudia Nelson, *Family Ties in Victorian England*, Westport, Conn., Praeger Publishers, 2007, σ. 6· George Boyer, «Living Standards», *ό.π.*, σ. 282.

⁸⁸ Claudia Nelson, *Family Ties*, *ό.π.*, σ. 1.

⁸⁹ Douglas Reid, «Playing and Praying» στο Daunton, Martin (επιμ.) *The Cambridge Urban History of Britain*, τομ.2, Κέιμπριτζ, Cambridge University Press, 2001, σ. 767.

⁹⁰ George Boyer, «Living Standards», *ό.π.*, σ. 281.

⁹¹ Simon Gunn, «Urbanization», *ό.π.*, σ. 241.

⁹² Ian Whyte, «Migration and Settlement» στο Williams, Chris (επιμ.), *A Companion to Nineteenth-Century Britain*, Οξφόρδη, Blackwell, 2004, σ. 274· Gareth Stedman Jones, *Outcast London: A Study in the Relationship between Classes in Victorian Society*, Λονδίνο, Verso, 2014, κεφάλαιο 11, σ. 257 (ebook).

⁹³ Ian Whyte, «Migration and Settlement», *ό.π.*, σ. 279-80.

⁹⁴ Julia Laite, «A Global History of Prostitution», *ό.π.*, σ. 123.

⁹⁵ Seth Koven, *Slumming*, *ό.π.*, σ. 169.

⁹⁶ Ian Whyte, «Migration», *ό.π.*, σ. 285.

εκδηλωθεί η ανηθικότητα στην εργατική τάξη, οπότε και αποτελούσαν το κατάλληλο πλαίσιο για την εκδήλωση της πορνείας. Πλέον, δέχονταν και μετανάστες από το εξωτερικό, όπως ήταν οι ανατολικές αποικίες της Βρετανικής Αυτοκρατορίας, που είχαν συνδεθεί στην κοινή αντίληψη με την ελευθεριάζουσα σεξουαλική έκφραση και με μια εγγενή τάση των ανθρώπων τους προς τη λαγνεία⁹⁷, οπότε μπορεί να θεωρήθηκαν ότι θα στρέφονταν ευκολότερα στην πορνεία.

Στον κοινωνικό παρατηρητή της μεσαίας τάξης, οι γειτονιές αυτές φαίνονταν απόρθητες και ξενικές. Για να τις μελετήσει κάποιος έπρεπε να διεισδύσει εντός τους. Πάντως, οι κάτοικοί τους δεν θεωρούσαν ότι η περιοχή τους ήταν εσωστρεφής και απομονωμένη, και οι ίδιοι μετακινούνταν εντός του αστικού χώρου, αν και οι περισσότεροι περιόριζαν τις κινήσεις τους εντός του στενού γεωγραφικού χώρου της γειτονιάς τους⁹⁸.

Τα πιο φτωχά μέλη της εργατικής τάξης, δεν έμεναν μόνο στο East End του Λονδίνου. Λόγω του υπερπληθυσμού σε πολλές γειτονιές και ωθούμενοι από την ανάγκη να βρουν εργασία μετοικούσαν και σε άλλες περιοχές⁹⁹. Με παρόμοιο τρόπο, οι πόρνες πρέπει να μετακινούνταν εντός του αστικού χώρου σε αναζήτηση οικίας ή απλώς πελατών. Παράλληλα, οι πιο ευκατάστατοι μετοικούσαν προς τα προάστια των πόλεων. Ήταν μια διαδικασία συνεχής, η οποία έλαβε χώρα κυρίως από τη δεκαετία του 1870 και μετά, και αφορούσε καταρχάς τη μεσαία τάξη ενώ βαθμιαία άρχισαν να συμμετέχουν σε αυτήν και οι μικροαστοί και οι ευπορότεροι εργάτες¹⁰⁰. Η αναμόρφωση του αστικού χώρου επηρέασε συγχρόνως και την εργασία των πορνών και πιθανώς μετέβαλε τα σημεία όπου αναζητούσαν πελάτες ή τις περιοχές όπου έμεναν.

Οι συνθήκες για όσους παρέμειναν στον παλαιό αστικό χώρο των πόλεων δεν βελτιώθηκαν ιδιαίτερα. Σύμφωνα, με τον ιστορικό George Behlmer, ακόμη και το 1911, τα τρία τέταρτα του αγγλικού πληθυσμού κατοικούσαν σε οικίες με ένα ή δύο δωμάτια¹⁰¹. Αν και βελτιώσεις στις οικίες της εργατικής τάξης άρχισαν να

⁹⁷ Philippa Levine, *Prostitution, Race, and Politics: Policing Venereal Disease in the British Empire*, Λονδίνο και Νέα Υόρκη, Routledge, 2003, σ. 180.

⁹⁸ Simon Gunn, «Urbanization», *ό.π.*, σ. 244.

⁹⁹ Judith R. Walkowitz, *City of dreadful delight*, *ό.π.*, σ. 32.

¹⁰⁰ Simon Gunn, «Urbanization», *ό.π.*, σ. 243.

¹⁰¹ George K. Behlmer, *Friends of the Family: The English Home and Its Guardians, 1850–1940*, Στάνφορντ, Stanford University Press, 1998, σ. 25, αναφέρεται στο Claudia Nelson, *Family Ties*, *ό.π.*, σ. 55.

σημειώνονται κατά τον 20ό αιώνα, αυτό συνέβη σταδιακά¹⁰². Φαίνεται, όμως, ότι ολοένα και περισσότεροι άνθρωποι προτιμούσαν να διαμένουν σε μονιμότερες κατοικίες, οπότε και σταθεροποιήθηκε βαθμιαία η μορφή των γειτονιών.

Ο αριθμός των κοινοβίων με ενοικιαζόμενα δωμάτια (lodging houses) μειώθηκε σταδιακά. Από τα 3.000 το 1853, μειώθηκαν στα 1.100 με 31.000 κατοίκους στα μέσα της δεκαετίας του 1880 και στα 1.000 το 1906¹⁰³. Οι ένοικοί τους, που αποτελούνταν κυρίως από περιστασιακούς εργάτες, μικροεγκληματίες και φτωχές πόρνες, μειώνονταν κατά τη θερινή περίοδο από 25 έως 30 τοις εκατό, σύμφωνα με στοιχεία του Δημοτικού Συμβουλίου του Λονδίνου (London Country Council) του 1897.

Κάποιοι μπορεί να μετακινούνταν σε αναζήτηση εργασίας. Σπανίως όμως αυτές ήταν οι πόρνες¹⁰⁴, ίσως επειδή στα κοινόβια αυτά με ενοικιαζόμενα δωμάτια, διέμεναν οι φτωχότερες και η μετανάστευση προϋπέθετε κάποια οικονομική δυνατότητα. Όσες πόρνες μετανάστευαν δεν το έκαναν πριν γίνουν πόρνες, αλλά μετά. Αιτίες πιθανώς αποτελούσαν η αναζήτηση πελατών, όπως λόγου χάριν προς το Κέιμπριτζ όταν άρχιζε το ακαδημαϊκό έτος¹⁰⁵, καθώς και η μετοίκηση προς κέντρα όπου άνθιζε η, λεγόμενη, ηδονική ζωή (gay life)¹⁰⁶.

Συμπερασματικά, οι συνθήκες της εργατικής τάξης πρέπει να οδήγησαν κάποιες γυναίκες προς την πορνεία, αν και δεν την επέλεγαν ούτε όλες οι γυναίκες που βρίσκονταν σε δεινή οικονομική θέση¹⁰⁷ ούτε βρίσκονταν όλες όσες την επέλεγαν σε δεινή οικονομική θέση. Ορισμένες κατέφευγαν στην πορνεία ως έσχατη λύση¹⁰⁸, πριν αναγκαστούν να πωλήσουν τα υπάρχοντά τους, και με σκοπό να μπορέσουν να βιοποριστούν για ένα διάστημα, ώστε να αναζητήσουν έπειτα μία άλλη εργασία. Επίσης, η επιλογή τους εξαρτάτο και από τις κοινωνικές επαφές που είχαν· αν γνώριζαν δηλαδή υποψήφιους πελάτες ή και πόρνες που θα μπορούσαν να τις κατευθύνουν¹⁰⁹.

¹⁰² Shani D'Cruze, «The Family», *ό.π.*, σ. 265.

¹⁰³ Tom Crook, «Accommodating the Outcast: Common Lodging Houses and the Limits of Urban Governance in Victorian and Edwardian London», *Urban History* 35/3 (2008), σ. 415.

¹⁰⁴ Στο ίδιο, σ. 418.

¹⁰⁵ Clive Emsley, *The English Police: A Political and Social History*, Νέα Υόρκη, Routledge, ²1996, σ. 78.

¹⁰⁶ Judith R. Walkowitz, *Prostitution*, *ό.π.*, σ. 14. Με τον όρο αυτόν πρέπει να αποδίδεται ο τρόπος ζωής στα πλαίσια του οποίου οι γυναίκες επιδίωκαν την πολυτέλεια και την ελεύθερη σεξουαλική έκφραση.

¹⁰⁷ Jeffrey Weeks, *Sex, Politics and Society*, *ό.π.*, σ. 80.

¹⁰⁸ Anna Clark, *Desire: A History of European Sexuality*, Νέα Υόρκη, Routledge, ²2019, σ. 133.

¹⁰⁹ Paula Bartley, *Prostitution*, *ό.π.*, σ. 8-9.

Άλλες, ωστόσο, μπορεί να την επέλεξαν εξαιτίας της θέλησής τους να είναι οικονομικά ανεξάρτητες, ή ακόμη και γιατί τις ευχαριστούσε ο τρόπος αυτός ζωής. Το 1919, στην κοινωνική έρευνα με τίτλο *Οι Δεξιότητες των Εργατών (The Equipment of the Workers)* που διεξήχθη από την Εκπαιδευτική και Ερευνητική Ομάδα του St. Philips (St. Philips' Education and Research Society) αναφέρεται η περίπτωση της δεσποινίδας Morne, που εργάστηκε ως υπηρέτρια για ένα σύντομο χρονικό διάστημα, αλλά τελικά στράφηκε στην πορνεία και παρέμεινε στην εργασία αυτή για πολύν καιρό. Η Morne ανέφερε ότι η πορνεία της άρεσε, καθώς απολάμβανε τις σεξουαλικές επαφές, και τη γοήτευαν τα αγαθά, όπως τα ενδύματα, που μπορούσε να αγοράσει¹¹⁰. Ωστόσο, η διάθεση για οικονομική ανεξαρτησία δεν πήγαζε πάντα από την στέρηση. Αυτό πιστοποιείται από το γεγονός ότι οι πατέρες κάποιων πορνών ήταν σχετικά εύποροι εργάτες ή ακόμη και μικροαστοί¹¹¹.

Η πορνεία, λοιπόν, αποτελούσε ένα φαινόμενο καταρχήν αστικό, καθώς εντός της πόλης απέκτησε η εργατική τάξη τα χαρακτηριστικά της, και εντός της αναζητούσαν οι πόρνες πελάτες, όπως θα δούμε στο επόμενο κεφάλαιο. Το παράδειγμα της Mary Jeanne Kelly το 1888, η οποία ήταν το τελευταίο θύμα του Τζακ του Αντεροβγάλτη (Jack the Ripper), δείχνει τη στενή σχέση της πορνείας με τον αστικό χώρο.

Η Mary έχασε τον σύζυγό της σε εργατικό ατύχημα, οπότε η οικονομική της επιβίωσή κατέστη αρκετά δύσκολη. Είναι άγνωστο αν στην περιοχή όπου κατοικούσε υπήρχαν άνθρωποι που θα μπορούσαν να τη συνδράμουν και αν η ίδια απευθύνθηκε ή όχι σε αυτούς. Ίσως προσπάθησε να αναζητήσει βοήθεια, όταν κατέφυγε στην ξαδέρφη της στο Cardiff. Αυτό, όμως, ήταν μια πρόσκαιρη λύση, καθώς κάθε μέλος της εργατικής τάξης είχε περιορισμένη οικονομική ευχέρεια που δεν επέτρεπε να είναι η αρωγή αυτή διαρκής.

Η Mary, λοιπόν, πιθανώς να άρχισε να εργάζεται σαν πόρνη στο Cardiff. Σημαντικό ρόλο πρέπει να έπαιξε και η γνωριμία της με εκδιδόμενες γυναίκες. Το 1884 κατέφθασε στο Λονδίνο και αρχικά διέμενε κάπου στα δυτικά της πόλης. Στην πορεία, ωστόσο, αναγκάστηκε να μετακομίσει στο East End του Λονδίνου. Εκεί, αρχικά διέμενε σε μία

¹¹⁰Helen Smith, *Masculinity, Class and Same-Sex Desire in Industrial England, 1895-1957*, Μπέισινγκστούουκ, Palgrave Macmillan, 2017, σ. 104-5. Αναφέρεται στο St. Philips Education and Research Society, *The Equipment of the Workers: An Enquiry by the St. Philip's Settlement Education and Research Society Into the Adequacy of the Adult Manual Workers for the Discharge of Their Responsibilities as Heads of Household, Producers and Citizens*, London, George Allen & Unwin Ltd, 1919, σ. 323.

¹¹¹ Hera Cook, *The Long Sexual Revolution*, ό.π., σ. 104

οικία στο Ratcliffe Highway, που ήταν ύποπτη στις αστυνομικές αρχές ως πορνείο. Στα μάτια όμως της γειτονιάς φαίνεται ότι παρέμεινε μια ευχάριστη και ευγενική κοπέλα.

Το 1887 γνώρισε τον Joseph Butler και επέλεξε να ζήσει μαζί του. Σύντομα, αντιμετώπισαν οικονομικές δυσκολίες, πιθανότατα λόγω ανεργίας ή πενιχρών εργασιακών αμοιβών. Η Mary αποφάσισε, λοιπόν, να εκμισθώσει, υπό τη μορφή διπλής ενοικίασης, κάποιο δωμάτιο από την οικία τους σε κοπέλες που γνώριζε και που εργαζόνταν ως πόρνες, προκειμένου εκείνες να συνευρίσκονται με τους πελάτες τους αλλά και να διαμένουν όταν οι καιρικές συνθήκες ήταν δυσμενείς. Όμως, ο ερωτικός δεσμός της Mary και του Joseph σύντομα διαλύθηκε και η Mary επέστρεψε στην πορνεία¹¹².

Η Mary δεν φαίνεται να αποστασιοποιείται από την τάξη της. Μέχρι και το 1914, τα στοιχεία που διέκριναν εμφανώς τις πόρνες από τις υπόλοιπες γυναίκες της εργατικής τάξης ήταν λίγα, παραδείγματος χάριν η ενδυμασία τους. Οι περισσότερες πόρνες έφεραν πομπώδη ενδύματα, με κοντύτερες του συνηθισμένου φούστες και χωρίς καπέλο και πανωφόρι για να διαγράφεται το περίγραμμα του σώματός τους¹¹³. Η αμφίεση αυτή ήταν πιθανότατα η πιο εμφανής ένδειξη πολυτέλειας και οικονομικής δυνατότητας¹¹⁴. Ήταν επίσης, μαζί με το έντονο μακιγιάζ, ένα είδος στολής εργασίας για αυτές,¹¹⁵.

Η ενδυμασία αυτή ακολουθούσε ήδη υφιστάμενες και συχνά εναλλασσόμενες τάσεις, που οι πόρνες παρατηρούσαν στα εμπορικά κέντρα των πόλεων, όπως εκείνα στο West End του Λονδίνου¹¹⁶, και οι οποίες πιθανώς καθόριζαν τη δυνατότητα τους να κεντρίζουν το ενδιαφέρον υποψήφιων πελατών, ενώ ήταν δυνατό να λειτουργήσουν και ως ενέχυρα στην περίπτωση οικονομικών δυσκολιών¹¹⁷. Η ποιότητα των ενδυμάτων θα επηρέαζε την τιμή τους και αυτό ήταν ένα στοιχείο που δημιουργούσε διακρίσεις ανάμεσα στις ίδιες τις πόρνες, ενώ τις διέκρινε και από τις άλλες γυναίκες των εργατικών στρωμάτων στις γειτονιές όπου ζούσαν. Οι καλύτερα ενδεδυμένες πρέπει να ήταν και οι πιο εύπορες.

¹¹² Julia Laite, *Common Prostitutes*, ό.π., σ. 24-5.

¹¹³ Στο ίδιο, σ. 39· Judith R. Walkowitz, *Prostitution*, ό.π., σ. 26.

¹¹⁴ Eric John Hobsbawm, *Η Εποχή των Αυτοκρατοριών*, ό.π., σ. 312.

¹¹⁵ Rohan McWilliam, *London's West End: Creating the Pleasure District, 1800-1914*, Οξφόρδη, Oxford University Press, 2020, σ. 123.

¹¹⁶ Στο ίδιο, σ. 22.

¹¹⁷ John Walton, «Town and Consumerism» στο Daunton, Martin (επιμ.) *The Cambridge Urban History of Britain*, τομ.2, Κέμπριτζ, Cambridge University Press, 2001, σ. 729-8

1.2. Οι πόρνες ως ένα ιδιαίτερο υποσύνολο: κατηγορίες γυναικών και χώροι

Οι γυναίκες που βιοπορίζονταν μέσω της πορνείας συγκροτούσαν επί της ουσίας ένα είδος μικροκοινωνίας. Στο πλαίσιο αυτής της μικροκοινωνίας, μπορούμε να διακρίνουμε διαφορετικές κατηγορίες με βάση στοιχεία όπως τα έσοδά των εκδιδόμενων γυναικών, τον περιστασιακό ή μονιμότερο χαρακτήρα της εργασίας τους, την ηλικία τους, τον χώρο και τις μεθόδους εργασίας τους.

Οι περισσότερες πόρνες δραστηριοποιούνταν στο Λονδίνο, που ως πρωτεύουσα προσέφερε και τις περισσότερες διεξόδους διασκέδασης, σε πόλεις με λιμάνια και ανεπτυγμένη εμπορική δραστηριότητα, σε θέρετρα, καθώς και σε πόλεις με στρατώνες¹¹⁸. Αντιθέτως, η δράση των πορνών ήταν περιορισμένη σε πόλεις με ανεπτυγμένη την κλωστοϋφαντουργική βιομηχανία, διότι ένας σημαντικός αριθμός γυναικών απασχολούνταν, επομένως έβρισκε εργασιακή διέξοδο σε αυτήν.

Αυτό επιβεβαιώνεται από την περιορισμένη διασπορά των αφροδίσιων νοσημάτων στις τελευταίες¹¹⁹. Εν γένει, ευρεία διάδοση των αφροδίσιων ασθενειών υφίστατο στην κεντρική και νότια Αγγλία, σε μικρότερο βαθμό στην ανατολική και σε σαφώς μικρότερο στην βόρεια και δυτική, γεγονός που δείχνει σε ποιες περιοχές απαντούσαν οι πόρνες ευρέως και σε ποιες λιγότερο. Στις πρώτες τρεις περιοχές κατοικούσαν οι περισσότεροι από όσους ασκούσαν ελεύθερα επαγγέλματα και οι ευπορότεροι αστοί, οι οποίοι αποτελούσαν μια σημαντική δεξαμενή πελατών. Επίσης, στις περιοχές αυτές κυριαρχούσε η Αγγλικανική Εκκλησία, η οποία συχνότερα, από τους αιρετικούς και τους Ευαγγελιστές, αντιμετώπιζε την πορνεία ως αναγκαίο κακό και συμφωνούσε με την Αστυνομία ότι ήταν χρησιμότερη η εποπτεία και ο έλεγχος του φαινομένου παρά η καταστολή του¹²⁰.

Ορισμένες πόρνες εκτελούσαν όλες τις εργασίες τους στον δημόσιο χώρο, αν και οι περισσότερες συνευρίσκονταν με τους πελάτες τους εντός κάποιου πορνείου. Ως πορνείο ορίζεται συνήθως ο ευρύτερος εσωτερικός χώρος, όπου περιλαμβανόταν το δωμάτιο που ενοικίαζε η πόρνη για την εργασία της¹²¹. Υπήρχαν, όμως, και πολυτελή

¹¹⁸ John Tosh, *A Man's Place: Masculinity and the Middle-Class Home in Victorian England*, New Haven και Λονδίνο, Yale University Press, 1999, σ. 127.

¹¹⁹ Judith R. Walkowitz, *Prostitution*, ό.π., σ. 22.

¹²⁰ Hera Cook, *The Long Sexual Revolution*, ό.π., σ. 80-1.

¹²¹ Julia Laite, «A Global History of Prostitution», ό.π., σ. 113.

πορνεία, ιδιόκτητες επιχειρήσεις τις οποίες διατηρούσε ένας εργοδότης ή μια εργοδότηρια των εκδιδόμενων γυναικών (brothel-keeper ή madam). Τέτοιες επιχειρήσεις εμφανίζονται ελάχιστα στα δικαστικά έγγραφα¹²², και πρέπει να ήταν λιγότερες από τα ενοικιαζόμενα δωμάτια που χρησιμοποιούσαν πολλές πόρνες¹²³, ή και από τις εικονικές επιχειρήσεις που έκρυβαν τέτοιες υπηρεσίες, όπως θα δούμε στη συνέχεια. Η ύπαρξη τους, όμως, επιβεβαιώνεται, καθώς σε αυτά αναφέρονταν συχνά οι οδηγοί πόλης ('sporting' guides), που κυκλοφορούσαν περισσότερο ή λιγότερο ευρέως μέχρι τις αρχές του 20ού αιώνα¹²⁴.

Οι αμοιβές των εκδιδόμενων γυναικών παρουσίαζαν έντονες διακυμάνσεις εντός της ίδιας περιοχής. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση του Λονδίνου: αστυφύλακες που εργάζονταν στην περιοχή του Southwark, στο Λονδίνο, στα τέλη της δεκαετίας του 1890, είχαν παρατηρήσει ότι οι πιο φτωχές πόρνες ήταν πιθανό να παρέχουν υπηρεσίες για λιγότερο από ένα σελίνι, ή ακόμη και για μια μύρα στην τοπική παμπ. Ωστόσο, παρατηρούνταν και αρκετές υψηλές αμοιβές. Κάποιοι άλλοι αστυφύλακες, απευθυνόμενοι στον κοινωνικό ερευνητή Charles Booth, υποστήριζαν ότι πολλές πόρνες κέρδιζαν εβδομαδιαίως πέντε ή και έξι λίρες¹²⁵.

Στο μυθιστόρημα *Η Κρυφή μου Ζωή*, στο οποίο αναφερθήκαμε παραπάνω, ο αφηγητής, «Walter», συχνά πλήρωνε από δέκα σελίνια μέχρι μία λίρα. Ανάλογα ποσά επιβεβαιώνονται και από μία μυστική έρευνα που είχε διεξαχθεί στο Picadilly το 1910, και κατά την οποία είχε διαπιστωθεί ότι αρκετές πόρνες ζητούσαν μία ή μιάνμιση λίρα για κάποια σεξουαλική πράξη, χωρίς να διευκρινίζεται ο χαρακτήρας της. Οι τιμές πρέπει να αυξάνονταν ή να μειώνονταν, ανάλογα με τις υπηρεσίες που προσέφεραν οι εκδιδόμενες γυναίκες¹²⁶.

Ένα παράδειγμα των υψηλών αμοιβών που λάμβαναν ορισμένες πόρνες ήταν εκείνο της Nellie Thompson η οποία εργαζόταν για την Mary Jeffries, στο πολυτελές πορνείο που διατηρούσε, και κέρδιζε δύο λίρες για κάθε συνεύρεση. Η Nellie πιθανότατα είχε

¹²² Συχνά καλύπτονταν, επειδή οι πελάτες τους ήταν ισχυροί άνδρες. Στο ίδιο, σ. 120.

¹²³ Στο ίδιο, σ. 114.

¹²⁴ Howell, Philip, «Sex and the City of Bachelors: Sporting Guidebooks and Urban Knowledge in Nineteenth-Century Britain and America», *Ecumene*, 8/1 (Ιανουάριος 2001), σ. 27-9. Το 1857 ψηφίστηκε ο Νόμος περί Ακατάλληλων Εκδόσεων (Obscene Publications Acts), οπότε και η κυκλοφορία τους ίσως έγινε περισσότερο κρυφή και πλέον απευθύνονταν σε άνδρες που ήξεραν πού να τα αναζητήσουν. Lesley A. Hall, *Sex, Gender and Social Change in Britain Since 1880*, Μπέισινγκστούκ, Palgrave Macmillan, 2013, σ. 25.

¹²⁵ Julia Laite, *Common Prostitutes*, ό.π., σ. 37.

¹²⁶ Στο ίδιο.

κατορθώσει μέσα στους δύο μήνες που εργαζόταν να συγκεντρώσει 24 με 40 λίρες, ποσό αντίστοιχο των αποδοχών δικηγόρων και πολιτικών με τους οποίους συνευρίσκονταν. Φαίνεται, λοιπόν, ότι πολλές πόρνες κέρδιζαν αρκετές λίρες την εβδομάδα, έστω και αν οι πελάτες που εξυπηρετούσαν ήταν λίγοι.

Σε πολλές περιπτώσεις τα έσοδά τους ήταν λιγότερα από ό,τι στο παραπάνω παράδειγμα. Μία αναφορά του Πταισματοδικείου του Λονδίνου παραθέτει την περίπτωση της Annie Bernard η οποία το 1900 κατήγγειλε τον Frank Andrews, ο οποίος εργαζόταν περιστασιακά ως εργάτης και με τον οποίο διατηρούσε ερωτικό δεσμό, ενώ τον συνέδραμε και οικονομικά, για την κλοπή των χρημάτων που είχε κερδίσει ως πόρνη. Όπως καταθέτει η Annie, ο Frank παραπονιόταν ότι τα χρήματα ήταν λίγα, οπότε η κοπέλα άρχισε να τα καταγράφει. Την Δευτέρα είχε κερδίσει επτά σελίνια, την Τρίτη δέκα και είχε παρόμοια ποσά και τις υπόλοιπες μέρες· γεγονός που σημαίνει ότι εβδομαδιαίως κέρδιζε πάνω από δυόμισι λίρες¹²⁷. Οι τιμές πρέπει να ήταν παρόμοιες και εκτός Λονδίνου. Στο Λίβερπουλ, στα μέσα του 19ου αιώνα, μια πόρνη κέρδιζε δύο ή τρεις λίρες εβδομαδιαίως¹²⁸.

Στο East End του Λονδίνου συνήθως πληρώνονταν σε σελίνια και πένες, αν και τιμές, αρκετά χαμηλότερες των ανωτέρω παραδειγμάτων, εντοπίζονταν και σε άλλες περιοχές. Ο άγνωστος συγγραφέας του αυτοβιογραφικού μυθιστορήματος *Η Κρυφή μου Ζωή*, «Walter», διηγείται μια συνένευσή του με μία πόρνη, στο Hyde Park, στην οποία είχε προσφέρει δύο σελίνια και έξι πένες, ενώ και άλλες πόρνες τού είχαν ζητήσει τρία σελίνια. Ωστόσο, οι τιμές αυτές δεν πρέπει να ήταν αντιπροσωπευτικές, διότι και ο ίδιος ο Walter είχε αισθανθεί έκπληξη, περιμένοντας πιθανώς η τιμή να είναι υψηλότερη¹²⁹. Φαίνεται ότι ακόμη και μια συνένευση σε δημόσιο χώρο, χωρίς την επιβάρυνση της ενοικίασης ενός δωματίου, συχνά κοστολογείτο περισσότερο από τρία σελίνια.

Πολλές πόρνες πιθανώς προσάρμοζαν τις τιμές ανάλογα με τα χρήματα των πελατών¹³⁰, την εμπειρία τους¹³¹ και ανάλογα με τον αν βιοπορίζονταν αποκλειστικά από την πορνεία ή ήταν απλώς μια συμπληρωματική τους απασχόληση. Δεν

¹²⁷ Julia Laite, *Common Prostitutes*, ό.π., σ. 38.

¹²⁸ Michael Macilwee, *The Liverpool Underworld*, ό.π., σ. 257.

¹²⁹ Julia Laite, *Common Prostitutes*, ό.π., σ. 36-7.

¹³⁰ Judith R. Walkowitz, *Prostitution*, ό.π., σ. 23-4.

¹³¹ Paola Tabet, «Τα δόντια της πόρνης: Ανταλλαγή, Διαπραγμάτευση, Επιλογή στις Οικονομικο-σεξουαλικές σχέσεις» στο Γιαννακόπουλος, Κώστας (επιμ.), *Σεξουαλικότητα: Θεωρίες και Πολιτικές της Ανθρωπολογίας*, Αθήνα, Αλεξάνδρεια, 2006, σ. 377.

μπορούσαν όμως να απασχολούνται για μεγάλο χρονικό διάστημα σε δύο εργασίες, καθώς κάτι τέτοιο ήταν χρονικά απαιτητικό και σωματικά εξουθενωτικό¹³².

Το ύψος των απολαβών των πορνών ίσως καθοριζόταν και από τον χώρο, όπου συνευρίσκονταν με τους πελάτες τους. Αν χρησιμοποιούσαν ενοικιαζόμενους χώρους η τιμή των υπηρεσιών τους αυξανόταν, καθώς περιλαμβανόταν και το κόστος της ενοικίασης. Επίσης, με την Τροπολογία του Ποινικού Κώδικα του 1885 (Criminal Law Amendment Act of 1885) και τις διατάξεις περί πορνείων, οι εκμισθωτές αντιμετώπιζαν την πιθανότητα δίωξης, όπως θα δούμε. Η ανασφάλεια επηρέαζε κατά πολύ το ύψος των ενοικίων, ώστε ενίοτε να είναι ακόμη και δεκαπλάσιο της αρχικής τους τιμής¹³³.

Γενικότερα, τα ενοίκια αυξήθηκαν το τελευταίο τέταρτο του 19ου αιώνα, και ιδιαίτερα στο Λονδίνο ήταν ιδιαίτερα υψηλά. Μέχρι και το ένα τρίτο του εισοδήματος ενός εργάτη, με τις εβδομαδιαίες αποδοχές των 24 σελινιών, αναλωνόταν στην αποπληρωμή του, μαζί με τους πρόσθετους φόρους¹³⁴. Σύμφωνα με στοιχεία του Οργανισμού Εμπορίου (Board of Trade), το 1905 στην Αγγλία, η μέση τιμή των ενοικίων κυμαινόταν από τρία σελίνια μέχρι τρία σελίνια και έξι πένες για δύο δωμάτια, για τρία δωμάτια μέχρι τέσσερα σελίνια και έξι πένες, για τέσσερα μέχρι πέντε σελίνια και έξι πένες, και για έξι μέχρι επτά σελίνια και εννιά πένες¹³⁵.

Για να μπορέσουν να επωμιστούν το ανωτέρω οικονομικό βάρος, πολλοί ένοικοι υπενοικίαζαν, συνήθως άτυπα, δωμάτια της οικίας τους. Κάποιοι τα παραχωρούσαν σε πόρνες, καθώς τα έσοδα πρέπει να ήταν σημαντικά. Για παράδειγμα, τον Νοέμβριο του 1885 η Elizabeth Turner, χήρα που ζούσε μαζί με την κόρη της στον αριθμό 46 της οδού Gumberland Street, στο Pimlico του Λονδίνου, παραπέμφθηκε σε δίκη για διατήρηση πορνείου, λόγω της υποεκμίσθωσης δωματίων σε πόρνες. Η ίδια η Elizabeth, αν και φτωχή, ενοικίαζε την οικία έναντι 65 λιρών, πιθανότατα ετησίως, αλλά χωρίς την προσαύξηση των φόρων¹³⁶.

Σύμφωνα με στοιχεία από ενενήντα εκδικασμένες υποθέσεις των Πταισματοδικείων στο Λονδίνο, οι οποίες δημοσιεύτηκαν μεταξύ 1885 και 1914 στην εφημερίδα *The*

¹³² Judith R. Walkowitz, *Prostitution*, ό.π., σ. 15· Anna Clark, «Female Sexuality», ό.π., σ. 69.

¹³³ Julia Laite, *Common Prostitutes*, ό.π., σ. 38.

¹³⁴ W. Hamish Fraser, *The Coming of the Mass Market*, ό.π., σ. 44

¹³⁵ Στο ίδιο, σ. 46.

¹³⁶ Julia Laite, *Common Prostitutes*, ό.π., σ. 59.

Times και αναφέρονταν στην κατηγορία της διατήρησης πορνείου, περίπου το εβδομήντα τοις εκατό αυτών αφορούσε ιδιοκτήτες, διαχειριστές των κτηρίων, και ενοίκους-εκμισθωτές. Παράλληλα, με βάση την τελευταία κατηγορία κυρίως, το 25 τοις εκατό αφορούσε ζευγάρια, και το 55 τοις εκατό άγαμες γυναίκες· από τις οποίες το 68 τοις εκατό ήταν κάτω των σαράντα ετών, και το 40 τοις εκατό κάτω των τριάντα. Όπως πιστοποιούν και στοιχεία από το Λίβερπουλ, από το 1866 μέχρι και το 1882, σε απογραφές που επιχείρησε η Αστυνομική Υπηρεσία της πόλης, το 90 τοις εκατό των καταγεγραμμένων πορνείων ανήκαν σε γυναίκες¹³⁷.

Οι γυναίκες αυτές δεν πρέπει να ήταν πάντοτε οι ίδιες πόρνες. Κάποιες, όμως, ήταν, και διέμεναν με άλλες συναδέλφους τους για ασφάλεια αλλά και για να μοιράζονται τα έξοδα. Τα δεδομένα των δικαστικών υποθέσεων του Λονδίνου ανάγουν το ποσοστό των εκδιδομένων γυναικών που συγκατοικούσαν και μοιράζονταν το ίδιο σπίτι ή δωμάτιο σε δεκατρία τοις εκατό επί του συνόλου. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η περίπτωση της Rosalia Dorval, που κατηγορήθηκε τον Ιανουάριο του 1889 για διατήρηση πορνείου, στο οποίο διέμενε και εργαζόταν η ίδια μαζί με μια άλλη πόρνη και μια υπηρέτρια¹³⁸.

Παράλληλα, το 23 τοις εκατό των υποθέσεων των πταισματοδικείων αφορούσαν άγαμους άνδρες, οι περισσότεροι από τους οποίους εκμίσθωναν σε πόρνες τα δωμάτια στον δεύτερο όροφο, πάνω από τις μικρές επιχειρήσεις που οι ίδιοι διατηρούσαν στο ισόγειο¹³⁹. Οι πόρνες χρησιμοποιούσαν, επίσης, και ανεξάρτητα διαμερίσματα, μικρά και αυτόνομα, στα οποία διέμεναν μόνες, οπότε και δύσκολα θα χαρακτηρίζονταν πορνεία σύμφωνα με την Τροπολογία του 1885.

Στους χώρους, όμως, που πιθανόν να χαρακτηρίζονταν πορνεία, οι πόρνες παρέμεναν για σχετικά σύντομο χρονικό διάστημα, τόσο γιατί οι εξώσεις συνηθίζονταν όταν τα οικονομικά οφέλη ήταν περιορισμένα αλλά και όταν οι εκμισθωτές είχαν τέκνα, που μπορούσαν να απομακρυνθούν από την Αστυνομία¹⁴⁰, όσο και επειδή οι ίδιες οι πόρνες μετακόμιζαν συχνά για να διαφύγουν τον αστυνομικό έλεγχο. Ωστόσο, πιθανώς άλλες πόρνες να χρησιμοποιούσαν εκ νέου τους ίδιους χώρους, όπως οι Otto Schapeiro,

¹³⁷ Michael Macilwee, *The Liverpool Underworld*, ό.π., σ. 262.

¹³⁸ Julia Laite, *Common Prostitutes*, ό.π., σ. 60.

¹³⁹ Στο ίδιο, σ. 59-60.

¹⁴⁰ Στο ίδιο, σ. 65.

Emma Schniedelen και Amanda Basen, που εγκαταστάθηκαν εκεί όπου παλαιότερα η Rosalia Dorval είχε κατηγορηθεί ότι διατηρούσε πορνείο¹⁴¹.

Η πιο συνηθισμένη πρακτική ήταν οι πόρνες να αγρεύουν πελάτες στους δρόμους και έπειτα να μεταβαίνουν στα ενοικιαζόμενα δωμάτια για τη συνεύρεση. Μπορεί να μην τα αξιοποιούσαν και ως οικίες τους. Για παράδειγμα, παρά το γεγονός ότι στο Pimlico και γύρω από αυτό υπήρχαν ενοικιαζόμενοι χώροι, όπου συνευρίσκονταν οι πόρνες, πολλές διέμεναν αλλού στην ίδια περιοχή¹⁴². Η πρακτική αυτή ίσως τους προσέφερε και περισσότερη προσωπική ασφάλεια έναντι τυχόν βίαιων συμπεριφορών των πελατών, ενώ κατόρθωναν να διατηρήσουν και μεγαλύτερη ιδιωτικότητα στην προσωπική τους ζωή.

Αν δέχονταν να συνευρεθούν στον προσωπικό τους χώρο, η τιμή πιθανώς ήταν υψηλότερη, καθώς προστίθετο και το κόστος της προσωπικής τους ανασφάλειας. Ο άγνωστος συγγραφέας με το ψευδώνυμο «Walter» αναφέρει ότι για να συνευρεθούν εκεί, πολλές ζητούσαν από πέντε έως δέκα σελίνια. Ωστόσο, η τιμή που ανέφερε για ένα ενοικιαζόμενο δωμάτιο κάπου αλλού ήταν δύο σελίνια και έξι πένες¹⁴³.

Οι ανωτέρω περιπτώσεις δεν αναφέρονται σε οργανωμένα πορνεία, που συνήθως ήταν και περισσότερο πολυτελή. Η διάκριση αυτή διαφαίνεται και στο παράδειγμα του Λίβερπουλ. Στα μέσα του 19ου αιώνα, ο ρωμαιοκαθολικός ιερέας και κοινωνικός μεταρρυθμιστής James Nugent εντοπίζει τρία είδη πορνείων, που απευθύνονταν σε ναυτικούς, λόγω και της ανάπτυξης του λιμανιού της πόλης. Ως τα πιο φτωχικά χαρακτηρίζονταν τα οικήματα όπου διέμεναν οι πόρνες, οι αποκαλούμενες και ως σύζυγοι ναυτικών (*sailor wives*), που διατηρούσαν μακροχρόνιες σχέσεις με τους πελάτες τους, συνήθως αλλοδαπούς ναυτικούς, ενώ συγκατοικούσαν με αυτούς ενόσω εκείνοι παρέμεναν στη στεριά. Έπειτα υπήρχαν τα πορνεία τα οποία εξυπηρετούσαν τους περισσότερους ναυτικούς, και ίσως στεγάζονταν απλώς σε εγκαταστάσεις οι οποίες εκμισθώνονταν σε πόρνες, καθώς και τα πιο πολυτελή πορνεία, τα οποία επισκέπτονταν οι πλοίαρχοι και οι υποπλοίαρχοι¹⁴⁴.

Τα πιο πολυτελή πορνεία, όπως το Argyll Rooms, Kate Hamilton's και το Mott's στο Λονδίνο, σπανίως υφίσταντο αστυνομικό έλεγχο. Ούτε οι πελάτες ούτε οι διευθύντριες

¹⁴¹ Julia Laite, *Common Prostitutes*, ό.π., σ. 61.

¹⁴² Στο ίδιο, σ. 81.

¹⁴³ Nina Attwood, *The Prostitute's Body*, ό.π., σ. 139.

¹⁴⁴ Michael Macilwee, *The Liverpool Underworld*, ό.π., σ. 259.

τους κατηγορήθηκαν ή καταδικάστηκαν ποτέ¹⁴⁵. Οι επιχειρήσεις αυτές προσέφεραν και άλλες υπηρεσίες όπως δωμάτια χορού και ευκαιρίες για τυχερά παίγνια. Υπό την πίεση όμως του κινήματος κοινωνικής καθαρότητας και τη δημόσια κατακραυγή, πολλοί τέτοιοι χώροι έκλεισαν σταδιακά από τη δεκαετία του 1880¹⁴⁶. Δεν πρέπει, ωστόσο, να έπαψαν να λειτουργούν αντίστοιχες επιχειρήσεις. Το 1912, η Madame Stridberg άνοιξε το Cave of the Golden Calf Club, για το οποίο σύντομα έγινε γνωστό ότι προσέφερε ευκαιρίες για σεξουαλικούς πειραματισμούς¹⁴⁷.

Οι παραπάνω χώροι πρέπει να μη λειτουργούσαν αποκλειστικά ως πορνεία αλλά, ευρύτερα, ως κέντρα διασκέδασης. Από τη στιγμή που τα πορνεία άρχισαν να διώκονται έπειτα από την ψήφιση της Τροπολογίας του Ποινικού Κώδικα το 1885, πολλές πόρνες αναζήτησαν κάλυψη πίσω από μία εικονική επιχείρηση, όπως υπηρεσίες μασάζ, μανικιούρ, σαλόνια μαυρίσματος και φροντιστήρια ορθοφωνίας¹⁴⁸. Η Madame Osborne Gray, λόγου χάριν, πρόσφερε μαθήματα καλών τρόπων, καθώς και μαθήματα ξιφασκίας. Με βάση άρθρο της ηθικιστικής εφημερίδας *The Vigilance Record*, όμως, πληροφορούμαστε ότι το 1913 η αστυνομία ανακάλυψε στην επιχείρησή της, μεταξύ άλλων, δερμάτινες κορδέλες, μαστίγια, μάσκες, χειροπέδες και βιβλία με πορνογραφικό περιεχόμενο¹⁴⁹.

Στις επιχειρήσεις αυτές, υπήρχαν μυστικά δωμάτια για τη συνεύρεση με πελάτες. Παραδείγματος χάριν, στο Λίβερπουλ, χώροι που παρείχαν τη δυνατότητα καπνίσματος, έκρυβαν στο πίσω μέρος τους τέτοια δωμάτια¹⁵⁰. Σε ορισμένες περιπτώσεις της ύστερης βικτωριανής και εδουαρδιανής περιόδου τα ενοίκια ήταν πολύ υψηλά και εδώ¹⁵¹, οπότε και οι τιμές των υπηρεσιών υψηλότερες και οι πελάτες ευπορότεροι.

Εν γένει, στο Λονδίνο, οι πόρνες άγρευαν πελάτες στην περιοχή του Picadilly Circus, του Haymarket, στην περιοχή γύρω από το δεύτερο, όπως στη Regent Street και τη Glasshouse Street, καθώς και κοντά σε σιδηροδρομικούς σταθμούς, όπως εκείνους του King's Cross, του Euston, και του Paddington. Στο West End, σύχναζαν στους εμπορικούς δρόμους, και στις στοές εντός αυτών, όπως στην Burlington, όπου

¹⁴⁵ Clive Emsley, *Crime and Society*, ό.π., σ. 97.

¹⁴⁶ Rohan McWilliam, *London's West End*, ό.π., σ. 134.

¹⁴⁷ Amy Milne-Smith, *London Clubland*, ό.π., σ. 175.

¹⁴⁸ Clive Emsley, *Crime and Society*, ό.π., σ. 98.

¹⁴⁹ Paula Bartley, *Prostitution*, ό.π., σ. 169

¹⁵⁰ Michael Macilwee, *The Liverpool Underworld*, ό.π., σ. 261.

¹⁵¹ Julia Laite, *Common Prostitutes*, ό.π., σ. 68.

προσέγγιζαν υποψήφιους πελάτες με ένα διακριτικό νεύμα, καθώς περπατούσαν, ή και εντός κάποιου καταστήματος, του οποίου τον ιδιοκτήτη γνώριζαν¹⁵².

Οι περιοχές ήταν πολυσύχναστες, γεγονός που συνέβαλε στην άσκηση της εργασίας τους. Εκεί εντοπιζόνταν πολλά καφέ, εστιατόρια, μιούζικ χολ¹⁵³ θέατρα¹⁵⁴ και νυχτερινά κέντρα διασκέδασης, τα οποία οι πόρνες πιθανώς επισκέπτονταν τόσο για να χρησιμοποιήσουν τις υπηρεσίες τους, όσο και για προσελκύσουν πελάτες. Επίσης, κοντά στους σιδηροδρομικούς σταθμούς υπήρχαν και φθηνά ξενοδοχεία και ξενώνες για τους ταξιδιώτες, χώροι του οποίους πιθανώς χρησιμοποιούσαν για τις συνεντεύξεις¹⁵⁵.

Ωστόσο, η είσοδος σε κάποια κέντρα, όπως σε μιούζικ χολ, συχνά κόστιζε κάποια χρήματα, από ένα μέχρι και δύο σελίνια, οπότε απέτρεπε όλες τις πόρνες, αλλά και όλους τους άνδρες, από το να εισέλθουν¹⁵⁶. Όσοι υποψήφιοι πελάτες βρίσκονταν σε αυτά, λοιπόν, είχαν την ελάχιστη οικονομική δυνατότητα να πληρώσουν για την είσοδό τους. Πολλοί πρέπει να ήταν και ευπορότεροι αυτού του ορίου. Πολλές πόρνες συνήθιζαν να φεύγουν από τις εγκαταστάσεις αυτές με την συνοδεία πελατών, σε άμαξες ιδιόκτητες ή ενοικιασμένες¹⁵⁷, οι οποίες ως μέσο μεταφοράς αποτελούσαν και ένδειξη ευπορίας¹⁵⁸.

Η άγρευση πελατών στον δρόμο, συνεπώς δεν περιοριζόταν αυστηρά στους εξωτερικούς χώρους αλλά μάλλον εκτεινόταν σε ό,τι θεωρείτο δημόσιος χώρος, όπως ήταν τα καταστήματα και τα κέντρα διασκέδασης. Υφίστανται, όμως, και περιορισμοί. Για παράδειγμα, το Hyde Park, δεν ήταν τόσο δημοφιλής χώρος εργασίας για τις πόρνες την περίοδο που εξετάζουμε εδώ, παρά το γεγονός ότι το επισκέπτονταν καθημερινά πολλοί άνθρωποι, διαφορετικής κοινωνικής προέλευσης και οικονομικής κατάστασης. Αποτρεπτικά πρέπει να λειτούργησε το γεγονός ότι η δράση τους εντός του συγκεκριμένου χώρου υπόκειτο τόσο στους Νόμους περί Διατήρησης της Κοινής

¹⁵² Rohan McWilliam, *London's West End*, ό.π., σ. 35.

¹⁵³ Στα τέλη της βικτωριανής περιόδου εμφανίζονταν πολυτελή μιούζικ χολ και σαλούν παμπ που προσέλκυαν και πελάτες της μεσαίας τάξης. Κάποιες φορές δεν επιτρεπόταν η είσοδος σε πόρνες αλλά πιθανώς ήταν δύσκολη η αναγνώρισή τους. John Tosh, *A Man's Place*, ό.π., σ. 125

¹⁵⁴ Amy Milne-Smith, *London Clubland: A Cultural History of Gender and Class in Late-Victorian Britain*, Νέα Υόρκη, Palgrave Macmillan, 2011, σ. 175

¹⁵⁵ Julia Laite, *Common Prostitutes*, ό.π., σ. 79.

¹⁵⁶ Rohan McWilliam, *London's West End*, ό.π., σ.133.

¹⁵⁷ Στο ίδιο, σ. 132.

¹⁵⁸ Simon Gunn, «Urbanization», ό.π., σ. 246

Ειρήνης και της Δημόσιας Αιδούς, που θα εξετάσουμε στο επόμενο υποκεφάλαιο, όσο και στους ελεγκτικούς κανονισμούς των δημόσιων πάρκων.

Η μετακίνησή τους σε άλλες περιοχές με στόχο την αναζήτηση πελατών προϋπέθετε ότι οι πόρνες διέθεταν την οικονομική ευχέρεια, ώστε να χρησιμοποιούν συχνά τα μέσα μεταφοράς. Κάποιες πόρνες πρέπει να περιορίστηκαν στην περιοχή όπου κατοικούσαν, στη γειτονιά τους και σε κοντινή απόσταση από αυτή. Αυτό πιθανώς συνέβαινε στο East End του Λονδίνου και στο Woolwich, όπου πολλές γυναίκες εργάζονταν ως πόρνες περιστασιακά, λόγω χάριν σε αναζήτηση χρημάτων προκειμένου να μπορέσουν να καλύψουν τη διαμονή τους σε κοινόβια με ενοικιαζόμενα δωμάτια (lodging houses). Εν γένει, στις περιοχές αυτές, στο Wentworth και τη Dorset Street¹⁵⁹, και στο νότιο Clapham οι πόρνες απευθύνονταν σε άνδρες της εργατικής τάξης, οπότε και τα έσοδά τους ήταν λιγότερα.

Κάποιες, όμως, δεν εξασφάλιζαν αρκετά χρήματα ούτε για να ενοικιάσουν ένα δωμάτιο για τις ίδιες, πόσο μάλλον για τις πράξεις συνεύρεσης. Οι πόρνες αυτές πιθανώς συνευρίσκονταν με πελάτες σε υπαίθριους χώρους. Όπως φανερώνουν και τα στοιχεία των συλλήψεων από το Woolwich, σε διάστημα τριών μηνών το 1906, το εβδομήντα τοις εκατό των συλληφθεισών πορνών ήταν περιπλανώμενες και αδυνατούσαν να παράσχουν στις αστυνομικές αρχές πληροφορίες σχετικά με τη διεύθυνσή τους, ώστε να μπορέσουν να αποφυλακιστούν με εγγύηση¹⁶⁰.

Το νότιο Λονδίνο, δεν είχε συνδεθεί στη κοινή αντίληψη με την πορνεία όπως το East End, οπότε και οι εκστρατείες του κινήματος περί κοινωνικής καθαρότητας δεν είχαν επεκταθεί με σφοδρότητα στην περιοχή αυτή. Όπως φαίνεται, τα δεδομένα των αστυνομικών διώξεων καθώς και εκείνα των οργανώσεων κοινωνικής καθαρότητας δεν αντιπροσωπεύουν πάντοτε τα πραγματικά δεδομένα της πορνείας. Ελλείπει του περιορισμού των πορνείων εντός μιας συγκεκριμένης, και κρατικά ελεγχόμενης, περιοχής, οι πόρνες είχαν μεγαλύτερη ελευθερία μετακίνησης¹⁶¹.

Στο Plymouth, οι πόρνες σύχναζαν στην περιοχή γύρω από το Octagon, όπου βρίσκονταν οι περισσότερες παμπ και άλλα κέντρα διασκέδασης. Το Octagon ήταν κοντά και στην Union Street που ήταν ο πιο πολυσύχναστος εμπορικός δρόμος.

¹⁵⁹ Judith R Walkowitz, *City of Dreadful Delight*, ό.π., σ. 194.

¹⁶⁰ Julia Laite, *Common Prostitutes*, ό.π., σ. 67.

¹⁶¹ Στο ίδιο, σ. 83.

Αντίθετα στο Southampton, οι πόρνες βρίσκονταν στη Simmel Street που δεν είχε άμεση πρόσβαση στο εμπορικό κέντρο της πόλης¹⁶².

Στο Κέιμπριτζ¹⁶³, οι φοιτητές δεν σύχναζαν στα πορνεία καθώς αυτά βρίσκονταν στην περιοχή του Barnwell, μακριά από τα κολλέγια. Ήταν πιο πιθανό να συνευρίσκονταν με πόρνες στην περιοχή γύρω από το Πανεπιστήμιο, ίσως σε κάποιο ενοικιαζόμενο δωμάτιο, αλλά και σε υπαίθριο χώρο. Την περιοχή του Barnwell πρέπει να επισκέπτονταν περισσότερο οι άνδρες της πόλης του Κέιμπριτζ¹⁶⁴.

Στο Λίβερπουλ, η δράση των πορνών δεν περιοριζόταν γεωγραφικά σε μία μόνο περιοχή, αν και πολλές πόρνες δραστηριοποιούνταν γύρω από το λιμάνι. Συγκεκριμένα, έντονη ήταν η παρουσία τους στο Lancelot's Hey, την Castle Street, το Park Lane, την Paradise Street και την Parliament Street, καθώς και στις ενδιάμεσές τους περιοχές. Ο πιο πολυσύχναστος δρόμος ήταν το 1890 η Blandford Street, και η Lime Street ήταν πολυσύχναστη ανέκαθεν. Στην τελευταία, οι ευπορότερες πόρνες άγρευαν πελάτες κατά μήκος του δρόμου και οι φτωχότερες στις παμπ κυρίως. Την άγρευση πελατών την επιχειρούσαν και κοντά σε σιδηροδρομικούς σταθμούς.

Στην Williamson Street υπήρχαν πολλές παμπ και χώροι τυχαιοπαιγνίας που τις προσέλκυαν¹⁶⁵. Κατά την ύστερη βικτωριανή περίοδο, στο Λίβερπουλ αλλά και αλλού, είχαν διαμορφωθεί, εντός πολλών παμπ, χώροι ημι-ιδιωτικοί, για να διατηρούνται προσωπικές οι κοινωνικές επαφές των θαμώνων¹⁶⁶, ενώ άλλες προσέφεραν και δωμάτια προς ενοικίαση¹⁶⁷. Είναι αμφίβολο, όμως, κατά πόσο τέτοια καταστήματα μπορούσαν να χαρακτηριστούν «πορνεία», εφόσον αποτελούσαν εξαρχής εμπορικές επιχειρήσεις που παραχωρούσαν τις υπηρεσίες τους σε πελάτες, όποιοι και αν ήταν αυτοί.

¹⁶² Judith R. Walkowitz, *Prostitution*, ό.π., σ. 197.

¹⁶³ Μέχρι και το 1894, πανεπιστημιακοί απεσταλμένοι (proctors) περιπολούσαν στους χώρους του πανεπιστημίου και τη γύρω περιοχή και είχαν το δικαίωμα να συλλάβουν γυναίκες ύποπτες για άγρευση πελατών. Μετά τη σύλληψη, τις υποθέσεις αυτές εκδίκασε ο αντιπρύτανης του Πανεπιστημίου. Το 1894, η δικαστική ισχύς του αντιπρύτανη άρθηκε και ενώ οι πανεπιστημιακοί απεσταλμένοι συνέχισαν το έργο τους, το έκαναν σε συνεργασία με τις τοπικές αστυνομικές δυνάμεις. Οι υποθέσεις, όμως, πλέον εκδικάζονταν από τους ειρηνοδίκες της πόλης. Janet Oswald, «The Spinning House Girls: Cambridge University's Distinctive Policing of Prostitution, 1823–1894», *Urban History*, 39/3 (2012), σ. 469.

¹⁶⁴ Janet Oswald, «The Spinning House Girls», ό.π., σ. 463-4.

¹⁶⁵ Michael Macilwee, *The Liverpool Underworld*, ό.π., σ. 254-5.

¹⁶⁶ Thora Hands, *Drinking in Victorian and Edwardian Britain: Beyond the Spectre of the Drunkard*, Palgrave Macmillan 2018, σ. 35

¹⁶⁷ Στο ίδιο, σ. 133.

Στο Λονδίνο, τα πορνεία δεν εντοπιζόνταν σε μία μόνο περιοχή. Τα περισσότερα βρίσκονταν στο West End, στο φτωχότερο Soho αλλά και σε γειτονίες πιο εύπορες, οι οποίες είχαν αναπτυχθεί οικοδομικά κατά την ύστερη βικτωριανή εποχή. Πορνεία αναφέρονταν και στο κέντρο του Λονδίνου. Ωστόσο, άλλα βρίσκονταν και στο Westminster, και σε άλλες γνωστές και ευπρεπείς περιοχές¹⁶⁸. Επίσης, η εκμίσθωση δωματίων πάνω από καταστήματα ίσχυε για κάθε περιοχή της πρωτεύουσας. Παρόλα αυτά, δωμάτια έτειναν να ενοικιάζονται συχνότερα κοντά σε λιμάνια και σε σιδηροδρομικούς σταθμούς.

Παράλληλα, στο Λίβερπουλ, οι κοινωνικοί ηθικιστές (social purists) υποστήριζαν ότι πολλά πορνεία ήταν συγκεντρωμένα, εκτός από την Lime Street, στην London Street. Το 1890, υποστήριζαν ότι ο αριθμός τους ανέρχονταν στα τριακόσια, στις περιοχές αυτές¹⁶⁹. Ωστόσο, στα τέλη του 19ου αιώνα, μετά τις αστυνομικές διώξεις εναντίον τους, πολλές πόρνες μετακόμισαν προς πιο ευπρεπείς περιοχές του Λίβερπουλ, συστήνοντας εκεί πορνεία.

Οι ανησυχίες που εξέφραζαν οι κοινωνικοί ηθικιστές σχετικά με τα πορνεία, αφορούσαν κυρίως την πιθανότητα προαγωγής αθώων γυναικών. Τέτοια παραδείγματα, όμως, εμφανίζονται να είναι σπάνια και μεμονωμένα, όπως στην περίπτωση των γυναικών της προαγωγού Suzan Mariotte. Το 1898, η Γαλλίδα Suzan Mariotte, ετών 42, διατηρούσε πορνείο στην Portland Street στο Λονδίνο όπου εργάζονταν πέντε νεαρές Γαλλίδες, οι οποίες αδυνατούσαν να εγκαταλείψουν την εργασία τους, ακόμη και αν το επιθυμούσαν. Η Mariotte τις εξανάγκαζε να συνεχίσουν να εργάζονται γι' αυτήν, προκειμένου τα αποπληρώσουν τα υποτιθέμενα χρέη τους προς εκείνη, και που αφορούσαν τη διαμονή, την ενδυμασία τους, και την τροφή τους. Ήταν, όμως, σχεδόν ακατόρθωτο να το πράξουν, καθώς οι αμοιβές τους ήταν χαμηλές, δέκα σελίνια ανά πελάτη, και τα χρέη συνεχώς συσσωρεύονταν¹⁷⁰. Ως προαγωγοί είχαν κατηγορηθεί άνδρες και γυναίκες. Το διάστημα 1885-1960, το 43 τοις εκατό των δικαστικών υποθέσεων, υπό την κατηγορία αυτή, αφορούσαν γυναίκες¹⁷¹.

Ωστόσο, πρέπει οι περισσότερες γυναίκες να κατέφευγαν με τη θέλησή τους στην πορνεία, όπως φαίνεται και από την εκδίκαση της υπόθεσης της Queenie Gerald, για

¹⁶⁸ Julia Laite, *Common Prostitutes*, ό.π., σ. 62-3.

¹⁶⁹ Beckingham, David, «Gender, Space, and Drunkenness: Liverpool's Licensed Premises, 1860–1914», *Annals of the Association of American Geographers*, 102/3(2012), σ. 653.

¹⁷⁰ Julia Laite, *Common Prostitutes*, ό.π., σ. 61.

¹⁷¹ Της ίδιας, «Traffickers and Pimps», ό.π., σ. 262.

την οποία εργάζονταν αρκετές πόρνες. Το 1913, η Gerald κατηγορήθηκε ότι διατηρούσε ένα αρκετά πολυτελές πορνείο, στην περιοχή του Picadilly στο Λονδίνο. Εντός του εργάζονταν και μια δεκαεπτάχρονη κοπέλα την οποία η Gerald είχε συναντήσει σε ένα καφέ επί της Wardour Street στο Λονδίνο. Η κοπέλα αυτή ήδη εργαζόταν ως πόρνη και η Gerald της πρότεινε να εργαστεί στο πορνείο που διατηρούσε, έναντι πολύ υψηλότερης αμοιβής, με την προϋπόθεση να μοιράζονται εξ' ημισείας τα κέρδη. Γνωρίζοντας, επίσης, ότι το όνειρο της κοπέλας ήταν να γίνει ηθοποιός, της υποσχέθηκε να τη συνδράμει στην πραγματοποίησή του, αν το επιθυμούσε. Σύντομα η κοπέλα διαπίστωσε ότι οι αποδοχές μιας ηθοποιού ήταν, κατά πολύ, χαμηλότερες και αποφάσισε, μετά από ένα διάλειμμα, να επιστρέψει πίσω στην εργασία της στο πορνείο. Η Gerald, ωστόσο, ήταν πρόθυμη να την βοηθήσει αν ήθελε κάποτε να αναζητήσει μια «τίμια εργασία»¹⁷².

Τα παραπάνω αντίθετα παραδείγματα δείχνουν ότι πολλές γυναίκες σκόπευαν να εργαστούν ως πόρνες μόνο περιστασιακά, ακόμη και αν εργάζονταν εντός ενός πορνείου. Άλλες πιθανώς παρέμεναν για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα. Παραδείγματος χάριν, ο «Walter» αναφέρει ότι διατηρούσε επαφές με κάποιες πόρνες για αρκετό καιρό. Συναντούσε τη Sarah Marvis και τη Sarah F. για τέσσερα χρόνια, την Mary Davis για δυο χρόνια, και την Brighton Bessie για δύο χρόνια αρχικά και έπειτα, μετά από ένα μακρόχρονο διάλειμμα δέκα ετών, για δύο με τρία χρόνια ακόμη¹⁷³.

Φαίνεται ότι πολλές γυναίκες τροποποιούσαν τους σχεδιασμούς τους ανάλογα με τις ανάγκες που προέκυπταν κατά τη διάρκεια του βίου τους, όπως η Kitty που συνευρίσκονταν με τον «Walter» όποτε περιερχόταν σε οικονομική δυσχέρεια¹⁷⁴. Υπό το πρίσμα αυτό, κάποιες γυναίκες μπορεί να επανέρχονταν στην πορνεία κατά περιόδους, οπότε και η πορνεία να μην αφορούσε μόνο τη νεότητά τους ή έστω κάποια ωριμότερη ηλικία τους, όταν είχαν ανακύψει οικογενειακές κρίσεις¹⁷⁵.

Αν επέλεγαν την πορνεία ενόσω ήταν νεαρές, συνήθως το αποφάσιζαν γύρω στα δεκαέξι τους χρόνια¹⁷⁶. Πολλές ήταν από δεκαέξι έως και 21 ετών¹⁷⁷. Επρόκειτο, ως

¹⁷² Julia Laite, *Common Prostitutes*, ό.π., σ. 61-2.

¹⁷³ Nina Attwood, *The Prostitute's Body*, ό.π., σ. 137.

¹⁷⁴ Στο ίδιο, σ. 135.

¹⁷⁵ Julia Laite, *Common Prostitutes*, ό.π., σ. 41.

¹⁷⁶ Anna Clark, *Desire*, ό.π., σ. 133.

¹⁷⁷ Pamela Cox, *Bad Girls in Britain: Gender, Justice and Welfare, 1900-1950*, Μπεϊσινγκστούουκ, Palgrave Macmillan, 2003, σ. 38

επί το πλείστον, για γυναίκες οι οποίες είχαν ήδη προηγουμένως σεξουαλικές επαφές, συχνά με ανθρώπους της εργατικής τάξης. Στα τέλη του 19ου αιώνα, στην έρευνα που είχε διεξάγει ο G.P. Merrick ανάμεσα στις πόρνες της φυλακής Milbank του Λονδίνου, αναφέρει ότι σε δείγμα 16.000 πορνών, οι 2.836 είχαν υποστηρίξει ότι είχαν καταλήξει στην πορνεία έπειτα από αποπλάνησή τους από κάποιον άνδρα. Από αυτές, μόνο 659 ανέφεραν ότι ο άνδρας αυτός ανήκε στην καλή κοινωνία (gentleman), ήταν δηλαδή ευπορότερος από τις ίδιες¹⁷⁸.

Επίσης, κάποιες πόρνες πρέπει να εργάζονταν για αρκετά χρόνια, ίσως μέχρι να βρουν μία άλλη εργασία, να είχαν συγκεντρώσει αρκετά χρήματα για τη δική τους επιχείρηση σε άλλον τομέα ή και να παντρεύονταν¹⁷⁹. Οι δύο αυτές προοπτικές προϋπέθεταν προφανώς ότι οι πόρνες είχαν αναπτύξει κοινωνικά δίκτυα, διά των οποίων θα μπορούσαν να πληροφορηθούν για τις διαθέσιμες θέσεις εργασίας, και να βρουν άτομα που θα επιβεβαίωναν τον καλό τους χαρακτήρα, ώστε να προσληφθούν. Την ίδια στιγμή, οι κοινωνικές επαφές που ανέπτυσαν ίσως κάποτε κατέληγαν και σε ερωτικούς δεσμούς.

Στις αρχές του 20ού αιώνα, στα πλαίσια της εργατικής τάξης, η μέση ηλικία γάμου, ήταν τα 25 έτη για τις γυναίκες και τα 27 για τους άνδρες¹⁸⁰. Παρότι ποσοστό ανώτερο του δέκα τοις εκατό του πληθυσμού παρέμενε άγαμο¹⁸¹, και ιδίως περισσότερες γυναίκες¹⁸², πολλές πόρνες είχαν υπάρξει παντρεμένες¹⁸³ ή πιθανώς θα παντρεύονταν κάποια στιγμή στη ζωή τους¹⁸⁴.

Για παράδειγμα, η Martha Tabram, η οποία το 1888 εργαζόταν ως πόρνη για να συμπληρώσει το πενιχρό εισόδημά της ως πλανόδια μικροπωλήτρια, είχε εγκαταλειφθεί από το σύζυγό της πριν από περίπου δέκα χρόνια. Ο σύζυγός της είχε χρησιμοποιήσει ως επιχείρημα την εργασία της ως πόρνη ενώπιον του δικαστηρίου για να αιτηθεί τη μείωση της διατροφής που της παρείχε¹⁸⁵. Το δικαστήριο το επέτρεψε,

¹⁷⁸ Judith R. Walkowitz, *Prostitution*, ό.π., σ. 18. Αναφέρεται στο G.P. Merrick, *Work among the Fallen as Seen from the Prison Cell*, Λονδίνο, Ward, Lock and Co., χ.χ., περ. 1891, σ. 40.

¹⁷⁹ Judith R. Walkowitz, *Prostitution*, ό.π., σ. 18.

¹⁸⁰ Jeffrey Weeks, *Sex, Politics and Society*, ό.π., σ. 90.

¹⁸¹ Sally Mitchell, *Daily Life*, ό.π., σ. 146

¹⁸² Στο ίδιο, σ. 269.

¹⁸³ Julia Laite, «A Global History of Prostitution», ό.π., σ. 124.

¹⁸⁴ Στο ίδιο, σ. 117.

¹⁸⁵ Το δικαίωμα στο διαζύγιο είχε νομοθετηθεί το 1857. Οι Νόμοι σχετικά με το Γάμο (Matrimonial Clauses Act) του 1878 έδιναν το δικαίωμα να επιβληθεί από το δικαστήριο η διάσταση των συζύγων και η παροχή διατροφής αν είχε προηγηθεί εγκατάλειψη ή ενδοοικογενειακή βία. Οι νόμοι αυτοί ενισχύθηκαν μέσω νομοθετημάτων που ψηφίστηκαν το διάστημα από το 1897 έως το 1906. Παρόλα

γεγονός που πιθανότατα επέτεινε την οικονομική ανέχεια της Tabram καθώς και την εξάρτησή της από την πορνεία¹⁸⁶. Σε κάποιες άλλες περιπτώσεις, οι πόρνες πιθανώς δεν βρίσκονταν εν διαστάσει.

Όσες πόρνες ήταν νεαρές, σπανίως ήταν μικρότερες των δεκαέξι ετών και οι σχετικές υποθέσεις που έχουν καταγραφεί είναι λιγιστές. Λόγου χάριν, το 1910 αναφέρονται επτά σχετικές υποθέσεις¹⁸⁷. Κάποιες από αυτές πιθανώς συνδέονταν με τη διατήρηση για πολύν καιρό της ιδεοληψίας ότι η συνεύρεση με νεαρές κοπέλες θεράπευε τα αφροδίσια νοσήματα¹⁸⁸ και ίσως τέτοιες πράξεις να ενείχαν και σεξουαλική βία και να μη συνδέονταν με την πορνεία, αλλά με τη σεξουαλική κακοποίηση. Είναι ενδεικτικό ότι η Τροπολογία του 1885 (Criminal Law Amendment Act) είχε αυξήσει την ηλικία συγκατάθεσης των γυναικών στο σεξ από τα δεκατρία στα δεκαέξι έτη.

Για πολλά χρόνια, όμως, ακόμη και μετά το 1885, συχνά αγνοήθηκε το ηλικιακό όριο συνεύρεσης. Για τις μικρότερες των δεκαέξι ετών πόρνες, στις καταθέσεις των δικαστικών υποθέσεων περιγράφονταν να δείχνουν μεγαλύτερες από την ηλικία τους, έχοντας υιοθετήσει έναν τρόπο ενδυμασίας, τρόπο ομιλίας και κινήσεις ασύμφωνες με αυτή. Κατά συνέπεια, φαίνονταν να είχαν επιλέξει οικειοθελώς την πορνεία, έχοντας χάσει όποια παιδικότητα μπορούσε να τις μετατρέψει σε αθώα θύματα, στα μάτια της μεσαίας τάξης¹⁸⁹, και ιδίως στα μάτια όσων κοινωνικών ηθικιστών προσπάθησαν να αναμορφώσουν αυτές τις νεαρές πόρνες. Οι τελευταίοι συχνά τις περιέγραφαν ως ανεξέλεγκτες, ατίθασες και εθισμένες στην πολυτέλεια¹⁹⁰.

Κάποιες, λοιπόν, πιθανώς συνειδητοποίησαν τα κέρδη που θα μπορούσαν να αποκομίσουν. Αυτές οι κοπέλες δεν ήταν πάντοτε αποκλεισμένες από τον οικογενειακό τους περίγυρο και αναγκασμένες να βιοποριστούν μόνες. Μπορεί με την εργασία τους να προσπαθούσαν να ενισχύσουν οικονομικά την οικογένειά τους σε δύσκολες

αυτά, η καθαυτή έκδοση διαζυγίου ήταν δύσκολη, καθώς το κόστος μίας σχετικής αίτησης ήταν υψηλό ακόμη και στις αρχές του 20ου αιώνα. Jeffrey Weeks, *Sex, Politics and Society*, ό.π., σ. 36-7.

¹⁸⁶ Julia Laite, *Common Prostitutes*, ό.π., σ. 88.

¹⁸⁷ Pamela Cox, *Bad Girls in Britain*, ό.π., σ. 38.

¹⁸⁸ Victoria Bates, *Sexual Forensics in Victorian and Edwardian England: Age, Crime and Consent in the Courts*, Μπεϊσινγκστούουκ, Palgrave Macmillan, 2016, σ. 176.

¹⁸⁹ Louise Jackson, «Childhood and Youth» στο Cocks, Harry, και Houlbrook, Matt (επιμ.), *Palgrave Advances in the Modern History of Sexuality*. Μπεϊσινγκστούουκ, Palgrave Macmillan, 2008, σ. 248.

¹⁹⁰ Lesley A. Hall, *Sex, Gender and Social Change*, ό.π., σ. 33.

στιγμές¹⁹¹. Κάποιες άλλες, εντούτοις, μπορεί να ήταν ορφανές οπότε και στόχευαν απλώς στην οικονομική τους επιβίωση.

Συνήθως, μεγαλύτερες πόρνες προσπαθούσαν να αποτρέψουν την εργασία ανήλικων κοριτσιών. Ο Διοικητής της Αστυνομίας του Λίβερπουλ Eaton υποστήριξε ότι από τη δεκαετία του 1880 και έπειτα τα πορνεία δεν επέτρεπαν να εργαστούν σε αυτά ως πόρνες κορίτσια κάτω των 14 ετών, καθώς σε αντίστοιχες περιπτώσεις ήταν πολύ πιθανό να επιβληθούν αστυνομικές κυρώσεις. Παράλληλα, σύμφωνα με τον Πατέρα Nugent, ρωμαιοκαθολικό ιερέα και κοινωνικό μεταρρυθμιστή, πόρνες μεγαλύτερης ηλικίας έδωχναν νεότερες κοπέλες που επιχειρούσαν να αγρεύσουν πελάτες κοντά στο Sailor's Home ή στο Central Station, ή και πληροφορούσαν την αστυνομία σχετικά με πορνεία όπου εργάζονταν πολύ νεαρές κοπέλες¹⁹². Στις περιπτώσεις αυτές, πέρα από την αίσθηση της ανάγκης να προστατευτούν οι νεαρές αυτές κοπέλες, πρέπει να υπέβασκε και ένας εργασιακός ανταγωνισμός.

Αναπτυσσόταν, όμως, η αλληλεγγύη και η συντροφικότητα μεταξύ των πορνών, τόσο μεταξύ εκείνων που άγρευαν πελάτες στους δρόμους, όσο και εκείνων που συνεργάζονταν εντός πορνείων. Πόρνες πληροφορούσαν η μία την άλλη σχετικά με δυσάρεστους πελάτες, σχετικά με σημεία αστυνομικού ελέγχου και μοιράζονταν μυστικά του επαγγέλματος. Πολλές αναζητούσαν μαζί και πελάτες, καθώς περπατούσαν σε ομάδες των δύο ή τριών ατόμων¹⁹³. Αυτό φαίνεται και μέσα από ένα περιστατικό που αφηγείται ο δημοσιογράφος και θερμός υποστηρικτής του νομοσχεδίου για την αύξηση της ηλικίας συγκατάθεσης στην ερωτική πράξη από τα 13 στα 16 έτη, W.T. Stead, ο οποίος περπατώντας στην περιοχή γύρω από το σταθμό του Waterloo αντίκρυσε αρκετά κορίτσια, χωρισμένα σε ομάδες. Δύο εξ αυτών τον πλησίασαν. Δούλευαν στο εργοστάσιο μαρμελάδας των Crosse και Blackwell και ζούσαν μαζί. Η νεαρότερη κοπέλα, η Pat, είχε πειστεί από μία άλλη, την Gunter, να εργαστεί ως πόρνη και η Gunter είχε πειστεί από τον Κύριο M. που ήταν πλούσιος, με καλή κοινωνική θέση¹⁹⁴.

Ωστόσο, η συστηματική προσπάθεια καταστολής και ελέγχου της πορνείας κλόνησε τις σχέσεις αυτές μεταξύ των γυναικών¹⁹⁵, τόσο γιατί εξανάγκαζε τις γυναίκες σε συνεχή

¹⁹¹ Alyson Brown και David Barrett, *Knowledge of Evil*, Νέα Υόρκη, Routledge 2013, σ. 25.

¹⁹² Michael Macilwee, *The Liverpool Underworld*, ό.π., σ. 266-7.

¹⁹³ Judith R. Walkowitz, *Prostitution*, ό.π., σ. 201.

¹⁹⁴ Της ίδιας, *City of dreadful delight*, ό.π., σ. 114.

¹⁹⁵ Julia Laite, *Common Prostitutes*, ό.π., σ. 86.

μετακίνηση με αποτέλεσμα την διάρρηξη των κοινωνικών δεσμών και των οικογενειακών σχέσεων που είχαν αναπτύξει, όσο και γιατί τις ωθούσε να αγρεύουν πελάτες σε περισσότερο σκοτεινά σοκάκια, ιδιαίτερα στο East End του Λονδίνου, ώστε να καλύπτονται οι δραστηριότητές τους¹⁹⁶.

Αποτέλεσμα αυτής της εξέλιξης ήταν η σύνδεση των πορνών με μαστροπούς-προστάτες (bullies, ponces, rimps), που τους προσέφεραν ασφάλεια, συντροφικότητα, στέγη συχνά, αλλά και, ορισμένες φορές, οικονομική ενίσχυση. Αν και δύσκολα μπορεί να διαπιστωθεί η διάσταση του φαινομένου, οι αστυνομικές αρχές κατέγραψαν ότι ενδιάμεσοι παρουσιάζονταν συχνότερα μετά το 1885, και τις εκστρατείες υπέρ της δίωξης των πορνείων¹⁹⁷. Πρόκειται κυρίως για γηγενείς μαστροπούς, παρά για ξένους διακινητές. Οι περισσότεροι μαστροποί βοηθούσαν τις πόρνες να πληρώσουν τις εγγυήσεις και τα πρόστιμα, προκειμένου να αποφυλακιστούν, καθώς συχνά οι ίδιες δεν είχαν πολλά χρήματα επάνω τους, ώστε να προστατεύονται από τον κίνδυνο ληστείας. Μερικές φορές, όμως, μπορεί να προέκυπταν και τριβές στις σχέσεις τους, οι οποίες καθίσταντο ακόμη και βίαιες¹⁹⁸.

Η πορνεία άλλαζε μορφή από πόλη σε πόλη, ή ακόμα και από περιοχή σε περιοχή εντός της ίδιας πόλης, γεγονός που συνδέεται με τη χωροταξία της περιοχής, την ανοχή της τοπικής κοινωνίας και την τοπική οικονομία¹⁹⁹. Συγχρόνως, οι προσωπικές εμπειρίες κάθε πόρνης διέφεραν, ανάλογα με το πού προσέφερε τις υπηρεσίες της, την ηλικία της, τις ευρύτερες κοινωνικές σχέσεις που ανέπτυξε, καθώς και τα χρήματα που επιζητούσε. Συγκεκριμένα, οι αποδοχές της εξαρτώντο από την κοινωνική τάξη των πελατών που άγρευε, την οικονομική ευχέρειά τους, καθώς και τις σεξουαλικές πράξεις που τους προσέφερε. Κάποιες πόρνες πρέπει να περιορίζονταν σε κάποιες μόνο πράξεις²⁰⁰. Η δημοφιλία της πεολευχίας στη Γαλλία εξαιτίας του φόβου των αφροδίσιων, θα μπορούσε να ισχύει και στην περίπτωση της Αγγλίας²⁰¹.

¹⁹⁶ Julia Laite, *Common Prostitutes*, ό.π., σ. 93.

¹⁹⁷ Michael Macilwee, *The Liverpool Underworld*, ό.π., σ. 271.

¹⁹⁸ Julia Laite, *Common Prostitutes*, ό.π., σ. 94-5.

¹⁹⁹ Elizabeth Clement, «Prostitution», ό.π., σ. 219.

²⁰⁰ Julia Laite, «A Global History of Prostitution», ό.π., σ. 125-6.

²⁰¹ Angus McLaren, *Trials of Masculinity: Policing Sexual Boundaries, 1870-1930*, Σικάγο και Λονδίνο, University of Chicago Press, 1993, σ. 153.

1.3. Νομικό πλαίσιο και αστυνόμευση

Το κοινωνικό και οικονομικό φαινόμενο της πορνείας διαμορφώθηκε υπό την επιρροή των νόμων εκείνων που επιχείρησαν να ελέγξουν ορισμένες πτυχές της, παρά το γεγονός ότι η πορνεία ποτέ δεν κατέστη καθαυτή ποινικό αδίκημα στην Αγγλία. Ένας εξ αυτών ήταν και η Τροπολογία του Ποινικού Κώδικα του 1885 (Criminal Law Amendment Act of 1885), η οποία, όπως προαναφέρθηκε, αύξησε την ηλικία συγκατάθεσης στη γενετήσια πράξη των νεαρών γυναικών από τα δεκατρία στα δεκαέξι τους έτη, ηλικία κατά την οποία θεωρητικά ωρίμαζε το γυναικείο σώμα²⁰², προκειμένου να προστατευτούν από τη σεξουαλική εξαπάτηση που θα τις ωθούσε στην πορνεία.

Εντούτοις, η παραβίαση του ηλικιακού ορίου συγκατάθεσης αποτελούσε πλημμέλημα, και οδηγούσε στην καταδίκη μόνο στις περιπτώσεις που η νεαρή κοπέλα δε φαινόταν να είναι πρόωρα αναπτυγμένη για την ηλικία της²⁰³. Η δικαιολογία αυτή ήρθη από την Τροπολογία του Ποινικού Κώδικα του 1912 (Criminal Law Amendment Act of 1912), οπότε αποσύρθηκε η διάταξη που αθώωνε τον δράστη λόγω πρόωρης ανάπτυξης και άγνοιας της ηλικίας του θύματος.

Παράλληλα, εκτός των ανωτέρω, η Τροπολογία του 1885 επιχείρησε να περιστείλει τη λειτουργία πολλών πορνείων. Το άρθρο δεκατρία της Τροπολογίας προέβλεπε τον περιορισμό των πορνείων καθώς και την άμεση άσκηση δίωξης σε όσους παραχωρούσαν τους χώρους και διευκόλυναν τη λειτουργία τους, αναιρώντας τον Νόμο περί Άρρυθμων Οικιών του 1751 (Disorderly Houses Act) που όριζε ότι υφίστατο αστυνομική και νομική παρέμβαση μόνο όταν τα πορνεία δυσχέραιναν τους γείτονες και διατάρασσαν τον περιβάλλοντα χώρο. Κατηγορήθηκαν, λοιπόν, για διατήρηση πορνείου οι υποτιθέμενοι ενδιάμεσοι, οι οποίοι πιθανώς ήταν οι ιδιοκτήτες των οικημάτων, οι διαχειριστές τους, ή οι ενοικιαστές τους, είτε όσοι υπενοικίαζαν χώρους, είτε οι εκδιδόμενες που το ενοικίαζαν άμεσα και προσλάμβαναν ή συνεργάζονταν με άλλες συναδέλφους τους. Η ποινή που ορίστηκε για την πρώτη καταδίκη ήταν το πρόστιμο των είκοσι λιρών ή η φυλάκιση μέχρι τρεις μήνες, και σε

²⁰² Victoria Bates, *Sexual Forensics*, ό.π., σ. 51.

²⁰³ Louise Jackson, «Childhood and Youth», ό.π., σ. 236.

ενδεχόμενη επόμενη καταδίκη, πρόστιμο σαράντα λιρών ή φυλάκιση μέχρι τέσσερις μήνες²⁰⁴.

Για τη διατήρηση πορνείου σπανίως κατηγορήθηκαν οι ιδιοκτήτες και οι διαχειριστές των κοινοβίων οικιών με ενοικιαζόμενα δωμάτια (lodging houses). Ήταν δύσκολο να τους απαγγελθούν κατηγορίες, τόσο γιατί εντός των οικιών διασφαλιζόταν η ιδιωτικότητα των ενοίκων, δικαίωμα που αναγνώριζε και το δημοτικό συμβούλιο του Λονδίνου, όσο και γιατί οι υπεύθυνοι δεν υποχρεούνταν να διερευνούν αν το ζευγάρι στο οποίο ενοικίαζαν κάποιο δωμάτιο ήταν παντρεμένο ή όχι. Εγκαλούνταν, όμως, να επαληθεύσουν την υποτιθέμενη αθωότητά τους, αποδεικνύοντας ότι δεν αποκόμιζαν κάποιο προσωπικό κέρδος από τις δραστηριότητες των εκδιδομένων, οπότε και δε διαμεσολαβούσαν γι' αυτές²⁰⁵.

Εν πάση περιπτώσει, με την Τροπολογία διευκολύνθηκε η εκδίκαση των σχετικών υποθέσεων, καθώς μειώθηκε το κόστος των διαδικασιών, και περιορίστηκε ο χρόνος εκδίκασής τους. Κατά συνέπεια, οι δικαστικές υποθέσεις, για τη διατήρηση πορνείου, αυξήθηκαν μέχρι τις αρχές του 20ού αιώνα. Στο Λονδίνο, το προηγούμενο διάστημα, οι αντίστοιχες υποθέσεις αριθμούσαν ετησίως τις 75, ενώ μέχρι το 1895 είχαν αυξηθεί σε 150 ανά έτος και μέχρι το 1900 σε 350 ανά έτος, ή ακόμη και περισσότερες τα επόμενα έτη²⁰⁶. Φαίνεται ότι η αύξηση αυτή ήταν σταδιακή και δεν υλοποιήθηκε αμέσως μετά την Τροπολογία του 1885. Ο συλλογισμός αυτός μπορεί να επιβεβαιωθεί και από τον μέσο αριθμό αντίστοιχων υποθέσεων στην Αγγλία και την Ουαλία. Μέχρι και τις αρχές του 20ού αιώνα, οι διώξεις σε πορνεία ανέρχονταν στις 86 ετησίως, ενώ μέχρι τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο αυξήθηκαν σε πάνω από χίλιες διακόσες ετησίως²⁰⁷.

Στο Λίβερπουλ, μέχρι το 1890, είχε ασκηθεί δίωξη σε λίγα πορνεία. Ο Αστυνομικός Διευθυντής της πόλης, William Nott-Bower, υποστήριξε ότι η προσπάθεια να κατασταλούν οι δραστηριότητες των πορνών θα τις ωθούσε να διαφύγουν της αστυνομικής εποπτείας, με αποτέλεσμα να δραστηριοποιούνται κυρίως στους

²⁰⁴ <https://www.irishstatutebook.ie/eli/1885/act/69/section/13/enacted/en/html>. Τελευταία πρόσβαση: 09/11/2021.

²⁰⁵ Tom Crook, «Accommodating the Outcast», *ό.π.*, σ. 432

²⁰⁶ Julia Laite, *Common Prostitutes*, *ό.π.*, σ. 55-6.

²⁰⁷ Lucy Bland, «Feminist vigilantes of late-Victorian England» στο Smart, Carol (επιμ.), *Regulating Womanhood: Historical Essays on Marriage, Motherhood, and Sexuality*, Λονδίνο και Νέα Υόρκη, Routledge, 1992, σ. 38.

δρόμους²⁰⁸, ή να δραστηριοποιούνται κρυφά, οπότε θα καθίσταντο περισσότερο ανεξέλεγκτες²⁰⁹. Ως εκ τούτου, η αστυνομία προέβαινε σε δίωξη μόνο στις περιπτώσεις που ένα πορνείο λειτουργούσε σε μια ευπρεπή περιοχή, αν διαβιούσαν παιδιά εντός του ή εντός του περιβάλλοντα χώρου, αν υπήρχαν κατηγορίες για διατάραξη της δημόσιας ειρήνης και της κοινής ησυχίας των γειτόνων και αν στην περιοχή αυτή είχαν εκδηλωθεί και άλλες εγκληματικές ενέργειες, όπως ληστείες. Στην τελευταία περίπτωση, υπέθετε ότι οι πόρνες συνδέονταν με άλλους εγκληματίες, ίσως και με συμμορίες. Όταν υφίσταντο ένα ή περισσότερα από τα παραπάνω ενδεχόμενα, επιβαλόταν πρόστιμο είκοσι λιρών σε όσους εν γνώση τους παραχωρούσαν τον χώρο σε πόρνες για τη σύσταση πορνείου²¹⁰. Η κατηγορία αυτή, όμως, πιθανώς ήταν δύσκολο να αποδειχθεί αφού σπανίως θα ομολογούσαν οι κατηγορούμενοι.

Ομοίως στο Λονδίνο, τα πρώτα χρόνια μετά την ψήφιση του νόμου το μητροπολιτικό αστυνομικό σώμα ανησυχούσε για τις επιπτώσεις αυτής της αυστηροποίησης και ήταν περισσότερο επιφυλακτικό στο να ενεργήσει επιθετικά, μετατοπίζοντας την ευθύνη της ανάληψης πρωτοβουλιών στις τοπικές δημοτικές αρχές. Επίσης, ο ορισμός του πορνείου δεν είχε αποσαφηνιστεί πλήρως. Ο προηγούμενος νόμος του 1751 όριζε ως πορνείο έναν χώρο διασκέδασης (resort), όπου σύχναζαν άτομα και των δύο φύλων για ανήθικους σκοπούς.

Αυτός ο νομικός ορισμός δεν μπορούσε να παράσχει το έναυσμα για να αυξηθούν οι επιχειρήσεις δίωξης και καταστολής, όπως επιθυμούσαν οι κοινωνικοί ηθικιστές. Έπρεπε να επινοηθεί ένας καινούριος, πράγμα το οποίο επετεύχθη βαθμιαία. Τελικά, πορνείο κατέληξε να σημαίνει το, συνήθως μικρό, οίκημα, ή, ευρύτερα, ο εσωτερικός χώρος, όπου πραγματοποιούνταν σεξουαλικές συνευρέσεις επί πληρωμή με πρωτοβουλία των γυναικών, χωρίς αυτό να συνεπάγεται τη διαμεσολάβηση κάποιου τρίτου προσώπου.

Η εξέλιξη αυτή του ορισμού διαφαίνεται μέσα από δύο δικαστικές υποθέσεις. Η πρώτη ήταν η υπόθεση Singleton εναντίον Ellison του 1895, όταν η Ellison κατηγορήθηκε, από το τοπικό συμβούλιο του δημοτικού διαμερίσματος του Preston, στο Λονδίνο, ότι διατηρούσε πορνείο καθώς υπήρχαν μαρτυρίες ότι δεχόταν τακτικά στο σπίτι της

²⁰⁸ David Beckingham, «Gender, Space, and Drunkenness», *ό.π.*, σ. 653

²⁰⁹ Stevenson, Kim, «Chief Constables as ‘moral heroes’ and guardians of public morality» στο Stevenson, Kim, Cox, David J., και Channing, Iain (επιμ.) *LEADING THE POLICE: A History of Chief Constables 1835-2017*, Οξφόρδη και Νέα Υόρκη, Routledge, 2018, σ. 104.

²¹⁰ Michael Macilwee, *The Liverpool Underworld*, *ό.π.*, 268.

άνδρες, οι οποίοι την χρημάτιζαν για να συνευρεθούν μαζί της. Την κατηγορία της, όμως, αυτή απέρριψε το δικαστήριο καθώς πορνείο δεν θεωρήθηκε ότι αποτελεί ο χώρος όπου μια γυναίκα τέρπει άνδρες. Η επόμενη δικαστική υπόθεση ήταν η υπόθεση Caldwell εναντίον Leech του 1913, κατά την οποία ως πορνείο ορίστηκε ο χώρος όπου μία ή περισσότερες γυναίκες προσέφεραν σεξουαλικές υπηρεσίες επί πληρωμή²¹¹.

Από τις παραπάνω υποθέσεις, φαίνεται ότι υφίσταται μία σταδιακή αλλαγή στη χρήση του όρου, κατά την οποία η ανησυχία για την εκμετάλλευση εντός των πορνείων γυναικών από ενδιάμεσους μετατράπηκε σε επιθυμία να ανακοπεί η λειτουργία τους με σκοπό την προάσπιση της ηθικής συμπεριφοράς και της κοινής αιδούς, ακόμη και όταν μία πόρνη εργαζόταν μόνη και αυτοβούλως. Σε ανάλογη κατεύθυνση, η Τροπολογία του Ποινικού Κώδικα του 1912 (Criminal Law Amendment Act of 1912) καθιστούσε παράνομη την αμεσολάβητη ενοικίαση από τον ιδιοκτήτη σε μία πόρνη ενός διαμερίσματος με σκοπό τη σύσταση πορνείου, ή ακόμη και την ιδίαν χρήση του για τη συνεύρεση με πελάτες²¹².

Επίσης, η ανωτέρω Τροπολογία, έθεσε και άλλες παραμέτρους έναντι της πορνείας. Συγκεκριμένα, επέτρεψε τη δίχως ένταλμα σύλληψη υπόπτων για προαγωγή γυναικών, αύξησε την ποινή για τη διατήρηση πορνείου στο πρόστιμο των εκατό λιρών ή σε φυλάκιση μέχρι δώδεκα μήνες²¹³, ανάγκασε τους ιδιοκτήτες να κάνουν έξωση σε όσους χρησιμοποιούσαν τις οικίες τους για να συστήσουν πορνείο και όρισε ως ποινή των ανδρών που συμμετείχαν σε σεξουαλικές πράξεις μαστίγωσης με αντικείμενα τις πόρνες, τη φραγγέλωση των ιδίων²¹⁴.

Σε γενικές γραμμές, υπεύθυνη για την προσαγωγή ανάλογων υποθέσεων δεν ήταν πάντοτε η αστυνομία. Περισσότερες καταγγελίες υπέβαλαν οι οργανώσεις περι κοινωνικής καθαρότητας, οι οποίες είχαν αποκτήσει μεγαλύτερη τοπική εξουσία μέσω της αναμόρφωσης του συστήματος τοπικής αυτοδιοίκησης, τη δεκαετία του 1890²¹⁵. Μέχρι το 1914, το 85 τοις εκατό των δικαστικών υποθέσεων εκκινούσαν έπειτα από

²¹¹ Julia Laite, *Common Prostitutes*, ό.π., σ. 58.

²¹² Στο ίδιο, σ. 64.

²¹³ <https://www.irishstatutebook.ie/eli/1912/act/20/section/4/enacted/en/html>. Τελευταία πρόσβαση: 09/11/2021.

²¹⁴ Paula Bartley, *Prostitution*, ό.π., σ. 172.

²¹⁵ Το 1889 συστήθηκε το Δημοτικό Συμβούλιο του Λονδίνου (London County Council) και πολλά μέλη του αποτελούσαν οι κοινωνικούς ηθικιστές. Το 1899, το Λονδίνο χωρίστηκε σε δημοτικά διαμερίσματα, γεγονός που βοήθησε στη συγκρότηση ενός περισσότερο οργανωμένου πολιτικού σχεδίου.

παρέμβαση σχετικών οργανώσεων. Συνήθως προηγείτο η προειδοποίηση στις πόρνες να σταματήσουν την εργασία τους και να αναμορφωθούν, καθώς και η προειδοποίηση στους εκμισθωτές για τις πιθανές κυρώσεις που θα έπρεπε να αντιμετωπίσουν²¹⁶. Στη συνέχεια, το δώδεκα τοις εκατό των υποθέσεων αφορούσε καταγγελίες ιδιωτών και μόνο το τρία τοις εκατό αποτελούσε πρωτοβουλία του αστυνομικού σώματος. Τα στοιχεία αυτά υποδεικνύουν μια σχετική κοινωνική ανοχή απέναντι στη δράση των πορνών²¹⁷.

Εντούτοις, η προσπάθεια καταστολής κάποιων δραστηριοτήτων των πορνών και ο έλεγχος της συμπεριφοράς τους δεν περιορίστηκε στην εφαρμογή των Τροπολογιών του Ποινικού Κώδικα που αναφέρθηκαν. Η νομοθεσία προηγούμενων δεκαετιών εξακολουθούσε να παίζει σημαντικό ρόλο. Οι πόρνες, άλλωστε, δραστηριοποιούνταν κυρίως στους δρόμους όπου άγρευαν πελάτες, οπότε και κατέστη αναγκαίο να περιοριστούν οι κινήσεις τους εντός τους. Σε αυτό αποσκοπούσε ο Νόμος περί Περιπλανήσεως και Αλητείας (Vagrancy Act) του 1824, και ιδιαίτερα το τρίτο άρθρο του, που όριζε ότι κάθε κοινή γυναίκα (common prostitute), που κυκλοφορούσε δημοσίως και επιδείκνυε ανάρμοστη και απείθαρχη κοινωνική συμπεριφορά, θα κατηγορείτο για διατάραξη της δημόσιας τάξης. Σε περίπτωση καταδίκης, η εκδιδόμενη καλείτο να πληρώσει πρόστιμο σαράντα λιρών ή, αν αδυνατούσε να το πράξει, οδηγείτο σε φυλάκιση δεκατεσσάρων ημερών. Η ποινή φυλάκισης και το πρόστιμο αυξάνονταν ανάλογα με τη συχνότητα του παραπτώματος.

Επιπλέον, της ίδιας φιλοσοφίας ήταν και η υποενότητα 53 του Μητροπολιτικού Αστυνομικού Κώδικα (Metropolitan Police Act) του 1839, που αφορούσε το Λονδίνο, και ο Νόμος περί Αστικής Αστυνομίας (Town Police Clauses Act) του 1847, για τα υπόλοιπα αστικά κέντρα. Οι νόμοι αυτοί όριζαν ότι κάθε εκδιδόμενη, η οποία επιδιώκοντας την άγρα πελατών ενοχλούσε τους διερχομένους περαστικούς ή και τους κατοίκους της περιοχής²¹⁸, θα κατέβαλε πρόστιμο, εφόσον καταδικαζόταν στο Λονδίνο, ενώ στις άλλες πόλεις το πρόστιμο θα μπορούσε να αντικατασταθεί από τη φυλάκισή της²¹⁹.

²¹⁶ Paula Bartley, *Prostitution*, ό.π., σ. 160.

²¹⁷ Julia Laite, *Common Prostitutes*, ό.π., σ. 57-8.

²¹⁸ Michael Macilwee, *The Liverpool Underworld*, ό.π., σ. 260.

²¹⁹ Julia Laite, *Common Prostitutes*, ό.π., σ. 72-3.

Φαίνεται ότι η προσπάθεια ελέγχου της πορνείας συνδέθηκε με την προσπάθεια πειθάρχησης των φτωχών, και ιδιαίτερα των περιπλανώμενων²²⁰, των οποίων οι δραστηριότητες ήταν περισσότερο εμφανείς, αλλά και περισσότερο δύσκολο να ελεγχθούν λόγω της συνεχούς μετακίνησή τους. Συνδέθηκε, παράλληλα, και με την προσπάθεια ελέγχου των διεξόδων διασκέδασης, μία προσπάθεια που βασίστηκε κυρίως στην εφαρμογή των Νόμων περί Αδειοδότησης Καταστημάτων (Licensing Acts), οι οποίοι επιβλήθηκαν από τη δεκαετία του 1860 και έπειτα, ώστε να αποτραπούν οι πόρνες από το να συχνάζουν σε κέντρα διασκέδασης, όπως παμπ και μιούζικ χολ²²¹.

Δεν απαιτείτο, όμως, πάντοτε κάποιος πολίτης να καταγγείλει μία πόρνη για δημόσια όχληση και προσβολή της δημόσιας αιδούς, για να της απαγγελθούν κατηγορίες. Σε ορισμένες πόλεις, όπως στο Λίβερπουλ, η αστυνομία κάποιες φορές θα τη συλλάμβανε απλώς γιατί επιχείρησε να αγρεύσει πελάτες²²², ενώ σε άλλες περιοχές όπως στο Κέιμπριτζ οι αστυνομικοί, ενδεδυμένοι με πολιτικά, ορισμένες φορές παρίσταναν τους υποψήφιους πελάτες πριν προβούν στη σύλληψη²²³.

Η αυστηρότητα με την οποία αντιμετώπιζαν το θέμα εξαρτάτο και από τη στάση της αστυνομικής διοικήσεως ανά πόλη. Στο Λονδίνο, κατά την Τροπολογία του 1885 Αστυνομικός Διευθυντής ήταν ο Charles Warren, ο οποίος στην αρχή εναντιώθηκε στην προσπάθεια περιορισμού των πορνείων, καθώς πίστευε ότι με αυτόν τον τρόπο, οι πόρνες θα μετοικούσαν σε άλλες περιοχές, όπου δεν θα ήταν γνωστές ως πόρνες, οπότε και θα διέφευγαν του αστυνομικού ελέγχου.

Ο Warren υποστήριξε, λοιπόν, ένα σύστημα παρακολούθησης και εποπτείας της διαγωγής και των κινήσεων των πορνών²²⁴, και για τη διευκόλυνση της λειτουργίας του επεσήμανε την ανάγκη να προσδιοριστούν από τους αστυνομικούς τα στοιχεία, ανά περίπτωση, που τους ωθούσαν να χαρακτηρίσουν την κάθε πόρνη ως τέτοια. Συγκεκριμένα, τον Ιούλιο του 1888 στις διαταγές που έδινε ενώπιον του αστυνομικού σώματος, υπογράμμισε ότι:

«κανένας αστυνομικός δεν πρέπει να κατηγορήσει μία γυναίκα ως εκδιδόμενη, αν η ίδια δεν αυτοπροσδιοριζόταν ως τέτοια ή αν δεν υπήρχε πρωτότερη καταδίκη της για εργασία

²²⁰ Philippa Levine, *Prostitution*, ό.π., σ. 186.

²²¹ Judith R. Walkowitz, *Prostitution*, ό.π., σ. 24.

²²² Jeffrey Weeks, *Sex, Politics and Society*, ό.π., σ. 113.

²²³ Clive Emsley, *The English Police*, ό.π., σ.78.

²²⁴ Paula Bartley, *Prostitution*, ό.π., σ. 161.

σε πορνείο ή για δημόσια όχληση... Ένας αστυνομικός, ακόμη και αν γνώριζε ότι σε μία περιοχή του Λονδίνου σύχναζαν εκδιδόμενες, δεν πρέπει να συνάγει ότι μια συγκεκριμένη γυναίκα είναι κοινή, όσο πεπεισμένος και να είναι για την ορθότητα της σκέψης του αυτής... ένας αστυφύλακας δεν πρέπει να κατηγορεί μία γυναίκα για δημόσια όχληση εξαιτίας της άγρας πελατών και ούτε μπορεί να τη συλλάβει αν δεν υφίστανται κατηγορίες εναντίον της από άτομο που έχει ενοχληθεί από τη δράση και τη διαγωγή της, από άτομο το οποίο προσπάθησε να προσελκύσει, από κάτοικο της περιοχής, ή από περαστικό και αυτόπτη μάρτυρα που μπορούσε να αποδείξει ότι η εκδιδόμενη διατάραξε τη δημόσια ειρήνη»²²⁵.

Ο Warren είχε συμμετάσχει στην βρετανική στρατιωτική εκστρατεία στην Αίγυπτο, και ο διορισμός του στη θέση του Αστυνομικού Διευθυντή θεωρείτο ότι θα προσέδιδε στο μητροπολιτικό αστυνομικό σώμα στρατιωτική πειθαρχία²²⁶. Ωστόσο, ίσως ως πρώην στρατιωτικός να ήταν πιο επιεικής απέναντι στις πόρνες, γνωρίζοντας καλύτερα τις συνθήκες της ζωής τους. Δεν διατήρησαν, πάντως, όλοι οι κατοπινοί Αστυνομικοί Διευθυντές του μητροπολιτικού σώματος την ίδια στάση με τον Warren.

Ο Edward Bradford, που τον διαδέχθηκε, προήγαγε μια περισσότερο ενεργητική και επιθετική πολιτική, αποσκοπώντας στην εκκαθάριση των δρόμων από την παρουσία πορνών. Κατά συνέπεια, από το 1890 έως το 1903, διάστημα κατά το οποίο ο Bradford διηύθυνε το αστυνομικό σώμα, οι συλλήψεις πορνών αυξήθηκαν, καθώς οι αστυνομικοί χρειάζονταν λιγότερα στοιχεία για να προβούν σε αυτές. Παρόμοια πολιτική ακολούθησε και ο επόμενος Αστυνομικός Διευθυντής, Edward Henry, ο οποίος υπηρέτησε στο σώμα μέχρι και το 1918. Ως εκ τούτου, μέχρι το 1914, περίπου 4.000 με 5.000 πόρνες συλλαμβάνονταν ανά έτος, αν και μία πόρνη μπορούσε να συλληφθεί κατά μέσο όρο τρεις φορές ετησίως. Ταυτοχρόνως αυξήθηκε και ο αριθμός καταδικών. Από τις 3.500 υποθέσεις που εκδικάζονταν ετησίως μέχρι και το 1910, το ογδόντα τοις εκατό κατέληγε σε καταδικαστική απόφαση. Από τις υποθέσεις αυτές, μόνο το ένα τοις εκατό βασιζόταν σε καταγγελίες πολιτών, οι υπόλοιπες σε αστυνομικά στοιχεία²²⁷.

Στο Λίβερπουλ, η εντατικοποίηση των διώξεων ήταν περισσότερο βραχύβια και χρονολογείται από το 1890, έτος κατά το οποίο οι Φιλελεύθεροι ανέλαβαν την ηγεσία

²²⁵ Julia Laite, *Common Prostitutes*, ό.π., σ. 74.

²²⁶ Gareth Stedman Jones, *Outcast London: A Study in the Relationship between Classes in Victorian Society*. Λονδίνο, Verso, 42014, κεφάλαιο 11, σ. 322 (ebook).

²²⁷ Julia Laite, *Common Prostitutes*, ό.π., σ. 74-5.

του δημοτικού συμβουλίου και οργανώθηκε το τοπικό κίνημα κοινωνικής καθαρότητας υπό την ηγεσία της οργάνωσης Εκστρατείας υπέρ της Καθαρότητας (Purity Crusade), μέχρι και το 1896. Στο μεσοδιάστημα, η προσοχή της αστυνομίας στράφηκε στην καταστολή των πορνείων, με αποτέλεσμα περισσότερα από οκτακόσια άτομα να δικαστούν και εκατοντάδες γυναίκες να εκδιωχθούν από τις οικίες τους²²⁸. Παρόμοιες εκστρατείες πραγματοποιήθηκαν στο Plymouth το 1904 και το 1905, και στο Southampton τη δεκαετία του 1890²²⁹.

Στο Λονδίνο, για να διευκολυνθεί το αστυνομικό έργο συστάθηκε ένα οργανωμένο σύστημα καταγραφής στοιχείων, που απέκτησε τη μορφή μητρώου, και το οποίο περιλάμβανε την καταγραφή των ονομάτων των ύποπτων πορνών, έτσι ώστε να δύναται να αποδειχθεί αν οι πόρνες ακολουθούσαν ή όχι τις αστυνομικές υποδείξεις, ή αν παρέμειναν αμετανόητες, οπότε και έπρεπε να τιμωρηθούν²³⁰. Ήταν η πρώτη φορά, όμως, που διατηρείτο μητρώο για ύποπτες πόρνες, και όχι για καταδικασθείσες παραβάτες. Ένα σύστημα καταγραφής τους υφίστατο ήδη από τις αρχές του 19ου αιώνα, και αφορούσε την καταχώριση των προσωπικών τους περιγραφών και των σωματικών τους διαστάσεων. Υπήρχαν και νόμοι που προήγαγαν την αναγκαιότητα αυτού του συστήματος, όπως ο Νόμος για τους Κατ' Εξακολούθηση Εγκληματίες του 1869 (Habitual Criminals Act) και ο Νόμος για την Πρόληψη Εγκλημάτων του 1871 (Prevention of Crimes Act), που ενίσχυσαν τον έλεγχο που επιβαλλόταν στους εγκληματίες μετά την αποφυλάκισή τους και εισήγαγαν την χρήση φωτογραφιών²³¹.

Ωστόσο, κανένα εκ των ανωτέρω συστημάτων δεν ήταν πλήρως αποτελεσματικό. Οι πόρνες κινούνταν κατά τη λήψη των φωτογραφιών, έτσι ώστε τα χαρακτηριστικά τους να παρουσιάζονται παραμορφωμένα, φρόντιζαν για την αλλαγή της εμφάνισής τους, με την αλλαγή της κόμμωσης, της ενδυμασίας και του μακιγιάζ, ενώ δήλωναν και άλλο όνομα κατά τη σύλληψη ώστε η αστυνομία να μη μπορέσει να τις συνδέσει με παλαιότερα παραπτώματα²³². Επίσης, πολλές πόρνες είτε μετοίκησαν σε άλλες περιοχές, είτε επιχείρησαν να αγρεύσουν πελάτες εκεί όπου η αστυνομική παρουσία

²²⁸ Michael Macilwee, *The Liverpool Underworld*, ό.π., σ. 270-71.

²²⁹ Judith R. Walkowitz, *Prostitution*, ό.π., σ. 211.

²³⁰ Julia Laite, *Common Prostitutes*, ό.π., σ. 77.

²³¹ Haia Shpayer-Makov, *The Ascent of the Detective: Police Sleuths in Victorian and Edwardian England*, Οξφόρδη, Oxford University Press, 2011, σ. 37.

²³² Julia A. Laite, «Taking Nellie Johnson's Fingerprints: Prostitutes and Legal Identity in Early Twentieth-Century London», *History Workshop Journal*, 65/1 (Ανοιξη 2008), σ. 104.

και εποπτεία ήταν περιορισμένη· μακριά δηλαδή από τα ενδιάμεσα σύνορα μεταξύ δύο γειτονικών αστυνομικών διαμερισμάτων²³³. Προκειμένου να το επιτύχουν, είχαν αναπτύξει συστήματα παρακολούθησης των αστυφυλάκων και μοιράζονταν τις πληροφορίες μεταξύ τους.

Η αστυνομική αντιμετώπιση του φαινομένου της πορνείας συνάντησε και άλλα εμπόδια, που συνδέονταν με τη συμπεριφορά των επιμέρους αστυφυλάκων απέναντι στις πόρνες. Όπως αναφέρει και ο κακόφημος λωποδύτης Arthur Harding, στο East End του Λονδίνου, πολλοί αστυνομικοί ήταν διεφθαρμένοι και δεν επιτελούσαν το έργο τους. Συνεπώς, η προσπάθεια περιστολής της πορνείας δυσχεραινόταν, καθιστώντας το φαινόμενο περισσότερο ορατό στην περιοχή²³⁴.

Τα συμβάντα αυτά δεν εμφανίζονται μόνο εκεί. Στα τέλη του 19ου και στις αρχές του 20ου αιώνα, υπάρχουν μαρτυρίες ότι και σε άλλες περιοχές οι αστυνομικοί διατηρούσαν πιο επιεική στάση, λόγω χάριν στο αστυνομικό τμήμα του Vine Street πολλοί είχαν καλές σχέσεις με πόρνες που εργάζονταν στο West End του Λονδίνου²³⁵. Άλλωστε, αστυνομικοί ανέπτυσαν κοινωνικούς, ίσως και φιλικούς, δεσμούς εντός των διαμερισμάτων όπου υπηρετούσαν ή και εκεί όπου διέμεναν, ενώ συχνά δέχονταν και δώρα όπως μία μύρα σε μια τοπική παμπ· γεγονός που πιθανολογείται ότι τους καθιστούσε συχνά μεροληπτικούς²³⁶. Σε ένα φυλλάδιο που κυκλοφόρησε το 1907 υπέρ της κοινωνικής καθαρότητας, παρατίθεται η μαρτυρία μιας συζύγου, που υποστήριζε ότι κάποιος αστυνομικός παρότρυνε το σύζυγό της να εκμισθώσει ένα διαμέρισμα σε πόρνες, καθώς τα έσοδα θα ήταν υψηλά²³⁷.

Σε άλλες περιπτώσεις, η επιείκεια απέρρευε πιθανώς από τη συμπόνια και κατανόηση που ορισμένοι αστυνομικοί έδειχναν απέναντι στις πόρνες. Παρόλα αυτά, οι πόρνες δεν εμπιστεύονταν το αστυνομικό σώμα, τόσο επειδή πολλές φορές ένιωθαν να απειλούνται από αυτό, όσο και γιατί δεν θεωρούσαν ότι ήταν πρόθυμο να τις προστατεύσει. Σε περιπτώσεις κατά τις οποίες πελάτες επιτίθονταν σε πόρνες, οι αστυνομικοί πολλές φορές δίσταζαν να παρέμβουν, καθώς υπήρχε το ενδεχόμενο οι πελάτες, οι οποίοι πρέπει να είχαν κάποιο κοινωνικό κύρος, να κατηγορήσουν το

²³³ Julia Laite, *Common Prostitutes*, ό.π., σ. 79.

²³⁴ Στο ίδιο, σ. 82. Αναφέρεται στο Raphael Samuel, *East End Underworld: Chapters in the Life of Arthur Harding*, Βοστώνη και Λονδίνο, Routledge και Kegan Paul, 1981, σ. 200.

²³⁵ Clive Emsley, *The English Police*, ό.π., σ. 245.

²³⁶ Στο ίδιο, σ. 242.

²³⁷ Paula Bartley, *Prostitution*, ό.π., σ. 163.

αστυνομικό σώμα ότι περιέθαλπε πόρνες, οπότε και θα λειδορείτο συλλήβδην η Αστυνομία²³⁸.

Επιπλέον, η διστακτικότητα ίσως απέρρευε και από την έλλειψη επαρκούς αριθμού αστυνομικών. Αν και ο αριθμός τους αυξήθηκε μετά το 1861, οπότε ανερχόταν μόνο στον ένα ανά 980 άτομα²³⁹, και ιδιαίτερα κατά την εφαρμογή των Νόμων περί Μεταδοτικών Νοσημάτων²⁴⁰, η αύξηση αυτή παρέμενε τμηματική, καθώς οι νόμοι δεν επιβλήθηκαν σε όλες τις πόλεις, και πολλές τοπικές αστυνομικές δυνάμεις συνέχισαν για χρόνια να υπολείπονται των απαραίτητων κεφαλαίων, του ανθρωπίνου δυναμικού και των τεχνικών γνώσεων. Την περίοδο 1895-1918, η μητροπολιτική αστυνομία κατέστη η πιο οργανωμένη αστυνομική δύναμη στην Αγγλία²⁴¹.

Εντούτοις, η αδιάλλακτη αντιμετώπιση της πορνείας δεν αποτελούσε μια πλήρως αποδεκτή μέθοδο. Το 1908, η Βασιλική Επιτροπή της Μητροπολιτικής Αστυνομίας (Royal Commission of Metropolitan Police) εξέτασε τη δραματική αύξηση των συλλήψεων πορνών, με αιτιολογία την προσβολή της δημόσιας αιδούς. Πολλές πόρνες είχαν πρωτύτερα ισχυριστεί ότι αστυνομικοί τις απειλούσαν²⁴², υπερβαίνοντας αυθαίρετα τα καθήκοντά τους ώστε να τους αποσπάσουν χρήματα²⁴³. Σε άλλες, επίσης, ασκούσαν σεξουαλικό εκβιασμό. Το 1904, η Ethel Griffis, πόρνη στην περιοχή του Whitechapel του Λονδίνου, ζητά τη βοήθεια του πελάτη της George Gamble προκειμένου να διαφύγει του αστυφύλακα PC Ashford, που την εκβίαζε για να αναπτύξει σεξουαλικές σχέσεις μαζί του. Ο ανώτερος του Ashford, αρχιφύλακας Sheedy, δεν κατέβαλε καμία προσπάθεια να τον αποτρέψει²⁴⁴.

Σε καμιά αντίστοιχη υπόθεση, όμως, δεν κλήθηκαν οι πόρνες να εξεταστούν ως μάρτυρες, καθώς, προτού καταθέσουν, κρίθηκαν ως ακατάλληλες και αναξιόπιστες²⁴⁵. Κατά την ύστερη βικτωριανή και εδουαρδιανή εποχή τεκμήριο αθωότητας ή καταδίκης αποτελούσε ο ηθικός χαρακτήρας και η ευυποληψία του υπόδικου, καθώς προσέδιδε περισσότερη πειστικότητα στη μαρτυρία του. Για να χαρακτηρισθούν ως θύματα, θα

²³⁸ Julia Laite, *Common Prostitutes*, ό.π., σ. 92.

²³⁹ Hera Cook, *The Long Sexual Revolution*, ό.π., σ. 66.

²⁴⁰ Kate Lister, *Εταίρες*, ό.π., σ. 150.

²⁴¹ Helen Smith, *Masculinity, Class and Same-Sex Desire in Industrial England, 1895-1957*, Μπεϊσινγκστούουκ, Palgrave Macmillan, 2017, σ.52.

²⁴² Anna Clark, *Desire*, ό.π., σ. 134.

²⁴³ Frank Mort, *Dangerous Sexualities Medico-Moral Politics in England Since 1830*, Λονδίνο και Νέα Υόρκη, Routledge, 2000, σ.106.

²⁴⁴ Julia Laite, *Common Prostitutes*, ό.π., σ. 51.

²⁴⁵ Στο ίδιο, σ. 91-2.

έπρεπε προηγουμένως να επιβεβαιωθεί ότι είχαν προβάλει έντονη σωματική αντίσταση και γενικά η όλη διαγωγή τους να ήταν άσπιλη, κάτι αμφίβολο λόγω της φύσεως της εργασίας τους²⁴⁶. Οι πόρνες, λοιπόν, πιθανώς ουδέποτε αναγνωρίστηκαν ως θύματα σεξουαλικής παρενόχλησης ή και βιασμού, παρά το γεγονός ότι θεωρητικά είχαν το νομικό δικαίωμα να καταγγείλουν τέτοια περιστατικά²⁴⁷. Επίσης, κάποιες πόρνες που έκρυβαν την εργασία τους δίσταζαν να προβούν σε μια καταγγελία που θα οδηγούσε στην αποκάλυψη της φύσεως της, καθώς κάτι τέτοιο θα μπορούσε να επηρεάσει με πολλούς τρόπους τη δημόσια εικόνα τους.

Παρά το γεγονός ότι η πορνεία αποτελούσε αδίκημα δίχως θύματα, συνδέθηκε με άλλες εγκληματικές πράξεις²⁴⁸, όπως η κλοπή, η μέθη και τα ναρκωτικά, ενώ υπήρχαν και δεσμοί αλληλεξάρτησης με συμμορίες που προσέφεραν προστασία στις εκδιδόμενες γυναίκες. Ωστόσο, η καθαυτή εγκληματικότητά τους ήταν περιορισμένη, ακόμη και στην αντίληψη των σύγχρονών τους κοινωνικών παρατηρητών και αφορούσε κυρίως τις φτωχότερες²⁴⁹, και αυτές που δραστηριοποιούνταν σε περιοχές οι οποίες θεωρούνταν κατεξοχήν εστίες εγκληματικότητας και παραβατικότητας, λόγω χάριν τις περιοχές περιμετρικά του κέντρου του Λονδίνου²⁵⁰.

Στις περιπτώσεις που καταγράφηκαν ως έκνομες ενέργειες, κάποιες πόρνες προσπαθούσαν να αποφύγουν τη συνουσία με τους πελάτες τους, οπότε τους μεθούσαν και τους έκλεβαν το πορτοφόλι²⁵¹. Άλλες πάλι γυναίκες καταγράφονταν ως πόρνες μόνο επειδή ήταν μεθυσμένες και περιπλανώμενες²⁵². Ακόμη, όμως, και αν ήταν πόρνες, πιθανώς χρησιμοποιούσαν το ποτό ως ένα μέσο κοινωνικών συναναστροφών

²⁴⁶ Αν και το 1861 με τον Νόμο περί Αδικημάτων κατά του Ανθρώπου (Offences Against the Person Act of 1861) είχε καταστεί αδίκημα ο βιασμός, υπήρχαν αμφιβολίες σχετικά με τη χρονική στιγμή και τον τρόπο με τον οποίον μπορούσε μια τέτοια πράξη να εκτελεστεί, αλλά και σχετικά με την ευκολία εκτέλεσής της. Το 1865, στο βιβλίο του *Οι αρχές και η Εφαρμογή της Ιατρικής Νομολογίας (The Principles and Practice of Medical Jurisprudence)*, ο ιατρός Alfred Swaine Taylor υποστηρίζει ότι «βιασμός μπορεί να υπάρξει μόνο στην περίπτωση που η γυναίκα είναι μεθυσμένη, υπνωτισμένη, αναισθητη ή υπό την επήρεια ναρκωτικών ουσιών, έχει έρθει αντιμέτωπη με περισσότερους τους ενός άνδρες, έχει απειληθεί ή έχει τρομοκρατηθεί σε σημείο που να έχει καταστεί απολύτως ανίσχυρη». Lesley A. Hall, *Sex, Gender and Social Change*, ό.π., σ. 18-9.

²⁴⁷ Shani D'Cruze, «Sexual Violence», ό.π., σ. 448· Clive Emsley, *Crime and Society*, ό.π., σ. 106.

²⁴⁸ Heather Shore, «Crime, Policing and Punishment» στο Williams, Chris (επιμ), *A Companion to Nineteenth-Century Britain*, Οξφόρδη, Blackwell, 2004, σ. 386

²⁴⁹ Julia Laite, *Common Prostitutes*, ό.π., σ. 31.

²⁵⁰ Heather Shore, *London's Criminal Underworlds, C. 1720 - C. 1930 A Social and Cultural History*. Μπέισινγκστούκ, Palgrave Macmillan, 2015, σ. 94.

²⁵¹ Anna Clark, *Desire*, ό.π., σ. 137.

²⁵² David Beckingham, «Gender, Space, and Drunkenness», ό.π., σ. 648.

εντός των παμπ ή άλλων κέντρων διασκέδασης, έτσι ώστε να μπορούν να πλησιάσουν υποψήφιους πελάτες.

2. Σεξουαλικές αντιλήψεις και πρακτικές

Η πορνεία ήταν ορατή και απασχολούσε έντονα την ύστερη βικτωριανή και εδουαρδιανή κοινωνία, όπως διαπιστώνεται από τη συνεχή ενασχόληση της αστυνομίας με το θέμα, και από τη νομοθεσία. Για να υφίσταται η πορνεία ως φαινόμενο, όμως, και για να μπορούν οι πόρνες να εξασφαλίζουν αρκετά κέρδη ώστε να παραμένουν στην εργασία αυτή, έπρεπε να υπάρχει ένας επαρκής αριθμός πελατών, σε σημαντικό βαθμό πολλαπλάσιος των γυναικών που προσέφεραν τις υπηρεσίες τους. Αρκετοί άνδρες πρέπει να ενέδιδαν συχνά στις προσεγγίσεις των πορνών. Μία πόρνη πιθανώς εργαζόταν περίπου διακόσιες μέρες το χρόνο, συλλαμβανόταν, όμως, συγκριτικά λίγες φορές, εξαιτίας καταγγελιών υποψήφιων πελατών, οπότε και συμπεραίνεται ότι πολλοί άνδρες συμφωνούσαν να συνευρεθούν μαζί τους όταν τους πλησίαζαν²⁵³, ειδάλλως θα συναντούσαν περισσότερα εμπόδια στην εργασία τους.

Παράλληλα, η κοινωνική φυσιογνωμία του πελατών πρέπει να ήταν ανομοιογενής και να διέφερε ανάλογα με την περιοχή όπου δραστηριοποιούνταν οι πόρνες²⁵⁴, με τα μοτίβα ελεύθερου χρόνου των ανδρών και τις διεξόδους διασκέδασης που επέλεγαν, με τα διαθέσιμα χρήματά τους, καθώς και ανάλογα με τις αντιλήψεις και την ιδιοσυγκρασία τους, το ευρύτερο αλλά και άμεσο κοινωνικό περιβάλλον, τις ανάγκες και επιδιώξεις του καθενός, και τους συναισθηματικούς δεσμούς που πιθανώς ανέπτυσσαν με τις πόρνες²⁵⁵. Επίσης, κάποιοι άνδρες, των οποίων οι σεξουαλικές επιθυμίες θεωρείτο παρεκκλίνουσες²⁵⁶, ίσως μόνο μέσω των συνευρέσεων τους με τις πόρνες να μπορούσαν να εκφράσουν τις σεξουαλικές τους διαθέσεις.

Κάποιοι από τους πελάτες αυτούς ήταν αρκετά τακτικοί, άλλοι περισσότερο περιστασιακοί, ενώ για άλλους η συνεύρεση με μια πόρνη αποτελούσε μεμονωμένο περιστατικό κατά τη διάρκεια του βίου τους²⁵⁷. Η ιχνηλάτηση της κοινωνικής

²⁵³ Julia Laite, *Common Prostitutes*, ό.π., σ. 85.

²⁵⁴ Για παράδειγμα, οι περισσότεροι νέοι και άγαμοι άνδρες βρίσκονταν στο Λονδίνο καθώς και σε πόλεις με λιμάνια που προσέφεραν επιπλέον ευκαιρίες εργασίας για τον πληθυσμό αυτό. Helen Smith, *Masculinity*, ό.π., σ. 29 και 37.

²⁵⁵ Hera Cook, «Demography» στο Cocks, Harry, και Houlbrook, Matt (επιμ.), *Palgrave Advances in the Modern History of Sexuality*, Μπεϊσινγκστούουκ, Palgrave Macmillan, 2008, σ. 29

²⁵⁶ Στα τέλη του 19ου αιώνα, αναπτύσσεται ως επιστημονικός τομέας η σεξολογία, η οποία προσπαθεί να ορίσει και να ταξινομήσει τις σεξουαλικές παθολογίες, που θεωρήθηκαν εγγενείς. Υπό το πρίσμα αυτό, στο βιβλίο του *Μελέτες για την Ψυχολογία της Γενετήσιας Πράξης (Studies in the Psychology of Sex)*, ο σεξολόγος Havelock Ellis επιχειρεί να καταγράψει τις διάφορες σεξουαλικές συμπεριφορές και πεποιθήσεις. Jeffrey Weeks, «Ζητήματα Ταυτότητας» στο Γιαννακόπουλος, Κώστας (επιμ.), *Σεξουαλικότητα: Θεωρίες και Πολιτικές της Ανθρωπολογίας*, Αθήνα, Αλεξάνδρεια, 2006, σ. 144.

²⁵⁷ Julia Laite, *Common Prostitutes*, ό.π., σ. 44.

φυσιογνωμίας των πελατών διευκολύνεται όταν οι επαφές με τις πόρνες ήταν συχνότερες, οπότε και αυξάνεται η πιθανότητα να εντοπιστούν μαζί τους εντός κάποιου πορνείου. Τα αστυνομικά στοιχεία που αναφέρονται σε αντίστοιχα παραδείγματα, παραθέτουν ως πελάτες άτομα που προέρχονταν από διάφορα κοινωνικά στρώματα και τάξεις, και μπορεί να ήταν ευκατάστατοι τεχνίτες, δημόσιοι υπάλληλοι, ή και φοιτητές²⁵⁸.

Παρά ταύτα, το όνομά τους και συνολικά η ταυτότητά τους δεν αποκαλύπτονταν, ιδιαίτερα εάν επρόκειτο για πελάτες των ανωτέρων τάξεων. Για παράδειγμα το 1885, κατά την εκδίκαση της υπόθεσης της Mary Jeffries η οποία διατηρούσε πολυτελή πορνεία, κατανομάστηκε κάθε γυναίκα που είχε διαβεί το κατώφλι τους. Εντούτοις, με μέριμνα των δικαστών, τα ονόματα των πελατών δεν αποκαλύφθηκαν ποτέ, ενώ, ακόμη και σε άλλες παρόμοιες υποθέσεις, οι μάρτυρες συχνά κατέθεταν με ψευδώνυμο. Ο βρετανικός νόμος, άλλωστε, ποτέ κατά την περίοδο αυτή δεν κατέστησε νομικά κολάσιμους τους πελάτες των πορνών²⁵⁹.

Δεν φαίνεται, όμως, να ήταν η ανώτερη τάξη εκείνη στην οποία οι πόρνες προσέφεραν κατεξοχήν τις υπηρεσίες τους. Πολλοί πελάτες πρέπει να προέρχονταν από την μεσαία, αν και οι περισσότεροι πιθανότατα ανήκαν στην εργατική. Η πλειονότητα των πελατών προέρχονταν δηλαδή από την εργατική τάξη, ακριβώς επειδή η τάξη αυτή ήταν η περισσότερο πολυπληθής, ενώ οι αστοί ίσως αποτελούσαν τακτικότερους πελάτες των πορνών, καθώς διέθεταν μεγαλύτερη οικονομική άνεση, αν και δεν ήταν όλοι οι αστοί το ίδιο εύποροι, ούτε είχαν τον ίδιο ελεύθερο χρόνο, ενώ ορισμένοι πιθανώς δεν προτιμούσαν αυτή τη διέξοδο διασκέδασης²⁶⁰.

Αν ένας άνδρας συνήθιζε να συνευρίσκεται με πόρνες στερούσε χρήματα από την οικογένειά του αν ήταν παντρεμένος, και αν ήταν ανύπαντρος μείωνε τις αποταμιεύσεις του, στις οποίες βασιζόταν ο προγραμματισμός του βίου του. Ιδιαίτερα αν ήταν αστός, ένας άνδρας έπρεπε να φροντίσει ώστε να έχει στη διάθεσή του ένα χρηματικό ποσό ικανό να εξασφαλίσει ένα επίπεδο ζωής ανάλογο της τάξης για τον ίδιο, τη μέλλουσα γυναίκα του και τα παιδιά του²⁶¹. Βεβαίως δεν βρίσκονταν όλοι οι αστοί στην ίδια οικονομική θέση και κατάσταση.

²⁵⁸ Julia Laite, *Common Prostitutes*, ό.π., σ. 46.

²⁵⁹ Στο ίδιο, σ. 43.

²⁶⁰ Hera Cook, *The Long Sexual Revolution*, ό.π., σ. 71.

²⁶¹ Στο ίδιο, σ. 68.

Το κατώτατο ετήσιο εισόδημα για έναν άνδρα που ήθελε να ανήκει στη μεσαία τάξη ήταν τριακόσιες λίρες ετησίως. Οι περισσότεροι στην τάξη αυτή κέρδιζαν μέχρι οχτακόσιες λίρες τον χρόνο, και οι πιο ευκατάστατοι μέχρι 1.000²⁶² ή και 2.000 (Πίνακας 2). Παράλληλα, οι μικροαστοί, καθώς και οι ευπορότεροι, εξειδικευμένοι τεχνίτες, κέρδιζαν από 150 μέχρι τριακόσιες λίρες, ενώ τα ετήσια εισοδήματα των εργατών κυμαίνονταν από το κατώτατο όριο των δώδεκα λιρών μέχρι και το ανώτατο των εκατό²⁶³. Οπωσδήποτε το είδος και η πυκνότητα της διασκέδασης εξαρτιόταν από το ύψος των εισοδημάτων.

Συγκεκριμένα, ο μέσος έγγαμος εργάτης έπρεπε να προσφέρει στη σύζυγό του περίπου μία λίρα την εβδομάδα για τα έξοδα της οικίας. Του απέμεναν, όμως, για ιδίαν χρήση κάποια χρήματα, από ένα σελίνι και έξι πένες μέχρι και δύο σελίνια, που πιθανώς διέθετε για την καθημερινή εργασιακή του μετακίνηση, ή, ορισμένες φορές, ακόμη και για μια μύρα σε μία τοπική παμπ. Επιπλέον, συνήθως κρατούσε ο ίδιος τα χρήματα που κέρδιζε από υπερωρίες ή από άλλες επιπρόσθετες εργασίες²⁶⁴. Έσοδα που πιθανώς δεν ήταν πάντοτε απαραίτητα για την καθημερινή επιβίωση.

Γενικότερα, οι εργάτες φύλασσαν για τις ατομικές τους ανάγκες από το ένα τρίτο μέχρι και το μισό των εσόδων τους²⁶⁵, ενώ περισσότερα χρήματα για διασκέδαση από τον παντρεμένο εργάτη, πρέπει να διέθετε ο άγαμος, ιδιαίτερα αν η οικιακή ομάδα στην οποία συμμετείχε δεν συμπεριλάμβανε και άλλα μέλη της οικογένειάς του, τα οποία θα έπρεπε να συνδράμει οικονομικώς.

Οι δυνατότητες διασκέδασης πρέπει να ήταν περιορισμένες για εκείνους με λιγοστά ή ανύπαρκτα χρηματικά έσοδα, όπως υπαγόρευαν η αστάθεια, οι έντονες διακυμάνσεις των αμοιβών των εργατών, η πιθανή προσωρινότητα της εργασίας τους και, ίσως, οι δυσχερείς συνθήκες της ζωής κάποιων εξ αυτών²⁶⁶. Ωστόσο, εκείνοι που είχαν την οικονομική δυνατότητα, επισκέπτονταν συνήθως τα Σαββατοκύριακα κάποια παμπ. Πρόκειται για μια συνήθεια που χαρακτήριζε ιδίως τους εργάτες που απασχολούνταν

²⁶² Martin Hewitt, «Class and the Classes» στο Williams, Chris (επιμ), *A Companion to Nineteenth-Century Britain*, Οξφόρδη, Blackwell, 2004, σ. 308.

²⁶³ Sally Mitchell, *Daily Life*, ό.π., σ. 28.

²⁶⁴ Sue Bruley, *Women in Britain*, ό.π., σ. 8.

²⁶⁵ Shani D'Cruze, «The Family», ό.π., σ. 259.

²⁶⁶ Douglas Reid, «Playing and Praying», ό.π., σ. 746.

στις βαριές βιομηχανίες και εν γένει στον βιομηχανικό κλάδο, καθώς και άλλα μέλη της εργατικής τάξης, όπως τους στρατιώτες και τους ναύτες²⁶⁷.

Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα του Λίβερπουλ, όπου το 1886 40.000 με 50.000 ναυτικοί αναζητούσαν ανά πάσα στιγμή διαμονή και φαγητό εντός της πόλης, καθώς οι Νόμοι περί Αποβαθρών (Dock Acts) είχαν απαγορεύσει στους ναύτες να ανάβουν φωτιές εντός των αγκυροβολημένων πλοίων για όποια χρήση, ακόμη και για φωτισμό, εξαιτίας του κινδύνου πυρκαγιάς²⁶⁸.

Κατά συνέπεια, οι ναύτες και οι στρατιώτες πρέπει συχνά να ανήκαν στην πελατεία των εκδιδόμενων γυναικών. Σύμφωνα με τα ιατρικά στοιχεία των υπηρεσιών τους, το 1912 στο πολεμικό ναυτικό, σε σύνολο 119.540 ανδρών, 269.210 ημέρες είχαν χαθεί εξαιτίας νόσησης από αφροδίσια νοσήματα. Αντίστοιχα στον στρατό, ανάμεσα σε 107.582 άνδρες είχαν χαθεί 216.445 ημέρες²⁶⁹. Για τις δραστηριότητες τους αυτές, πρέπει να διέθεταν τα απαιτούμενα χρήματα χάριν στη φύση των επαγγελματιών τους και όχι στο ύψος των αποδοχών τους. Οι εργασίες τους φαίνεται να επέτρεπαν την αποταμίευση, καθώς εξασφαλιζόταν τόσο στους ναύτες, όσο και στους στρατιώτες η διαμονή και η διατροφή τους ενόσω βρίσκονταν στους στρατώνες και στα πλοία²⁷⁰. διάστημα που πιθανώς για τους ναύτες, τόσο του εμπορικού όσο και του πολεμικού ναυτικού, να ήταν μεγαλύτερο²⁷¹.

Σε γενικές γραμμές, στις παμπ πρέπει να σύχναζαν και άλλες επαγγελματικές και κοινωνικές κατηγορίες ανδρών, σε διαφορετικές χρονικές στιγμές μεταξύ τους, συνήθως όταν το επέτρεπε η εργασία τους και η οικονομική τους δυνατότητα²⁷². Η εναλλαγή των διαφόρων κατηγοριών πελατών απαιτείτο για την οικονομική επιβίωση των καταστημάτων, ενώ εξυπηρετούσε επίσης την εργασία των πορνών. Κάποιες μέρες μπορεί να ήταν λιγостоί οι άνδρες, οπότε μία πόρνη αδυνατούσε να εργαστεί, άλλες ήταν περισσότεροι. Κάποιες μέρες μπορεί να μην είχαν διαθέσιμα χρήματα, ενώ κάποιες άλλες να είχαν μόλις πληρωθεί. Κάποιες μέρες εργάζονταν περισσότερο, ενώ άλλες είχαν περισσότερο ελεύθερο χρόνο.

²⁶⁷ Thora Hands, *Drinking*, ό.π., σ. 29

²⁶⁸ Michael Macilwee, *The Liverpool Underworld*, ό.π., σ. 258.

²⁶⁹ Joanna Bourke, *Working-class cultures in Britain 1890-1960 gender, class and ethnicity*, Λονδίνο, Routledge, 1994, σ. 34.

²⁷⁰ Brad Beaven, «The Resilience of Sailortown Culture in English Naval Ports, c. 1820–1900», *Urban History*, 43/1 (2016), σ. 76

²⁷¹ Στο ίδιο, σ. 73.

²⁷² Thora Hands, *Drinking*, ό.π., σ. 141.

Τα ωράρια εργασίας διέφεραν ανά εργασιακό τομέα και ανά χρονική περίοδο. Ωστόσο παρουσίαζαν μια τάση μείωσης, ιδιαίτερα στην περίπτωση των εξειδικευμένων εργατών (Πίνακας 3)²⁷³. Συγχρόνως, κατά το δεύτερο μισό του 19ου αιώνα, το Σαββατοκύριακο θεσμοθετήθηκε ως διήμερο αργίας καταρχάς για τη μεσαία τάξη και σταδιακά για την εργατική, μέσα από ειδικές εκπτώσεις στα σιδηροδρομικά εισιτήρια, καθώς και μέσα από την αναστολή των εργασιών των εμπορικών καταστημάτων και των δημόσιων υπηρεσιών, αν και για πολλές δεκαετίες το ανωτέρω πρότυπο δεν υιοθετήθηκε πλήρως. Η Δευτέρα μαζί με το Σάββατο παρέμειναν συχνά οι ημέρες αργίας για την εργατική τάξη, αν και η πρώτη σταδιακά εγκαταλείφθηκε²⁷⁴.

Τις ημέρες αυτές, πέρα από τις επισκέψεις στις παμπ, δημοφιλή και κυριακάτικη ιδίως διασκέδαση ακόμη και για την εργατική τάξη²⁷⁵, αποτελούσαν και οι εκδρομές στις παραθαλάσσιες τουριστικές πόλεις, έπειτα από την ανάπτυξη του σιδηροδρομικού δικτύου κατά την ύστερη βικτωριανή εποχή. Στις περιοχές εκείνες, δεν ίσχυε και η κυριακάτικη απαγόρευση λειτουργίας των κέντρων διασκέδασης· γεγονός που ίσως προσέλκυσε περισσότερους μακρινούς επισκέπτες. Παράλληλα, κατά την ύστερη βικτωριανή και την εδουαρδιανή εποχή, δημοφιλείς ήταν και οι μετακινήσεις με το τραμ εντός των πόλεων²⁷⁶. Φαίνεται λοιπόν ότι πολλοί άνθρωποι, ακόμη και λιγότερο εύποροι, κινούνταν έξω από τα στενά όρια της γειτονιάς τους για λόγους αναψυχής, ενώ η μετακίνησή τους αυτή τους πιθανώς τους έδινε τη δυνατότητα να αναπτύξουν νέες κοινωνικές επαφές²⁷⁷ και αύξανε την πελατεία των πορνείων και των εκδιδόμενων γυναικών.

Αντιστοίχως, κάποιοι αστοί θέλησαν να εξερευνήσουν τις φτωχογειτονιές, παριστάνοντας τα μέλη της εργατικής τάξης (slumming), είτε για να παρατηρήσουν και να διερευνήσουν τις συνθήκες διαβίωσής τους, είτε επιδιώκοντας να αποκτήσουν νέες εμπειρίες²⁷⁸. Κάποιοι φαίνεται ότι, κατά τις επισκέψεις τους στις φτωχότερες περιοχές, διέμεναν ακόμη και σε κοινόβια με ενοικιαζόμενα δωμάτια (lodging houses)²⁷⁹. Στο πλαίσιο αυτό, εάν επιδίωκαν τη διασκέδαση, πιθανώς επέλεξαν να συνευρεθούν και με πόρνες, που δραστηριοποιούνταν σε αυτές τις περιοχές.

²⁷³ Douglas Reid, «Playing and Praying», *ό.π.*, σ. 749.

²⁷⁴ Στο ίδιο, σ. 751.

²⁷⁵ John Walton, «Towns and Consumerism», *ό.π.*, σ. 718.

²⁷⁶ Douglas Reid, «Playing and Praying», *ό.π.*, σ. 751-2.

²⁷⁷ Simon Gunn, «Urbanization», *ό.π.*, σ. 246.

²⁷⁸ Seth Koven, *Slumming*, *ό.π.*, σ. 9-10.

²⁷⁹ Tom Crook, «Accommodating the Outcast», *ό.π.*, σ. 428.

Συγχρόνως, η διευκόλυνση των μετακινήσεων επηρέασε, εκτός από τις διαθέσιμες διεξόδους διασκέδασης, και την καθαρή διαμόρφωση του αστικού χώρου, όπως είδαμε, καθώς οι πιο ευκατάστατοι κάτοικοι είχαν μετοικήσει προς τα προάστια²⁸⁰. Καθημερινά, λοιπόν, από τους σιδηροδρομικούς σταθμούς διέρχονταν πολλά άτομα, συνήθως διαφορετικά μεταξύ τους, από τα οποία οι πόρνες επιχειρούσαν συχνά να αγρεύσουν πελάτες.

Στις άλλες περιοχές όπου δραστηριοποιούνταν οι πόρνες, πολλοί πελάτες πρέπει να αποτελούσαν κατοίκους της. Ορισμένοι άνδρες πιθανώς δεν επιθυμούσαν να μετακινηθούν για να αναζητήσουν κάποια διέξοδο διασκέδασης, άλλοι ίσως αποτρέπονταν από την εργασιακή τους καταπόνηση ή και την έλλειψη των αναγκαίων χρημάτων για να το πράξουν. Εκεί όπου ίσχυαν τα ανωτέρω δεδομένα, οι πόρνες προσέφεραν τις υπηρεσίες τους σε πελάτες που ανήκαν σε μία συγκεκριμένη κοινωνική τάξη ή υποσύνολο. Παραδείγματος χάριν, στο Λονδίνο, οι περισσότεροι που κατοικούσαν περιμετρικά γύρω από το κέντρο του ανήκαν στην εργατική τάξη²⁸¹, ενώ στο λιμάνι στο East End ναύτες διαφόρων εθνικοτήτων συγκροτούσαν την πελατεία των πορνών.

Ίσως στις περιπτώσεις αυτές, η συνεύρεση πόρνης και πελάτη δεν διασφάλιζε την ανωνυμία του τελευταίου, καθώς πραγματοποιείτο εντός ενός οικείου κοινωνικού περιβάλλοντος. Εάν ένας άνδρας επιζητούσε σκοπίμως να συνευρεθεί με κάποια πόρνη, πιθανώς το έπραττε σε μια περιοχή μακριά από τον τόπο κατοικίας του, ώστε να περιφρουρήσει την ανωνυμία του. Ως εκ τούτου, πολλοί άνδρες πρέπει να μετέβαιναν σε άλλες περιοχές για να αναζητήσουν αντίστοιχες διασκεδάσεις, όπως μικροί και μεγάλοι επιχειρηματίες που ενοικίαζαν δωμάτια σε κάποια παμπ, αστοί από επαρχιακές πόλεις, αλλά και αριστοκράτες, που κατέφθαναν στην πρωτεύουσα, την πόλη του μεσονύχτιου ηλίου (Great city of the Midnight Sun)²⁸², ή μετέβαιναν και σε άλλα αστικά κέντρα²⁸³.

²⁸⁰ R. J. Morris, «Structure, Culture and Society in British Towns» στο Daunton, Martin (επιμ.) *The Cambridge Urban History of Britain*, τομ.2, Κέμπριτζ, Cambridge University Press, 2001, σ. 418.

²⁸¹ Gareth Stedman Jones, *Outcast London*, ό.π., κεφάλαιο 8, σ. 195 (ebook).

²⁸² Ονομάστηκε έτσι χάριν στις πολλές και ποικίλες διεξόδους νυχτερινής διασκέδασης. Douglas Reid «Playing and Praying», ό.π., σ. 769.

²⁸³ Στο ίδιο, σ. 781-2.

2.1. Η ανδρική αστική σεξουαλικότητα και η πορνεία

Όταν αναζητούσαν τρόπους να ικανοποιήσουν τις σεξουαλικές τους επιθυμίες, η ανωνυμία πρέπει να απασχολούσε ιδιαίτερος τους άνδρες εκείνους οι οποίοι ήθελαν να παραμείνουν «ευπόληπτοι» (respectable), είτε αυτοί ήταν έγγαμοι ή άγαμοι. Κατά τα τέλη του 19ου και τις αρχές του 20ού αιώνα, άλλωστε, επικρατούσε η αντίληψη ότι το ανδρικό φύλο εκ φύσεως δε διέθετε εγκράτεια. Αντιθέτως, η αρετή αυτή θεωρείτο ένα επίκτητο προσόν, καίριας μάλιστα σημασίας, το οποίο έπρεπε ο άνδρας να εξασκεί ενσυνείδητα, αν ήθελε να επιτύχει οικονομικά στη ζωή του²⁸⁴. Με το ίδιο σκεπτικό, η άκρατη σεξουαλική δραστηριότητα θεωρείτο ότι επέφερε την οικονομική καταστροφή.

Συνεπώς, φαίνεται ότι ο αυτοέλεγχος και η εγκράτεια καθίσταντο συνώνυμες των φιλελεύθερων αξιών της αυτοπειθαρχίας και της ανεξαρτησίας, οπότε και η απείθαρχη σεξουαλική φύση σταδιακά συνδέθηκε περισσότερο με την εργατική τάξη, η οποία υστερούσε ως προς την ικανότητα της να αναπτυχθεί και να εκπολιτιστεί²⁸⁵. Το σχήμα αυτό επιβεβαιώνεται και μέσω της εξελικτικής θεωρίας του Δαρβίνου, ο οποίος υποστήριξε ότι η άκρατη έκφραση της λαγνείας δεν υφίστανται εντός των εκπολιτισμένων κοινωνιών και των ανώτερων ειδών²⁸⁶.

Παρά ταύτα, η εξελικτική θεωρία του Δαρβίνου αποδέχτηκε τα ανδρικά σεξουαλικά ένστικτα ως φυσιολογικά, αναιρώντας την προηγούμενη θεωρία ότι εντός του ανδρικού σώματος υπήρχαν συγκεκριμένες ποσότητες σπέρματος, οπότε και οι άσκοπες εκσπερματίσεις έπρεπε να αποφεύγονται ώστε να μην εξαντληθεί η ζωτικότητα του ανθρώπου και η δύναμή του. Κατά συνέπεια, έπαψαν να υφίστανται οι ιατρικές αιτίες με βάση τις οποίες θα έπρεπε να αποφεύγονται οι συχνές σεξουαλικές συνευρέσεις εκτός και εντός του γάμου²⁸⁷.

Κάποιοι επιστήμονες, όμως, συνέχισαν να ακολουθούν μια συντηρητική στάση, επισημαίνοντας τις ιατρικές και κοινωνικές συνέπειες που θα επέφερε η σεξουαλική ελευθεριότητα. Ακόμη και πολλοί σεξολόγοι θεωρούσαν ότι οι σεξουαλικές διαστροφές απέρρεαν από τη διοχέτευση της υπερβάλλουσας λαγνείας προς λάθος κατευθύνσεις, ίσως και προς την κατεύθυνση του αγοραίου έρωτα. Οι ιατρικές θεωρίες, όμως, και εκείνες της σεξολογίας δεν απασχόλησαν το ευρύ κοινό. Παρέμειναν

²⁸⁴ Paula Bartley, *Prostitution*, ό.π., σ. 6.

²⁸⁵ Victoria Bates, *Sexual Forensics*, ό.π., σ. 11.

²⁸⁶ Anna Clark, *Desire*, ό.π., σ. 152.

²⁸⁷ John Tosh, *A Man's Place*, ό.π., σ. 46.

επιστημονικοί τομείς που ενδιέφεραν κυρίως τους διανοητές, οι οποίοι δεν αριθμούσαν πολλούς ακόμη και εντός των αστικών στρωμάτων²⁸⁸.

Επίσης, όταν τέτοιες απόψεις εκφράζονταν σε παρέες αστών ανδρών, επέφεραν συχνά το σκώμμα²⁸⁹, καθώς δεν πρέπει να συμερίζονταν όλοι την αναγκαιότητα της σεξουαλικής εγκράτειας. Άλλωστε, κατά την ύστερη βικτωριανή και εδουαρδιανή εποχή, υπήρχαν πολλοί επιθετικοί προσδιορισμοί για την ανδρική σεξουαλική συμπεριφορά, οι οποίοι πιθανότατα χρησιμοποιήθηκαν ευρέως. Οι άνδρες που είχαν σεξουαλικές εμπειρίες χαρακτηρίζονταν ως «περπατημένοι» (men of the world) ή και «εύθυμοι» (gay)²⁹⁰. Άλλοι άνδρες μπορεί να προσδιορίζονταν ως «γυναικοκατακτητές» (lady killers) και ως «“γυναικάδες”» (womanizers). Πιθανότατα επρόκειτο για αστούς, ενώ οι άνδρες των ανώτερων στρωμάτων αποκαλούνταν και «άσωτοι» (rakes).

Οι ανωτέρω κατηγορίες ανδρών φαίνεται ότι ανέπτυσαν σχέσεις με γυναίκες όλων των τάξεων, και κυρίως με γυναίκες της εργατικής, αφού στην περίπτωση αυτή οι επιπτώσεις των ερωτικών δεσμών τους περιορίζονταν²⁹¹. Ακόμη και αν οι συνενυρέσεις τους κατέληγαν σε εγκυμοσύνη, τα άρθρα περί γεννήσεων εκτός γάμου του Νόμου περί Φτωχών του 1834 (Poor Law of 1834) έθεταν οικονομικούς και νομικούς περιορισμούς στις ανύπαντρες μητέρες στο να κινηθούν δικαστικά και να απαιτήσουν την αναγνώριση των τέκνων τους και τη χρηματική μέριμνα, με αποτέλεσμα να αποτραπούν οι περισσότερες από τέτοιες διεκδικήσεις²⁹².

Άλλοτε, η σεξουαλική εγκράτεια απαιτείτο να υιοθετηθεί όχι ως δείγμα πολιτισμού και οικονομικής ικανότητας, αλλά για να συγκροτηθεί ένας ηθικός χαρακτήρας. Αυτό προωθούσαν τα σχολεία, τα νεανικά περιοδικά²⁹³, καθώς και οι ηθικιστικές οργανώσεις, όπως η Συμμαχία για την Κοινωνική Καθαρότητα (Social Purity Alliance), που ιδρύθηκε το 1873, η Φιλική Εταιρεία Νεαρών Ανδρών (Young Men's Friendly Society), που ιδρύθηκε το 1879, και η Εταιρεία υπέρ της Αγνότητας που

²⁸⁸ Anna Clark, *Desire*, ό.π., σ. 163-4.

²⁸⁹ Angus McLaren, *Trials of Masculinity*, ό.π., σ. 147.

²⁹⁰ Paula Bartley, *Prostitution*, ό.π., σ. 185.

²⁹¹ Angus McLaren, *Trials of Masculinity*, ό.π., σ. 59.

²⁹² Lesley A. Hall, *Sex, Gender and Social Change*, ό.π., σ. 12.

²⁹³ Joanne Begiato, *Manliness in Britain, 1760-1900: Bodies, Emotion, and Material Culture*, Μάντσεστερ, Manchester University Press, 2020, σ. 91.

υπαγόταν στην Αγγλικανική Εκκλησία (Church of England's Purity Society), που ιδρύθηκε το 1883.

Οι οργανώσεις αυτές προέτρεπαν τα μέλη τους να λάβουν όρκο προγαμιαίας αγνότητας και φαίνεται ότι απευθύνονταν σε νεαρούς άνδρες, των οποίων η σεξουαλική ωρίμανση θα επερχόταν μετά από κάποια χρόνια. Ωστόσο, δεν ανταποκρίθηκαν πολλοί στο κάλεσμά τους, μόνο λίγες χιλιάδες νεαρών ανδρών· αριθμός περιορισμένος σε σχέση με τον πληθυσμό της μεσαίας και ανώτερης τάξης²⁹⁴, και που πιθανώς προέρχονταν πρωτίστως από οικογένειες διανοούμενων αστών και όχι επιχειρηματιών. Οι πρώτοι ήταν εκείνοι που και στην περίπτωση αυτή ευαγγελίζονταν κυρίως την ιδεολογία της οικιακότητας και την ύψιστη σημασία της οικογένειας και της ηθικότητας²⁹⁵.

Αντιθέτως, όσοι θεώρησαν ότι υφίσταται εγγενώς η ανδρική ερωτική λαγνεία- ακόμη και όσοι ήταν περισσότερο συνεσταλμένοι- δέχθηκαν ότι η σχετικά μεγάλη ηλικία γάμου έπρεπε να συνδυαστεί με κάποια σεξουαλική δραστηριότητα, η οποία πιθανότατα θα άρχιζε από την εφηβική ηλικία²⁹⁶. Φαίνεται, λοιπόν, ότι δεν υπάρχει ένα κυρίαρχο πρότυπο για τη σεξουαλική συμπεριφορά των νέων αστών ανδρών. Ακόμη και η αυτοικανοποίηση, η οποία από κάποιους θεωρήθηκε ιατρικά επιβλαβής, από άλλους, στις αρχές του 20ού αιώνα, ενθαρρύνθηκε, καθώς θεωρείτο ότι ανέπτυσσε την αρρενωπότητα των νεαρών και τους προετοίμαζε για τις μελλοντικές σεξουαλικές συνενυρέσεις με το γυναικείο φύλο²⁹⁷. Ίσως, λοιπόν, με παρόμοιο τρόπο και με σκοπό την ανάπτυξη της αρρενωπότητας δικαιολογείτο και η συνενύρεση με πόρνες για τους άγαμους άνδρες. Επιπλέον, σε ορισμένες από τις περιπτώσεις κατά τις οποίες η αυτοικανοποίηση θεωρήθηκε ιατρικά επιβλαβής, ορισμένοι γιατροί πρότειναν τη χρήση των υπηρεσιών πορνείων, που τηρούσαν τους κανόνες υγιεινής, ως γιατρεία²⁹⁸.

Άλλωστε, με την αύξηση της μέσης ηλικίας γάμου κατά το δεύτερο μισό του 19ου αιώνα, όπως παρουσιάζεται, κατά κύριο λόγο, από το παράδειγμα των επαγγελματιών της μεσαίας τάξης, οι άνδρες παρέμειναν άγαμοι για περισσότερο καιρό οπότε και ίσως κατεύθυναν προς άλλες ατραπούς τις σεξουαλικές τους επιθυμίες. Συγκεκριμένα, η μέση ηλικία γάμου τους ανερχόταν στα 30 έτη το 1851, και στα 33,5 έτη το διάστημα

²⁹⁴ John Tosh, *A Man's Place*, ό.π., σ. 154.

²⁹⁵ Jeffrey Weeks, *Sex, Politics and Society*, ό.π., σ. 41.

²⁹⁶ Hera Cook, *The Long Sexual Revolution*, ό.π., σ.78.

²⁹⁷ Lesley A. Hall, «Forbidden by God, Despised by Men: Masturbation, Medical Warnings, Moral Panic, and Manhood in Great Britain, 1850-1950», *Journal of the History of Sexuality*, 2/3 (1992), σ. 375, αναφέρεται στο Joanne Begiato, *Manliness in Britain*, ό.π., σ. 86.

²⁹⁸ Lesley A. Hall, *Sex, Gender and Social Change*, ό.π., σ. 28.

1901-1916, ενώ συγχρόνως περισσότεροι άνδρες παρέμεναν εργένηδες δια βίου²⁹⁹. Παρά το γεγονός ότι οι κοινωνικοί ηθικιστές τους κατέκριναν ως υπαίτιους για το φαινόμενο της πορνείας και τους παρότρυναν να παντρευτούν για να ολοκληρωθούν ως άνθρωποι³⁰⁰, δεν φαίνεται να κυριάρχησε απόλυτα η αντίληψη ότι οι ανύπαντροι άνδρες μειονεκτούσαν³⁰¹.

Φαίνεται ότι, στα πλαίσια των αστικών στρωμάτων, πολλοί αποστρέφονταν την οικιακότητα, προς τα τέλη του 19ου αιώνα και τις αρχές του 20ου³⁰² και επρόκειτο για μια αντίληψη που πιθανώς διαδόθηκε στους αστούς, μέσω των ιδιωτικών σχολείων, συνήθως οικοτροφείων (public schools), που αποτελούσαν σημεία συνάντησης και συγχρωτισμού της μεσαίας και της ανώτερης τάξης³⁰³.

Εντός τους αναπτύχθηκε ένα πρότυπο αρρενωπότητας, που έδινε ιδιαίτερη έμφαση στη σωματική ρώμη, τη στωικότητα και την αφοσίωση σε κοινές ανδρικές αξίες, ενώ διαφοροποιήθηκε από εκείνο που πρόσταζε ότι η ανδρική αυτοπραγμάτωση μόνο μέσω του γάμου και της οικιακής ζωής θα μπορούσε να επιτευχθεί· διαφοροποιήθηκε δηλαδή από το πρότυπο εκείνο που είχε εδραιωθεί μέχρι και τα μέσα του 19ου αιώνα. Οι άνδρες ένιωθαν να απομακρύνονται εν γένει από τον οικιακό χώρο, εντός του οποίου κυριαρχούσε η σύζυγος και μητέρα³⁰⁴.

Δεν θα πρέπει, όμως, να υπερτιμάται η ισχύς αυτής της αποστροφής, καθώς πολλοί άνθρωποι συνέχιζαν να παντρεύονται και να αποκτούν παιδιά. Κάποιοι εξ αυτών πιθανώς επιδίωκαν την σεξουαλική ελευθεριότητα μόνο ενόσω παρέμειναν εργένηδες και ζούσαν μόνοι τους σε αυτόνομα διαμερίσματα, σε διαμερίσματα με παροχή υπηρεσιών σίτισης και καθαριότητας, ή ακόμη και σε δωμάτια σε μία λέσχη, τα οποία ορισμένες φορές επέλεγαν οι ευπορότεροι³⁰⁵. Η αυτονομία, που τους προσέφεραν οι παραπάνω οικιστικές συνθήκες, πρέπει να τους παρείχε και τη δυνατότητα να αναπτύσσουν όποιους κοινωνικούς και ερωτικούς δεσμούς επιθυμούσαν.

Ωστόσο, πολλοί άνδρες παρέμειναν στην πατρική τους οικία για αρκετά μεγάλο χρονικό διάστημα, μέχρι να καταστούν οικονομικά ανεξάρτητοι, όπως συνήθως

²⁹⁹ Hera Cook, «Demography», *ό.π.*, σ. 30.

³⁰⁰ Amy Milne-Smith, *London Clubland*, *ό.π.*, σ. 158.

³⁰¹ John Tosh, *A Man's Place*, *ό.π.*, σ. 173.

³⁰² Shani D'Cruze, «The Family», *ό.π.*, σ. 264.

³⁰³ Martin Hewitt, «Class and the Classes», *ό.π.*, σ. 316.

³⁰⁴ John Tosh, «Home and Away: The Flight from Domesticity in Late-Nineteenth-Century England Revisited», *Gender & History*, 27/3 (2015), σ. 563-4.

³⁰⁵ Στο ίδιο, σ. 565.

συνέβαινε μετά το πέρας των πανεπιστημιακών τους σπουδών, γύρω στα 22-23 τους έτη. Παρόλα αυτά, διέθεταν αρκετές ελευθερίες εντός της. Οι γιοί μπορούσαν να βγουν το βράδυ ασυνόδευτοι, μαζί με φίλους τους. Αν μεθούσαν, ανέπτυσσαν σεξουαλικούς δεσμούς ή συνήπταν εφήμερες σεξουαλικές επαφές, οι πατέρες τους συχνά δεν εναντιώνονταν σε αυτές τις συνήθειές τους, ακόμη και κατά την ύστερη βικτωριανή περίοδο όταν αναπτύχθηκε το κίνημα περί κοινωνικής καθαρότητας³⁰⁶. Πολλοί γονείς προφανώς γνώριζαν ότι οι γιοί τους είχαν αναπτύξει σεξουαλικούς δεσμούς με γυναίκες, πιθανότατα με πόρνες, αφού μάλλον χρηματοδοτούσαν τις σχετικές συνευρέσεις³⁰⁷.

Μερικές φορές, η συνεύρεση με πόρνες προσλάμβανε τον χαρακτήρα τελετής μύησης ή και ενηλικίωσης ή, ακόμη και αν αυτό δε συνέβαινε, ο συγκεκριμένος τρόπος ζωής ορισμένων συνομήλικων ωθούσε και άλλους άνδρες να τον ακολουθήσουν. Πολλές φορές όσοι δεν ενέδιδαν στα ανωτέρω πρότυπα, θεωρούνταν ότι είχαν είτε μειωμένη ερωτική διάθεση είτε ήταν μέλη θρησκευτικών οργανώσεων, όπως η Χριστιανική Ένωση Νεαρών Ανδρών (Young Men's Christian Association ή YMCA), ευλαβείς Ευαγγελιστές ή άλλοι «αποκλίνοντες» Χριστιανοί³⁰⁸. Ταυτοχρόνως, ένας παρόμοιος κλοιός κοινωνικής πίεσης ίσως διαμορφωνόταν στις λέσχες, οι οποίες αποτέλεσαν φορέα κοινωνικοποίησης των ανδρών της ανώτερης και της μεσαίας τάξης, καθενός δηλαδή που επιθυμούσε να συμμετάσχει στη ζωή της λεγόμενης «καλής κοινωνίας»³⁰⁹.

Επίσης, εντός των λεσχών πληροφορίες σχετικά με το γυναικείο φύλο, αλλά και τις σχέσεις των ανδρών με αυτό, μεταφέρονταν μέσω του κουτσομπολιού³¹⁰. Συνεπώς, ίσως με παρόμοιο τρόπο να μεταφέρονταν και πληροφορίες σχετικά με πόρνες αλλά και διαθέσιμα πορνεία, στις υπηρεσίες των οποίων μπορούσαν να καταφύγουν, όπως φανερώνει και το παράδειγμα των πορνείων της Mary Jeffries, τα οποία απέκτησαν φήμη με ανάλογο τρόπο και στα οποία οι υποψήφιοι πελάτες έπρεπε να αποστείλουν επιστολή, δηλώνοντας το ενδιαφέρον τους να τα επισκεφθούν³¹¹. Άλλωστε, η αίσθηση της απαραβίαστης ιδιωτικότητας εντός των λεσχών πιθανώς καθιστούσε τις συζητήσεις

³⁰⁶ Claudia Nelson, *Family Ties*, ό.π., σ. 87.

³⁰⁷ John Tosh, *A Man's Place*, ό.π., σ. 150.

³⁰⁸ Στο ίδιο, σ. 109.

³⁰⁹ Amy Milne-Smith, *London Clubland*, ό.π., σ. 8. Στα τέλη του 19ου αιώνα και τις αρχές του 20ού οι λέσχες πολλαπλασιάστηκαν. Στο Λονδίνο, υπήρχαν 75 λέσχες, από τις οποίες μόνο οι 20 απευθύνονταν στην ανώτερη τάξη. Στο ίδιο, σ. 28.

³¹⁰ Στο ίδιο, σ. 91.

³¹¹ Julia Laite, *Common Prostitutes*, ό.π., σ. 54.

πιο ζωντανές και αναδεικνυε κρυφές πτυχές της προσωπικής ζωής των συμμετεχόντων³¹². Κάποιες συνεντεύξεις ίσως πραγματοποιούνταν και εντός του χώρου τους, στα διαθέσιμα ιδιωτικά δωμάτια που παραχωρούνταν³¹³, αν και στα αρχεία τους επιχειρείτο να αποκρυφθούν ανάλογες υποθέσεις με τη χρήση κεκαλυμμένης γλώσσας³¹⁴. Παράλληλα, αν και κάποιοι δημοσιογράφοι επιχειρούσαν να αποκαλύψουν αντίστοιχα «σκάνδαλα», φαίνεται ότι οι πληροφορίες που διέρρεαν ελέγχονταν³¹⁵.

Εν πάση περιπτώσει, οι περισσότερες λέσχες, που υπήρχαν στο Λονδίνο και που απευθύνονταν σε έγγαμους και άγαμους άνδρες³¹⁶, βρίσκονταν στο West End, όπου καθημερινώς πολλές πόρνες επιχειρούσαν να αγρεύσουν πελάτες, και ίσως ορισμένοι αστοί είτε υπέκυπταν στην πολιορκία των γυναικών αυτών, είτε τις πλησίαζαν οι ίδιοι.

Δεν είναι τυχαίο ότι πολλά εγχειρίδια γάμου, που κυκλοφόρησαν κατά την ύστερη βικτωριανή και εδουαρδιανή εποχή, προέτρεπαν τους αστούς να ελέγξουν τις σεξουαλικές τους ορμές και να εκπαιδεύσουν αντιστοίχως και τους γιούς τους³¹⁷. Η επιρροή των εγχειριδίων αυτών, όμως, πρέπει να ήταν περιορισμένη, τόσο γιατί ήταν αμφίβολο αν πολλοί άνδρες ανταποκρίνονταν στις προτροπές τους, όσο και γιατί ο φόβος που προέβλεπε απέναντι στην ανδρική λαγνεία επισκιάστηκε ορισμένες φορές από την ανησυχία για την πιθανή ανδρική, σεξουαλική, ανικανότητα, η οποία επικράτησε την ίδια περίοδο και απέρρευε από την αίσθηση εθνικής παρακμής και τη μείωση της γονιμότητας της μεσαίας τάξης³¹⁸.

Η ενδεχόμενη και η υπαρκτή ανδρική ανικανότητα αποτέλεσε πηγή ανησυχίας για πολλούς αστούς. Η ανησυχία αυτή συνδέθηκε με τη σεξουαλική απειρία, αλλά και με το άγχος και την ανασφάλεια που δημιουργούσαν σε έγγαμους άνδρες οι συνεντεύξεις με τις συζύγους τους. Πολλοί αστοί άνδρες ένιωθαν ότι ακόμη και κατά τις συζυγικές τους επαφές έπρεπε να υπακούουν σε συγκεκριμένους κανόνες συμπεριφοράς, όπως ήταν η συστολή κατά τις ερωτικές πράξεις³¹⁹. γεγονός που τους απέτρεπε να

³¹² Amy Milne-Smith, *London Clubland*, ό.π., σ. 98.

³¹³ Στο ίδιο, σ. 131.

³¹⁴ Στο ίδιο, σ. 64.

³¹⁵ Αν και πολλά μέλη ήταν δημοσιογράφοι και ιδιοκτήτες εφημερίδων, συνήθως δεν πρόδιδαν όσα μάθαιναν στις λέσχες. Στο ίδιο, σ. 101.

³¹⁶ John Tosh, «Home and Away», ό.π., σ. 562· Amy Milne-Smith, *London Clubland*, ό.π., σ. 153-4.

³¹⁷ Angus McLaren, *Trials of Masculinity*, ό.π., σ. 134.

³¹⁸ Στο ίδιο, σ. 155.

³¹⁹ John Tosh, *A Man's Place*, ό.π., σ. 57.

εκφράσουν ελεύθερα τις ερωτικές τους διαθέσεις³²⁰. Στο πλαίσιο αυτό ορισμένοι γιατροί μυστικά πρότειναν στους ασθενείς τους ως θεραπεία τη συνεύρεση με πόρνες προκειμένου να ενισχυθούν τα ανδρικά σεξουαλικά ένστικτα³²¹.

Συνεπώς, φαίνεται ότι σεξουαλικές σχέσεις με πόρνες είχαν τόσο έγγαμοι, όσο και άγαμοι αστοί. Η εξάπλωση της σύφιλης κατά το δεύτερο μισό του 19ου αιώνα, που κορυφώθηκε το διάστημα 1868-1886, για να υποχωρήσει και να σταθεροποιηθεί στη συνέχεια, επιβεβαιώνει την διάδοση των σχέσεων αυτών. Άνδρες που νοσούσαν πριν τον γάμο τους ή κατά τη διάρκειά τους γίνονταν φορείς περαιτέρω μετάδοσής της ασθένειας.

Η Εθνική Επιτροπή για τα Αφροδίσια Νοσήματα (Royal Commission on Venereal Diseases), που έδρασε το διάστημα 1913-1916, επιχείρησε να εξετάσει την εξάπλωση των αφροδίσιων ασθενειών στον αγγλικό πληθυσμό. Το 1916, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι παραπάνω από δέκα τοις εκατό του πληθυσμού στις μεγάλες πόλεις της Αγγλίας είχε προσβληθεί από σύφιλη, ενώ, όσον αφορά τη γονόρροια, το ποσοστό πρέπει να ήταν υψηλότερο³²². Την περίοδο αυτή, ίσως τα κρούσματα των αφροδίσιων νοσημάτων είχαν αυξηθεί, καθώς είχε μεσολαβήσει και ο Πρώτος Παγκόσμιος Πόλεμος.

Η ιστορικός Hera Cook, υποστηρίζει ότι στις αρχές του 20ού αιώνα οι περισσότεροι θανόντες από σύφιλη ανήκαν στην εργατική τάξη, και ήταν κυρίως ανειδίκευτοι εργάτες, και σε μικρότερο βαθμό στη μεσαία και ανώτερη τάξη. Εντούτοις, η μετάδοση εντός των αστικών στρωμάτων πρέπει να ήταν παρομοίως ευρεία με εκείνη στην εργατική, για να νοσήσουν και να αποβιώσουν αρκετοί αστοί. Άλλωστε, η σύφιλη παρουσίαζε χαμηλά ποσοστά θνησιμότητας³²³, όποτε μόνο η ευρεία μετάδοση εντός των αστικών στρωμάτων μπορεί να αιτιολογήσει τον υψηλό αριθμό θανόντων της ασθένειας, τη στιγμή που οι αστοί διέθεταν καλύτερες συνθήκες υγιεινής και ιατρική περίθαλψη για να την αντιμετωπίσουν προτού αποβεί μοιραία³²⁴. Επίσης, οι γιατροί σπανίως κατέγραφαν τη σύφιλη ως αιτία θανάτου των αστών στα πιστοποιητικά που

³²⁰ Angus McLaren, *Impotence: A Cultural History*, Σικάγο, University of Chicago Press, 2007, σ. 113-4.

³²¹ Στο ίδιο, σ. 143-4.

³²² Simon Szreter, «The Prevalence of Syphilis in England and Wales on the Eve of the Great War: Revisiting the Estimates of the Royal Commission on Venereal Diseases 1913-1916», *Social History of Medicine*, 27/3 (2014), σ. 510.

³²³ Hera Cook, *The Long Sexual Revolution*, ό.π., σ. 80.

³²⁴ Της ίδιας, «Demography», ό.π., σ. 32.

συμπλήρωναν, προσπαθώντας να αποκρυφθεί το γεγονός ότι οι ασθενείς τους είχαν νοσήσει από αυτή. Η σύφιλη, όμως, καταγράφονταν ως αιτία θανάτου συχνότερα στην περίπτωση της εργατικής τάξης, ιδιαίτερα αν οι θανόντες είχαν υπάρξει τρόφιμοι πτωχοκομείων, θεραπευτηρίων και ασύλων³²⁵.

Περιπτώσεις συνεύρεσης πορνών με έγγαμους άνδρες πιθανώς προβάλλονταν και κατά την εκδίκαση διαζυγίων, όταν οι σύζυγοι κατηγορούνταν ότι είχαν μεταδώσει αφροδίσια νοσήματα στις συζύγους τους, ως μορφή ενδοοικογενειακής βίας³²⁶. Οι υποθέσεις αυτές υπάγονταν στον Νόμο περί Διαζυγίου και Γάμου του 1857 (Divorce and Matrimonial Causes Act), ο οποίος όριζε ότι μία σύζυγος είχε το δικαίωμα να αιτηθεί να διαζευχτεί αν ο σύζυγός της, εκτός από εξωσυζυγικούς δεσμούς, είχε διαπράξει διγαμία, είχε εμπλακεί σε αιμομιξία, την είχε κακοποιήσει βιαιώς, ή την είχε εγκαταλείψει. Φαίνεται ότι ο νόμος εμμέσως αναγνώριζε την πιθανότητα ο σύζυγος να μοιχεύσει, όμως δεν τιμωρούσε την πράξη του αυτή καθαυτή, αλλά σε συνάρτηση με άλλες πτυχές της συμπεριφοράς του³²⁷.

Όσοι άνδρες συνευρίσκονταν με πόρνες για αρκετά χρόνια, δυσκολεύονταν μάλλον να απαλλαγούν από τη συνήθεια τους αυτή. Επίσης, πρέπει να συνέφερε τις πόρνες να έχουν σταθερούς πελάτες, ώστε να μη χρειάζεται να επιδίδονται στη συχνή άγρευση πελατών στους δρόμους. Η συνεχής παρουσία τους στον δημόσιο χώρο, παρέα με άνδρες, τις καθιστούσε ύποπτες και εμπόδιζε τη δουλειά τους επειδή παρακολουθούνταν από την αστυνομία.

Παρόλα αυτά, δεν πρέπει να είχαν όλοι οι αστοί τις συνήθειες αυτές, έστω και αν μερικοί τις ενστερνίζονταν για ένα περιορισμένο χρονικό διάστημα της ζωής τους³²⁸. Ορισμένοι που ίσως δεν είχαν ποτέ σεξουαλική σχέση με μία πόρνη καταδίκασαν αυτή τη συνήθεια. Άλλοι χωρίς να έχουν οι ίδιοι την εμπειρία τέτοιων δεσμών, απλώς αποδέχονταν την ύπαρξή τους εντός της τάξης τους.

Ο Cecil Harwood, που προερχόταν από εργατική οικογένεια, συγκρούστηκε με τον εργοδότη του όταν εκείνος, επιθυμώντας να τον δειλέψει να δεχθεί τη θέση του διευθυντή στην εταιρεία Ostend Charabanc Company, του πρότεινε να του προσφέρει

³²⁵ Simon Szreter, «The Prevalence of Syphilis», *ό.π.*, σ. 510-511.

³²⁶ John Tosh, *A Man's Place*, *ό.π.*, σ. 131.

³²⁷ Claudia Nelson, *Family Ties*, *ό.π.*, σ. 8.

³²⁸ Lesley A. Hall, «Sexuality» στο Williams, Chris (επιμ), *A Companion to Nineteenth-Century Britain*, Οξφόρδη, Blackwell, 2004, σ. 432.

ως δώρο μία συνέντευξη με μία πόρνη³²⁹. Δεν γνωρίζουμε αν ο εργοδότης θεωρούσε ότι μια τέτοια πρακτική ήταν συνηθισμένη στους κύκλους των εργατικών στρωμάτων, οπότε θεωρούσε εύλογο ότι ο Harwood θα την αποδεχόταν ή η πρακτική αυτή συνηθιζόταν στους κύκλους των αστών στους οποίους πιθανότατα ανήκε ο εργοδότης.

2.2. Η σεξουαλική συμπεριφορά της εργατικής τάξης

Οι συνθήκες που επικρατούσαν στους κόλπους των εργατικών στρωμάτων ευνοούσαν από ορισμένες απόψεις το φαινόμενο της γυναικείας πορνείας. Συχνά επιδεικνυόταν η μεγαλύτερη κοινωνική ανοχή απέναντι στις προσωπικές επιλογές των εργατών, όπως ήταν και η σύναψη σεξουαλικών σχέσεων και δεσμών εκτός γάμου. Όπως αναφέρει και ο σεξολόγος Havelock Ellis στις αρχές του 20ού αιώνα «τα πλεονεκτήματα των ελεύθερων σεξουαλικών δεσμών για τις γυναίκες είναι γνωστά στην εργατική τάξη του Λονδίνου, όπως γνωστά είναι και τα μειονεκτήματα του γάμου. Στα πλαίσιά της, λοιπόν, οι ερωτικές σχέσεις πριν το γάμο δεν είναι ούτε ασυνήθιστες, ούτε κατακριτέες»³³⁰.

Συνεπώς, για ορισμένες πόρνες οι σχέσεις που ανέπτυσαν με άνδρες της τάξης τους ίσως αποτελούσαν και ελεύθερους σεξουαλικούς δεσμούς³³¹, ιδιαίτερα αν η εργασία τους ήταν απλώς περιστασιακή. Σε ορισμένες μάλιστα από αυτές τις περιπτώσεις, οι σχέσεις που αναπτύσσονταν δεν περιλάμβαναν την χρηματική αμοιβή αλλά την παροχή υλικών αγαθών, ως δώρα, στις γυναίκες αυτές³³². Ωστόσο, η πρακτική της ανταλλαγής αγαθών με τη σεξουαλική συνέντευξη ίσως εξοικείωνε ορισμένες γυναίκες με τον αγοραίο έρωτα και διευκόλυνε τη μετάβασή τους στην πορνεία καθαυτή.

Παράλληλα, η πορνεία των γυναικών διευκολύνθηκε και από τις σεξουαλικές αντιλήψεις και συμπεριφορά των ανδρών της εργατικής τάξης, λόγω χάριν των νεαρότερων³³³, κάποιοι εκ των οποίων πιθανώς υπέκυπταν σε έξωθεν επιρροές. Συνομήλικοι καθώς και άλλα άτομα του ευρύτερο κοινωνικού περιγύρου μπορεί να περιγελούσαν τους ερωτικά άπειρους νεαρούς, με αποτέλεσμα οι τελευταίοι να

³²⁹ Andrew Miles, *Social Mobility in Nineteenth- and Early Twentieth-Century England*, Μπείσινγκστούκ, Palgrave, 1999, σ. 123.

³³⁰ Jeffrey Weeks, *Sex, Politics and Society*, ό.π., σ. 74.

³³¹ Judith R. Walkowitz, *Prostitution*, ό.π., σ. 14.

³³² Julia Laite, *Common Prostitutes*, ό.π., σ. 41.

³³³ Peter N. Stearns, *Be a Man!: Males in Modern Society*, Νέα Υόρκη, Holmes and Meier, ²1990, σ. 86.

οδηγούνται σε σεξουαλικές συννευρέσεις, είτε με πόρνες είτε στα πλαίσια ερωτικών δεσμών με κοπέλες της τάξης τους.

Άλλοι νεαροί πιθανώς αυτοβούλως προέβαιναν σε αυτές³³⁴. Παραδείγματος χάριν, οι περισσότεροι εργάτες στα εργοστάσια, και ιδιαίτερα στο βιομηχανικό αγγλικό Βορρά, ένιωθαν ιδιαίτερος υπερήφανοι για τον ανδρισμό τους, καθώς εκτελούσαν μια εργασία που φαινόταν επικίνδυνη και απαιτούσε σωματική ρώμη. Πιθανώς, λοιπόν, η αυτοπεποίθηση τους αυτή τους ωθούσε στην περισσότερο ακώλυτη σεξουαλική έκφραση³³⁵. Αυτή τη δυνατότητα τους παρείχε πιθανότατα και η οικονομική ανεξαρτησία, την οποία είχαν πετύχει ως ένα βαθμό πολλοί νεαροί Άγγλοι χάριν της εργασίας τους σε διάφορους τομείς, ακόμη και αν συνέχιζαν να συμβιώνουν με την οικογένειά τους³³⁶.

Συγχρόνως, μερικοί εργάτες αποτρέπονταν από τον γάμο επειδή η εργασία τους ήταν προσωρινή και επισφαλής. Αυτοί πιθανώς να μετακινούνταν συχνά προς αναζήτηση εργασίας ή ακόμη και επειδή το επέβαλε το είδος της εργασίας τους, με αποτέλεσμα να περιορίζεται ο κοινωνικός έλεγχος που τους ασκείτο αναφορικά με τη σεξουαλική τους διαγωγή. Ανάλογες φαίνεται να ήταν οι συνθήκες για τους ναύτες και ναυτεργάτες, τους στρατιώτες, τους εργάτες στα τραίνα και τους σιδηροδρόμους, καθώς και τους περιστασιακούς εργάτες που διέμεναν στα κοινόβια με ενοικιαζόμενα δωμάτια (lodging houses), ή κατοικούσαν εντός των φτωχογειτονιών (slums), όπως εκείνες στο East End του Λονδίνου³³⁷.

Συγχρόνως, στους ναύτες, και ίσως και στους στρατιώτες, επιτρέπονταν οι συννευρέσεις με πόρνες, καθώς προκρίνονταν από τις ομοερωτικές σχέσεις εντός του πληρώματος. Ακόμη και υπό τον φόβο της μετάδοσης των αφροδίσιων ασθενειών, δεν επιχειρήθηκε να απαγορευθούν αυτές οι επαφές. Μετά την άρση των Νόμων περί Μεταδοτικών Νοσημάτων (Contagious Diseases Acts) το 1886, ξεκίνησε και μια εκστρατεία πληροφόρησης των ναυτών, με διαλέξεις σχετικά με την αναγκαιότητα της υγιεινής ώστε να περιοριστεί η μεταδοτικότητα, καθώς και της χρήσης προφυλακτικών³³⁸.

³³⁴ Peter N. Stearns, *Be a Man*, ό.π., σ. 88-9.

³³⁵ Helen Smith, *Masculinity*, ό.π., σ. 93-4.

³³⁶ Claudia Nelson, *Family Ties*, ό.π., σ. 112.

³³⁷ Jeffrey Weeks, *Sex, Politics and Society*, ό.π., σ. 81.

³³⁸ Mary A. Conley, *From Jack Tar to Union Jack: Representing Naval Manhood in the British Empire, 1870-1918*, Μάντσεστερ, Manchester University Press, 2009, σ. 39-41.

Εντούτοις, η σεξουαλική συμπεριφορά κάθε μέλους της εργατικής τάξης εξαρτάτο και από το αν επιθυμούσε να ασπαστεί το δόγμα της ευπρέπειας (respectability) ή όχι. Όπως αναφέρει και ο Charles Booth, «στα κατώτερα στρώματα της εργατικής τάξης οι προγαμιαίες επαφές είναι σχεδόν συνηθισμένες... Θεωρώ πως αποτελεί μία από τις πιο ευδιάκριτες διαχωριστικές γραμμές των ανώτερων από τα κατώτερα στρώματα της τάξης αυτής»³³⁹.

Το δόγμα της ευπρέπειας της εργατικής τάξης, οικοδομείτο βάσει επιρροών που δέχθηκε από το ομώνυμο δόγμα της μεσαίας αλλά δεν προέκυψε από αυτό³⁴⁰. Αφορμάται από το ριζοσπαστικό κίνημα εντός της εργατικής τάξης και από τον συνδικαλισμό, ενώ προωθήθηκε μέσω της προσπάθειας προάσπισης των εργασιακών συμφερόντων των ανδρών εργατών³⁴¹.

Προϊόν της διαδικασίας αυτής ήταν και το πρότυπο του άνδρα-κουβαλητή, το οποίο επέβαλε την παύση της εργασιακής δραστηριότητας των γυναικών-συζύγων και την παραμονή των θυγατέρων τους εντός οικογενειακής εστίας για περισσότερο καιρό, ίσως και μέχρι τον γάμο τους. Συνεπώς, οι νεαρές αυτές κοπέλες παρέμεναν για μεγαλύτερο διάστημα υπό γονική εποπτεία και έλεγχο, ενώ όσες διέμεναν μόνες τους, ακόμη και αναγκαστικά, ίσως θεωρήθηκαν ότι θα παραστρατούσαν ευκολότερα³⁴².

Η εξέλιξη αυτή επηρέασε τον τρόπο προσωπικής, σεξουαλικής, έκφρασης, ενώ ενίσχυσε τον κοινωνικό έλεγχο στις σεξουαλικές επιλογές των άλλων. Στην πρώτη περίπτωση, επήλθε η σεξουαλική άγνοια και ο φόβος της σεξουαλικής επαφής εντός της εργατικής τάξης, και ιδιαίτερα όσον αφορά τις γυναίκες, οι οποίες συχνά ένιωθαν να απειλούνται κυρίως από τους άνδρες της τάξης τους³⁴³. Στη δεύτερη περίπτωση, ορισμένοι έπαψαν να ανέχονται παρεκκλίνουσες συμπεριφορές. Λόγου χάριν, πολλές καταγγελίες πορνών στις αστυνομικές αρχές πραγματοποιήθηκαν από τους ευπορότερους, ευπρεπείς, εργάτες³⁴⁴.

³³⁹ Jeffrey Weeks, *Sex, Politics and Society*, ό.π., σ. 74. Αναφέρεται στο Booth Charles, *Life and labour of the people in London*, τομ. 1, Λονδίνο και Νέα Υόρκη, Macmillan and Co., 1892, σ. 55-6.

³⁴⁰ Lynn Hunt και Catherine Hall «The Curtain Rises» στο Perrot, Michelle (επιμ.) *A History of Private Life*, Κέμπριτζ Μασαχουσέτης, Belknap Press of Harvard University Press, 1990, σ. 77.

³⁴¹ Στο ίδιο, σ. 84

³⁴² Judith R. Walkowitz, *Prostitution*, ό.π., σ. 213.

³⁴³ Claudia Nelson, *Family Ties*, ό.π., σ. 39.

³⁴⁴ J. Carter Wood, *Violence and Crime in Nineteenth Century England: The Shadow of Our Refinement*, Λονδίνο, Routledge, 2004, σ. 141.

Μερικές φορές, όμως, όταν ο πατέρας έχανε την εργασία του και οι οικονομικές συνθήκες που βίωνε η οικογένεια γίνονταν δυσχερείς, το πρότυπο του άνδρα-κουβαλητή ήταν αδύνατο να εφαρμοστεί. Σε ορισμένες αντίστοιχες περιπτώσεις, το γεγονός αυτό οδήγησε ακόμη και στη διάλυση των οικογενειακών δεσμών, καθώς συχνά η ντροπή λόγω της αδυναμίας εύρεσης εργασίας κατέβαλε τον πατέρα. Κατά συνέπεια, τα παιδιά αναγκάζονταν να συνεισφέρουν περισσότερο οικονομικά στο οικογενειακό εισόδημα³⁴⁵. Τα οικογενειακά αυτά προβλήματα ίσως ώθησαν ορισμένες νεαρές γυναίκες να καταφύγουν στην πορνεία.

Παράλληλα, η συμβίωση δίχως γάμο³⁴⁶ σταδιακά κατέστη συνώνυμη της οικονομικής αστάθειας και της ένδειας, καθώς οι κοινωνικοί δεσμοί που εξασφάλιζε ήταν εύθραυστοι και μπορούσαν εύκολα να διαλυθούν³⁴⁷, ενώ φαίνεται να αντέβαιναν και στο πρότυπο του άνδρα-κουβαλητή. Επρόκειτο για μια μορφή σχέσης που δεν επέβαλε θεσμικά την αποκλειστική εργασία του ανδρός εντός της οικιακής ομάδας, οπότε και δεν εξασφαλιζόταν η οικονομική του κυριαρχία εντός της, με αποτέλεσμα να θεωρείται από τους οργανωμένους πολιτικά εργάτες ότι καταστρατηγείτο ο καθαυτός ανδρισμός του³⁴⁸. Υπό το πλαίσιο αυτό, ιδιαίτερος ατιμωτική για όσους είχαν ενστερνιστεί το πρότυπο του άνδρα-κουβαλητή πρέπει να θεωρείτο η πιθανότητα να οδηγηθούν στην πορνεία οι σύζυγοι ή και οι θυγατέρες τους, καθώς ο βιοπορισμός της οικογένειας πλέον θα εξαρτάτο από την ικανότητα άλλων ανδρών να κερδίζουν χρήματα, ώστε να πληρώνουν αυτές τις ερωτικές συνευρέσεις.

Αντίστοιχα, τα κυρίαρχα στρώματα δεν αποδέχονταν³⁴⁹ τους ερωτικούς δεσμούς που ανέπτυσσαν οι πόρνες με άνδρες, που δεν ήταν πελάτες τους, και τους οποίους πιθανώς υποστήριζαν οικονομικώς, ακόμη και αν τους είχαν επισήμως παντρευτεί³⁵⁰. Οι σχέσεις αυτές επιχειρήθηκαν να ελεγχθούν καθώς θεωρήθηκε ότι σε αυτές

³⁴⁵ Julie-Marie Strange, *Fatherhood and the British Working Class, 1865-1914*, Κέμπριτζ, Cambridge University Press, 2018, σ. 51-2.

³⁴⁶ Παρότι κατά το δεύτερο μισό του 19ου αιώνα, έτεινε να κυριαρχήσει η συμβατική μορφή γάμου, δεν έπαψαν να πραγματοποιούνται και εθιμικοί γάμοι (common-law marriages), ή να διαλύονται ανεπισήμως οι υφιστάμενες γαμήλιες σχέσεις, και να δημιουργούνται ατύπως νέοι ερωτικοί δεσμοί. Claudia Nelson, *Family Ties*, ό.π., σ. 33.

³⁴⁷ Hera Cook, *The Long Sexual Revolution*, ό.π., σ. 64-5.

³⁴⁸ Sonya O. Rose, *Limited Livelihoods: Gender and Class in Nineteenth Century England*, Λονδίνο, Routledge, 1992, σ.130.

³⁴⁹ Η Julia Laite προσπαθώντας να εξηγήσει τη στάση των κυρίαρχων στρωμάτων απέναντι στους μαστροπούς, υποστηρίζει ότι οι αστοί ένιωθαν να απειλούνται από την ικανότητα των «μαστροπών» να μιμούνται τον τρόπο ζωής τους, χωρίς να εργάζονται οι ίδιοι. Julia Laite, «Traffickers and Pimps», ό.π., σ. 257.

³⁵⁰ Judith R. Walkowitz, *Prostitution*, ό.π., σ. 212

εμπλέκονταν μαστροποί. Συγκεκριμένα, ο Νόμος περί Περιπλανήσεως και Αλητείας (Vagrancy Act) του 1898, επιχείρησε να ελέγξει την κατάσταση, καθιστώντας τους ερωτικούς ή και τους γαμήλιους δεσμούς των πορνών αδικήματα, με ποινή φυλάκισης έως δύο μήνες. Ο νόμος όριζε ότι ένοχος ήταν κάθε άνδρας ο οποίος βιοποριζόταν, εξ ολοκλήρου ή εν μέρει, χάρη στα έσοδα μιας πόρνης, ακόμη και αν η μεταξύ τους σχέση δεν ενείχε την εκμετάλλευση και τη συναισθηματική ή σωματική κακοποίηση³⁵¹, χαρακτηριστικά που συχνά τις διέκριναν, όπως και άλλες έμφυλες σχέσεις της ύστερης βικτωριανής και εδουαρδιανής περιόδου³⁵².

Οι σχετικές καταδίκες αυξήθηκαν σταδιακά: το 1899 ανέρχονταν στις εκατό, το 1906 στις 150 και τη δεκαετία του 1910 στις περίπου διακόσιες ετησίως³⁵³. Επίσης, ο νόμος του 1898 όριζε ότι οι μαστροποί, οι οποίοι αναγνωρίζονταν ως αμετανόητοι κακοποιοί (incorrigible rogues) -δηλαδή ενέμεναν πιθανώς στο αδίκημά τους ή είχαν πραγματοποιήσει και άλλα- θα τιμωρούνταν με τον ίδιο τρόπο όπως οι περιπλανώμενοι ανέστιοι άνδρες, με δημόσια, παραδειγματική, μαστίγωση³⁵⁴.

Με την τροπολογία του Ποινικού Κώδικα του 1912, η ποινή της φραγγέλωσης επεκτάθηκε σε όλους τους άνδρες που συντηρούνταν με τα χρήματα των πορνών, χωρίς να προαπαιτείται ο χαρακτηρισμός «αμετανόητος κακοποιός». Το 1912 κατά τις συνεδριάσεις των δικαστηρίων του Λονδίνου (London sessions), έξι άνδρες καταδικάστηκαν στην ποινή αυτή. Η μαστίγωση έδειχνε ότι οι άνδρες που τη δέχονταν είχαν απωλέσει την αυτονομία και τον ανδρισμό τους, οπότε και τιμωρούνταν σωματικώς όπως τα παιδιά³⁵⁵.

Από τους άνδρες που δικάστηκαν ως μαστροποί το διάστημα 1898-1930, σύμφωνα με τα δικαστικά στοιχεία αυτής της περιόδου, το πενήντα τοις εκατό ήταν 21-30 ετών, είχαν δηλαδή ηλικία παρόμοια με εκείνη των πορνών. Ανάμεσα στις περιπτώσεις που καταγραφόταν ότι οι μαστροποί ασκούσαν κάποια εργασία, το 28 τοις εκατό ήταν εργάτες, το δεκαπέντε τοις εκατό μεταφορείς ή πλανόδιοι πωλητές και το έξι τοις εκατό αμαξάδες, υπηρέτες ή μηχανικοί. Επίσης, το 23 τοις εκατό απαρτιζόταν από διάφορα επαγγέλματα, λόγου χάριν λιμενεργάτες, ράφτες, και υποδηματοποιούς. Οι

³⁵¹ Laite, Julia, «Traffickers and Pimps », *ό.π.*, σ. 243.

³⁵² Στο ίδιο, σ. 264-5.

³⁵³ Julia Laite, *Common Prostitutes*, *ό.π.*, σ. 97.

³⁵⁴ Angus McLaren, *Trials of Masculinity*, *ό.π.*, σ. 16

³⁵⁵ Στο ίδιο, σ. 13-4.

περισσότεροι από τους άνδρες αυτούς, λοιπόν, απασχολούνταν σε εργασίες με χαμηλές αποδοχές και εργασιακή ανασφάλεια³⁵⁶.

Ακόμη και στις περιπτώσεις που οι προαγωγοί και οι διακινητές δεν ήταν σύντροφοι των εκδιδόμενων γυναικών, ήλεγχαν πιθανώς της ζωή τους και επενέβαιναν στις κοινωνικές και οικογενειακές σχέσεις που σχημάτιζαν³⁵⁷. Εν τέλει, φαίνεται ότι κάθε κοινωνική ή ερωτική σχέση που ανέπτυσε μία πόρνη αποτελούσε αντικείμενο ευρύτερου ελέγχου και ότι η ίδια σταδιακά περιθωριοποιείτο από το κοινωνικό περιβάλλον της. Ίσως κάποιες πόρνες, από τη στιγμή που γνωστοποιείτο η εργασία τους, να μη μπορούσαν να επανενταχθούν στο κοινωνικό σύνολο, οπότε και στερούνταν κάθε κοινωνικής σχέσης και ρόλου που θα μπορούσαν άλλως να αναπτύξουν, όπως ήταν και ο ρόλος της συζύγου και μητέρας. Αυτό είχε ως συνέπεια η πόρνη να μη μπορεί να είναι τίποτα άλλο παρά μόνον αυτό που επαγγέλλονταν.

2.3. Η γυναικεία, αστική, σεξουαλικότητα στον αντίποδα της πορνείας

Κατά τον 19ο αιώνα, και ιδιαίτερα υπό τις ανησυχίες σχετικά με τον χαρακτήρα που θα έπρεπε να έχει η δημόσια σφαίρα, καθώς και υπό το φόβο της επικράτησης της ανηθικότητας σε αυτή³⁵⁸, κυριάρχησε το πρότυπο της οικιακότητας εντός της μεσαίας τάξης, το οποίο πρόσταζε ότι η οικογένεια αποτελούσε τον ακρογωνιαίο λίθο της κοινωνίας, οπότε και η κοινωνική ευταξία και συνοχή εξαρτάτο από τη εύρυθμη λειτουργία της. Επιπλέον, στο επίκεντρο της οικογένειας τοποθετείτο ο «άγγελος του σπιτιού», η μητέρα και σύζυγος, η οποία παρέμενε εντός του οικιακού χώρου, όπου διαπαιδαγωγούσε τα παιδιά της και καθοδηγούσε ηθικά όλη την οικογένεια³⁵⁹.

Ωστόσο, παρότι η αστή αποκτούσε τους ανωτέρω ρόλους λόγω της σεξουαλικής της φύσης, μπορώντας να παντρευτεί και να τεκνοποιήσει, δεν υπήρχε ομογνωμία σχετικά με τον χαρακτήρα της σεξουαλικότητάς της και της σεξουαλικής της έκφρασης. Ορισμένοι υποστήριζαν ότι οι γυναίκες διαθέτουν έμφυτη σεξουαλική επιθυμία και

³⁵⁶ Julia Laite, «A Global History of Prostitution», *ό.π.*, σ. 253-4.

³⁵⁷ Στο ίδιο, σ. 245.

³⁵⁸ Claudia Nelson και Ann Sumner Holmes, «Introduction» στο Nelson, Claudia, και Holmes, Ann Sumner, *Maternal Instincts: Visions of Motherhood and Sexuality in Britain, 1875-1925*, Μπεϊσινγκστούουκ, Macmillan Press, 1997, σ. 4.

³⁵⁹ Στο ίδιο, σ. 1.

άλλοι ότι η γυναίκα, από αγάπη για τον σύζυγό της και ανταποκρινόμενη στον δικό του ερωτικό πόθο, ενέδιδε στην σεξουαλική πράξη³⁶⁰, ενώ διατείνονταν ότι η ίδια επιθυμούσε αποκλειστικά τη μητρότητα και αποστρεφόταν κάθε επιπρόσθετη, άσκοπη, σεξουαλική επαφή³⁶¹.

Η Elizabeth Blackwell στο έργο της *Το Ανθρώπινο Στοιχείο κατά τη Γενετήσια Πράξη* (*The Human Element in Sex*), που εκδόθηκε το 1885, υποστηρίζει ότι οι γυναίκες έχουν σεξουαλικές ορμές, αλλά αυτές αφορούν κυρίως την επιθυμία τους να γίνουν μητέρες. Συγκεκριμένα, αναφέρει ότι « η επιθυμία της μητρότητας και η εγγενής ροπή προς αυτή είναι ένας απαράβατος νόμος της γυναικείας φύσης, αναγκαίος για την ανθρωπότητα, είναι ο νόμος της συνουσίας». Για την Blackwell, η γυναικεία σεξουαλική φύση δεν απέκλειε τη ηθική διαγωγή και την πνευματική υπεροχή των γυναικών. Άλλωστε, η σεμνότητα και εγκράτεια ήταν έμφυτες στο γυναικείο φύλο³⁶².

Η έμφαση στην εγγενή γυναικεία σεξουαλικότητα, όποια και αν ήταν η μορφή της, δεν συνδυάστηκε, όμως, με την παροχή σεξουαλικής εκπαίδευσης στις νεαρές κοπέλες, καθώς σπανίως πληροφορούνταν για τις βιολογικές πλευρές της μητρότητας³⁶³. Πολλές αστές είχαν ανατραφεί εντός ενός οικογενειακού και κοινωνικού περιβάλλοντος που απαγόρευε κάθε γενετήσια γνώση πριν το γάμο, ενώ ταυτοχρόνως εγκωμιάζε τη μητρότητα. Αντιθέτως, οι πόρνες είχαν αποκτήσει γενετήσιες γνώσεις εκτός γάμου λόγω των εργασιακών εμπειριών τους, ενώ θεωρούνταν ανίκανες ηθικά να αναθρέψουν παιδιά, ακόμη και αν είχαν. Ως εκ τούτου, η πόρνη κατέστη το αντώνυμο της αστής μητέρας, όντας σεξουαλικά ενεργητική και όχι απλώς αναπαραγωγική.

Συγχρόνως, η πόρνη, σε αντίθεση με την αστή μητέρα, κυκλοφορούσε και εργαζόταν εντός του δημόσιου χώρου. Κατά τον 19ο αιώνα, πολλοί αστοί θεώρησαν ότι, όταν η μητέρα εργαζόταν και απουσίαζε από την οικία, η οικογένεια κατέρρεε και εκδηλώνονταν τα δεινά εκείνα που ταλάνιζαν την εργατική τάξη, όπως η απρονοησία

³⁶⁰ Claudia Nelson, «“Under the Guidance of a Wise Mother”: British Sex Education at the *Fin de Siecle*» στο Nelson, Claudia, και Holmes, Ann Sumner, *Maternal Instincts: Visions of Motherhood and Sexuality in Britain, 1875-1925*, Μπείσινγκστούκ, Macmillan Press, 1997, σ. 100.

³⁶¹ Jeffrey Weeks, *Sex, Politics and Society*, ό.π., σ. 51.

³⁶² Στο ίδιο, σ. 52.

³⁶³ Claudia Nelson και Ann Sumner Holmes, «Introduction», ό.π., σ. 2.

για το μέλλον, η ένδεια, ο υποσιτισμός, ο αλκοολισμός, η ενδοοικογενειακή βία, η έλλειψη μητρικής αγάπης, και η παραμέληση των παιδιών³⁶⁴.

Ωστόσο, μια στερεοτυπική ιδέα της ύστερης βικτωριανής και εδουαρδιανής εποχής, ήταν ότι πολλές πόρνες ήταν άτεκνες εξαιτίας της υποτιθέμενης στειρότητας που μπορούσαν να τους προκαλέσουν τα αφροδίσια νοσήματα και οι συνεχείς εκτρώσεις, αν και κάτι τέτοιο πιθανότατα δεν ίσχυε³⁶⁵. Στις αρχές του 20ού αιώνα, ο δικαστικός επιτηρητής του Πταισματοδικείου (Police Court Missionary) του Λονδίνου, Thomas Holmes, παρατήρησε ότι πολλές γυναίκες, που είχαν δικαστεί για παραβάσεις σχετικές με πορνεία, είχαν ανήλικα τέκνα τα οποία διέμεναν μαζί τους και τα οποία φρόντιζαν. Σε τέτοιες περιπτώσεις, τα παιδιά συχνά απομακρύνονταν από τις μητέρες τους μετά τη σύλληψή τους, αν και πολλές μητέρες είχαν στείλει πρωτύτερα τα παιδιά τους να διαμείνουν σε οικίες μακριά από τον χώρο εργασίας τους³⁶⁶, ίσως υπό τη μορφή της άτυπης υιοθεσίας τους από κάποια άλλη εργατική οικογένεια³⁶⁷.

Όταν τα παιδιά μιας πόρνης απομακρύνονταν, αυτό συντελούνταν στο πλαίσιο του Νόμου περί Βιομηχανικών Σχολείων (Industrial School Act) του 1880³⁶⁸, που αποσκοπούσε στην αναμόρφωση της εργατικής τάξης μέσω της διαπαιδαγώγησης των τέκνων της, μακριά από την κακή επιρροή των γονιών τους³⁶⁹. Η πολιτική αυτή ενισχύθηκε και από την Τροπολογία του Νομικού Κώδικα του 1885, όταν επιτράπηκε η αφαίρεση της κηδεμονίας από γονείς, αν αποδεικνυόταν ότι οι ίδιοι είχαν επιτρέψει την αποπλάνηση του παιδιού τους ή την εκπόρνευσή του³⁷⁰, καθώς και από τον Νόμο περί Παιδιών (Children's Act) του 1908, που στόχευε στην προστασία των παιδιών από την κακοποίηση και μεταξύ άλλων τα εμπόδιζε να συναναστρέφονται εκδιδόμενες και να διαμένουν σε πορνεία³⁷¹.

³⁶⁴ Jeffrey Weeks, *Sex, Politics and Society*, ό.π., σ. 71.

³⁶⁵ O G. P. Merrick υποστήριξε ότι κάποιες γυναίκες στράφηκαν στην πορνεία, όταν έχασαν την οικογενειακή υποστήριξη λόγω του ανήθικου βίου τους. Ίσως στις περιπτώσεις αυτές είχε προηγηθεί και μία εγκυμοσύνη. Julia Laite, «A Global History of Prostitution», ό.π., σ. 118.

³⁶⁶ Julia Laite, *Common Prostitutes*, ό.π., σ. 39· Julia Laite, «A Global History of Prostitution», ό.π., σ. 124.

³⁶⁷ Claudia Nelson, *Family Ties*, ό.π., σ. 152-3.

³⁶⁸ Philippa Levine, «Consistent Contradictions», ό.π., σ. 24. Πρόκειται για τροποποίηση του ήδη υφιστάμενου Νόμου περί Βιομηχανικών Σχολείων του 1866.

<https://hansard.parliament.uk/Commons/1880-06-24/debates/a009948f-6842-4bdd-8d2e-9fd2df22581f/IndustrialSchoolsBill>. Τελευταία πρόσβαση: 06/01/2022.

³⁶⁹ Louise Jackson, *Child sexual abuse in Victorian England*, Λονδίνο, Routledge, 2000, σ. 134.

³⁷⁰ Στο ίδιο, σ. 65.

³⁷¹ Alyson Brown και David Barrett, *Knowledge*, ό.π., σ. 46.

Παράδειγμα της εφαρμογής της ανωτέρω πολιτικής αποτελεί η απομάκρυνση των τέκνων της κυρίας Smith. Το 1902, σύμφωνα με μια αναφορά του Μαΐου στο αστυνομικό τμήμα της Commercial Street, αστυφύλακες στο East End του Λονδίνου παρατήρησαν την κυρία Smith, η οποία συχνά συναναστρεφόταν πόρνες, να επιστρέφει με άνδρες πίσω στην οικία της σε τέσσερις διαφορετικές περιπτώσεις, καθώς και να επισκέπτεται γνωστά πορνεία. Τα στοιχεία αυτά επαρκούσαν για να της αφαιρέσει η Αστυνομία την κηδεμονία των τριών παιδιών της³⁷².

Εντούτοις, μερικές πόρνες μπορεί να διέκοπταν την εργασία τους όταν γίνονταν μητέρες. Αν εργάζονταν περιστασιακά, οπότε και δεν είχε γνωστοποιηθεί η εργασία τους, και αν οι δεσμοί που ανέπτυσσαν με τους πελάτες εξελίσσονταν σε άτυπους ερωτικούς δεσμούς, μπορούσαν ακόμη και να παντρευτούν κάποιον εξ αυτών. Έτσι ορισμένοι ναύτες νυμφεύονταν πόρνες, όπως αναφέρει και ο R.R. Dolling στο βιβλίο του *Ten Years in a Portsmouth Slum*, που εκδόθηκε το 1896³⁷³.

Άλλωστε, οι γεννήσεις εκτός γάμου μειώθηκαν στο δεύτερο μισό του 19ου αιώνα, οπότε ανέρχονταν στο τέσσερα τοις εκατό των συνολικών γεννήσεων στις αγγλικές πόλεις³⁷⁴, αν και οι πρώτες εγκυμοσύνες εκτός γάμου, ανέρχονταν στο είκοσι τοις εκατό του συνόλου, στις αρχές του 20ού αιώνα³⁷⁵. Φαίνεται, λοιπόν, ότι μετά την εγκυμοσύνη ακολουθούσε ο γάμος σε ορισμένες περιπτώσεις.

Εντούτοις, κάποιες πόρνες μπορεί να εργάζονταν μόνο κατά τα νεανικά τους χρόνια, και εν συνεχεία να εγκατέλειπαν την εργασία τους και να παντρεύονταν δίχως να έχει προηγηθεί μία εγκυμοσύνη. Οι πόρνες πρέπει να γνώριζαν και αντισυλληπτικές μεθόδους που θα απέτρεπαν τη σύλληψη. Πολλές εφημερίδες περιείχαν διαφημίσεις για εκτρωτικές ουσίες, ενώ μερικές, συνήθως μεγαλύτερες ηλικιακά, γυναίκες της εργατικής τάξης, παρείχαν αντίστοιχες πληροφορίες ή και πρακτικές λύσεις σε άλλες ομόφυλές τους είτε λόγω συμπάθειας είτε έναντι χρηματικής αμοιβής³⁷⁶. Κάποιες άλλες πόρνες ίσως δεν γίνονταν ποτέ μητέρες. Τα αφροδίσια νοσήματα πιθανώς να

³⁷² Philippa Levine, *Prostitution*, ό.π., σ. 189.

³⁷³ Beaven, Brad, «The Resilience of Sailortown Culture», ό.π., σ. 91. Αναφέρεται στο R.R. Dolling, *Ten Years in a Portsmouth Slum*, Λονδίνο, Edward Arnold, 1903, σ. 108.

³⁷⁴ Jeffrey Weeks, *Sex, Politics and Society*, ό.π., σ. 78.

³⁷⁵ Στο ίδιο, σ. 89.

³⁷⁶ Angus McLaren, *Trials of Masculinity*, ό.π., σ. 77-6

προκαλούσαν αποβολές ή και στειρότητα. Επιπλέον, ήταν πιθανό οι ασθένειες να είχαν μεταδοθεί και στα βρέφη, γεγονός που αύξανε τον κίνδυνο βρεφικής θνησιμότητας³⁷⁷.

Η κυρίαρχη άποψη πάντως ήταν ότι πολλές πόρνες δεν είχαν ούτε τη βιολογική ικανότητα ούτε την ηθική παιδεία να εκπληρώσουν τον ρόλο της μητέρας, και αποτρέπονταν από την ανάληψη του ρόλου αυτού, ιδιαίτερα όταν από αυτόν εξαρτάτο η εθνική ευρωστία, όπως πίστευαν ότι συνέβαινε κατά την ύστερη βικτωριανή και εδουαρδιανή εποχή. Την περίοδο αυτή, υφίσταται η αίσθηση μιας γενικευμένης εθνικής παρακμής, οπότε και η μητρότητα θεωρήθηκε το κατεξοχήν εργαλείο ανάκαμψης του έθνους και ανατροφής άξιων πολιτών. Η «σεβαστή μητέρα» βρέθηκε στον αντίποδα της «πόρνης», της οποίας η αναπαραγωγική ικανότητα αμφισβητήθηκε αλλά και η οποία αδυνατούσε να αναθρέψει παιδιά και να γαλουχήσει ικανούς πολίτες³⁷⁸.

³⁷⁷ Judith R. Walkowitz, *Prostitution*, ό.π., σ. 19.

³⁷⁸ Sue Bruley, *Women in Britain*, ό.π., σ. 12-3.

B. Δημόσιες συζητήσεις και δράσεις για την αντιμετώπιση της πορνείας

3. Προσπάθειες ηθικής αναμόρφωσης και φιλανθρωπικές κινήσεις

Στην Αγγλία, τη δεκαετία του 1880, είχε εκδηλωθεί μια ευρεία οικονομική και κοινωνική κρίση, η οποία περιελάμβανε την οικονομική ύφεση από το 1884 μέχρι το 1887, την εμπορική στασιμότητα υπό την πίεση του εμπορικού ανταγωνισμού των ΗΠΑ και της Γερμανίας, την παρακμή κεντρικών, κατά το παρελθόν, βιομηχανικών τομέων, τον υπερπληθυσμό και την έλλειψη επαρκών οικιών για να στεγαστεί η εργατική τάξη, την αγροτική κρίση και την επακόλουθη αύξηση των τιμών σε βασικά τρόφιμα, καθώς και την εισροή μεταναστών από την Ανατολική Ευρώπη, που είχε ως αποτέλεσμα την όξυνση του εργασιακού ανταγωνισμού μεταξύ των εργατών³⁷⁹.

Η κατάσταση αυτή θορύβησε τους αστούς κοινωνικούς παρατηρητές λόγω του γενικευμένου αναβρασμού και της αναταραχής που είχαν επικρατήσει εντός της εργατικής τάξης, ενώ το κίνημα του σοσιαλισμού ενισχυόταν συνεχώς³⁸⁰. Πολλοί θεώρησαν ότι οι συνθήκες που είχαν προκύψει μπορούσαν να εκθρέψουν την εξαχρείωση, η οποία εν συνεχεία θα τροφοδοτούσε την κοινωνική αταξία, την ανηθικότητα και την παραβατικότητα, η δυναμική των οποίων δεν επιχειρήθηκε να αναχαιτιστεί και διότι κάποιοι αστοί μετείχαν σε ανήθικες πράξεις. Στις σελίδες που προηγήθηκαν έγιναν μεμονωμένες αναφορές σε ανάλογες ανησυχίες και στη δράση των ηθικιστικών κινημάτων.

Η εκδίκαση της υπόθεσης της Mary Jeffries, η οποία διατηρούσε πολυτελή πορνεία στην περιοχή Chelsea του Λονδίνου, τον Απρίλιο του 1885 αποτέλεσε παράδειγμα της ανήθικης διαγωγής των αστών. Παράλληλα, μέσω της ανωτέρω υπόθεσης, η εργασία γυναικών εντός πορνείων ταυτίστηκε τόσο με την φυλάκισή τους από προαγωγούς και την εκμετάλλευσή τους από ισχυρούς άνδρες, όσο και με την προσπάθεια συγκάλυψης

³⁷⁹ Lesley A. Hall, *Sex, Gender and Social Change*, ό.π., σ. 57.

³⁸⁰ Gareth Stedman Jones, *Outcast London*, ό.π., κεφάλαιο 13, σ. 316-7 (ebook)· Judith R. Walkowitz, *City of dreadful delight*, ό.π., σ. 25.

ενός οργανωμένου κυκλώματος διακίνησης γυναικών και αγοραίου έρωτα από τους πολιτικούς ιθύνοντες και το δικαστικό σύστημα³⁸¹.

Η ανησυχία και ο φόβος που προέκυψαν οφείλονταν κυρίως στο γεγονός ότι εντός των πορνείων πιθανώς να δραστηριοποιούνταν νεαρές κοπέλες, ακόμη και κορίτσια, τα οποία δεν είχαν προηγούμενες σεξουαλικές εμπειρίες³⁸². Μία κατάσταση που προσπάθησε ο συντάκτης και δημοσιογράφος της εφημερίδας *Pall Mall Gazette*, W.T. Stead, να επαληθεύσει τον Ιούλιο του 1885 μέσω της δημοσιογραφικής του έρευνας υπό τον τίτλο «Θυσία Παρθένων στην Σύγχρονη Βαβυλώνα (Maiden Tribute of Modern Babylon)». Σε αυτήν, ο Stead αφηγείται πώς κατάφερε να εξαγοράσει έναντι πέντε λιρών την ερωτική συνεύρεσή του με τη δεκατριάχρονη Eliza Armstrong, που, εντός του κειμένου του, ονοματίζει «Lily». Για την εκπόρνευση της νεαρής, ο Stead επιρρίπτει ευθύνες στη αλκοολική μητέρα της³⁸³.

Το θέμα προσέλαβε σύντομα μεγάλη δημοσιότητα, τόσο χάριν σε φράσεις που χρησιμοποιήθηκαν και που κέντρισαν το ενδιαφέρον του αναγνωστικού κοινού, όπως το σύνθημα «πέντε λίρες για μια παρθένα», από τους εφημεριδοπώληδες³⁸⁴, όσο και χάρη στην νέα δημοσιογραφική μέθοδο (New Journalism) που προώθησε ο Stead, η οποία απευθυνόταν σε ένα ευρύτερο και πιο ποικιλόμορφο αναγνωστικό κοινό. Ως εκ τούτου, ο Stead κατόρθωσε να κινητοποιήσει πολλούς αναγνώστες του εναντίον της προαγωγής νεαρών κοριτσιών.

Ανάμεσά τους περιλαμβάνονταν τόσο αστοί όσο και εργάτες, κληρικοί διαφόρων δογμάτων, σημαίνοντες φιλελεύθεροι, κοινωνικοί ηθικιστές, φεμινίστριες, ηγετικές φυσιογνωμίες των εργατικών ενώσεων και ορισμένοι σοσιαλιστές³⁸⁵. Κύρια διεκδίκησή τους αποτέλεσε η νομική παρέμβαση στο ζήτημα, με αποτέλεσμα στις 30 Ιουλίου του 1885 να ξεκινήσει η κοινοβουλευτική διαβούλευση για την τροποποίηση του υφιστάμενου ποινικού κώδικα, η οποία ολοκληρώθηκε στις 10 Αυγούστου με την ψήφιση της Τροπολογίας του Ποινικού Κώδικα (Criminal Amendment Act) του 1885. Πλέον, σηματοδοτείται η στροφή προς τον κρατισμό για ορισμένους κοινωνικούς

³⁸¹ Julia Laite, *Common Prostitutes*, ό.π., σ. 55.

³⁸² Deborah Gorham, «The 'Maiden Tribute of Modern Babylon' Re-Examined: Child Prostitution and the Idea of Childhood in Late-Victorian England» *Victorian Studies*, 21/3 (1978), σ. 360.

³⁸³ Judith R. Walkowitz, *City of dreadful delight*, ό.π., σ. 101-2.

³⁸⁴ Στο ίδιο, σ. 82.

³⁸⁵ Frank Mort, *Dangerous Sexualities*, ό.π., σ. 81.

ηθικιστές, οι οποίοι πίστευαν ότι η αυστηρή τήρηση του νόμου θα μπορούσε να επιβάλει την ηθική διαγωγή³⁸⁶.

Εντούτοις, ορισμένοι υποστηρικτές του κινήματος κατά της προαγωγής νεαρών γυναικών σύντομα το εγκατέλειψαν. Η δημοσιοποίηση της υπόθεσης της “Lily” είχε ως αποτέλεσμα την κοινωνική περιθωριοποίηση της μητέρας της, η οποία θεωρήθηκε θύτης, από τον άμεσο και ευρύτερο περίγυρό της εντός της εργατικής τάξης³⁸⁷. Η ίδια, που αναγνώρισε την κόρη της μέσα από την αφήγηση της «Θυσίας Παρθένων», κατέφυγε στο τοπικό αστυνομικό τμήμα για να αιτηθεί να της επιστραφεί το παιδί της, οπότε και η Αστυνομία έδρασε, ασκώντας δίωξη στον Stead και τους συνεργούς του για την απαγωγή της Armstrong³⁸⁸.

Η Mrs Armstrong υποστήριξε ότι η ίδια δεν αποσκοπούσε στην εκπόρνευση της κόρης της αλλά ότι είχε συμφωνήσει η θυγατέρα της να εργαστεί ως υπηρέτρια, όπως της είχε προτείνει η Rebecca Jarrett³⁸⁹. Επρόκειτο και για επιθυμία της Eliza, η οποία επιζητούσε να εργαστεί ώστε να συνδράμει οικονομικά την οικογένειά της στις δυσχέρειες που αντιμετώπιζε³⁹⁰.

Η απαγωγή της Eliza επιβεβαιώθηκε μετά την κατάθεση του πατέρα της Charles Armstrong, ο οποίος αποκάλυψε ότι δεν είχε συναινέσει να εργαστεί η κόρη του, οπότε είχε καταστρατηγηθεί η εξουσία του ως επικεφαλής της οικογενείας. Κατά συνέπεια, ο Stead και οι συνεργάτες του θεωρήθηκαν υπερόπτες, αστοί, φιλάνθρωποι, που επιδίωκαν να χαρακτηρισθεί συλλήβδην η εργατική τάξη φαύλη³⁹¹. Πολλοί εργάτες έκτοτε παραιτήθηκαν από τις προσπάθειες καταστολής της πορνείας, αμφιβάλλοντας για τα κίνητρα του κινήματος που είχε προκύψει μετά την έκδοση της «Θυσίας Παρθένων».

Συγχρόνως, δεν είχαν υποστηρίξει όλοι την Τροπολογία του Ποινικού Κώδικα του 1885. Ορισμένα μέλη της Βουλής των Λόρδων αντιστάθηκαν καθώς θεώρησαν ότι οι

³⁸⁶ Frank Mort, *Dangerous Sexualities*, ό.π., σ. 82.

³⁸⁷ Judith R. Walkowitz, *City of dreadful delight*, ό.π., σ. 108.

³⁸⁸ Στο ίδιο, σ. 106.

³⁸⁹ Η Rebecca Jarrett κάποτε ήταν η ίδια πόρνη αλλά εγκατέλειψε την εργασία της μετά από προτροπή της Josefina Butler. Πλέον ήταν υπεύθυνη του Hope Cottage, μιας οικίας για την αναμόρφωση των έκπτωτων γυναικών και είχε αναλάβει να βοηθήσει τον Stead στο εγχείρημά του να αποκαλύψει το κύκλωμα εμπορίας νεαρών κοριτσιών.

³⁹⁰ Judith R. Walkowitz, *City of dreadful delight*, ό.π., σ. 107.

³⁹¹ Alan Hunt, *Governing Morals: A Social History of Moral Regulation*, Κέιμπριτζ, Cambridge University Press, 1999, σ. 167.

νόμοι θα εμπόδιζαν τους ίδιους και τους γιούς τους από τις συννευρέσεις τους με γυναίκες της εργατικής τάξης, ακόμη και αν αυτές δεν εργάζονταν ως πόρνες. Ακόμη και ο πρόεδρος του κόμματος των Φιλελευθέρων, William Harcourt, υπογράμμισε ότι πιθανώς να καταδικάζονταν και να φυλακίζονταν εκατοντάδες, ακόμη και χιλιάδες, πολίτες επειδή υπέκυψαν στον εκ φύσεως ερωτικό τους πόθο³⁹².

Στην ανωτέρω επιχειρηματολογία υπέφωσκε και η αποστροφή προς κάθε κρατική παρέμβαση σε ό,τι θεωρείτο ιδιωτικός βίος. Επρόκειτο για μια στάση αντι-κρατιστική, παρεμφερή με εκείνη που είχαν υιοθετήσει ορισμένοι κοινωνικοί ηθικιστές και φεμινίστριες, των οποίων οι δράσεις περιορίζονταν στην έκκληση στους άνδρες να πάψουν να συνευρίσκονται με πόρνες και στην προσπάθεια διάσωσης των πορνών και αναμόρφωσής τους³⁹³, καθώς εναντιώνονταν στο διπλό πρότυπο (double standard), που όριζε ότι τα ηθικά παραστρατήματα των ανδρών επιτρέπονταν³⁹⁴.

Υπέρμαχη του δόγματος της ελευθερίας των ενήλικων ανθρώπων στην επιλογή, ακόμη και σεξουαλικά ανήθικων πράξεων, και πολέμια της καταστολής και της ποινικοποίησής τους³⁹⁵ ήταν η Josephine Butler³⁹⁶, η οποία, εκτός από τη συμμετοχή της στην εκστρατεία κατά της παιδικής πορνείας τη δεκαετία του 1880, είχε πρωτοστατήσει στην εκστρατεία κατά των Νόμων για τις Μεταδοτικές Ασθένειες (Contagious Diseases Acts) που είχαν ψηφιστεί κατά τη δεκαετία του 1860 και στους οποίους αναφέρθηκα στην εισαγωγή. Την περίοδο εκείνη, είχε καταδείξει ως υπαίτιους της πορνείας και του εκφραλισμού των έκπτωτων γυναικών (fallen women) τους άνδρες, είτε επρόκειτο για εκείνους που διατηρούσαν πορνεία και προσείλκυαν γυναίκες να εργαστούν εκεί, είτε για εκείνους που δέχονταν τις υπηρεσίες τους, είτε, εν τέλει, για εκείνους που είχαν εξαπατήσει κάποια γυναίκα και της είχαν στερήσει την αγνότητά της, οπότε και την ωθούσαν στην ακολασία³⁹⁷.

³⁹² Anna Clark, *Desire*, ό.π., σ. 154.

³⁹³ Alan Hunt, *Governing Morals*, ό.π., σ. 102

³⁹⁴ Gorham, Deborah, «The 'Maiden Tribute of Modern Babylon' Re-Examined: Child Prostitution and the Idea of Childhood in Late-Victorian England» *Victorian Studies*, 21/3 (1978), σ.357

³⁹⁵ Julia Laite, *Common Prostitutes*, ό.π., σ. 72.

³⁹⁶ Η Josephine Butler ήταν σύζυγος αγγλικανού ιερέα, και κόρη ακτιβιστών κατά της πορνείας. Είχε εντρυφήσει συνεπώς σε κινήματα χριστιανικής φιλανθρωπίας. Pat Starkey, « Women religious and religious women: faith and practice in women's lives» στο Simonton, Deborah (επιμ), *The Routledge History of Women in Europe Since 1700*, Λονδίνο, Routledge, 2007, σ. 194 και στο Kate Lister, *Εταίρες*, ό.π., σ. 154.

³⁹⁷ Judith R. Walkowitz, *City of dreadful delight*, σ. 91-2.

Η Butler πίστευε ότι τα νεαρά κορίτσια μπορούσαν ευκολότερα να αποπλανηθούν. Αμφέβαλλε, όμως, αν θα έπρεπε να διώκονταν οι μεγαλύτερες πόρνες, οι οποίες εργάζονταν αυτοβούλως και ανεξάρτητα, καθώς αυτές δεν εντάσσονταν εντός ενός οργανωμένου κυκλώματος εκπόρνευσης γυναικών³⁹⁸. Για τον λόγο αυτό, η Butler, μαζί με άλλους ομοϊδεάτες της, όπως η φεμινίστρια Elizabeth Wolstenholme Elmy, εναντιώθηκε στον τρόπο εφαρμογής της Τροπολογίας του 1885, που στόχευε στην καταστολή κάθε δραστηριότητας των πορνών εντός πορνείων³⁹⁹. Όπως ανέφερε και η ίδια, κάποιες πόρνες διέμεναν στους χώρους όπου συνευρίσκονταν με τους πελάτες, οπότε τα πορνεία αποτελούσαν τις οικίες τους⁴⁰⁰.

Συγχρόνως, πολλές φεμινίστριες συνέχισαν να θεωρούν υπαίτια για το φαινόμενο της πορνείας την ανηθικότητα των ανδρών, οι οποίοι εκμεταλλευόμενοι την οικονομική δυσχέρεια που αντιμετώπιζαν οι πόρνες, τους πρόσφεραν χρήματα για να συνευρεθούν μαζί τους. Αν οι άνδρες δεν επιζητούσαν τις σεξουαλικές αυτές επαφές, ίσως οι φτωχές γυναίκες της εργατικής τάξης να μην στρέφονταν στην πορνεία⁴⁰¹. Συνεπώς, η πορνεία εκτός από παραβατική συμπεριφορά ορισμένων γυναικών, αποτελούσε και έγκλημα κατά των γυναικών⁴⁰².

Όπως υποστήριζε η φεμινίστρια Annie Besant, «Τα αφροδίσια νοσήματα προέρχονται από τις σεξουαλικές ανισότητες... Αυτές οι καημένες λευκές δούλες που πωλούνται για να τις χρησιμοποιήσουν οι άνδρες, στη συνέχεια τους εκδικούνται, πληρώνοντας τον εκφραυλισμό τους και μεταδίδοντας την ασθένεια και την καταστροφή σε εκείνους για τις επιθυμίες και ανάγκες των οποίων υπάρχουν ως τάξη»⁴⁰³. Εντούτοις, η υψηλή μεταδοτικότητα των αφροδίσια νοσημάτων δεν τα καθιστούσε απειλητικά αποκλειστικά για τους αστούς άνδρες, οι οποίοι πιθανώς να μετέδιδαν τις ασθένειες και ενδοοικογενειακά, γεγονός που οριζόταν ως παράδειγμα βίαιης και κακεντρεχούς συμπεριφοράς των αστών απέναντι στις συζύγους τους.

Κατά τη δεκαετία του 1890, θεωρείτο ότι η σύφιλη είχε εξαπλωθεί ευρέως, ακόμη και εντός της μεσαίας τάξης. Για την εξέλιξη αυτή, θεωρήθηκαν υπεύθυνοι, εκτός από τους άνδρες που συνευρίσκονταν με πόρνες, και οι γιατροί που απέκρυπταν από τις ασθενείς

³⁹⁸ Alan Hunt, *Governing Morals*, ό.π., σ. 169-70

³⁹⁹ Lucy Bland, «Feminist vigilantes», ό.π., σ. 37.

⁴⁰⁰ Στο ίδιο, σ. 39.

⁴⁰¹ Susan Kingsley Kent, *Sex and Suffrage in Britain, 1860–1914*, Λονδίνο, Routledge, ²1990, σ. 72.

⁴⁰² Paula Bartley, *Prostitution*, ό.π., σ. 183.

⁴⁰³ Nicola Jo-Anne Smith, *Capitalism's sexual history*, ό.π., σ. 69.

τους τη νόσησή τους, τόσο με σκοπό να μη γνωστοποιηθούν οι προγαμιαίες σεξουαλικές εμπειρίες ή και η απιστία των συζύγων τους, όσο και γιατί πίστευαν ότι οι γυναίκες δεν θα έπρεπε να γνωρίζουν αντίστοιχα γενετήσια θέματα⁴⁰⁴.

Ως εκ τούτου, στις αρχές του 20ού αιώνα, κάποιες φεμινίστριες, θέλοντας να καταπολεμηθεί το παραπάνω φαινόμενο, προσχώρησαν στην ιατρική πλευρά του κινήματος υπέρ της ηθικής αναμόρφωσης, στο κίνημα της κοινωνικής υγιεινής (social hygiene). Πλέον, το φαινόμενο της πορνείας εξετάστηκε ως ιατρική απειλή, και όχι απλώς ως προσβολή του κοινού ηθικού αισθήματος⁴⁰⁵. μια ιατρική απειλή που θα μπορούσε να πλήξει συλλήβδην τον αγγλικό πληθυσμό.

Οι φεμινίστριες μπόρεσαν να αναδείξουν το θέμα, εκμεταλλευόμενες τις ανησυχίες σχετικά με την εθνική παρακμή, που προέκυψαν σε συνθήκες ιμπεριαλιστικού ανταγωνισμού μεταξύ των ευρωπαϊκών κρατών, και υποστήριζαν ότι η εθνική ισχύς θα μπορούσε να ανακτηθεί, μόνο όταν έπαυε να υφίσταται η σεξουαλική ελευθεριότητα των ανδρών. Παραδείγματος χάριν, η Louisa Martindale, μέλος της Εταιρείας του Λονδίνου υπέρ του Δικαιώματος Ψήφου των Γυναικών (London Women's Suffrage Society), στο βιβλίο της *Κάτω από την Επιφάνεια (Under the Surface)*, που εκδόθηκε το 1908, υποστήριξε ότι τα αφροδίσια νοσήματα συνέχιζαν να μεταδίδονται εξαιτίας της κοινωνικής κυριαρχίας των ανδρών⁴⁰⁶.

Ωστόσο, την ίδια περίοδο, πολλές φεμινίστριες έπαψαν να εκστρατεύουν κατά της πορνείας, καθώς πίστευαν ότι μόνο μέσω της απόκτησης του δικαιώματος ψήφου θα μπορούσε να καταπολεμηθεί το διπλό ηθικό πρότυπο⁴⁰⁷. Όσες συνέχισαν να δραστηριοποιούνται κατά του φαινομένου, το έπραξαν εντός του κινήματος κοινωνικής καθαρότητας, το οποίο δεν ήταν καταρχήν φεμινιστικό και το οποίο είχε υιοθετήσει μία περισσότερο κατασταλτική πολιτική.

Το κίνημα κοινωνικής καθαρότητας είχε ως σκοπό την επιβολή ενιαίων ηθικών κριτηρίων, του δόγματος της ευπρέπειας, σε όλη την αγγλική κοινωνία, έτσι ώστε ο δημόσιος χώρος να πάψει να θεωρείται άναρχος και ανήθικος⁴⁰⁸. Κάποιες αστές, μέλη

⁴⁰⁴ Lesley Hall, «Venereal diseases and society in Britain, from the Contagious Diseases Acts to the National Health Service» στο Davidson, Roger, και Hall, Lesley A.(επιμ.), *Sex, Sin and Suffering: Venereal Disease and European Society Since 1870*, Λονδίνο, Routledge, 2011, σ. 122.

⁴⁰⁵ Alan Hunt, *Governing Morals*, ό.π., σ. 77.

⁴⁰⁶ Lesley Hall, «Venereal diseases», ό.π., σ. 123.

⁴⁰⁷ Alan Hunt, *Governing Morals*, ό.π., σ. 182.

⁴⁰⁸ Jeffrey Weeks, *Sex, Politics and Society*, ό.π., σ. 101.

του γυναικείου κινήματος, προσχώρησαν στις ηθικιστικές οργανώσεις γιατί προσδοκούσαν την αναδιαμόρφωση του δημόσιου χώρου, ο οποίος θα καθίσταντο αρκετά ηθικός και ασφαλής, ώστε να μπορέσουν και οι ίδιες⁴⁰⁹ να δραστηριοποιηθούν σε αυτόν⁴¹⁰.

Συνεπώς, μετά την ψήφιση της Τροπολογίας του 1885, η δραστηριότητα των οργανώσεων περί κοινωνικής καθαρότητας εντατικοποιήθηκε, με καινούριες οργανώσεις να προστίθενται στις προϋπάρχουσες, όπως ήταν η Συμμαχία υπέρ της Κοινωνικής Καθαρότητας (Social Purity Alliance), και ο Στρατός του Λευκού Σταυρού (White Cross Army). Το 1885, ιδρύθηκε και ο Σύνδεσμος υπέρ της Εθνικής Επαγρύπνησης (National Vigilance Association) για να συνδράμει στην εφαρμογή της Τροπολογίας του Ποινικού Κώδικα του ίδιου έτους. Για την επίτευξη του στόχου αυτού, σταδιακά συστρατεύτηκε με πολλές παρεμφερείς οργανώσεις, επεκτείνοντας τη δράση του εκτός των ορίων του Λονδίνου, και εντός άλλων αγγλικών πόλεων⁴¹¹.

Κύριο μέλημα των οργανώσεων αυτών αποτέλεσε η καταστολή της πορνείας, ιδιαίτερα καθώς η στρατηγική της αναμόρφωσης των πορνών δεν τελεσφορούσε πάντοτε. Πολλές πόρνες αντιστάθηκαν στις προτροπές των οργανώσεων να μεταμεληθούν, εγκαταλείποντας την εργασία τους. Φαίνεται, λοιπόν, ότι η αποτροπή της εκμετάλλευσης και προαγωγής νεαρών κοριτσιών μικρότερων των δεκαέξι ετών, έπαψε να αποτελεί τον κατεξοχήν στόχο της εφαρμογής της Τροπολογίας του 1885. Αντιθέτως, πρωταρχικός στόχος των διεκδικήσεών τους κατέστη η προάσπιση της τοπικής κοινωνίας από τις ανήθικες πόρνες⁴¹².

Ταυτοχρόνως, οι κοινωνικοί ηθικιστές θέλησαν να διαπαιδαγωγηθούν σεξουαλικά οι αστοί, ώστε να ενστερνιστούν τις αξίες της εγκράτειας και της ηθικής, προκειμένου να μην προσελκύνονται από ακόλαστες σεξουαλικές συνευρέσεις⁴¹³. Άλλωστε, οι άνδρες ως πνευματικά ανώτεροι από τις πόρνες δεν θα έπρεπε να ενδίδουν στην λαγνεία τους, ενώ έπρεπε να αποστασιοποιούνται από σεξουαλικά ελευθεριάζουσες διαγωγές, με σκοπό να περιφρουρήσουν την εθνική καθαρότητα, ακεραιότητα και ευμάρεια⁴¹⁴.

⁴⁰⁹ Το 1907, οι γυναίκες να θα αποκτήσουν και το δικαίωμα του εκλέγεσθαι στα δημοτικά συμβούλια, οπότε και η παραδοσιακή, φιλελεύθερη εχθρότητα απέναντι στον κρατικό έλεγχο θα υποχωρούσε περαιτέρω. Lucy Bland, «Feminist vigilantes», *ό.π.*, σ. 44.

⁴¹⁰ Στο ίδιο, σ. 43.

⁴¹¹ Paula Bartley, *Prostitution*, *ό.π.*, σ. 155-6.

⁴¹² Στο ίδιο, σ. 157-8.

⁴¹³ Alan Hunt, *Governing Morals*, *ό.π.*, σ. 89.

⁴¹⁴ Paula Bartley, *Prostitution*, *ό.π.*, σ. 188.

Οι κοινωνικοί ηθικιστές πρέπει να ανησυχούσαν και για τις σεξουαλικές συνευρέσεις των αστών με αλλοδαπές πόρνες, που πιθανώς εργαζόνταν εντός Αγγλίας⁴¹⁵. Οι φόβοι αυτοί ενσωματώθηκαν στην ευρύτερη ανησυχία για το εμπόριο λευκής σαρκός, θύματα του οποίου πιθανώς ήταν και Αγγλίδες που είτε αποτελούσαν αντικείμενα εκμετάλλευσης αλλοδαπών προαγωγών εντός Αγγλίας, είτε προωθούνταν σε πορνεία της ηπειρωτικής Ευρώπης⁴¹⁶. Από τις αρχές του 20ου αιώνα, το κίνημα κοινωνικής καθαρότητας επικεντρώθηκε στην καταπολέμηση του φαινομένου αυτού⁴¹⁷.

Το 1899 υπό την επιτροπή του γραμματέα του Συνδέσμου υπέρ της Εθνικής Επαγρύπνησης, William Coote, συστάθηκε η Βρετανική Εθνική Επιτροπή υπέρ της Καταστολής του Εμπορίου Λευκής Σαρκός (British National Committee for the Suppression of the White Slave Traffic), η οποία καταρχάς εξέτασε περιπτώσεις Αγγλίδων από την επαρχία, που διακινούνταν σε πορνεία στις αγγλικές πόλεις⁴¹⁸, όντας θύματα Εβραίων και ξένων προαγωγών⁴¹⁹. Ορισμένοι δημοσιογράφοι και πολιτικοί υποστήριζαν ότι τα αντίστοιχα παραδείγματα ήταν πολυάριθμα⁴²⁰. Ωστόσο, το διάστημα 1900-1904⁴²¹, καταγράφηκαν μόνο τέσσερις παρόμοιες περιπτώσεις.

Οι κοινωνικοί ηθικιστές, όμως, δεν θεώρησαν ότι όλες οι περιπτώσεις αυτές ήταν εξίσου σημαντικές. Η σημασία τους εξαρτάτο από την ηλικία της πόρνης καθώς και από την καταγωγή της. Αν ήταν Αγγλίδα, ήταν πιθανότερο να θεωρηθεί θύμα ξένων προαγωγών. Αν ήταν αλλοδαπή, η δική της υπαιτιότητα εξαρτάτο από την ηλικία της.

Αν ήταν νεαρή, πιθανώς επρόκειτο για θύμα απαγωγής. Για τον λόγο αυτό, απεσταλμένοι των οργανώσεων κοινωνικής καθαρότητας, σύχναζαν σε σταθμούς και λιμάνια, όπως εκείνα του Hull, Folkestone και Doves, προκειμένου να διακρίνουν

⁴¹⁵ Rachael Attwood, «Lock Up Your Daughters! Male Activists, “Patriotic Domesticity” and the Fight Against Sex Trafficking in England, 1880-1912», *Gender & History*, 27/3(2015), σ. 618-9.

⁴¹⁶ Αντίστοιχη ανησυχία είχε εκδηλωθεί και νωρίτερα. Το 1878, ο κουακέρος Alfred Dyer και η Josephine Butler μετέβησαν, θορυβημένοι από τις φήμες που επικράτησαν σχετικά με την απασχόληση νεαρών Αγγλίδων σε πορνεία των Βρυξελλών, στο Βέλγιο για να εξετάσουν το ζήτημα. Παρά ορισμένα δημοσιεύματα στις εφημερίδες της εποχής, το θέμα δεν έλαβε μεγάλη έκταση καθώς οι κοπέλες βρίσκονταν οικειοθελώς στην εργασία αυτή. Alan Hunt, *Governing Morals*, ό.π., σ. 159· Louise Jackson, *Child sexual abuse*, ό.π., σ. 15.

⁴¹⁷ Alan Hunt, *Governing Morals*, ό.π., σ. 161.

⁴¹⁸ Στο ίδιο, σ. 178.

⁴¹⁹ Στο ίδιο, σ. 179.

⁴²⁰ Angus McLaren, *Trials of Masculinity*, ό.π., σ. 17.

⁴²¹ Η καταδίκη σε αυτές τις περιπτώσεις πιθανότατα επήλθε σύμφωνα με το άρθρο δύο της Τροπολογίας του Ποινικού Κώδικα του 1885, με βάση την οποία η προαγωγή γυναικών στην πορνεία τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό της Αγγλίας κατέστη έγκλημα. Julia Laite, «Traffickers and Pimps», ό.π., σ. 243.

ανάμεσα στις γυναίκες που μόλις κατέφθαναν πιθανά θύματα⁴²². Εντούτοις, αν ήταν μεγαλύτερη σε ηλικία, η αλλοδαπή πόρνη θεωρείτο υπεύθυνη για την διείσδυση της ανηθικότητας στην αγγλική επικράτεια και για την εξάπλωσή της. Ως εκ τούτου, η εγκληματική της δράση έπρεπε να αναχαιτιστεί και η ίδια να σωφρονιστεί ή να απελαθεί.

Οι ανωτέρω ανησυχίες για τη δράση αλλοδαπών πορνών, διακινητών και προαγωγών ενίσχυσαν τις πολιτικές πιέσεις και οδήγησαν στην ψήφιση του Νόμου περί Ξένων του 1905 (Alien Act), και εν συνεχεία στην τροπολογία του Ποινικού Κώδικα του 1912, στην οποία συναίνεσαν, εκτός από τους κοινωνικούς ηθικιστές, οι φεμινίστριες, η φιλελεύθερη κυβέρνηση⁴²³, καθώς και ο Εβραϊκός Σύνδεσμος για την Προστασία των Κοριτσιών και των Γυναικών (Jewish Association for the Protection for Girls and Women), ο οποίος πρέπει να ήθελε να αποσείσει τις κατηγορίες έναντι των Εβραίων⁴²⁴. Στα επόμενα χρόνια, οι περιπτώσεις εκδίκασης αντίστοιχων υποθέσεων αυξήθηκαν. Το 1913 αριθμούσαν 73 και το 1914 δεκατέσσερις⁴²⁵.

Ωστόσο, παρά τον πανικό που επικράτησε, ο αριθμός των υποθέσεων προαγωγής ήταν κατά πολύ μικρότερος των υποθέσεων για τη διατήρηση πορνείου. Βάσει των στοιχείων αυτών, τα παραδείγματα ήταν μεμονωμένα και εμφανίζονταν σποραδικά, οπότε και δεν μπορεί να πιστοποιηθεί η διενέργεια ενός ευρύτερου εμπορίου λευκής σαρκός⁴²⁶.

3.1. Φιλανθρωπικές πρωτοβουλίες

Οι οργανώσεις, που εστίασαν στο εμπόριο της λευκής σαρκός και στην προαγωγή αθώων γυναικών, συνέχιζαν να ανησυχούν για την εξέλιξη του φαινομένου καθ' όλη την ύστερη βικτωριανή και εδουαρδιανή περίοδο. Για παράδειγμα, ο Εβραϊκός Σύνδεσμος για την Προστασία των Κοριτσιών και των Γυναικών, από την ίδρυσή του το 1885, επιχείρησε να συνδράμει τις νεαρές Εβραίες που μετανάστευαν στην Αγγλία από την Ανατολική Ευρώπη, ώστε να μην αποτελέσουν θύματα προαγωγής. Απεσταλμένοι του Συνδέσμου εντόπιζαν τις κοπέλες από τη στιγμή που κατέφθαναν στο Λονδίνο και τους πρόσφεραν κατάλυμα εντός δύο ξενώνων της οργάνωσης,

⁴²² Paula Bartley, *Prostitution*, ό.π., σ. 171.

⁴²³ Rachael Attwood, «Lock Up Your Daughters», ό.π., σ. 624.

⁴²⁴ Frank Mort, *Dangerous Sexualities*, ό.π., σ. 112.

⁴²⁵ Angus McLaren, *Trials of Masculinity*, ό.π., σ. 18

⁴²⁶ Paula Bartley, *Prostitution*, ό.π., σ. 173

προκειμένου να ελεγχθούν οι κινήσεις και οι συναναστροφές τους⁴²⁷. Της πρωτοβουλίας αυτής προϋπήρχε ένα ίδρυμα για την αναμόρφωση νεαρών Εβραίων γυναικών, πιθανώς πορνών, που ήδη διαβιούσαν στην Αγγλία, και το οποίο είχε συσταθεί στο Shepherd's Bush το 1885 από τον Σύλλογο των Εβραίων Κυριών (Jewish Ladies' Association).

Αντιστοίχως, ο Σωφρονιστικός Σύνδεσμος της Αγγλικανικής Εκκλησίας (Church Penitentiary Association) απευθυνόταν σε νεαρές κοπέλες, πόρνες ή ευάλωτες σε παραστρατήματα, παραπέμποντάς τες σε ιδρύματα που προορίζονταν για τη διάσωσή τους (rescue homes). Λόγου χάριν, το διάστημα 1905-7 ο σύνδεσμος είχε υποδεχθεί 138 κορίτσια, ηλικίας από δέκα έως δεκαέξι ετών. Φαίνεται ότι απευθυνόταν κυρίως σε νεαρές κοπέλες οι οποίες θεωρητικά μπορούσαν ευκολότερα να ελεγχθούν και να αναμορφωθούν⁴²⁸.

Η εισαγωγή στα ιδρύματα αυτά ήταν, καταρχήν, οικειοθελής⁴²⁹ και αφορούσε κοπέλες οι οποίες δεν είχαν άλλες κοινωνικούς σχέσεις να τις συνδράμουν στις πιθανές οικονομικές και λοιπές δυσχέρειες που αντιμετώπιζαν. Επιπλέον, ο τρόπος λειτουργίας των παραπάνω ιδρυμάτων προσιδιάζει στα κριτήρια ένταξης που μετέρχονταν τα περισσότερα αναμορφωτικά ιδρύματα γυναικών, τόσο ως προς το νεανικό ηλικιακό προφίλ των γυναικών που υποδέχονταν, όσο και ως προς τους στόχους τους. Τα περισσότερα ιδρύματα δέχονταν υγιείς κοπέλες, μικρότερες των είκοσι ετών⁴³⁰, οι οποίες έδειχναν ότι επιθυμούσαν πραγματικά να αναμορφωθούν και, συνεπώς δεν κατέφευγαν στα ιδρύματα απλώς για να εξασφαλίσουν στέγη και τροφή⁴³¹.

Βασικός σκοπός της λειτουργίας των ιδρυμάτων για τις ήδη εργαζόμενες ως πόρνες ήταν η ηθική αναμόρφωση της γυναίκας και η σταδιακή επανένταξή της στην κοινωνία, μακριά από την επιρροή ενός φθοροποιού οικογενειακού περιβάλλοντος και των οικονομικών δυσχερειών που την είχαν ωθήσει στην εργασία αυτή. Ως εκ τούτου, και

⁴²⁷ Pamela Cox, *Bad Girls*, ό.π., σ. 68.

⁴²⁸ Pamela Cox, *Bad Girls*, ό.π., σ. 71.

⁴²⁹ Υπήρχαν διάφοροι τρόποι εισαγωγής στα ιδρύματα. Ορισμένες φορές γυναίκες απευθύνονταν σε αυτά αυτοβούλως, ενώ σε άλλες περιπτώσεις, αν και η εισαγωγή τους ήταν, θεωρητικά, οικειοθελής, είχε προηγηθεί η παρότρυνση φιλανθρώπων, επισκεπτών στα αστυνομικά τμήματα όπου κρατούνταν οι πόρνες, καθώς και κληρικών, ιεραποστόλων, χορηγών των ιδρυμάτων, ή και δικαστών, όπως θα δούμε στη συνέχεια. Στις περιπτώσεις αυτές πιθανώς να είχε ασκηθεί κάποιας μορφής ψυχολογική πίεση, που να τις οδήγησε στην απόφαση αυτή. Paula Bartley, *Prostitution*, ό.π., σ. 34.

⁴³⁰ Η Αγγλικανική Εκκλησία προσπάθησε τη δεκαετία του 1880 να ιδρύσει ένα ίδρυμα αποκλειστικά για τις μεγαλύτερες γυναίκες, το οποίο όμως ούτε επεκτάθηκε ούτε ευδοκίμησε.

⁴³¹ Paula Bartley, *Prostitution*, ό.π., σ. 36

καθώς επιτελούσαν παρόμοιους στόχους, τα ανωτέρω ιδρύματα προτάθηκαν ως εναλλακτική των φυλακών και των πτωχοκομείων, αν και η μορφή των ιδρυμάτων δεν ήταν πάντοτε η ίδια μεταξύ τους⁴³².

Ο σωφρονισμός αποτέλεσε κεντρική πολιτική αντιμετώπισης των πορνών από ορισμένα ιδρύματα της Αγγλικανικής και της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας, κατά κύριο λόγο. Κατά την ύστερη βικτωριανή περίοδο, υπήρχαν 53 αντίστοιχα ιδρύματα της Αγγλικανικής Εκκλησίας, και δεκατρία ρωμαιοκαθολικά. Εντός των ιδρυμάτων αυτών προωθείτο η μεταμέλεια της πόρνης, συχνά με τη χρήση τιμωριών για την αντιμετώπιση των παραβατικών συμπεριφορών.

Παράλληλα, υπήρχαν και τα Άσυλα της Μαγδαληνής, που αποτελούσαν και αυτά θρησκευτικά ιδρύματα οι υπεύθυνοι των οποίων διατείνονταν ότι προσέφεραν συγχώρεση για τις αμαρτίες των πορνών, και δεν προήγαν την τιμωρία τους. Απαιτούσαν, όμως, την συχνή προσευχή και την μετάνοια των γυναικών, επιβάλλοντάς τους ένα αντίστοιχο καθημερινό πρόγραμμα⁴³³.

Φαίνεται ότι, παρότι η Αγγλικανική Εκκλησία αναγνώριζε ως αναγκαίο κακό τη σεξουαλική ελευθεριότητα των ανδρών και τη συνεύρεσή τους με πόρνες, δεν ήταν αντιστοίχως επιεικής απέναντι στις γυναίκες που παρέκκλιναν, ιδιαίτερα αν εργάζονταν ως πόρνες για πολύν καιρό, οπότε και συνήθιζαν στην ανηθικότητά τους. Εντούτοις, οι Ευαγγελιστές προώθησαν ένα διαφορετικό είδος ιδρυμάτων, που ήταν πιο μικρά σαν κτήρια προκειμένου να μοιάζουν με αστική οικία, εντός των οποίων οι πόρνες θα αφομοίωναν τις αξίες της οικιακότητας και της οικογενειακής ζωής. Στα ιδρύματα αυτά, οι τρόφιμοι ζούσαν υπό τη φροντίδα αστών γυναικών, που επιδίωκαν να τις καθοδηγήσουν ηθικά και πνευματικά, ως μητέρες⁴³⁴.

Εν γένει, οι έγκλειστες γυναίκες απασχολούνταν σε οικιακές εργασίες εντός των ιδρυμάτων τόσο για να συνδράμουν οικονομικά στη λειτουργία τους, όσο και για να αποκτήσουν τις κατάλληλες οικιακές δεξιότητες, για το μετέπειτα δικό τους σπιτικό αλλά και ώστε να μπορέσουν να εργαστούν ως υπηρέτριες, αποχωρώντας από αυτά⁴³⁵. Η εργασιακή αυτή διέξοδος προκρίθηκε καθώς οι γυναίκες αυτές θα τοποθετούνταν υπό την ηθική επίβλεψη μίας αστικής οικογένειας, αν και ακόμη και όταν

⁴³² Nicola Jo-Anne Smith, *Capitalism's sexual history*, ό.π., σ. 65-6.

⁴³³ Paula Bartley, *Prostitution*, ό.π., σ. 31

⁴³⁴ Στο ίδιο, σ. 25-6.

⁴³⁵ Στο ίδιο, σ. 58.

αποχωρούσαν από τα ιδρύματα, η διαγωγή των πρώην τροφίμων επιτηρείτο. Αν κατόρθωναν να εργαστούν όπου τους είχαν υποδείξει για διάστημα μεγαλύτερο του ενός έτους, το ίδρυμα τους δώριζε μία λίρα ή 21 σελίνια. Ωστόσο, κάθε χρόνο τα χρηματικά δώρα ήταν λιγοστά, οπότε φαίνεται ότι λίγες γυναίκες τηρούσαν τον παραπάνω όρο.

Η εισαγωγή των πορνών στα παραπάνω ιδρύματα γινόταν ποικιλοτρόπως. Κάποιοι διοικητές ιδρυμάτων χρησιμοποιούσαν τις πολιτικές διασυνδέσεις τους, ώστε να πείσουν κάποιους δικαστές και αστυνομικούς να προτείνουν στις καταδικασθείσες πόρνες, αντί φυλάκισης, να εισαχθούν σε κάποιο αναμορφωτικό ίδρυμα για δύο χρόνια. Παραδείγματος χάριν, ορισμένοι δικαστές μετά την ψήφιση του Νόμου περί Δικαστικής Επιτηρήσεως των Αδικημάτων (Probation of Offences Act) του 1897 παραχώρησαν το δικαίωμα της επιλογής σε κάποιες εκδιδόμενες που είχαν καταδικαστεί για άγρευση πελατών⁴³⁶. Οι πόρνες αυτές ίσως ένιωθαν ότι έπρεπε να υπακούσουν στην προτροπή αυτή.

Συγχρόνως, οι Ευαγγελιστές και οι αιρετικοί συνήθως πλησίαζαν ορισμένες πόρνες κατά την εργασία τους, ώστε να τις πείσουν να απευθυνθούν σε κάποιο ίδρυμα. Η προσπάθειά τους αυτή ήταν συχνά ατελέσφορη, οπότε ορισμένοι επιχειρήσαν να απευθυνθούν στις πόρνες κατά τη διάρκεια της μέρας, κατά την οποία επισκέπτονταν τις οικίες τους. Οι εθελόντριες που το επιχειρούσαν θεωρούσαν ότι έπρεπε να είναι ενδεδυμένες όμορφα, με καθαρά γάντια και ωραία καπέλα, με ενδυμασία δηλαδή αντιπροσωπευτική της αρετής τους ώστε να αποδεικνύουν στις πόρνες τα πλεονεκτήματα της ηθικής διαγωγής⁴³⁷, αν και, εν τέλει, μάλλον καταδείκνυαν το οικονομικό χάσμα μεταξύ της εργατικής και της αστικής τάξης.

Στις αρχές του 20ού αιώνα πολλά ιδρύματα παράκμαζαν και λιγότερες γυναίκες εισέρχονταν σε αυτά⁴³⁸. Πολλοί δικαστές διαπίστωσαν ότι οι περισσότερες πόρνες προτιμούσαν να φυλακιστούν, να πληρώσουν πρόστιμο και να επιστρέψουν στην εργασία τους παρά να εισαχθούν σε κάποιο αναμορφωτικό ίδρυμα. Σταδιακά, οι περισσότερες γυναίκες που κατέληγαν στα παραπάνω ιδρύματα ήταν εκείνες των οποίων η σεξουαλική διαγωγή θεωρείτο αποκλίνουσα, δίχως να είναι πόρνες, δηλαδή άγαμες έγκυοι ή άγαμες μητέρες, κοπέλες ελευθεριάζουσας σεξουαλικής

⁴³⁶ Paula Bartley, *Prostitution*, ό.π., σ. 39.

⁴³⁷ Στο ίδιο, σ. 35.

⁴³⁸ Στο ίδιο, σ. 64.

συμπεριφοράς, και σεξουαλικά κακοποιημένες γυναίκες⁴³⁹. Οι λίγες πόρνες που κατέφευγαν σε αυτά ήταν εκείνες που δε μπορούσαν να συνεχίσουν την εργασία τους, λόγω προσωπικών προβλημάτων ή λόγω αδυναμίας εύρεσης πελατών⁴⁴⁰.

Επίσης, τα ιδρύματα αυτά δεν πρέπει να συνέδραμαν ουσιαστικά τις πόρνες ώστε να σταματήσουν να εργάζονται. Η εναλλακτική εργασία που τους πρόσφεραν, αυτή των υπηρετιών, ήταν επισφαλής και χαμηλά αμειβόμενη. Υπόκειντο, συνεπώς, στις δυσχέρειες που εξετάστηκαν στο πρώτο κεφάλαιο, και οι οποίες, σε κάποιες περιπτώσεις, πιθανώς να έστρεφαν τις γυναίκες στην πορνεία εκ νέου. Κάποιες άλλες πόρνες ίσως δεν θέλησαν να εγκαταλείψουν και την προηγούμενη ζωή τους, το σπίτι τους, τα μέσα βιοπορισμού τους και τον κοινωνικό τους περίγυρο, και να παραμείνουν εντός του ιδρύματος για δύο χρόνια. Ο εγκλεισμός τους ίσως τις απομόνωνε περαιτέρω και τους προκαλούσε επιπρόσθετες δυσχέρειες.

Παράλληλα, την ίδια περίοδο, πολλοί κοινωνικοί ηθικιστές ασχολήθηκαν, κατά κύριο λόγο, με άλλα ζητήματα, όπως το εμπόριο λευκής σαρκός. Έτσι και αλλιώς, οι αρχές του κινήματος κοινωνικής καθαρότητας δεν πρέπει να είχαν υιοθετηθεί από όλα τα κοινωνικά στρώματα, ούτε από όλους όσους ανήκαν στη μεσαία και την ανώτερη τάξη, ενώ ακόμη και εντός του παρουσιάστηκαν διαφορετικές θέσεις, καθώς όλα τα μέλη του δεν έδωσαν την ίδια έμφαση στα ζητήματα που το απασχόλησαν, ούτε υπηρέτησαν το κίνημα με τον ίδιο ζήλο. Το γεγονός αυτός συνδέεται με τις διαφορετικές κοινωνικές και δογματικές καταβολές των μελών του. Εντός του κινήματος δραστηριοποιήθηκαν, πέρα από ορισμένες φεμινίστριες και ορισμένους μικροαστούς, προστάτες του δόγματος της ευπρέπειας, κυρίως Ευαγγελιστές και αιρετικοί⁴⁴¹.

Για ορισμένους κοινωνικούς ηθικιστές, το κίνημα επέτρεψε τη δραστηριοποίησή τους με τα κοινά, τόσο για τις φεμινίστριες που δε διέθεταν το δικαίωμα ψήφου, όσο για τους μικροαστούς, και τους αιρετικούς, πολλοί από τους οποίους το είχαν προσφάτως κατακτήσει και επιθυμούσαν να εισέρθουν ενεργητικά στον πολιτικό βίο. Από την άλλη πλευρά, τα κυρίαρχα στρώματα τέθηκαν υπέρ της προστασίας του ιδιωτικού βίου, και της μεγαλύτερης ανεκτικότητας απέναντι σε όσα παραστρατήματα συνέβαιναν

⁴³⁹ Julia Laite, «A Global History of Prostitution», *ό.π.*, σ. 133.

⁴⁴⁰ Της ίδιας, *Common Prostitutes*, *ό.π.*, σ. 35.

⁴⁴¹ Jeffrey Weeks, *Sex, Politics and Society*, *ό.π.*, σ. 103

εντός του, παρότι προωθούσαν την ανάγκη για ηθική και ευπρεπή διαγωγή και για την προάσπιση της κοινωνικής ευταξίας στον δημόσιο χώρο⁴⁴².

Επίσης, το κίνημα κοινωνικής καθαρότητας, δεν πρέπει να συγκινούσε όλους τους αστούς, καθώς κατά την ύστερη βικτωριανή και εδουαρδιανή περίοδο η θρησκευτική ευλάβεια έπαψε να κινητοποιεί πολλούς από αυτούς⁴⁴³, αν και οι αστοί παρέμειναν, εν γένει, περισσότερο θρησκευόμενοι σε σχέση με όσους ανήκαν στα εργατικά στρώματα. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με την έρευνα που είχε διεξάγει η εφημερίδα *Daily News* το διάστημα 1902-1903 στο Λονδίνο, εκείνοι που εκκλησιάζονταν συχνότερα ήταν όσοι διέμεναν σε περιοχές με έντονο μεσοαστικό ή μεγαλοαστικό πρόσημο, πολλοί από τους οποίους ασπάζονταν τον αγγλικανισμό. Συχνά εκκλησιάζονταν και οι αιρετικοί που κατοικούσαν στο βόρειο και βορειοανατολικό Λονδίνο, οι οποίοι ανήκαν τόσο στα αστικά στρώματα όσο και στα ανώτερα στρώματα της εργατικής τάξης⁴⁴⁴.

⁴⁴² Lesley A. Hall, *Sex, Gender and Social Change*, ό.π., σ. 30.

⁴⁴³ Douglas Reid, «Playing and Praying», ό.π., σ. 800-1.

⁴⁴⁴ Hugh McLeod, «Religion» στο Langton, John, και Morris, R. J. (επιμ.), *Atlas of industrializing Britain 1780-1914*, Λονδίνο, Methuen, 1986, σ. 214.

4. Ιστορίες Θυμάτων

Κατά την ύστερη βικτωριανή και εδουαρδιανή εποχή, ο δημόσιος διάλογος γύρω από το φαινόμενο της πορνείας, καθώς και η ενασχόληση των κοινωνικών ηθικιστών και μεταρρυθμιστών με την καταπολέμησή του, περιθωριοποίησε περισσότερο κοινωνικά την πόρνη, ιδιαίτερα από τη στιγμή που η ίδια βρέθηκε υπόδικη.

Συχνά για να συλλάβει η Αστυνομία μία γυναίκα, ύποπτη για πορνεία, δεν χρειαζόταν καν να έχει προηγηθεί η καταγγελία της από κάποιον περαστικό που είχε ενοχλήσει, προσπαθώντας να του προσφέρει τις υπηρεσίες της, ή ακόμη και από κάποιον κάτοικο της περιοχής όπου δραστηριοποιείτο, το ηθικό αίσθημα του οποίου είχε προσβάλει με τη δράση της. Χρειαζόταν απλώς κάποιος αστυνομικός να είχε παρατηρήσει ότι μια συγκεκριμένη γυναίκα σύχναζε σε μια συγκεκριμένη περιοχή, όπου πόρνες άγρευαν πελάτες. Εν συνεχεία, ο αστυνομικός θα μπορούσε να απαγγείλει την κατηγορία της διατάραξης της δημόσιας τάξης και κοινής αιδούς μέσω της πορνείας της στην ύποπτη γυναίκα, συλλαμβάνοντάς την. Για την εκδίκαση της υπόθεσης αυτής, αρκούσε η μαρτυρία του αστυφύλακα που προέβη στη σύλληψη, αν και συχνά καλούνταν και ένας άλλος συνάδελφός του να πιστοποιήσει την ορθότητα της⁴⁴⁵.

Ωστόσο, υπήρχαν και περιπτώσεις κατά τις οποίες αυτές οι κατηγορίες αποδείχθηκαν αναληθείς, γεγονός που δείχνει ότι πολλές γυναίκες, ιδιαίτερα όσες ήταν νεαρές στην ηλικία και κυκλοφορούσαν στον δημόσιο χώρο, κινδύνευαν συνεχώς να κατηγορηθούν ως πόρνες και να στιγματιστούν⁴⁴⁶. Τον κίνδυνο αυτό αντιμετώπιζαν εμφανέστερα οι γυναίκες της εργατικής τάξης, καθώς οι αστοί συχνά έτρεφαν αμφιβολίες για την σεξουαλική συμπεριφορά τους και την εν γένει ευπρέπειά τους, εφόσον θεωρούσαν ότι οι συνθήκες διαβίωσης των πιο φτωχών εξ αυτών προήγαγαν την ανηθικότητα.

Μία ενδεικτική περίπτωση ήταν εκείνη της Elizabeth Cass, το 1887. Η νεαρή Elizabeth, η οποία καταγόταν από τη βόρεια Αγγλία, είχε μετοικήσει λίγους μήνες πριν τη σύλληψή της τον Ιούλιο του 1887 στο Λονδίνο, όπου εργαζόταν ως βοηθός μοδίστρας. Η σύλληψή της από τον αστυνόμο Bowden Endacott διαδραματίστηκε ενόσω η ίδια βρισκόταν στο Regent Street για να αγοράσει ένα ζευγάρι καινούρια γάντια. Ο Endacott την κατηγορήσε ότι, για ένα περίπου μήνα, συνήθιζε να προσεγγίζει άνδρες

⁴⁴⁵ Julia A. Laite, «Taking Nellie Johnson's Fingerprints», *ό.π.*, σ. 99.

⁴⁴⁶ Της ίδιας, *Common Prostitutes*, *ό.π.*, σ. 71.

για να τους προσφέρει τις υπηρεσίες της, ενώ ισχυρίστηκε ότι κάποιος ευυπόληπτος άνδρας, τον οποίο η Elizabeth ενόχλησε, του είχε καταγγείλει τη δράση της.

Η Cass αρνήθηκε τις κατηγορίες αλλά ο Endacott δεν την πίστεψε και προχώρησε στη σύλληψη της⁴⁴⁷, καθώς σε ανάλογες περιστάσεις κατά το παρελθόν, και άλλες πόρνες είχαν αρνηθεί εργασιακή τους ιδιότητα κατά την αστυνομική εξέτασή τους. Η Cass τέθηκε υπό κράτηση μέχρι και την εκδίκαση της υπόθεσης την επόμενη μέρα. Η εργοδότηριά της, Mrs Bowman, όμως πλήρωσε την εγγύηση της και η κοπέλα αφέθηκε ελεύθερη πριν τη δίκη. Κατά την εκδίκαση της υπόθεσης, δεν αποδείχθηκε ότι η Cass εργαζόταν όντως ως πόρνη. Ωστόσο, ο δικαστής, Mr Newton, την επέπληξε για τη διαγωγή της, σημειώνοντας ότι καμία, τίμια και ευπρεπής, κοπέλα δεν έπρεπε να κυκλοφορεί μόνη της στις εννέα το βράδυ.

Παρά τη λήξη της υπόθεσης, η Mrs Bowman, σημαίνουσα αστή και επιχειρηματίας, απηύθυνε έκκληση στο μητροπολιτικό αστυνομικό σώμα και στο Υπουργείο Εσωτερικών (Home Office) να εξετάσουν την περίπτωση εκ νέου, έτσι ώστε να αποκατασταθεί η κοινωνική υπόληψη της Cass⁴⁴⁸. Πολλές εφημερίδες έσπευσαν να αναδείξουν και να καλύψουν το γεγονός, ενώ κάποιοι βουλευτές υποστήριξαν το αίτημά της ενώπιον του Κοινοβουλίου⁴⁴⁹. Ο Αστυνομικός Διευθυντής, Charles Warren, υπό κλίμα πίεσης, έδωσε εντολή να διεξαχθεί εσωτερική έρευνα σχετικά με τα πεπραγμένα του αστυνομικού σώματος. Στην πραγματικότητα, η έρευνα αποσκοπούσε στο να διαπιστωθεί αν ευσταθούσαν οι κατηγορίες για τη διαγωγή της Cass. Ο Endacott ενέμενε στην αρχική του κατάθεση ότι την είχε παρατηρήσει, μαζί με μια άλλη γνωστή πόρνη, να επιχειρεί να αγρεύσει πελάτες. Τις ακολούθησε αλλά σύντομα διέφυγαν της προσοχής του.

Η υπερασπιστική γραμμή του Endacott βασίστηκε στις καταθέσεις μαρτύρων που επιβεβαίωναν την ανηθικότητα της Cass⁴⁵⁰, ακόμη και πριν μετοικήσει στο Λονδίνο, όταν διέμενε στην Βόρεια Αγγλία. Από την άλλη πλευρά, ορισμένοι μάρτυρες κατέθεσαν υπέρ της Cass, επιβεβαιώνοντας τον καλό της χαρακτήρα⁴⁵¹, ενώ κάποιοι

⁴⁴⁷ «The Arrest of Miss Cass», εφ. *The Times*, 13.07.1887, σ. 12.

⁴⁴⁸ «The Case of Miss Cass», εφ. *The Times*, 09.07.1887, σ. 14.

⁴⁴⁹ «London, Wednesday, July 6, 1897», εφ. *The Times*, 06.07.1887, σ. 9· «The Arrest of Miss Cass: House of Commons, Tuesday, July 5. Division. », εφ. *The Times*, 07.07.1887, σ. 3.

⁴⁵⁰ «The Arrest of Miss Cass», εφ. *The Times*, 23.07.1887, σ. 10.

⁴⁵¹ «The Arrest of Miss Cass», εφ. *The Times*, 22.07.1887, σ. 5· «The Case of Miss Cass», εφ. *The Times*, 17.08.1887, σ. 3· «Central Criminal Court, Oct. 31», εφ. *The Times*, 01.11.1887, σ. 13.

στράφηκαν και κατά του Endacott⁴⁵², υποστηρίζοντας ότι και ο ίδιος δεν είχε άμεμπτη διαγωγή, καθώς πριν από καιρό είχε συνάψει ερωτικό δεσμό με μια κοπέλα στο Staverton. Τελικά, το δικαστήριο έκρινε ότι η Cass ήταν μια ευπρεπής νεαρή κοπέλα και ο αστυφύλακας κατηγορήθηκε για ψευδορκία από το Κεντρικό Ποινικό Δικαστήριο (Central Criminal Court). Αθώωθηκε, όμως, καθώς δεν ήταν δυνατόν να αποδειχτεί ότι είχε δολίως κατηγορήσει την Cass ως πόρνη, και ότι δεν είχε ενεργήσει με βάση λανθασμένες αποδείξεις και στοιχεία⁴⁵³, επιτελώντας όμως το αστυνομικό του καθήκον⁴⁵⁴.

Παρόμοια ήταν και η περίπτωση της δεκαεπτάχρονης⁴⁵⁵ Alice Millard το 1891, που διαδραματίστηκε στο Aldershot, πόλη στην οποία υπήρχε στρατώνας⁴⁵⁶. Το βράδυ της Δευτέρας, στις 15 Ιουνίου, η μητέρα της Alice, συνελήφθη με την κατηγορία της διατάραξης της κοινής ησυχίας, όντας μεθυσμένη. Η Alice, η οποία αντιλήφθηκε το γεγονός αυτό, ακολούθησε τον αστυφύλακα και την μητέρα της μέχρι το αστυνομικό τμήμα, παρακαλώντας τον να την αφήσει ελεύθερη. Όταν ο αστυφύλακας Bradbury της ζήτησε να φύγει, εκείνη αντιστάθηκε. Τότε ο Bradbury την κατηγόρησε ως απείθαρχη πόρνη (disorderly prostitute)⁴⁵⁷, υποστηρίζοντας ότι είχε αντιληφθεί την αντίστοιχη δράση της στο παρελθόν.

Η κοπέλα αρνήθηκε την κατηγορία και τότε ο αστυφύλακας τη συνέλαβε οδηγώντας την ενώπιον του Αστυνομικού Διευθυντή Brinson, όπου επανέλαβε τις κατηγορίες, τις οποίες επιβεβαίωσε και ο αρχιφύλακας Cottle⁴⁵⁸. Η Alice κρατήθηκε στο αστυνομικό τμήμα μέχρι και την Τετάρτη οπότε εκδικάστηκε η υπόθεσή της, διάστημα που υπερέβαινε τις 24 ώρες τις οποίες όριζε ο νόμος ως τον ανώτατο χρόνο κράτησης⁴⁵⁹.

⁴⁵² «The Arrest of Miss Cass», εφ. *The Times*, 26.07.1887, σ. 11.

⁴⁵³ «London, Wednesday, November 2, 1887», εφ. *The Times*, 02.11.1887, σ. 9.

⁴⁵⁴ Julia Laite, *Common Prostitutes*, ό.π., σ. 70-1.

⁴⁵⁵ «The Case of Alice Millard», εφ. *London Daily News*, 21.7.1891, σ. 6.

⁴⁵⁶ «Public Opinion», εφ. *Evening News*, 1.7.1891, σ. 4

⁴⁵⁷ Μέχρι και τις αρχές του 20ού αιώνα, πολλές συλληφθείσες πόρνες καταγράφονταν ως μεθυσμένες και απείθαρχες (drunk and disorderly prostitutes), παρά το γεγονός ότι αυτός ο χαρακτηρισμός δεν αφορούσε ένα θεσμοθετημένο νομικό αδίκημα και το γεγονός ότι η πορνεία από μόνη της δεν κατέστη ποτέ καθαυτή παράνομη. Στην περίπτωση αυτή, ο χαρακτηρισμός «απείθαρχη πόρνη» πρέπει να αφορά την κατηγορία της διατάραξης της δημόσιας τάξης και της κοινής αιδούς που αποδιδόταν στις εκδιδόμενες γυναίκες, όταν εκείνες προσπαθούσαν να αγρεύσουν πελάτες ή, ορισμένες φορές, ακόμη και όταν απλώς ήταν ορατές στο δημόσιο χώρο. Φαίνεται λοιπόν ότι ο αστυνομικός και νομικός έλεγχος του φαινομένου για πολύν καιρό δεν ακολούθησε μία συγκεκριμένη πολιτική, γεγονός που δημιουργεί ασάφειες στην ιστορική εξέταση της πορνείας. Julia Laite, «A Global History of Prostitution», ό.π., σ. 130· Lesley A Hall, *Sex, Gender and Social Change*, ό.π., σ. 5.

⁴⁵⁸ «The Millard Case», εφ. *Evening News*, 6.8.1891, σ. 2.

⁴⁵⁹ «Notes and Comments», εφ. *Evening News*, 23.7.1891, σ. 2.

Παράλληλα, η Alice ενέμενε στην αθωότητά της. Κατά την εκδίκαση της υπόθεσής της, η κοπέλα και πάλι αρνήθηκε ότι είχε εργαστεί ως πόρνη και δέχθηκε να εξεταστεί ιατρικώς, προκειμένου να επαληθευθεί η αθωότητά της. Ο ιατρός Dr. Gibeon επιβεβαίωσε τα λεγόμενα της. Η Alice δεν θα μπορούσε να έχει εργαστεί ως πόρνη, εφόσον σύμφωνα με την ιατρική εξέταση δεν είχε ποτέ καμία σεξουαλική επαφή.

Το περιστατικό καταδίκασαν πολλές εφημερίδες, και η υπόθεση έτυχε ευρύτατης δημοσιογραφικής κάλυψης. Παράλληλα, η εφημερίδα *Evening News* διενήργησε συντονισμένη εκστρατεία για τη συγκέντρωση χρημάτων, ώστε η Alice να μπορέσει να μηνύσει τους δύο ανωτέρω αστυνομικούς για ψευδορκία, ίσως και για σκευωρία, αν μπορούσε να αποδειχθεί η τελευταία κατηγορία. Συνολικά συγκεντρώθηκαν 35 λίρες⁴⁶⁰, από τις οποίες τις είκοσι είχε καταβάλει η εφημερίδα. Η δημόσια κινητοποίηση, όμως, υπέρ της Millard, ώθησε και το Υπουργείο Εσωτερικών να παρέμβει, με την πρόταση τα δικαστικά έξοδα να καλυφθούν με δημόσια δαπάνη, οπότε και η υπόθεση παραπέμφθηκε από το Πταισματοδικείο (Police Court) του Aldershot στο δικαστήριο της κομητείας (Assize) του Winchester⁴⁶¹.

Κατά τη δικαστική διαμάχη που προέκυψε, οι μάρτυρες που είχαν κληθεί προς υπεράσπιση των αστυνομικών υποστήριξαν ότι η διαγωγή της Alice δεν ήταν ευπρεπής. Ο πρώην σπιτονοικοκύρης των Millards, κατέθεσε ότι από το δώμα που τους είχε εκμισθώσει, είχε παρατηρήσει κάποιους στρατιώτες να φεύγουν αργά τη νύκτα⁴⁶². Ορισμένοι υποστήριξαν ότι την είχαν δει σε κακόφημες παμπ, τις οποίες συνήθιζαν να επισκέπτονται στρατιώτες, όπως η Aldershot Arms⁴⁶³. Ο αστυφύλακας Mearns την είχε δει και κοντά στο Eagle Terrace⁴⁶⁴, στην Frederick Street, όπου συνήθιζαν να συχνάζουν πόρνες, ενώ και κάποιος άλλος την είχε παρατηρήσει στην περιοχή Arche's, όπου διέμεναν πολλές πόρνες. Επιπλέον, ορισμένοι αυτόπτες μάρτυρες την κατηγορήσαν ότι κατά τη σύλληψή της είχε επιδειξει βία συμπεριφορά απέναντι στον αστυνομικό και ότι είχε βωμολογήσει, αν και ο Brinson απέρριπτε την τελευταία κατηγορία⁴⁶⁵. Αρκούσε, όμως, να έχει αντισταθεί στη σύλληψη της για να της αποδοθεί

⁴⁶⁰ «The Millard Fund », εφ. *Evening News*, 7.7.1891, σ. 4.

⁴⁶¹ «Alice Millard Case», εφ. *Evening News*, 4.7.1891, σ. 2· «The Case of Alice Millard », εφ. *London Daily News*, 10.7.1891, σ. 3.

⁴⁶² «The Case of Alice Millard », εφ. *London Daily News*, 5.8.1891, σ. 3· «The Assizes », εφ. *The Times*, 5.8.1891, σ. 7

⁴⁶³ «The Millard Case», εφ. *Evening News*, 4.8.1891, σ. 3.

⁴⁶⁴ «The Case of Alice Millard », εφ. *The Times*, 22.7.1891, σ. 5.

⁴⁶⁵ «The Case of Alice Millard », εφ. *London Daily News*, 6.8.1891, σ. 6.

η κατηγορία της ανάρμοστης συμπεριφοράς και της διατάραξης της δημόσιας ειρήνης, σύμφωνα με το Νόμο περί Περιπλανήσεως και Αλητείας (Vagrancy Act) του 1824⁴⁶⁶.

Αντιθέτως, οι μάρτυρες υπέρ της Alice, πιστοποιούσαν τον ευπρεπή και εργατικό της χαρακτήρα. Ανάμεσα τους συγκαταλέγονταν και οι προηγούμενες εργοδότης της, γυναίκες στα σπίτια των οποίων η Alice είχε εργαστεί ως υπηρέτρια. Συγχρόνως, η κόρη των ιδιοκτητών της παμπ, Hussar, υποστήριξε ότι Alice ήταν φίλη της, και ότι βρέθηκε στην παμπ τους μόνον για να την επισκεφθεί⁴⁶⁷. Η ίδια η Alice αρνήθηκε ότι είχε συναναστραφεί με στρατιώτες. Ο μόνος στρατιώτης που γνώριζε ήταν ο αρραβωνιαστικός της, ο οποίος υπηρετούσε σε άλλη πόλη⁴⁶⁸. Αρνήθηκε, επίσης, ότι η μητέρα της ήταν αλκοολική και ότι κάποιιοι γείτονες τις είχαν επιπλήξει για τη διαγωγή τους.

Εν τέλει, το δικαστήριο αποφάνθηκε ότι ο αστυφύλακας Bradbury και ο αρχιφύλακας Cottle δεν ήταν ένοχοι για ψευδορκία, ενώ απορρίφθηκε και η κατηγορία της σκευωρίας⁴⁶⁹. Οι αστυφύλακες ενήργησαν βάσει των δεδομένων που διέθεταν τη στιγμή της σύλληψης, θα έπρεπε όμως να είχαν διερευνήσει περαιτέρω τις κατηγορίες ενόσω κρατείτο η Alice στο αστυνομικό τμήμα⁴⁷⁰.

Φαινομενικά η Millard θα μπορούσε να είναι μια πόρνη. Στο Aldershot υπήρχαν διαθέσιμοι πελάτες ανάμεσα στους στρατιώτες. Η ίδια ανήκε σε μια ενδεή οικογένεια, την οποία αποτελούσαν η μητέρα της και οι τέσσερις αδερφοί της⁴⁷¹, ενώ ο πατέρας της που ήταν στρατιώτης είχε πεθάνει στο Λίβερπουλ, όπου διέμεναν, πριν να μετοικήσουν στο Aldershot. Στο παρελθόν είχε εργαστεί ως υπηρέτρια. Παραιτήθηκε, όμως, καθώς οι αποδοχές ήταν χαμηλές⁴⁷². Εν συνεχεία, εργαζόταν ως πλύστρα, συνδράμοντας τη μητέρα της στην κοινή τους εργασία. Συχνά μετακόμιζαν λόγω οικονομικών δυσχερειών, ενώ είχαν κατηγορηθεί από τον πρώην σπιτονοικοκύρη τους κύριο May ότι επικρατούσε ακαταστασία στην οικία τους. Αυτή η τελευταία κατηγορία συνδέεται με τη φράση «άτακτη οικία (disorderly house)», που υπό την έννοια του

⁴⁶⁶ Laite, Julia A., «Taking Nellie Johnson's Fingerprints: Prostitutes and Legal Identity in Early Twentieth-Century London», *History Workshop Journal*, 65/1 (Ανοιξη 2008), σ. 101

⁴⁶⁷ «The Case of Alice Millard », εφ. *London Daily News*, 22.7.1891, σ. 3.

⁴⁶⁸ «The Assizes », εφ. *The Times*, 4.8.1891, σ. 5.

⁴⁶⁹ «London Thursday, July 23», εφ. *London Daily News*, 23.7.1891, σ. 4· «The Case of Alice Millard », εφ. *The Times*, 23.7.1891, σ. 7.

⁴⁷⁰ «London, Thursday, August 6», εφ. *London Daily News*, 6.8.1891, σ. 4· «The Assizes », εφ. *The Times*, 6.8.1891, σ. 8.

⁴⁷¹ «An Appeal to The Public», εφ. *Evening News*, 2.7.1891, σ. 2.

⁴⁷² «The Case of Alice Millard », εφ. *London Daily News*, 4.8.1891, σ. 3.

«οίκου ανοχής»⁴⁷³, δήλωνε το πορνείο πριν την αναθεώρηση του όρου μέσω της εκδίκασης των αντίστοιχων υποθέσεων που ενέπιπταν στην Τροπολογία του Ποινικού Κώδικα του 1885. Ωστόσο, η εναλλακτική χρήση των παραπάνω όρων πρέπει να διατηρήθηκε στην κοινή αντίληψη για κάποια χρόνια.

Φαίνεται, λοιπόν, ότι σε πολλές αντίστοιχες περιπτώσεις οι χαμηλές αποδοχές και η γενικότερη ένδεια, η απώλεια ενός γονέα και η επακόλουθη μείωση του οικογενειακού εισοδήματος, καθώς και η νεαρή ηλικία, ταίριαζαν στην στερεοτυπική εικόνα της πόρνης, που πολλές φορές είχε εξαναγκαστεί να εκδίδεται λόγω των δυσχερών συνθηκών και αρνητικών συγκυριών της ζωής της. Η κατηγορία μπόρεσε να καταρριφθεί επειδή σύμφωνα με τις ιατρικές γνωματεύσεις, η Alice δεν είχε ποτέ σεξουαλικές επαφές.

Η σεξουαλική της απειρία ήταν εκείνη που εξασφάλισε την αθώωσή της. Αν η Alice ήταν σεξουαλικά έμπειρη, το γεγονός αυτό θα προβλημάτιζε τους αστούς υποστηριχτές της σχετικά με την ηθικότητά της. Από τη στιγμή, όμως, που η αγνότητά της είχε επαληθευθεί, η διαγωγή της δε θα μπορούσε να είναι τόσο σκανδαλώδης ώστε να έχει πληγεί ανεπανόρθωτα η υπόληψη και τιμή της. Έμενε απλώς να αποδειχθεί ότι ακόμη και η συμπεριφορά της δεν ήταν τόσο απρεπής, έτσι ώστε να θεωρηθεί πιθανή πόρνη.

Ως εκ τούτου, πρέπει τα δεδομένα της υπόθεσης να διευκόλυναν την κατάθεση μαρτύρων υπέρ της και να απέτρεψαν την κοινωνική της περιθωριοποίηση, που συνόδευε μια καταδικαστική απόφαση. Ωστόσο, η κοινωνική περιθωριοποίηση δεν επέρχονταν σε όλες τις περιπτώσεις μόνο έπειτα από την καταδίκη. Ορισμένες φορές, μόνο η διαδικασία της σύλληψης και της μεταφοράς της γυναίκας στο αστυνομικό τμήμα, καθώς και η δημοσιοποίηση του ονόματός της στις εφημερίδες της εποχής με την κατηγορία της πορνείας πιθανότατα είχαν ως συνέπεια και τον εξοβελισμό της από το κοινωνικό περιβάλλον της γειτονιάς. Οι επιμέρους συνιστώσες της καθεμίας υπόθεσης, λόγω χάριν η συχνότητα των ανήθικων πράξεων⁴⁷⁴, καθώς και η ιδιαίτερη μορφή του κοινωνικού περιβάλλοντος στο οποίο ανήκε η συλληφθείσα γυναίκα, όπως ήταν η κοινωνική φυσιογνωμία των ανθρώπων που το απάρτιζαν καθώς και η

⁴⁷³ Ο όρος «άτακτη οικία» (disorderly house) συνδέει την ακαταστασία και τη βρωμιά που υφίστανται σε ένα σπίτι με την ανηθικότητα των ενοίκων του, και ιδίως με την ανήθικη σεξουαλική τους συμπεριφορά. Η σύνδεση αυτή είχε επικρατήσει κατά την ύστερη βικτωριανή περίοδο. Lesley A Hall, *Sex, Gender and Social Change*, ό.π., σ. 130.

⁴⁷⁴ Στο ίδιο, σ. 16.

ανεκτικότητά τους, πρέπει να επηρέαζαν και τον τρόπο με τον οποίο εκείνη θα αντιμετωπιζόταν στη συνέχεια.

Οι συζητήσεις που πραγματοποιούνταν στα κατώφλια των σπιτιών⁴⁷⁵, στις γωνίες των δρόμων και κατά τις κοινωνικές συναναστροφές στις παμπ ή αλλού, με άλλα λόγια τα δίκτυα επικοινωνίας που είχαν αναπτυχθεί ευνόησαν οπωσδήποτε την ταχύτατη διάδοση του γεγονότος της σύλληψής της και των κατηγοριών που της αποδίδονταν. Άλλωστε, κατά την ύστερη βικτωριανή και εδουαρδιανή εποχή, ο μέχρι τότε έντονος ρυθμός του εξαστισμού είχε επιβραδυνθεί και πολλές γειτονίες είχαν αποκτήσει μία πιο σταθερή πληθυσμιακή και κοινωνική δομή, με λίγους νέους κατοίκους να μετοικούν εντός και εκτός τους⁴⁷⁶.

Κατά συνέπεια, από τη στιγμή που γινόταν γνωστό ή διαδιδόταν ότι μια γυναίκα εκδιδόταν και η ίδια συλλαμβανόταν, η γυναίκα που τελικά καταδικαζόταν ως πόρνη, έφερε πάντοτε τη μομφή αυτή, εφόσον είχε επισήμως καταγραφεί ως τέτοια στους αστυνομικούς καταλόγους μετά τη σύλληψη και καταδίκη της. Πιθανώς, πλέον έπαυε να υφίσταται η ανοχή απέναντι στην εργασία της, την οποία το κοινωνικό της περιβάλλον μπορούσε να αγνοήσει εφόσον εκείνη παρέμενε μυστική και εφόσον η γυναίκα εντασσόταν στους κοινωνικούς μηχανισμούς της γειτονιάς της, ακόμη και αν αποτελούσε κοινό μυστικό⁴⁷⁷.

Το γεγονός αυτό επηρέαζε και μια ενδεχόμενη επόμενη σύλληψή της, όταν δεν θα μπορούσε να βοηθηθεί από τις καταθέσεις οικείων της προσώπων υπέρ του καλού της χαρακτήρα, ακόμη και αν κάποιος δέχονταν να καταθέσουν υπέρ της, πράγμα αμφίβολο τη στιγμή που πιθανώς θα λαιδορείτο και η δική τους κοινωνική υπόληψη. Την περίοδο αυτή πολλοί κοινωνικοί ηθικιστές και μεταρρυθμιστές ανησυχούσαν για τον εκμαυλισμό που θα μπορούσαν να ασκήσουν οι γυναίκες αυτές στην ευπρεπή σύζυγο ενός εργάτη, η οποία διέμενε κοντά τους και με τις οποίες ίσως χρησιμοποιούσε την ίδια σκάλα για να φθάσει στο διαμέρισμά της⁴⁷⁸. Φαίνεται ότι οι κοινωνικές συναναστροφές με μια πόρνη καθιστούσαν ύποπτη για ανήθικη συμπεριφορά και την άλλη γυναίκα.

⁴⁷⁵ Sue Bruley, *Women in Britain*, ό.π., σ. 7.

⁴⁷⁶ Hera Cook, *The Long Sexual Revolution*, ό.π., σ. 105.

⁴⁷⁷ Anna Clark, «Twilight Moments», ό.π., σ. 151.

⁴⁷⁸ R. J Morris, «Structure», ό.π., σ. 409.

Πολλοί, λοιπόν, θα προσπαθούσαν να αποφύγουν την κακή φήμη που επέφεραν αντίστοιχες συναναστροφές, καθώς θα μπορούσε να επηρεαστεί ο κοινωνικός βίος των ίδιων και της οικογένειάς τους. Σε ορισμένες περιπτώσεις, πιθανώς θα διαρρηγνύονταν οι δεσμοί με τον γειτονικό περίγυρο, θα μειώνονταν οι δυνατότητες να βρει ένα άτομο εργασία⁴⁷⁹, θα διαλύονταν οι ερωτικοί δεσμοί, θα επέρχονταν συζυγικές ρήξεις και θα αποξενώνονταν οι συγγενείς⁴⁸⁰. Πρόκειται για συνέπειες που πρέπει να βίωναν και οι ίδιες οι πόρνες.

Διαφορετικά, οι γείτονες πιθανώς να κατέθεταν μόνο στην περίπτωση που η πόρνη είχε αλλάξει την εξωτερική της εμφάνιση και το όνομά της, οπότε και οι αστυνομικές αρχές αδυνατούσαν να την αναγνωρίσουν ως προς τον πρωτότερο βίο και την εργασία της⁴⁸¹. Στις περιπτώσεις αυτές, πρέπει να αδυνατούσαν να κατηγορήσουν τους μάρτυρες υπεράσπισης για συγχρωτισμό με πόρνες, εφόσον η εργασία της δεν είχε επιβεβαιωθεί.

Εν τέλει, φαίνεται ότι η κοινωνική περιθωριοποίηση των πορνών ήταν απόρροια της διαδικασίας που σημειώθηκε στα τέλη του 19ου αιώνα, κατά την οποία έπαψε να υφίσταται η ανάγκη να ασκηθεί αστυνομικός έλεγχος στο σύνολο της εργατικής τάξης. Πλέον, επιδιωκόταν να ελεγχθούν ποινικά ορισμένες ομάδες, οι οποίες παρουσίαζαν παρεκκλίνουσα, και πιθανώς παραβατική συμπεριφορά⁴⁸². Επρόκειτο για μια διαδικασία περιθωριοποίησης, κυρίως των φτωχών μελών της εργατικής τάξης, των οποίων οι συνθήκες ζωής θα μπορούσαν φαινομενικά να γεννήσουν την ανηθικότητα⁴⁸³, ή ακόμη και εκείνων των μελών που επέλεγαν να μην υιοθετούν το δόγμα της ευπρέπειας.

⁴⁷⁹ Ιδιαίτερα αν εργοδότες ήταν ευπρεπείς αστοί, αν και δεν πρέπει να υπερτιμάται το ενδιαφέρον των ανώτερων στρωμάτων για τη διαγωγή των εργατών τους, αν η εργασία των τελευταίων εξασφαλιζόταν δίχως προβλήματα. Weeks, Jeffrey, *Sex, Politics and Society*, ό.π., σ. 41.

⁴⁸⁰ Shani D'Cruze, «The Family», ό.π., σ. 261.

⁴⁸¹ Julia A. Laite, «Taking Nellie Johnson's Fingerprints», ό.π., σ. 105.

⁴⁸² Barry Doyle, «The Changing Functions of Urban Government: Councillors, Officials and Pressure Groups» στο Dauntton, Martin (επιμ.) *The Cambridge Urban History of Britain*, τομ.2, Κέμπριτζ, Cambridge University Press, 2001, σ. 290.

⁴⁸³ Κατά τη δεκαετία του 1890 δημοσιεύτηκε μια σειρά μελετών και άρθρων που εξέταζαν το ζήτημα της ανηθικότητας της εργατικής τάξης. Για παράδειγμα, το 1883, εκδόθηκε το βιβλίο *Η Πικρή Κραυγή των Απόκληρων του Λονδίνου* (*The Bitter Cry of Outcast London*) του Andrew Mearns, στο οποίο ο συγγραφέας υποστήριζε ότι η ανηθικότητα γεννάται λόγω των κακών συνθηκών διαβίωσης των κατώτερων στρωμάτων και μπορούσε να επεκταθεί από τους ενδεείς, στους τίμιους εργάτες και, εν τέλει, στους ευπρεπείς. Παράλληλα, τα κυρίαρχα στρώματα θεωρούσαν ότι, εκτός των δυσχερών συνθηκών διαβίωσης, η κακή ανατροφή που πρόσφεραν οι φτωχές οικογένειες στα τέκνα τους ήταν εκείνη που επέφερε την ανηθικότητα, ενώ ορισμένοι γονείς μπορεί να ωθούσαν οι ίδιοι τα παιδιά τους να παραστρατήσουν σεξουαλικά και ηθικά προκειμένου να έχουν χρηματικά οφέλη. Frank Mort, *Dangerous Sexualities*, ό.π., σ. 83· Louise Jackson, *Child sexual abuse*, ό.π., σ.134.

Περιστατικά παρόμοια με τις υποθέσεις της Elizabeth Cass και της Alice Millard συνέχισαν να εμφανίζονται. Το 1906 εφημερίδες, όπως η *The Vigilance Record*, προέβαλαν το θέμα της άδικης σύλληψης της Madame Eva D'Angely από τον αστυφύλακα Page με την κατηγορία της άγρευσης πελατών με αποτέλεσμα τη διατάραξη της δημόσιας τάξης και της κοινής αιδούς στις έντεκα και μισή το βράδυ της δωδεκάτης Απριλίου, στη διασταύρωση των δρόμων Conduit Street και Regent Street στο West End του Λονδίνου⁴⁸⁴.

Παρά ταύτα, φαίνεται ότι η στοχοποίηση παρεκκλιουσών συμπεριφορών δε συνεπαγόταν πάντοτε και την ποινική καταδίκη τους, ακόμη και όταν οι αντικείμενά της ήταν οι πόρνες. Στις αρχές του 20ού αιώνα, κάποιοι δικαστές στο Λονδίνο αρνούσαν να εκδικάσουν τις κατηγορίες για άγρευση πελατών και πρόκληση δημόσιας όχλησης, αν δεν συνοδεύονταν από την προσωπική καταγγελία του ανδρός, που η πόρνη είχε επιχειρήσει να αγρεύσει, ακόμη και αν είχε προηγηθεί η σύλληψή της⁴⁸⁵. Ίσως στις περιπτώσεις αυτές η κοινωνία εξακολουθούσε να τηρεί μια ανεκτική στάση απέναντι στα άτομα που κατηγορήθηκαν.

⁴⁸⁴ Paula Bartley, *Prostitution*, ό.π., σ. 164

⁴⁸⁵ Στο ίδιο, σ. 165.

Συμπεράσματα

Στην ύστερη βικτωριανή και την εδουαρδιανή Αγγλία η εμπειρία της πορνείας δεν ήταν πάντοτε κοινή για όλες της γυναίκες που εργάστηκαν σε αυτήν. Παρά το γεγονός, ότι κάποιες πόρνες αντιμετώπιζαν παρεμφερείς οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες στη ζωή τους που πιθανώς τις ώθησαν στην εργασία αυτή, οι εμπειρίες τους αλλάζουν ανάλογα με τα επιμέρους δεδομένα του αστικού χώρου στον οποίον δραστηριοποιήθηκαν, καθώς και της συγκεκριμένης περιοχής στην οποία άγρευαν πελάτες ή σε πορνείο της οποίας εργάστηκαν, με τους πελάτες που εξυπηρέτησαν, με τις ιδιαίτερες οικογενειακές συνθήκες που βίωσαν, με τις κοινωνικές σχέσεις που σχημάτισαν, με τις υπηρεσίες που προσέφεραν, τις αμοιβές που έλαβαν, τη λιγότερο ή περισσότερο σταθερή ή περιστασιακή φύση της εργασίας τους, τη διάρκειά της στον χρόνο, καθώς και την ιδιοσυγκρασία τους. Συνεπώς, το φαινόμενο της πορνείας είναι πολυσχιδές. Στα πλαίσιά του, δεν υπάρχουν ούτε ένα αποκλειστικό μοτίβο εργασίας ούτε πανομοιότυπα βιώματα, παρά κοινές τάσεις και επιμέρους εκδοχές της πορνείας, οι οποίες επηρεάζονται από το νομικό πλαίσιο που εφαρμόζεται, καθώς και από την κρατική και κοινωνική αντιμετώπιση.

Οι περισσότερες πόρνες όμως φαίνεται ότι προέρχονταν από την εργατική τάξη, τόσο γιατί πολλά μέλη της αντιμετώπιζαν δυσχερείς οικονομικές συνθήκες που τα οδηγούσαν σε συγκεκριμένες εργασιακές πρακτικές εξ ανάγκης, αλλά και επειδή η ανομοιογένεια της εργατικής τάξης επέτρεπε μεγαλύτερη ανοχή απέναντι σε σεξουαλικά αποκλίνουσες από το κυρίαρχο αστικό πρότυπο συμπεριφορές. Ακόμη όμως και εντός της τάξης αυτής, ο αριθμός των πορνών πρέπει να ήταν περιορισμένος σε σχέση με το εύρος του πληθυσμού των μελών της.

Όπως είδαμε και στο πρώτο κεφάλαιο, στα μέσα του 19ου αιώνα, σύμφωνα με τα αστυνομικά δεδομένα, ο αριθμός των εκδιδόμενων γυναικών που εργάζονταν στο Λονδίνο υπολογίζονταν στις 7.000 γυναίκες και σε όλη την αγγλική επικράτεια στις 30.000. Στα τέλη του 19ου και τις αρχές του 20ου αιώνα, οι πόρνες στην πρωτεύουσα ανέρχονταν στις 8.000 με 10.000. Από την πλευρά της η εργατική τάξη ανερχόταν στο 70 με 85 τοις εκατό του λονδρέζικου πληθυσμού, που αριθμούσε τέσσερα εκατομμύρια το 1900 και επτά το 1911.

Φαίνεται λοιπόν ότι ένας σχετικά περιορισμένος αριθμός γυναικών κατέφευγε στην πορνεία, αν και ο πραγματικός αριθμός των πορνών πρέπει να διέφερε από τα ανωτέρω

αριθμητικά δεδομένα που προέρχονται από αστυνομικές πηγές. Αν ο υπολογισμός βασιζόταν στις καταγραφές των συλλήψεων, ίσως προσμετρούνταν οι γυναίκες που είχαν οδηγηθεί στο αστυνομικό τμήμα ως ύποπτες για πορνεία, χωρίς να εξακριβωθεί αν πράγματι εργάζονταν ως πόρνες. Επίσης, δεν συλλαμβάνονταν όλες οι πόρνες. Κάποιες πρέπει να κατόρθωσαν να διαφύγουν τον αστυνομικό έλεγχο, ενώ άλλες ίσως συλλαμβάνονταν περισσότερες φορές το ίδιο έτος, αν και, στην τελευταία περίπτωση, ορισμένες γυναίκες μπορεί να χρησιμοποιούσαν και ψευδώνυμα και να είχαν τροποποιήσει την εμφάνισή τους, ώστε να δυσχεραίνεται η σύνδεσή τους με καταγεγραμμένες πόρνες, οπότε και να καταγράφονται υπό διαφορετική ταυτότητα.

Άλλοτε τα αστυνομικά δεδομένα ίσως βασιζόνταν στις υποθέσεις που είχαν εκδικαστεί, χωρίς να συνυπολογίζεται αν είχαν καταλήξει σε καταδίκη και άλλοτε ακόμη και σε περιπτώσεις όπου είχε επέλθει η καταδίκη και η φυλάκιση. Αν βασιζόνταν αποκλειστικά στις περιπτώσεις φυλάκισης, τότε οι καταγραφές αφορούν έναν μικρότερο αριθμό γυναικών, καθώς πολλές πόρνες προτιμούσαν να πληρώσουν πρόστιμο. Αυτές εν τέλει που φυλακίζονταν ήταν οι φτωχότερες. Συγχρόνως, κάποιες πόρνες έπαυαν να εργάζονται μετά από κάποια χρόνια, οπότε οι πόρνες που καταγράφονταν δεν ήταν οι ίδιες κάθε φορά.

Παράλληλα, όπως υποστηρίζει και η Julie Laite, από τις αρχές του 20ού αιώνα η ποινή του προστίμου καθίστατο συχνότερη από τη φυλάκιση⁴⁸⁶. Φαίνεται ότι κάποιες πόρνες προσπαθούσαν να αποφύγουν είτε τον κοινωνικό εξοστρακισμό, και την διάρρηξη ορισμένων κοινωνικών σχέσεών τους λόγω της απουσίας τους, είτε την αναγκαστική παραίτησή τους από την εργασία τους το διάστημα που θα ήταν φυλακισμένες και τη επακόλουθη απώλεια κάποιων πελατών τους. Φαίνεται όμως ότι περισσότερες πόρνες διέθεταν τα απαραίτητα χρήματα για να πληρώσουν πρόστιμο. Αυτές πιθανότατα είχαν αφιερωθεί στην εργασία τους και δεν επιδίδονταν σε αυτήν περιστασιακά. Είχαν συνεπώς συχνότερους και περισσότερους πελάτες, οπότε και περισσότερα έσοδα.

Η εξισορρόπηση ενός απαιτητικού ωραρίου σε κάποια άλλη εργασία παράλληλα με την πορνεία πιθανώς να περιορίσει τα έσοδα που μια γυναίκα θα μπορούσε να αποκομίσει από τη δεύτερη. Το 1906 μια γυναίκα επιθεωρήτρια σε εργοστάσιο αναφέρει ότι πολλές κοπέλες εργάζονταν εξουθενωτικά και για πολλές ώρες. Παραδείγματος χάριν, μία εργάτρια μπορούσε να εργάζεται από τις έξι το πρωί μέχρι

⁴⁸⁶ Julia Laite, *Common Prostitutes*, ό.π., σ. 73.

και τις έντεκα το βράδυ⁴⁸⁷. Πιθανώς λοιπόν μετά από κάποιο διάστημα ορισμένες γυναίκες εγκατέλειπαν την πορνεία αν είχαν κατορθώσει να υπερβούν τις δυσχέρειες που αντιμετώπιζαν ή κάποιες άλλες αφιερώνονταν αποκλειστικά σε αυτήν, η οποία τους προσέφερε μεγαλύτερες αποδοχές συγκριτικά με άλλα εργασιακά πεδία τα οποία απευθύνονταν σε γυναίκες, όπως ήταν η εργασία ως υπηρέτριες, ως βοηθοί μοδιστρών και ως πωλήτριες σε καταστήματα, και στην οποία εργάζονταν για λιγότερες ώρες.

Για να παραμείνουν όμως στην εργασία αυτή έπρεπε να υπάρχει ένας επαρκής αριθμός διαθέσιμων πελατών, οι οποίοι προτίθεντο να συννευρεθούν μαζί τους και διέθεταν την οικονομική ευκολία να το πράξουν. Παραδείγματος χάριν, μια πόρνη που αμειβόταν καλύτερα θα πρέπει να διέθετε ως πελάτες αρκετούς αστούς. Ήδη από το 1860 υπήρχαν πολλοί στην μεσαία τάξη που ακολουθούσαν ηδονιστικές τάσεις και ξόδευαν αρκετά χρήματα από τα εισοδήματά τους σε διεξόδους διασκέδασης, μία εκ των οποίων πιθανώς ήταν και οι σεξουαλικές σχέσεις τους με πόρνες. Φαίνεται ότι αρκετοί δεν ακολουθούσαν τις αρχές της οικονομικής εγκράτειας και φειδούς, όπως αυτές προβάλλονταν σε συμβουλευτικά εγχειρίδια⁴⁸⁸. Συγχρόνως, ίσως κάποιοι δεν ακολουθούσαν και την αρχή της σεξουαλικής εγκράτειας που ευαγγελίζονταν αρκετά εγχειρίδια.

Παρά ταύτα, οι πληροφορίες για τις συννευρέσεις των αστών με πόρνες στις αστικές αυτοβιογραφίες είναι λιγοστές, οπότε και περιορίζονται τα στοιχεία που μπορούν να αντληθούν για τη δράση των πιο εύπορων εκδιδόμενων γυναικών⁴⁸⁹. Οι συγγραφείς των αυτοβιογραφιών πρέπει να απέφευγαν να καταγράψουν τις σεξουαλικές τους εμπειρίες καθώς η αποτύπωση και η έκφρασή τους είχε ως αποτέλεσμα τη δημοσιοποίηση του ιδιωτικού τους βίου και την, πιθανώς, επακόλουθη κοινωνική κριτική. Την κοινωνική κριτική ταυτοχρόνως αντιμετώπιζαν και οι πόρνες, αν και απέναντί τους εκείνη εκφραζόταν διαφορετικώς.

Οι εκστρατείες του κινήματος κοινωνικής καθαρότητας που αποσκοπούσαν και στον έλεγχο της πορνείας, στράφηκαν καταρχάς στην καταστολή της δράσης των πορνείων, και έπειτα στην καταστολή του εμπορίου λευκής σαρκός. Η πολιτική αυτή οδήγησε στον διαχωρισμό των πορνών σε δύο ομάδες, στις μετανοημένες και αμετανόητες

⁴⁸⁷ Hilary Marland, *Health and Girlhood in Britain, 1874-1920*, Μπείσινγκστούκ και Νέα Υόρκη, Palgrave Macmillan, 2013, σ. 158.

⁴⁸⁸ John Walton, «Towns and Consumerism», *ό.π.*, σ. 737.

⁴⁸⁹ Hera Cook, *The Long Sexual Revolution*, *ό.π.*, σ. 85-6.

πόρνες. Η πρώτη περιλάμβανε τις γυναίκες οι οποίες συνετίζονταν με τις υποδείξεις των κοινωνικών ηθικιστών και σταματούσαν την εργασία τους, και η δεύτερη εκείνες που τις αγνοούσαν. Η Lucy Chant, ένα από τα πρώτα μέλη του κινήματος για την κοινωνική καθαρότητα και φεμινίστρια, υποστήριζε ότι οι πόρνες που εργάζονταν στα πιο πολυτελή μιούζικ χολ και σε άλλα κέντρα διασκέδασης είχαν επιλέξει την εργασία τους, οπότε και δεν αποτελούσαν θύματα⁴⁹⁰. Συνεπώς μάλλον θα έπρεπε να σωφρονιστούν καθώς επιδείκνυαν παραβατική συμπεριφορά. Για τον λόγο αυτό, οργανώσεις υπέρ της κοινωνικής καθαρότητας συχνά πίεζαν τα τοπικά αστυνομικά σώματα να οργανώσουν εκστρατείες δίωξης ή κατήγγελλαν σε αυτά τη δράση πορνών και τη λειτουργία πορνείων. Η επιρροή όμως που μπορούσαν να ασκήσουν παρουσίαζε και αυτή διακυμάνσεις ανά χρονική περίοδο και περιοχή.

Μέτρα όπως η επιθετική αστυνομική πολιτική, οι συνεχείς διώξεις, καθώς και οι συλλήψεις πέρα από τη στέρηση της ελευθερίας ή την οικονομική επιβάρυνση της πόρνης, μπορούσαν να επιφέρουν την παύση της εργασίας της ή ακόμη και την κοινωνική περιθωριοποίησή της. Η συναναστροφή με πόρνες ίσως συνέδεε στην κοινή αντίληψη και άλλα μέλη της εργατικής τάξης με παραβατικές συμπεριφορές. Δεν πρέπει όμως όλες οι πόρνες να βίωναν τον κοινωνικό αποκλεισμό, ακόμη και αν αποκαλυπτόταν η εργασία τους.

Κατά την ύστερη βικτωριανή και εδουαρδιανή περίοδο, κάποιες γυναίκες συνέχισαν να επιλέγουν την εργασία της πορνείας αυτοβούλως, γεγονός που πιστοποιούν και οι αστυνομικές καταγραφές. Επίσης, παρά το γεγονός ότι μπορεί να πραγματοποιούνταν εξώσεις πορνών από οικίες ή δωμάτια που ενοικίαζαν, υπήρχαν αρκετοί εκμισθωτές που συνέχιζαν να παραχωρούν χώρους για να στεγάζουν οι πόρνες τις δραστηριότητές τους. Μάλιστα μερικοί εξ αυτών παραχωρούσαν τους χώρους αυτούς εκ νέου σε πόρνες, αφότου είχε προηγηθεί η αστυνομική επέμβαση για την διάλυση ενός πορνείου. Ως εκ τούτου, φαίνεται ότι σε αρκετές περιπτώσεις υπήρχε η κοινωνική ανοχή απέναντι στην δράση των πορνών, ενώ καθοριστικό ρόλο στις περιπτώσεις εκμίσθωσης πρέπει να διαδραμάτιζαν και τα κέρδη μέσω των ενοικίων, εφόσον τα ενοίκια που κατέβαλαν οι πόρνες ήταν υψηλότερα.

Συγχρόνως, κάποιες πόρνες πιθανώς να προσπαθούσαν να διατηρήσουν την εργασία τους κρυφή από τον περίγυρο της γειτονιάς τους. Αυτές ίσως μετέβαιναν σε άλλες

⁴⁹⁰ Lucy Bland, «Feminist vigilantes», *ό.π.*, σ. 49.

περιοχές για να αγρεύσουν πελάτες και ίσως ενοικίαζαν δωμάτια για να συνευρίσκονται μαζί τους σε άλλη περιοχή. Άλλωστε, πολλές πόρνες αναζητούσαν πελάτες κοντά σε σιδηροδρομικούς σταθμούς, όπου πρέπει να ήταν άγνωστες μεταξύ αγνώστων. Επιπλέον, μέχρι το 1913, για τη διατήρηση πορνείου κατηγορούνταν κυρίως οι εκμισθωτές και όχι πάντοτε οι πόρνες, οπότε και οι τελευταίες μπορεί να μη δικάζονταν και να κατόρθωναν να διατηρήσουν ένα περισσότερο αποδεκτό κοινωνικό προσωπείο, αν δεν κατοικούσαν εντός του χώρου που εκμίσθωναν. Σε αντίθετη περίπτωση, πιθανότατα θα εξαναγκάζονταν να μετοικήσουν σε άλλη περιοχή, οπότε και η κοινωνική αφομοίωση τους θα καθίστατο μια χρονοβόρα διαδικασία.

Κάποιες άλλες πόρνες, έπειτα από την εκδίωξή τους από τα πορνεία, ίσως μετατόπιζαν συλλήβδην τις δραστηριότητές τους στο δημόσιο χώρο, όπου άγρευαν και πελάτες. Η δράση των εκδιδόμενων αυτών γυναικών υπόκεινται στους Νόμους περί Δημόσιας Ευταξίας. Παρατηρείται εντούτοις ότι η αστυνομία δεν επενέβαινε σε όλες τις περιπτώσεις. Ορισμένες φορές ίσως αυτεπάγγελτα συλλάμβανε πόρνες χωρίς να έχει προηγηθεί η καταγγελία τους από κάποιον πελάτη. Άλλες φορές όμως ανεχόταν τη δράση τους, αν δε διατάρασσαν την κοινή ησυχία και δεν έθιγαν την δημοσία αιδώ. Άλλωστε πολλοί πελάτες πλησίαζαν οι ίδιοι τις πόρνες και όχι το αντίστροφο, για να μπορέσει να παρέμβει η αστυνομία. Σε κάποιες περιπτώσεις, δεν παρέμβαιναν για αρκετό διάστημα, αφότου είχαν αρχίσει να υποπτεύονται τη δράση μιας γυναίκας. Στο παράδειγμα της Allice Millard, παρότι αποδείχθηκε ότι δεν ήταν πόρνη, ο αστυφύλακας Bradbury υποστήριξε ότι την είχε παρατηρήσει αρκετές φορές να βρίσκεται με παρέα ανδρών, αν και δεν είχε επέμβει πρωτύτερα.

Παρά ταύτα, η κοινωνική περιθωριοποίηση οδηγούσε αρκετές πόρνες στην εγκατάλειψη του επαγγέλματος. Αυτή η εξέλιξη πρέπει να απέρρευε και από την σταδιακή αποφυγή σύναψης ερωτικών σχέσεων εκτός εργασίας από τις πόρνες, καθώς πιθανότατα ο σύντροφός τους κατηγορείτο ως μαστροπός τους, ακόμη και αν δεν ήταν. Επίσης, τα εξαρτώμενα τέκνα που πιθανώς είχαν απομακρύνονταν στις περιπτώσεις που οι αστυνομικές αρχές αντιλαμβάνονταν τη δράση τους.

Συνεπώς, πολλές πόρνες αποτρέπονταν από τη σύναψη αντίστοιχων δεσμών, αν και δεν πρέπει όλες να υπάκουαν πάντοτε. Το γεγονός ότι περιπτώσεις καταδίκης για μαστροπεία συνέχισαν να καταγράφονται κατά την ύστερη βικτωριανή και

εδουαρδιανή εποχή, συνεπάγεται ότι πολλές πόρνες σχημάτιζαν αντίστοιχους κοινωνικούς, οικογενειακούς και ερωτικούς δεσμούς.

Βάσει των ανωτέρω δεδομένων, φαίνεται ότι η πιο εύπορη πόρνη συχνότερα αποτέλεσε αντικείμενο σχολιασμού και καταδίκης από τους κοινωνικούς ηθικιστές, αλλά η φτωχότερη ήταν εκείνη που πιθανότατα θα βίωνε την κοινωνική περιθωριοποίηση, καθώς ήταν ευκολότερο να αποκαλυφθεί το είδος της εργασίας της. Πιθανή εξαίρεση στο σχήμα αυτό, πρέπει να αποτελούσαν οι πόρνες που διέμεναν στα κοινόβια με ενοικιαζόμενα δωμάτια (lodging houses), οι οποίες μπορεί να συνευρίσκονταν με άλλους ένοικους εντός τους, οπότε και δεν εξέθεταν τις δραστηριότητές τους στον δημόσιο χώρο.

Εντούτοις, βασική συνέπεια της καταστολής της πορνείας ήταν και η βαθμιαία επαγγελματοποίηση της. Η διαδικασία αυτή κατέστη περισσότερο εμφανής κατά τα τέλη της εδουαρδιανής περιόδου και κατά τον μεσοπόλεμο. Συγκεκριμένα, μετά το 1910 οι συλλήψεις πορνών μειώθηκαν. Παραδείγματος χάριν, το διάστημα 1900-1904 ανέρχονταν σε 11.000 και κατά τη δεκαετία του 1920 σε 3.000. Επρόκειτο για μια μείωση, η οποία, κατά το μεσοπόλεμο, πιθανώς συνδεόταν με τη μείωση του αριθμού τους, χάρις στην ενίσχυση της προσφοράς θέσεων εργασίας σε γυναίκες σε άλλους τομείς. Επίσης, σημαντικό ρόλο πρέπει να διαδραμάτισαν ο φόβος των αφροδισίων, καθώς και η αποδοχή των ερωτικών δεσμών εκτός γάμου και η κοινωνική κριτική απέναντι στους άνδρες που συνευρίσκονταν με πόρνες⁴⁹¹. Ωστόσο, ορισμένοι κοινωνικοί παρατηρητές συνέχισαν να ανησυχούν μήπως κάποιες γυναίκες συνδύαζαν την πρωινή τους εργασία με κάποια μορφή κρυφής πορνείας⁴⁹².

Από όλα τα ανωτέρω, λοιπόν, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι κατά την ύστερη βικτωριανή και εδουαρδιανή εποχή δεν διαρρήχθηκαν οι κοινωνικοί δεσμοί των πορνών με την υπόλοιπη εργατική τάξη, παρότι την περίοδο αυτή εμφανίζονται πρώιμα ψήγματα μιας διαδικασίας επαγγελματοποίησης της πορνείας. Καθ' όλη την περίοδο αυτή, όμως, οι πόρνες αποτέλεσαν ένα ιδιαίτερο κοινωνικό υποσύνολο, το οποίο βίωνε κοινές κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες, αν και η εμπειρία της κάθε πόρνης ήταν ξεχωριστή. Κάποιες ίσως κατόρθωσαν να συνάψουν ισχυρότερους κοινωνικούς δεσμούς, κάποιες άλλες όχι. Παρόλα αυτά, ακόμη και στην περίπτωση που οι πόρνες

⁴⁹¹ Julia A. Laite, «Taking Nellie Johnson's Fingerprints», *ό.π.*, σ. 111.

⁴⁹² Joanna Bourke, *Working-class cultures in Britain*, *ό.π.*, σ. 31.

δεν περιθωριοποιήθηκαν εξ ολοκλήρου, η βοήθεια που τους παρείχαν οι γείτονες και φίλοι τους πιθανώς ήταν περισσότερο κρυφή, ιδιαίτερα αν βρίσκονταν υπό αστυνομική εποπτεία, ώστε να μην κινήσουν και εκείνοι τις υποψίες του αστυνομικού σώματος, ως εν δυνάμει αποκλίνοντα άτομα.

Παράλληλα, καθώς η πορνεία καθαυτή ποτέ δεν αποτέλεσε αδίκημα στην Αγγλία και η δραστηριότητα των πορνών ποτέ δεν περιορίστηκε σε μία μόνο περιοχή εντός του αστικού χώρου, οι πόρνες μπορούσαν να κυκλοφορούν τόσο εντός του στενού γεωγραφικού χώρου στον οποίο διέμεναν, δηλαδή εντός της γειτονιάς τους, όσο και εκτός αυτού, εντός του ευρύτερου αστικού χώρου μιας πόλης. Ανέπτυσαν οικογενειακούς, ερωτικούς και εργασιακούς δεσμούς, είτε μέσω της συμμετοχής τους στον αγοραίο έρωτα είτε έχοντας εργαστεί ή εργαζόμενες παράλληλα σε άλλες θέσεις, συναναστρέφονταν τους γείτονές τους και φίλους τους, ενώ αποτελούσαν επίσης καταναλωτές αγαθών και υπηρεσιών, οπότε και συνέδραμαν στην κυκλοφορία κεφαλαίου. Ήταν επομένως δρώντα ιστορικά υποκείμενα.

Παράρτημα

Table 11.3 Annual full-time nominal wage earnings 1881–1938; (£s)

	1881	1896	1913	Percentage change			
				1881–96	1896–1913	1881–1913	1922–38
Iron and steel	63.1	70.3	116.7	11.4	66.0	84.9	28.3
Coal mining	50.5	65.2	94.3	29.1	44.7	86.8	6.6
Engineering	56.5	65.3	76.9	15.5	17.8	36.1	13.0
Clothing (male workers)	53.4	62.7	75.2	17.3	20.0	40.8	–1.8
Building	62.4	68.0	74.2	9.0	9.1	19.0	3.0
Railways	56.2	60.8	70.7	8.3	16.2	25.8	–2.9
Furniture	61.0	63.0	66.5	3.2	5.6	9.0	–1.0
Printing	54.8	59.6	65.0	8.7	9.1	18.6	–2.9
Footwear	52.4	51.8	56.4	–1.1	8.9	7.7	–1.0
Cotton	38.1	43.3	51.8	13.6	19.6	36.0	–8.0
Agriculture (Eng. and Wales)	39.6	39.8	48.2	0.6	21.0	21.7	25.3
Domestic service (females)	37.6	37.1	46.4	–1.3	25.0	23.4	
Wool and worsted	38.3	37.7	45.5	–1.5	20.7	18.9	–11.0
General labour	34.0	37.0	43.3	8.6	17.1	27.2	
Linen, hosiery, silk	36.3	36.0	40.0	–0.8	11.0	10.1	–10.5
Clothing (female workers)	29.3	29.3	29.3	0.0	0.0	0.0	–5.3
All sectors	48.2	51.6	61.4	7.1	19.0	27.5	
Cost of living				–12.8	17.6	2.6	–14.5

Notes: Occupations are ranked by earnings in 1913. Of the seven lowest-paid occupations, five (cotton, domestic service, wool and worsted, linen, hosiery and silk and female clothing workers) were dominated by females. The other two (agriculture, general labour) were low-skilled male occupations.

Sources: Data for 1881–1913 from Feinstein 1991b: 161. Data for 1922–38 from Ramsbottom 1935: 665–6, 1939: 289–90.

Πίνακας 1: Ετήσια εισοδήματα από το 1881 μέχρι ο 1938.

Πηγή: Boyer, George, «Living Standards, 1860–1939» στο Floud, Roderick και Johnson, Paul (επιμ.). *The Cambridge Economic History of Modern Britain*, τομ.2, Cambridge: Cambridge University Press, 2004, σ. 286.

TYPICAL ANNUAL INCOMES

Wealthiest aristocrats	£30,000
Other aristocrats	
Wealthy merchants, bankers, manufacturers	£10,000
Smallest landed gentry	
Some clergymen, physicians, barristers, businessmen	£1,000–£2,000
Most of the middle class: doctors, barristers, solicitors, civil servants, senior clerks	£300–£800
Lower middle class: clerks, head teachers, journalists, shopkeepers	
Highly skilled mechanics and artisans	£150–£300
Skilled workers, including cabinetmakers, typesetters, carpenters, locomotive drivers, senior dressmakers	£75–£100
Average earnings for semiskilled working men and for skilled women in factories and shops	£50–£75
Seamen, navvies, longshoremen, some domestic servants	£45
Farm laborers, soldiers, typists	£25
Lowest ranked shop assistants, domestic servants, needleworkers	£12–£20

Πίνακας 2: Μέσα εισοδήματα ανά κοινωνική κατηγορία.

Πηγή: Mitchell, Sally, *Daily Life in Victorian England*. Westport, Connecticut και Λονδίνο, Greenwood Press, ²2009, σ. 33.

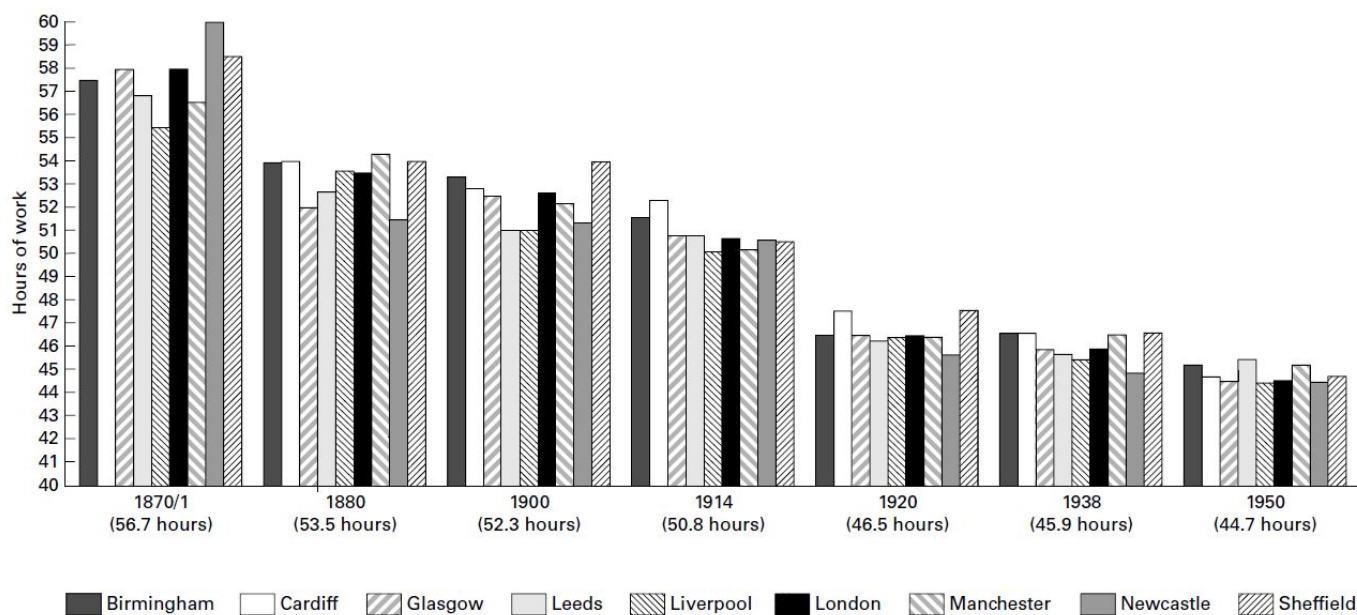

Figure 23.1 Mean 'normal' weekly hours of work 1870–1950 in the building, engineering, footwear, furniture and printing trades in selected towns

Source: drawn from data in Department of Employment and Productivity, *British Labour Statistics: Historical Abstract 1886–1968* (London, 1971), tables 1–6.

Πίνακας 3: Εβδομαδιαίο σύνολο ωρών εργασίας σε επιλεγμένες αγγλικές πόλεις και σε ορισμένους εργασιακούς τομείς.

Πηγή: Reid, Douglas, «Playing and Praying» στο Daunton, Martin (επιμ.) *The Cambridge Urban History of Britain*. том.2, Cambridge, Cambridge University Press, 2001, σ. 750.

Πηγές- Βιβλιογραφία

Πηγές:

Άρθρα εφημερίδων:

- «Central Criminal Court, Oct. 31», εφ. *The Times*, 01.11.1887.
«London, Wednesday, July 6, 1897», εφ. *The Times*, 06.07.1887.
«London, Wednesday, November 2, 1887», εφ. *The Times*, 02.11.1887.
«The Arrest of Miss Cass: House of Commons, Tuesday, July 5. Division. », εφ. *The Times*, 07.07.1887.
«The Arrest of Miss Cass», εφ. *The Times*, 13.07.1887.
«The Arrest of Miss Cass», εφ. *The Times*, 22.07.1887.
«The Arrest of Miss Cass», εφ. *The Times*, 23.07.1887,
«The Arrest of Miss Cass», εφ. *The Times*, 26.07.1887
«The Case of Miss Cass», εφ. *The Times*, 09.07.1887.
«The Case of Miss Cass», εφ. *The Times*, 17.08.1887.
«Alice Gives Evidence», εφ. *Evening News*, 3.8.1891.
«Alice Millard Case», εφ. *Evening News*, 4.7.1891.
«An Appeal to The Public», εφ. *Evening News*, 2.7.1891.
«Notes and Comments», εφ. *Evening News*, 23.7.1891.
«Public Opinion», εφ. *Evening News*, 1.7.1891.
«The Millard Case», εφ. *Evening News*, 4.8.1891.
«The Millard Case», εφ. *Evening News*, 6.8.1891.
«The Millard Fund », εφ. *Evening News*, 7.7.1891.
«London Thursday, July 23», εφ. *London Daily News*, 23.7.1891.
«London, Thursday, August 6», εφ. *London Daily News*, 6.8.1891.
«The Case of Alice Millard », εφ. *London Daily News*, 10.7.1891.
«The Case of Alice Millard », εφ. *London Daily News*, 21.7.1891.
«The Case of Alice Millard », εφ. *London Daily News*, 22.7.1891.
«The Case of Alice Millard », εφ. *London Daily News*, 4.8.1891.
«The Case of Alice Millard », εφ. *London Daily News*, 5.8.1891.
«The Case of Alice Millard », εφ. *London Daily News*, 6.8.1891.
«The Assizes », εφ. *The Times*, 4.8.1891.

«The Assizes », εφ. *The Times*, 5.8.1891.

«The Assizes », εφ. *The Times*, 6.8.1891.

«The Case of Alice Millard », εφ. *The Times*, 22.7.1891.

«The Case of Alice Millard », εφ. *The Times*, 23.7.1891.

Κείμενα Νόμων:

<https://www.irishstatutebook.ie/eli/1885/act/69/section/13/enacted/en/html>

<https://www.irishstatutebook.ie/eli/1912/act/20/section/4/enacted/en/html>

<https://hansard.parliament.uk/Commons/1880-06-24/debates/a009948f-6842-4bdd-8d2e-9fd2df22581f/IndustrialSchoolsBill>

https://webarchive.nationalarchives.gov.uk/ukgwa/+http://yourarchives.nationalarchives.gov.uk/index.php?title=The_Contagious_Diseases_Acts.

Βιβλιογραφία:

Attwood, Nina, *The Prostitute's Body: Rewriting Prostitution in Victorian Britain*, Νέα Υόρκη, Routledge, 2016.

Attwood, Rachael, «Lock Up Your Daughters! Male Activists, “Patriotic Domesticity” and the Fight Against Sex Trafficking in England, 1880-1912», *Gender & History*, 27/3(2015). <https://doi.org/10.1111/1468-0424.12153>.

Bartley, Paula, *Prostitution: Prevention and Reform in England, 1860-1914*, Λονδίνο, Routledge, 2000.

Bates, Victoria, *Sexual Forensics in Victorian and Edwardian England: Age, Crime and Consent in the Courts*, Μπεϊσινγκστούκ, Palgrave Macmillan, 2016.

Beaven, Brad, «The Resilience of Sailortown Culture in English Naval Ports, c. 1820–1900», *Urban History*, 43/1 (2016), 72–95. doi:10.1017/S0963926815000140.

Beckingham, David, «Gender, Space, and Drunkenness: Liverpool's Licensed Premises, 1860–1914», *Annals of the Association of American Geographers*, 102/3 (2012), 647-666. <https://doi.org/10.1080/00045608.2011.652850>.

Begiato, Joanne, *Manliness in Britain, 1760-1900: Bodies, Emotion, and Material Culture*, Μάντσεστερ, Manchester University Press, 2020.

Behlmer, George K., *Friends of the Family: The English Home and Its Guardians, 1850–1940*, Στάνφορντ, Stanford University Press, 1998.

Bland, Lucy, «Feminist vigilantes of late-Victorian England» στο Smart, Carol (επιμ.), *Regulating Womanhood: Historical Essays on Marriage, Motherhood, and Sexuality*, Λονδίνο και Νέα Υόρκη, Routledge, 1992.

- Boos, Florence S., *Memoirs of Victorian Working-Class Women: The Hard Way Up*, Palgrave Macmillan, 2018.
- Booth Charles, *Life and labour of the people in London*, τομ. 1, Λονδίνο και Νέα Υόρκη, Macmillan and Co., 1892.
- Booth, Charles, *Life and labour of the people in London*, τομ. 2, Λονδίνο και Νέα Υόρκη, Macmillan and Co., 1892.
- Bourke, Joanna, *Working-class cultures in Britain 1890-1960 gender, class and ethnicity*, Λονδίνο, Routledge, 1994.
- Boyer, George, «Living Standards, 1860–1939» στο Floud, Roderick και Johnson, Paul (επιμ.). *The Cambridge Economic History of Modern Britain*, τομ.2, Cambridge: Cambridge University Press, 2004.
- Brown, Alyson, και Barrett, David *Knowledge of Evil*, Νέα Υόρκη, Routledge, 2013.
- Bruley, Sue, *Women in Britain Since 1900*, Μπεϊσινγκστούκ, Palgrave, 2002.
- Clark, Anna, «Female Sexuality» στο Simonton, Deborah (επιμ.), *The Routledge History of Women in Europe Since 1700*, Λονδίνο, Routledge, 2007.
- Clark, Anna, «Twilight Moments», *Journal of the History of Sexuality*, 14/ 1/2 (2005). <https://www.jstor.org/stable/3704712> .
- Clark, Anna, *Desire: A History of European Sexuality*, Νέα Υόρκη, Routledge, 2019.
- Clement, Elizabeth, «Prostitution» στο Cocks, Harry και Houlbrook, Matt (επιμ.), *Palgrave Advances in the Modern History of Sexuality*. Μπεϊσινγκστούκ, Palgrave Macmillan, 2008.
- Cocks, Harry και Houlbrook, Matt, «Introduction» στο Cocks, Harry, και Houlbrook, Matt (επιμ.), *Palgrave Advances in the Modern History of Sexuality*, Μπεϊσινγκστούκ, Palgrave Macmillan, 2008.
- Conley, Mary A., *From Jack Tar to Union Jack: Representing Naval Manhood in the British Empire, 1870-1918*, Μάντσεστερ, Manchester University Press, 2009.
- Cook, Hera, «Demography» στο Cocks, Harry, και Houlbrook, Matt (επιμ.), *Palgrave Advances in the Modern History of Sexuality*, Μπεϊσινγκστούκ, Palgrave Macmillan, 2008.
- Cook, Hera, *The Long Sexual Revolution: English Women, Sex, and Contraception 1800-1975*, Οξφόρδη, Oxford University Press, 2008.
- Cox, Pamela, *Bad Girls in Britain: Gender, Justice and Welfare, 1900-1950*, Μπεϊσινγκστούκ, Palgrave Macmillan, 2003.
- Crook, Tom, «Accommodating the Outcast: Common Lodging Houses and the Limits of Urban Governance in Victorian and Edwardian London», *Urban History* 35/3 (2008), 414–36. <https://doi.org/10.1017/S0963926808005713>.

- D’Cruze, Shani, «Sexual Violence since 1750» στο Toulalan, Sarah, και Fisher, Kate (επιμ.), *The Routledge History of Sex and the Body: 1500 to the Present*, Νέα Υόρκη, Routledge, 2013.
- D’Cruze, Shani, «The Family» στο Williams, Chris (επιμ.), *A Companion to Nineteenth-Century Britain*, Οξφόρδη, Blackwell, 2004.
- Dolling, R.R., *Ten Years in a Portsmouth Slum*, Λονδίνο, Edward Arnold, ²1903.
- Doyle, Barry, «The Changing Functions of Urban Government: Councillors, Officials and Pressure Groups» στο Daunton, Martin (επιμ.), *The Cambridge Urban History of Britain*. τομ.2, Cambridge, Cambridge University Press, 2001.
- Emsley, Clive, *Crime and Society in England, 1750-1900*, Harlow, Longman/Pearson, 2005.
- Emsley, Clive, *The English Police: A Political and Social History*, Νέα Υόρκη, Routledge, ²1996.
- Fraser, Hamish W., *The Coming of the Mass Market 1850-1914*, Μπείσινγκστούκ και Λονδίνο, Macmillan, 1981.
- Gilfoyle, Timothy J, «Prostitutes in History: From Parables of Pornography to Metaphors of Modernity», *The American Historical Review*, 104/1 (1999). <https://doi.org/10.2307/2650183>.
- Gillis, John R., «Servants, Sexual Relations, and the Risks of Illegitimacy in London, 1801-1900», *Feminist Studies*, 5/1(1979), 142–73. <https://doi.org/10.2307/3177553>.
- Gorham, Deborah, «The ‘Maiden Tribute of Modern Babylon’ Re-Examined: Child Prostitution and the Idea of Childhood in Late-Victorian England» *Victorian Studies*, 21/3 (1978). <https://www.jstor.org/stable/3827386>.
- Gray, Drew D., *London's Shadows The Dark Side of the Victorian City*, Λονδίνο, Bloomsbury Academic, 2013.
- Gunn, Simon, «Urbanization» στο Williams, Chris (επιμ.), *A Companion to Nineteenth-Century Britain*, Οξφόρδη, Blackwell, 2004.
- Hall, Lesley A., «Forbidden by God, Despised by Men: Masturbation, Medical Warnings, Moral Panic, and Manhood in Great Britain, 1850-1950», *Journal of the History of Sexuality*, 2/3 (1992), 365–87. <http://www.jstor.org/stable/3704330>.
- Hall, Lesley A., «Sexuality» στο Williams, Chris (επιμ.), *A Companion to Nineteenth-Century Britain*, Οξφόρδη, Blackwell, 2004.
- Hall, Lesley A., *Sex, Gender and Social Change in Britain Since 1880*, Μπείσινγκστούκ, Palgrave Macmillan, 2013.
- Hall, Lesley, «Venereal diseases and society in Britain, from the Contagious Diseases Acts to the National Health Service» στο Davidson, Roger, και Hall, Lesley A. (επιμ.), *Sex, Sin and Suffering: Venereal Disease and European Society Since 1870*, Λονδίνο, Routledge, 2011.

- Hands, Thora, *Drinking in Victorian and Edwardian Britain: Beyond the Spectre of the Drunkard*, Palgrave Macmillan, 2018.
- Hewitt, Martin, «Class and the Classes» στο Williams, Chris (επιμ.), *A Companion to Nineteenth-Century Britain*, Οξφόρδη, Blackwell, 2004.
- Higgs, Mary, *Glimpses into the Abyss*, Λονδίνο, P. S. King & Son, 1906.
- Hobsbawm, Eric John, *Η Εποχή των Αυτοκρατοριών, 1875-1914*, μτφρ.: Κωστούλα Σκλαβενίτη, Αθήνα, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, ²2012, [Λονδίνο, 1987].
- Howell, Philip, «Sex and the City of Bachelors: Sporting Guidebooks and Urban Knowledge in Nineteenth-Century Britain and America», *Ecumene*, 8/1 (Ιανουάριος 2001). <https://doi.org/10.1177/096746080100800102>.
- Hunt, Alan, *Governing Morals: A Social History of Moral Regulation*, Κέιμπριτζ, Cambridge University Press, 1999.
- Hunt, Lynn και Hall, Catherine, «The Curtain Rises» στο Perrot, Michelle (επιμ.) *A History of Private Life*, Κέιμπριτζ Μασαχουσέτης, Belknap Press of Harvard University Press, 1990.
- Jackson, Louise, «Childhood and Youth» στο Cocks, Harry, και Houlbrook, Matt (επιμ.), *Palgrave Advances in the Modern History of Sexuality*. Μπεϊσινγκστούουκ, Palgrave Macmillan, 2008.
- Jackson, Louise, *Child sexual abuse in Victorian England*, Λονδίνο, Routledge, 2000.
- Jones, Gareth Stedman, *Outcast London: A Study in the Relationship between Classes in Victorian Society*, Λονδίνο, Verso, ⁴2014.
- Kent, Susan Kingsley, *Sex and Suffrage in Britain, 1860–1914*, Λονδίνο, Routledge, ²1990.
- Koven, Seth, *Slumming: Sexual and Social Politics in Victorian London*, Πρίνστον και Οξφόρδη, Princeton University Press, 2004.
- Laite, Julia A., «Taking Nellie Johnson's Fingerprints: Prostitutes and Legal Identity in Early Twentieth-Century London», *History Workshop Journal*, 65/1 (Άνοιξη 2008). <https://doi.org/10.1093/hwj/dbm067>.
- Laite, Julia, «A Global History of Prostitution: London» στο Rodríguez García, Magaly, Heerma van Voss, Lex και Nederveen Meerkerk, Elise van (επιμ.), *Selling Sex in the City: A Global History of Prostitution, 1600s–2000s*, Βοστώνη, BRILL, 2017.
- Laite, Julia, «Traffickers and Pimps in the Era of White Slavery», *Past & Present*, 237/1 (Νοέμβριος 2017). <https://doi.org/10.1093/pastj/gtx058>
- Laite, Julia, *Common Prostitutes and Ordinary Citizens: Commercial Sex in London, 1885-1960*, Μπεϊσινγκστούουκ, Palgrave Macmillan, 2012.
- Lawton, Richard, «Population» στο Langton, John, και Morris, R. J. (επιμ.), *Atlas of industrializing Britain 1780-1914*, Λονδίνο, Methuen, 1986.

- Levine, Philippa, «Consistent Contradictions: Prostitution and Protective Labour Legislation in Nineteenth-Century England», *Social History*, 19/1 (1994), 17–35. <http://www.jstor.org/stable/4286165>.
- Levine, Philippa, «Race and the Regulation of Prostitution: Comparing Public Health in the U.S. and Greater Britain» στο Levine, Philippa και Grayzel, Susan R. (επιμ.), *Gender, Labour, War and Empire: Essays on Modern Britain*, χ.τ., Palgrave Macmillan, 2009.
- Levine, Philippa, *Prostitution, Race, and Politics: Policing Venereal Disease in the British Empire*, Λονδίνο και Νέα Υόρκη, Routledge, 2003.
- Lister, Kate, *Εταίρες, Ιερόδουλες και Πόρνες: Ιστορία του Αγοραίου Έρωτα*, μτφρ: Ηλίας Μαγκκλίνης, Αθήνα, Εκδόσεις Καπόν, 2021.
- Luddy, Maria, «Prostitution from 1800» στο Toulalan, Sarah, και Fisher, Kate (επιμ.), *The Routledge History of Sex and the Body: 1500 to the Present*, Νέα Υόρκη, Routledge, 2013.
- Macilwee, Michael, *The Liverpool Underworld: Crime in the City, 1750–1900*, Λίβερπουλ, Liverpool University Press, 2011.
- Marland, Hilary, *Health and Girlhood in Britain, 1874-1920*, Μπεϊσινγκστούουκ και Νέα Υόρκη, Palgrave Macmillan, 2013.
- McLaren, Angus, *Impotence: A Cultural History*, Σικάγο, University of Chicago Press, 2007.
- McLaren, Angus, *Trials of Masculinity: Policing Sexual Boundaries, 1870-1930*, Σικάγο και Λονδίνο, University of Chicago Press, 1993.
- McLeod, Hugh, «Religion» στο Langton, John, και Morris, R. J. (επιμ.), *Atlas of industrializing Britain 1780-1914*, Λονδίνο, Methuen, 1986.
- McWilliam, Rohan, *London's West End: Creating the Pleasure District, 1800-1914*, Οξφόρδη, Oxford University Press, 2020.
- Merrick, G.P., *Work among the Fallen as Seen from the Prison Cell*, Λονδίνο, Ward, Lock and Co., χ.χ., περ. 1891.
- Miles, Andrew, *Social Mobility in Nineteenth- and Early Twentieth-Century England*, Μπεϊσινγκστούουκ, Palgrave, 1999.
- Milne-Smith, Amy, *London Clubland: A Cultural History of Gender and Class in Late-Victorian Britain*, Νέα Υόρκη, Palgrave Macmillan, 2011.
- Mitchell, Sally, *Daily Life in Victorian England*, Westport και Λονδίνο, Greenwood Press, 2009.
- Morris, R. J., «Structure, Culture and Society in British Towns» στο Dauntton, Martin (επιμ.) *The Cambridge Urban History of Britain*, τομ.2, Κέιμπριτζ, Cambridge University Press, 2001.

Mort, Frank, *Dangerous Sexualities Medico-Moral Politics in England Since 1830*, Λονδίνο και Νέα Υόρκη, Routledge, 2000.

Murray, James A. H., Craigie, William A., και Onions, C. T., *A New English dictionary on historical principles; founded mainly on the materials collected by the Philological Society*, τομ.8., Οξφόρδη, The Clarendon Press, 1909.

Nelson, Claudia « “Under the Guidance of a Wise Mother”: British Sex Education at the *Fin de Siecle* » στο Nelson, Claudia, και Holmes, Ann Sumner (επιμ.), *Maternal Instincts: Visions of Motherhood and Sexuality in Britain, 1875-1925*. Μπείσινγκστούκ, Macmillan Press, 1997.

Nelson, Claudia, *Family Ties in Victorian England*, Westport, Conn: Praeger Publishers, 2007.

Nelson, Claudia, και Holmes, Ann Sumner, « Introduction » στο Nelson, Claudia, και Holmes, Ann Sumner (επιμ.), *Maternal Instincts: Visions of Motherhood and Sexuality in Britain, 1875-1925*, Μπείσινγκστούκ, Macmillan Press, 1997.

Oswald, Janet, «The Spinning House Girls: Cambridge University's Distinctive Policing of Prostitution, 1823–1894», *Urban History*, 39/3 (2012), 453–70.
doi:10.1017/S0963926812000223.

Reid, Douglas, «Playing and Praying» στο Daunton, Martin (επιμ.) *The Cambridge Urban History of Britain*, τομ.2, Κέμπριτζ, Cambridge University Press, 2001.

Rose, Sonya O., *Limited Livelihoods: Gender and Class in Nineteenth Century England*, Λονδίνο, Routledge, 1992.

Samuel, Raphael, *East End Underworld: Chapters in the Life of Arthur Harding*, Βοστώνη και Λονδίνο, Routledge και Kegan Paul, 1981.

Scoular, Jane, *The Subject of Prostitution: Sex Work, Law and Social Theory*, Λονδίνο, Routledge, 2016.

Shore, Heather, «Crime, Policing and Punishment» στο Williams, Chris (επιμ.), *A Companion to Nineteenth-Century Britain*, Οξφόρδη, Blackwell, 2004.

Shore, Heather, *London's Criminal Underworlds, C. 1720 - C. 1930 A Social and Cultural History*, Μπείσινγκστούκ, Palgrave Macmillan, 2015.

Shpayer-Makov, Haia, *The Ascent of the Detective: Police Sleuths in Victorian and Edwardian England*, Οξφόρδη, Oxford University Press, 2011.

Smith, Helen, *Masculinity, Class and Same-Sex Desire in Industrial England, 1895-1957*, Μπείσινγκστούκ, Palgrave Macmillan, 2017.

Smith, Nicola Jo-Anne, *Capitalism's sexual history*, Νέα Υόρκη, Oxford University Press, 2020.

St. Philips Education and Research Society, *The Equipment of the Workers: An Enquiry by the St. Philip's Settlement Education and Research Society Into the Adequacy of the Adult Manual Workers for the Discharge of Their Responsibilities as*

Heads of Household, Producers and Citizens, London, George Allen & Unwin Ltd, 1919.

Starkey, Pat, «Women religious and religious women: faith and practice in women's lives» στο Simonton, Deborah (επιμ.), *The Routledge History of Women in Europe Since 1700*, Λονδίνο, Routledge, 2007.

Stearns, Peter N, *Be a Man!: Males in Modern Society*, Νέα Υόρκη, Holmes and Meier, 1990.

Stevenson, Kim, «Chief Constables as 'moral heroes' and guardians of public morality» στο Stevenson, Kim, Cox, David J., και Channing, Iain (επιμ.) *LEADING THE POLICE: A History of Chief Constables 1835-2017*, Οξφόρδη και Νέα Υόρκη, Routledge, 2018.

Strange, Julie-Marie, *Fatherhood and the British Working Class, 1865-1914*, Κέιμπριτζ, Cambridge University Press, 2018.

Szreter, Simon, «The Prevalence of Syphilis in England and Wales on the Eve of the Great War: Re-visiting the Estimates of the Royal Commission on Venereal Diseases 1913-1916», *Social History of Medicine*, 27/3 (2014). doi: 10.1093/shm/hkt123.

Tabet, Paola, «Τα δόντια της πόρνης: Ανταλλαγή, Διαπραγμάτευση, Επιλογή στις Οικονομικο-σεξουαλικές σχέσεις» στο Γιαννακόπουλος, Κώστας (επιμ.), *Σεξουαλικότητα: Θεωρίες και Πολιτικές της Ανθρωπολογίας*, Αθήνα, Αλεξάνδρεια, 2006.

Tosh, John, «Home and Away: The Flight from Domesticity in Late-Nineteenth-Century England Re-visited», *Gender & History*, 27/3 (2015), 561-575.
<https://doi.org/10.1111/1468-0424.12150>.

Tosh, John, *A Man's Place: Masculinity and the Middle-Class Home in Victorian England*, New Haven και Λονδίνο, Yale University Press, 1999.

Vincent, David, «Working-Class Autobiography in the Nineteenth Century» στο Smyth, Adam (επιμ.), *A History of English Autobiography*, Κέιμπριτζ, Cambridge University Press, 2016.

Walkowitz, Judith R., *City of dreadful delight: narratives of sexual danger in late-Victorian London*, Σικάγο, The University of Chicago Press, 1992.

Walkowitz, Judith R., *Prostitution and Victorian Society: Women, Class, and the State*, Κέιμπριτζ, Cambridge University Press, 1980.

Walkowitz, Judith R., «The Politics of Prostitution and Sexual Labour», *History Workshop Journal*, 82/1 (Φθινόπωρο 2016).

Walton, John, «Towns and Consumerism» στο Daunton, Martin (επιμ.) *The Cambridge Urban History of Britain*, τομ.2, Κέιμπριτζ, Cambridge University Press, 2001.

Weeks, Jeffrey, «Inverts, Perverts, and Mary-Annes: Male Prostitution and the Regulation of Homosexuality in England in the Nineteenth and Early Twentieth

Centuries», *Journal of Homosexuality*, 6/1-2 (1981).

https://doi.org/10.1300/J082v06n01_11

Weeks, Jeffrey, «Ζητήματα Ταυτότητας» στο Γιαννακόπουλος, Κώστας (επιμ.), *Σεξουαλικότητα: Θεωρίες και Πολιτικές της Ανθρωπολογίας*, Αθήνα, Αλεξάνδρεια, 2006.

Weeks, Jeffrey, *Sex, Politics and Society: The regulation of sexuality since 1800*, Λονδίνο και Νέα Υόρκη, Routledge, 2012.

Weeks, Jeffrey, *The Languages of Sexuality*, Λονδίνο και Νέα Υόρκη, Routledge, 2011.

Whyte, Ian, «Migration and Settlement» στο Williams, Chris (επιμ.), *A Companion to Nineteenth-Century Britain*, Οξφόρδη, Blackwell, 2004.

Wood, J. Carter, *Violence and Crime in Nineteenth Century England: The Shadow of Our Refinement*, Λονδίνο, Routledge, 2004.